KAİROS.

JENNY ERPENBECK

ROMAN

ÇEVİRİ: REGAİP MİNARECİ

2024 ULUSLARARASI BOOKER ÖDÜLÜ

can çağdaş

JENNY ERPENBECK
KAİROS.

Can Çağdaş

Kairos., Jenny Erpenbeck
Almanca aslından çeviren: Regaip Minareci
Kairos.
İlk (bu çeviride kaynak alınan) baskı: Penguin Verlag, 2021
© 2021, Jenny Erpenbeck
© 2023, Can Sanat Yayınları A.Ş.
Bu eserin Türkçe hakları Kalem Telif Hakları Ajansı aracılığıyla alınmıştır.
Bu kitabın çeviri çalışmaları Literarisches Colloquium Berlin (LCB) tarafından verilen "Schritte Stipendium" desteğiyle Berlin'de yapılmıştır.
Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı i i olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2023
3. basım: Temmuz 2024, İstanbul
Bu kitabın 3. baskısı 2000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Didem Bayındır
Editör: Şebnem Sunar
Düzelti: Melis Oflas
Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Sanat yönetmeni: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)
Kapak tasarımı: Ayşe Merdit

Baskı ve cilt: Melisa Matbaacılık Yayıncılık San ve Dış Tic. Ltd.
Maltepe Mah. Davutpaşa Çiftehavuzlar Sk. No:16 Acar San. Sit.
Zeytinburnu, İstanbul
Sertifika No: 45099

ISBN 978-975-07-6098-3

CAN SANAT YAYINLARI
YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.
Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza Giz, No: 9/25, Sarıyer / İstanbul
Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33
canyayinlari.com
yayinevi@canyayinlari.com
Sertifika No: 43514

JENNY ERPENBECK
KAİROS.

2024 BOOKER ÖDÜLÜ

Almanca aslından çeviren

Regaip Minareci

can

Jenny Erpenbeck'in Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Gidiyor, Gitti, Gitmiş, 2018
Bütün Günlerin Akşamı, 2020
Gölün Sırrı, 2022

JENNY ERPENBECK, 1967'de Doğu Berlin'de doğdu. 1988-1990 yılları arasında Berlin Humboldt Üniversitesi'nde tiyatro öğrenimi gördü. 1990-1994 arasında ise Hanns Eisler Müzik Yüksekokulu'nda Ruth Berghaus, Heiner Müller ve Peter Konwitschny'nin öğrencisi olarak müzik tiyatrosu yönetmenliği eğitimi aldı. Bir süre Graz Operası'nda reji asistanı olarak çalıştı. 1990'lı yıllarda öykü ve oyun dallarında ürün verdi. 2008'de yayımladığı ilk romanı *Gölün Sırrı*'yla dikkat çekti. Ses getiren bu romanı 2012'de *Bütün Günlerin Akşamı*, 2015'te ise *Gidiyor, Gitti, Gitmiş* adlı romanları izledi. Erpenbeck'in eserleri bugüne dek otuzu aşkın dile çevrildi. Mainz Bilimler ve Edebiyat Akademisi ve PEN Almanya üyesi olan Jenny Erpenbeck, Berlin'de yaşıyor.

REGAİP MİNARECİ, 1955'te İstanbul'da doğdu. Münih'te tamamladığı ortaöğrenimin ardından Münih Teknik Üniversitesi'nde Elektronik Mühendisliği okudu. 1977'de Hürriyet grubunda çevirmen olarak çalışma hayatına atıldı. Çeşitli yayın kuruluşlarında editör, yazıişleri müdürü, yayın yönetmeni ve yayın koordinatörü olarak uzun yıllar idari görevlerde bulundu. Çok sayıda klasik ve çağdaş eseri Almancadan dilimize kazandırdı. Avusturya Edebi Çeviri Devlet Ödülü sahibidir.

Konu ve karakterler hayal ürünüdür. Yaşayan ya da gerçek kişilerle herhangi bir benzerlik tümüyle rastlantısaldır.

Önsöz

Cenazeme gelecek misin?

Kadın gözlerini indirip kahve fincanına bakıyor ve sesini çıkarmıyor.

Cenazeme gelecek misin, diye tekrar soruyor adam.

Dipdirisin daha, diyor kadın.

Adam üçüncü kez soruyor: Cenazeme gelecek misin?

Evet, diyor kadın, elbette gelirim cenazene.

Kendime seçtiğim yerin hemen yanında bir huş ağacı var.

Güzel, diyor kadın.

Kadın dört ay sonra adamın ölüm haberini aldığında Pittsburgh'da bulunuyor.

O gün doğum günü, Avrupa'dan henüz ilk tebrik telefonu bile gelmeden adamın oğlu Ludwig arayıp, babam bugün öldü, diyor.

Kadının doğum gününde.

Cenaze töreni sırasında kadın hâlâ Pittsburgh'da.

Sabahın 5'inde, Berlin yerel saatine göre 10'da tören tam başlarken yatağından kalkıyor, otel masasına bir mum dikiyor, yakıyor ve internetten onun için bir müzik açıyor.

Mozart *re minör* konçertodan 2. bölüm.

Bach, Goldberg çeşitlemeleri aryası.

Chopin *la majör* mazurka.

Bütün parçalar araya giren reklamlarla bölünüyor.

Yeni Hyundai. Ev kredisi veren bir banka. Nezle ilacı.

Kadın altı hafta sonra Pittsburgh'dan Berlin'e döndüğünde taze toprak yığınını ve hemen yanında yükselen huş ağacını

görüyor. Bir arkadaşına rica edip adamın mezarına koydurduğu güller kaldırılmış artık. Cenaze töreninin nasıl geçtiğini arkadaşından dinliyor. Müzik çalınmış.

Ne çaldılar, diye soruyor kadın.

Mozart, Bach ve Chopin, diyor arkadaşı.

Kadın başını sallıyor.

Altı ay sonra bir kadın evlerine iki büyük koli getirdiğinde kapıyı kadının kocası açıyor.

Kadın ağlıyordu, diyor kocası, mendil verdim.

Koliler sonbahar gelene kadar Katharina'nın çalışma odasında bekliyor.

Temizlikçi kadının her gelişinde Katharina kolileri kanepenin üstüne kaldırıyor, oda temizlendikten sonra yeniden yere indiriyor. Kütüphane merdivenini kullanacağı zaman kolileri kenara itiyor. Raflarda iki büyük koliyi alacak yer yok. Bodrumu daha yeni su basmıştı zaten. Kolileri acaba olduğu gibi çöpe mi atsa? Üstteki koliyi açıp içine bakıyor ve hemen kapatıyor.

Efsaneye göre uğurlu anlar tanrısı Kairos.'un önünde, alnına düşen bir buklesi varmış, sadece oradan tutulup yakalanabilirmiş. Ama bu tanrı kanatlı ayaklarının üzerinde bir kez süzülüp geçti mi insana artık kafasının dazlak tarafını gösterirmiş sadece, çıplakmış kafası ve asla elle tutulamazmış. Katharina'nın vaktiyle on dokuz yaşında bir genç kızken Hans'la karşılaştığı an uğurlu bir an mıydı? Kasım ayı başlarında bir gün yere oturup önce birinci, sonra ikinci kolinin içindekileri sayfa sayfa, dosya dosya incelemeye başlıyor. Aslına bakılırsa tam bir enkaz yığını bu. En eski belgeler 1986, en yeniler 1992 yıllarına ait. Mektuplar ve mektup kopyaları var kolilerde, notlar, alışveriş fişleri, takvimler, fotoğraflar, fotoğrafların negatifleri, kartpostallar, kolajlar, birkaç gazete kupürü. Café Kranzler'den alınmış bir kesme şeker küpü kadının elinde dağılıyor. Sayfaların arasından kurutulmuş yapraklar kayıp düşüyor, vesikalık fotoğraflar ataçla sayfalara tutturulmuş, bir kibrit kutusunun içine bir tutam saç konmuş.

Katharina'nın evinde de mektuplar, kopyalar ve hatıralarla dolu bir bavul var, arşiv dilinde *efemera* denen türden çoğu.

Günlükler ve ajandalar da duruyor içinde. Ertesi gün kütüphane merdivenine çıkıp bu bavulu en üst raftan indiriyor, dışı gibi içi de tozlanmış. Adamın kolilerindeki ve kadının bavulundaki kâğıtlar çok uzun bir zaman önce karşılıklı iletişim içinde olmuştu. Şimdi ise zamanla iletişim içindeler. Böyle bir bavulda, böyle bir kolide son, başlangıç ve merkez onlarca yılın tozunun içinde kayıtsızca bekliyor, kandırmak üzere yazılan da, hakikat olarak düşünülmüş olan da orada, gizlenen de anlatılan da orada, isteseler de istemeseler de dip dibe, iç içe geçmiş olarak her şey orada, kendi içinde çelişkili olan da, dilsizleşmiş öfke de, dilsizleşmiş aşk da orada, birlikte aynı zarfın, tek bir dosyanın içindeler; unutulanlar gibi hayal meyal ya da çok açık hatırlananlar da sararmış ve buruşmuş. Eski dosyaları karıştırmaktan elleri toz içinde kalan Katharina çocukluğunun doğum günlerinde babasının sergilediği sihirbazlık gösterilerini anımsıyor. Babası koca bir deste iskambil kâğıdını havaya atar ve ortalıkta uçuşan kâğıtların arasından Katharina'nın ya da çocuklardan birinin içinden tuttuğu iskambil kâğıdını kapmayı başarırdı.

"Hiçbir şey senden, benden öte değil:
İkimiz olmasak,
Tanrı, Tanrı olmazdı,
Gökyüzü üzerimize çökerdi."

Angelus Silesius

I. KOLİ

I/1

Temmuz ayının o cuma günü kız şöyle düşündü: Olur da gelirse ben gitmiş olacağım.

Temmuz ayının o cuma günü adam gün boyu iki satır yazı üzerinde uğraşmıştı. Ekmek, insanların sandığından çok daha zor kazanılıyor, diye içinden geçirdi.

Kız düşündü: Beklesin o zaman.

Adam düşündü: Bugün daha iyi bir iş çıkaramam artık.

Kız: Plak belki gelmiştir.

Adam: Macarlarda Lukács var diye duydum.

Kız çantasını ve ceketini alıp sokağa çıktı.

Adam ceketini ve sigara paketini aldı.

Kız köprüyü geçti.

Adam Friedrichstrasse'yi yokuş yukarı yürüdü.

Kız, otobüs henüz görünürde olmadığı için bir koşu sahafa girdi.

Adam Französische Strasse'den geçti.

Kız bir kitap satın aldı. Kitabın fiyatı 12 marktı.

Otobüs durunca adam bindi.

Kızın parası bozuktu.

Otobüsün kapıları kapanırken kız dükkândan çıkıyordu.

Otobüsün hareket etmediğini görünce koşmaya başladı.

Otobüs şoförü bir istisna yapıp arka kapıyı bir kez daha açtı.

Ve kız bindi.

Operncafé'ye vardıklarında gökyüzü kararmıştı, Kronprinzenpalais'de fırtına koptu, otobüs Marx-Engels Meydanı'nda durup kapılarını açtığında yolcular sağanak altındaydı. Epeyce insan yağmurdan kaçmak için itiş kakış otobüse doldu. Kız başta kapı önünde dururken kalabalık onu orta kısma itti.

Kapılar kapandı, otobüs hareket etti, kız bir tutunma kolu aradı.

İşte o an adamı gördü.

Adam da onu gördü.

Dışarıya gerçek bir tufan hâkimdi, içeride yeni binenlerin ıslanmış giysilerinden buharlar yükseliyordu.

Otobüs, Alexander Meydanı'nda durdu. Ama durak, banliyö treni köprüsünün altındaydı.

Kız, otobüsten indikten sonra köprünün altından ayrılmayıp yağmurun dinmesini bekledi.

Otobüsten inen diğer yolcular da onun gibi yağmurun dinmesini beklemek için köprünün altında dikilmeye başladı.

Adam da inmiş duruyordu.

Kız ona orada ikinci kez baktı.

Adam da ona baktı.

Kız ceketini giydi, yağmur havayı serinletmişti.

Adamın gülümsediğini görünce o da gülümsedi.

Kız o sırada ceketini çanta askısının içinden geçirmiş olduğunu fark etti. O zaman adamın gülümsemesinden mahcup oldu. Üstünü başını düzeltip beklemeyi sürdürdü.

Derken yağmur dindi.

Kız köprünün altından çıkıp yürümeye başlamadan önce adama üçüncü kez baktı.

Adam bu bakışı karşılıksız bırakmayıp kızın gittiği yöne doğru yürümeye başladı.

Birkaç adım gitmişti ki kızın topuğu kaldırım taşına takıldı, bunun üzerine adam da adımlarını yavaşlattı. Kız, ayakkabısını hızlıca çekip yoluna devam etmeyi başardı. Adam da hemen kızın hızına ayak uydurdu.

Şimdi ikisi de gülümseyerek yürüyor ve yere bakıyordu.

Böyle yürüdüler, merdiveni inip uzun tünelden geçtiler, sonra merdiveni çıkıp yolun karşı tarafına geçtiler.

Macar Kültür Merkezi saat 18'de kapanıyordu, kapanma saatini beş dakika geçmişti bile.

Kız adama dönüp, kapanmış, dedi.

Adam da, kahve içelim mi, diye sordu.

Kız, olur, dedi.

Bu kadar. Her şey olacağına varmıştı.

1986 yılının o 11 Temmuz günü.

Şu gencecik şeyden şimdi nasıl kurtulacaktı adam? Ya onu yanında kızla gören olduysa? Kız kaç yaşında acaba? Sütsüz kahve isteyeceğim, diye düşünüyor kız, şeker de kullanmayacağım, o zaman beni ciddiye alır. Biraz sohbet, sonra hemen kaçarım, diye düşünüyor adam. Neymiş adı? Katharina. Ya onunki? Hans.

Adam, on cümle sonra kızı daha önce bir kez gördüğünü anlıyor. Yıllar önce düzenlenen mayıs mitinglerinin birinde annesinin elinde ağlayan küçük kız bu. Erika Ambach, annesi. Kız, bir "saç örgüsü kesme" olayından söz edip sade kahvesini yudumluyor. Annesi o tarihlerde bir doktora öğrencisi olarak Hans'ın karısının ilk araştırma laboratuvarının bulunduğu akademi binasında çalışı-

yor. Evlisiniz, öyle mi? Evet, evet. Hans kızı, şu saçları kırpılmış yumurcağı gerçekten anımsıyor, annesi onu kaldırıp omuzlarına oturtmadan ağlamayı kesmemişti. Bakış açısının değişmesi çocuğu derdinden kurtarmıştı. Hans, bu hileyi aklında tutmuş, daha sonra kendi oğluna uygulamıştı. Bir oğlunuz var demek? Evet. Adı ne? Ludwig. *Der Ludewig, der Ludewig, das ist ein arger Wüterich*[1], diyor kız ve adamın gülmesini bekliyor. Adam gülüyor ve en sevdiğim yeri şurasıdır diyor: *Er schrie: Wer hat mich da verbrannt / Und hielt den Löffel in der Hand.*[2] Sözlerine görsellik kazandırmak için kahve kaşığını havaya kaldırıyor. Yani hepi topu on yıl önce annesi kızın başucunda oturup o uyuyuncaya kadar ona *Struwwelpeter* kitabını okuyordu; adam kaşığı bırakıp paketten bir sigara çıkarıyor. Sigara kullanıyor musunuz? Hayır. Saç örgüsünün kesildiğini, mitingi, bir de böyle çirkinleşmiş olarak insanların arasına karışmaktan duyduğu utancı anımsıyor kız. Ama annesinin yatıştırmak için onu omzuna alıp tribünün önünden geçirdiğini unutmuş. Tuhaf, diye düşünüyor kız, bu yabancı kafanın içinde onca yıldır yaşamımdan küçük bir parça duruyormuş. Şimdi onu bana iade ediyor. Bu kızın gözleri mavi mi, yeşil mi? Birazdan kalkmak zorundayım, diyor adam. Adamın yalan söylediğini, o akşam onu evde ne karısının ne de oğlunun beklediğini yüzünden anlıyor mu acaba kız? Oğlu on dört yaşında, kız da on sekizinde ya da on dokuzunda olmalı. Çünkü karısı 1979'da başka bir enstitüye geçmiş, bir yıl sonra da hamile kalmıştı. On dokuz, diyor kız ve dayanamayıp sade kahvesine bir küp şeker atıyor. Tabii bu arada saçlar uzamış. Evet, şükürler olsun. On altı bu-

1. (Alm.) Ludewig, berbat bir canavardır Ludewig. Heinrich Hoffmann'ın *Der Struwwelpeter* adlı çocuk çizgi romanından alıntı. (Ç.N.)

2. (Alm.) Bağırdı: Beni kim yaktı / Ve kaşığı eline aldı. (Ç.N.)

çuk yaşındaymış gibi duruyor. En fazla. O halde üniversiteye başladınız? Dizgicilik eğitimi alıyorum, devlet matbaasındayım, sonra Halle Üniversitesi'nde endüstriyel tasarım okuyacağım. Sanatçı olacaksınız yani. Eh, yetenek sınavını geçebilirsem tabii. Ya siz? Yazıyorum. Roman mı? Evet. Kitapçılarda satılan gerçek kitaplardan mı? Evet, öyle, diyor adam ve kızın şimdi soyadını soracağı aklına geliyor. Hans ne? diye soruyor kız şimdi gerçekten, adam da soyadını söylüyor, kız başını sallıyor, belli ki tanımıyor onu. Yazdıklarım bence size göre değil. Nereden bilebilirsiniz, diyor kız ve kahve kremasına uzanıyor. Adamın ilk kitabı çıktığında henüz doğmuş kız. Adam yürümeyi Hitler döneminde öğrenmiş. Onun gibi bir kız, ölümü konu alan bir kitabı neden okusun ki? Kız, adamın ondan kitap okuyacağını beklemediğini düşünüyor. Adamsa, bu gencecik gözler nezdinde yaşlı bir adam olmaktan korktuğunu düşünüyor. Anneniz şimdilerde ne yapıyor? Doğa Tarihi Müzesi'nde çalışıyor. Babanız peki? Beş yıldır Leipzig'de profesör olarak görev yapıyor. Alanı nedir? Kültür tarihi. Öyle demek. Birkaç ad daha geçiyor, kızın anne ve babasının arkadaş çevresi, kendi arkadaş çevresi ve anne babası. Adam eski hikâyelerin hepsini biliyor, herkesin bir dönem birbiriyle ilişkisi olmuş, önce çok gençmişler, sonra birbirlerinden ya da birinin ötekinin sevgilisinden çocukları olmuş, derken evlenip boşanmışlar, arkadaş olmuşlar, düşman olmuşlar, dost olmuşlar, entrika çevirmişler ya da bu işlere hiç bulaşmamışlar. Partilerde, meyhanelerde, sergi açılışlarında ya da tiyatro galalarında daima aynı kişiler boy gösterirmiş. Kolay kolay sınırları aşılamayan böyle küçük bir ülkede iş ister istemez yakın akrabalar arası birleşmelere varıyormuş. Şu Ambach'ın kızıyla şimdi bir kafede oturuyordu işte. Güneş, Palasthotel'in aynalı camlarından onlara aksediyor. New York'u andırıyor bu görüntü, di-

yor adam. Gittiniz mi hiç oraya? Evet, iş için. Ben de belki ağustosta Köln'e gideceğim, diyor kız, izin çıkarsa. Batı Almanya'da akrabalarınız mı var? Büyükannem yetmiş yaşına basacak. Köln iğrenç bir yer, diyor adam. Ama hiç değilse Köln Katedrali orada, diyor kız, kesinlikle iğrenç değil. Moskova'nın Aziz Vasil Katedrali yanında Köln Katedrali nedir ki? Ben Moskova'ya hiç gitmedim. Derken kahve fincanları da Hans'ın önünde duran küçük votka kadehi de boşalınca Hans'ın gözleri garsonu arıyor. Bu arada kız yüzünü ellerinin arasına almış adama bakıyor yine. Dik dik bakıyor. Saf ve temiz. Modası geçmiş bir sözcük. *Die Absicht ist edel, und lauter und rein*[1]. *Sihirli Flüt*, 1. Perde. Kızın kolları nasıl pürüzsüz. Bütün bedeni de böyle mi acaba?

Adam şimdi hesabı çabucak almaya bakmalı.

Kızla kapı önünde tokalaşmaktan kaçınıyor, görüşürüz, diyor yalnızca.

Caddeye kadarki üç adımlık yolu birlikte yürüyorlar, sonra adam kızı başıyla selamlıyor ve dönüp gidiyor. Kız da yürüyor, diğer yöne, ama ışıklara kadar. Orada duruyor. Adamın soyadını biliyor. Adresini bulmakta zorlanmayacak elbette. Posta kutusuna bir mektup bırakır ya da evinin önünde bekler onu. Tramvay çanı çalıyor, otomobiller su birikintilerinin içinden geçiyor, yaya trafik lambası yeşile, sonra yine kırmızıya dönüyor. Ta parmak uçlarına kadar canı acıyor kızın. Hâlâ öylece duruyor, yaya trafik lambası yeniden yeşil yanıyor, kırmızı yanıyor. Islak asfaltın üzerinde otomobil lastiklerinin çıkardığı şap şap seslerini duyuyor. O olmadan artık hiçbir yere gitmek istemiyor kız. Görüşürüz, demişti adam. Görüşürüz. Toka-

1. (Alm.) Niyeti asil, saf ve temiz. (Ç.N.)

laşmadı bile onunla. Bu derece mi yanıldı kız? Derken sırtından doğru adamın sesini duyuyor: Ne dersiniz, akşamı birlikte geçirsek mi? Karısı ve oğlu bir geceliğine taşradaki bir dostlarını ziyarete gitmiş.

Alexander Meydanı'ndan metroyla Pankow'a gidiyorlar, oradan tramvayla üç istasyon daha, sonra dalları kesilmiş ağacın altından yürüyerek meydanı çaprazlama geçiyorlar. Şu ağacın saç modeli amma tuhaf, diyor adam, kız gülümsüyor, ancak sürekli gülümsediği için aradaki fark anlaşılmıyor, sonra binaya girip dördüncü kata çıkıyorlar.

Daire parfüm kokuyor. Hole bir halı serili, bir de sandık var, duvarlarda yağlıboya tablolar, çizimler, fotoğraflar asılı, Petersburg stili[1], diyor adam, kız başını sallayıp bakıyor. Yirmi yıldır bu evdeyiz, diyor adam, gelin gezdireyim sizi. Kız, sola kıvrılan dar koridorda adamın peşi sıra açık duran kapıya kadar gidiyor. Mutfak, diyor adam, kız bir tezgâh görüyor, lavabo, mavi boyalı mutfak masası, köşeli ahşap bank, bankın arkasındaki pencere avluya açılıyor. Tek bir ağaç bile yok, diyor adam, ama her sabah bir karatavuk öter burada, kim bilir neden illa burayı sever? Lavaboda bir tencere ve birkaç bardak. Kahvaltı tabak çanağı hâlâ masada duruyor, bir de bal kavanozu, tabaklarda yumurta kabukları, beyaz emaye bir çaydanlık, üç fincan görüyor kız. Yürümeye devam ederken, arka tarafta yatak odası var, diyor adam koridorun sonundaki loşluğa işaret ederek, şurası da banyo, diyor ve parmak eklemleriyle mutfağın yanındaki küçük

1. Bir tür çerçeve asma stili. Bu asma stilinde çerçeveler, Petersburg'daki Ermitaj Müzesi'nde olduğu üzere, çoğu zaman tavana kadar uzanır ve/veya tablo çerçeveleri kendi içinde karmaşık bir düzen oluşturacak şekilde birbirine yakın asılır. (Y.N.)

kapıyı tıklatıyor. Kız tam karşıya gelen başka bir kapıda elyazısıyla bir tabela görüyor: *Girmek yasaktır.* Ludwig'in odası, diyor adam, kapı kolunu tutuyor ama indirmiyor. Sonra geri dönüyorlar, Petersburg stilinde asılmış tabloların önünden dairenin karşı tarafına geçiyorlar. Köşe bir apartman burası, diyor adam.

Adamın şimdi kızı getirdiği geniş odada yuvarlak ahşap bir masa ve altı sandalye var, sandalyelerin hepsi birbirinden farklı. Birinin arkalığında bir kadın hırkası asılı. Köşede klasik bir büfe duruyor, içinde Meissen porseleni fincanlar ve tabaklar. Adam, iki pencerenin önüne gidip ikisini de ardına kadar açıyor. Pencereleri açınca insan bu tepede neredeyse göğe ulaşmış oluyor, diyor. Sol taraftaki geniş kapıdan salon olduğu anlaşılan bir odaya giriyor, mavi desenli halı, beyaz duvarlar, ince ayaklı bir deri kanepe, hemen solunda bir soba, sağda lambader. Lutz Rudolph tasarımı, diyor kız, bizde de var. Kendisi bizim aile dostumuzdur, diyor adam, buranın da pencerelerini ardına kadar açarken. Kız, kapı kasasına yaslanıp girişte duruyor. Yaslanınca kızın nasıl göründüğünü belleğine kazıyacak adam. Geri geliyor, kızın yanından geçiyor, fazla yaklaşmamalı, sonra yemek masasının çevresini dolaşıyor, bir başka girişin sararmış çift kanadından sağ kapıyı itiyor. Kapının ardında tavana kadar kitaplıkla dolu dar bir oda görüyor kız, pek becerikli değilimdir, diyor adam eğik vidalanmış raflara işaret ederek. Kız yaklaşıyor. Ne var ki kitaplar durmadan ürüyor, diyor adam, yerdeki yığınları göstererek. Kızla birlikte kendi odasına yabancı gözle bakıyor adeta. Cumbanın içinde bir çalışma masası. Burada mı yazıyorsunuz? Aslında nadiren. Glinkastrasse'de bir çalışma odam daha var, çalışmak için başka yere gitmeyi tercih ediyorum. Öyle demek, diyor, kız. Radyodaki işimle ilgili bütün ıvır zıvırım da Glinkastrasse'de, radyo-

da kadroluyum. Hangi görevle? Meraklı bu kız, sorularıyla adama sincapları hatırlatıyor. Yazar olarak, – "kadrolu serbest çalışan", tanımı böyle. "Kadrolu serbest çalışan" mı? Yılda *bir* program yazmak zorundayım, diğer işlerim ayrı ücretlendiriliyor. Ne üzerine bu programlar? Al işte, sincap yine. Kitaplarım için araştırma yaparken ilginç bir konuya denk geldiğimde yazıyorum, bazen tarih üzerine, ama onun dışında müzik – besteciler, müzisyenler. Vaktiyle müzikoloji okumuştum, sizin için pek ilginç olmasa gerek. Bach severim, diyor kız ve acaba radyoda onun bir programını dinlemiş olabilir miyim, diye düşünüyor. Ben de, diyor adam. Kırmızı şarap? diye soruyor sonra. Alırım, diyor kız.

Adam şarap getirmek üzere mutfağa gittiğinde kız odanın içine doğru birkaç adım atıp çevreyi inceliyor. Kitapların önünde küçük figürler ve teneke oyuncaklar dizili, kartpostallar kitap sırtlarına yaslı, fotoğraflar raflara raptiyelenmiş: Küçük bir çocuk, belli ki oğlu, bir midilli atının sırtında, boş bir arazi, gökyüzü bulutlarla kaplı, güzel bir kadın bir bahçe salıncağına oturmuş, muhtemelen karısı, fotoğrafı çeken kişiye gülümsüyor, belki de ona, Hans'a, yani kocasına, ancak fotoğrafın sonsuzluğunun içinden şimdi fotoğrafa bakan herkese gülümsüyor, kıza da, kocasının misafirine. Kızın arkasında kadehleri şıngırdatıyor adam şimdi, iki kadehi tek eline almış, diğeriyle şişeyi tutuyor, biraz müzik dinleyelim mi? diye sorup salona geçiyor. Evet, diyor kız ve arkasından gidiyor.

Adam ilk plağı seçerken gözlüğünü takıyor, çünkü kıza çalmak istediği parçanın kaçıncı sırada olduğunu kılıfın arka yüzünde okuyacak, sonra siyah diski kılıfından çıkarıyor, pikabın tablasına oturtuyor, girintilerin üzerindeki tozları fırçayla temizliyor ve iğneyi iki bölüm ara-

sındaki düz zemine dikkatle yerleştiriyor; bu arada kız, adamı rahatça süzebilmek için nihayet zaman buluyor. Dar omuzlarına bakıyor. Gür saçlarına. Uzun bacaklarına ve uzun kollarına kıyasla bedenin üst kısmı kısa, bu da hareketlerinde bir savrulmaya yol açıyor. Aslında arkadan bakıldığında yeniyetmeleri andırıyor, kızın akranlarından biri gibi, ama dönüp ona doğru gelirken yetişkin oluyor yine. Burnu düzgün, ağzı küçük, gözleri gri. Kız, ince ayaklı kanepeye, adam da hemen yanındaki koltuğa oturuyor. Okuma gözlüğünü çıkarıyor şimdi, gömlek cebine sokuyor ve bir sigara daha yakıyor. Şarap servisini yapmıştı adam, ama kadehlerini tokuşturmalarına fırsat kalmıyor, çünkü Sviyatoslav Richter, Chopin'den *la minör* mazurka başlıyor. Adam kıza kendi müziğini çalarak ona teslim oluyor. Hissediyor mu o bunu acaba? Kız da piyano çalmayı biliyor, Chopin'in valslerinden birkaçını öğrenmişti, ama şimdi adamla birlikte dinlerken bu müziğin karanlığın nasıl da kıyısında olduğunu anlıyor. *Si bemol minör scherzo, la bemol majör polonez*, hiç konuşmuyorlar, bakışmıyorlar da, sessizce anlaşıyorlar sadece. Plak boşa dönüp gıcırtılar çıkarmaya başlayınca ve kol "tık" edip havaya kalkınca adam kıza bakıp başını sallıyor, kadehini kaldırıp kızınkiyle tokuşturuyor. İçkilerinden birer yudum alıyorlar, sonra adam plağı değiştirmek üzere kalkıyor; kız, oluşan sessizlikte açık pencereden duyulan kırlangıç seslerini dinliyor.

Adam kıza Franz Schubert'in *la bemol majör impromptu*'sunu çalıyor sonra, ardından Bach *Kromatik Fantasia, re minör Partita* ve Mozart *do majör* piyano konçertosunun 3. bölümü geliyor. Adam arada başıyla ritim tutuyor ve arada bir, müthiş değil mi? diye soruyor. Kız arada bir, harikulade, diyor. Kız arada bir, kim çalıyor? diye soruyor. Bunun üzerine adam, Artur Rubinstein,

Glenn Gould, Clara Haskil, diyor. Kız, Bach'la Mozart arasında çiş yapmaya gidiyor ve banyodaki ipte adamın oğlunun fitilli kadife pantolonunun asılı olduğunu görüyor. Bütün evi mis gibi kokutan parfümün şişesi aynanın önünde duruyor, Chanel No 5. Bir bardağın içinde de üç diş fırçası. Kadının geceliği gündelik yaşamın ortasında bir taburenin üzerine kayıtsızca atılmış. *Komm, lieber Mai und mache die Bäume wieder grün*[1], diye bir dilekte bulunuyor piyano son olarak, ama aylardan temmuz şimdi, dışarıda yaz akşamı yaz gecesine dönüştü artık, kırmızı şarap şişesi boşaldı. Acıktınız mı? Evet. O halde yemeğe gidelim. Tamam.

Onun yanında yürümek güzel, diye düşünüyor kız.

Onun yanında yürümek güzel, diye düşünüyor adam.

Gecenin içinden yirmi dakika yürüyorlar. Adam restoranın yabancısı değil, çok kez gelmiş, garson ona her zaman olduğu gibi müdavimler için ayrılmış masayı veriyor.

Yemeğe başlamadan önce peçetenin dizlerin üzerine örtüldüğünü biliyor kız; bir şey içmeden önce dudakların hafifçe silinmesi gerektiğini biliyor; çorba kâsesinin kendinden tarafa değil arkaya doğru eğilmesi gerektiğini biliyor, dirseklerin masaya yaslanmayacağını ve patateslerin bıçakla kesilmeyeceğini de biliyor. Yemek bittiğinde bıçakla çatalın sapları tabağın sağ tarafına bakacak şekilde yan yana bırakılması gerektiğini bilmek, tüm korkulara, tüm umutlara, öngörülemeyen ve öngörmek istenilmeyen her şeye karşı işe yarıyor. Bu akşam yemeğinde karşısında müthiş bir şans, talihsizlik ve soru ola-

1. (Alm.) Gel sevgili mayıs, ağaçları yeşert yine. Sözlerini Christian Adolph Overbeck'in yazdığı ve Mozart'ın bestelediği halk şarkısı. (Ç.N.)

rak oturan bu adamın yüzüne bakınca anlıyor kız: Yaşam şimdi başladı, diğer her şey buna hazırlıktı.

Çiğnerken bile güzel, diye düşünüyor adam.

Şimdi ne olacak?

Ne birinin ne ötekinin bu konuda tek bir söz etmesine gerek kalmadan adımları eve doğru yöneliyor. Eve doğru, kız için daha şimdiden adamın evine dönmek anlamına geliyor.

Aşağıda başlarını kaldırıp hâlâ ışıl ışıl olan pencerelere bakıyorlar.

Adam sırf eve dönebilmek için dışarı çıktı belki onunla. Aşina olduğu ortamın kızın da gündelik hayatının parçası olduğu hayalini kurabilmek için. Kız daha şimdiden çok doğalmış gibi önden yürüyüp salona geçiyor, adam da bir şişe daha şarap getirmek için mutfağa giriyor. Salona döndüğünde kız pencerenin önünde duruyor. Pencere eşiği öyle alçak ki, aşağı düşmek işten bile değil, diye düşünüyor kız. Karşıda henüz uyumamış biri daha var, diyor kız. Bizim yakın dostumuzdur, diyor adam, ressamdır. Adamın, "bizim" demesi dikkatinden kaçmıyor kızın. Gerçeklerin farkında olmalı, diye düşünüyor adam. Kız, ona doğru dönüyor. Adam elinde bir plak tutuyor, sigarası dudaklarının arasında çarpık duruyor. *Nimm doch die Pfeife aus dem Maul, du Hund.*[1] "Requiem"i getirdim. Ama şu anda uygun değil bence, diyor kız. Şu anda, dedi. Toprağın altında yatan ölüler uyumaz, beklerler. İyi müzik her âna uyar, diyor adam ve sigarasını ağzından alıyor. Tamam o halde, diyor kız. Adam plağı kılıfından çıkarıyor, pikaba yerleştirmeden önce fırçayla hafifçe girintilerin üzerinden geçiyor.

1. (Alm.) Çıkarsana şu pipoyu ağzından, köpek. Sözlerini Bertolt Brecht'in yazdığı bir şarkı. (Ç.N.)

Bütün mezarlar saydamlaşıyor şimdi, adamla kadın doğrudan mezarlık arazisinin üstünde duruyor, canlıların adası kadın ve adamın ayaklarının altındaki bir karış toprak kadar sadece. Kız, adamın gözlüğünü alıp kenara bırakırken adam da ilk kez kollarını kıza doluyor; o sırada insanlık, insanlık adına sessizlik ve ebedî ışık için yalvarıyor. Kız, adamın yüzünü ellerinin arasına alıp öpüyor, ama hafifçe. O sırada yapayalnız genç bir ses yükseliyor, Tanrı'yı övüyor, çünkü Tanrı'yı tanırsa o da onun canını bağışlar belki. Ses dua ederken adam, kızın çıplak omzunun avucunun içinde yarattığı hissi, iki omzunun da yuvarlaklaşmasını ömrü oldukça unutmayacak. *Bütün insanlar sana gelecek*,[1] evet öyle, diye düşünüyor adam, sonra düşünmeyi bırakıyor. Öpüşmeler, korolar, kızın saçları, "Requiem" girişi tam sona ermek üzereyken kilisenin boşluğunda yankılanan, canlıların ölüleri için ısrarla yeniledikleri talebi: O*nlara ebedî nur bahşet*. İnsanlar kendi yanıtlarını kendileri verecek, oldukları yer hâlâ karanlık, arzu şiddet bilmez. Adam soluk alıp veriyor, kız başını ona yaslamış o da soluk alıp veriyor.

Ama adları çağırılanlar şimdi mezarlarında hareket ediyor, kemiklerini örtmek için kefenlerini düzeltiyorlar, birazdan göğe yükselecekler, *kyrie eleison*[2], Rab sana merhamet etsin, diye fısıldıyor kız adama bakıp ve gülümsüyor, sonra dişlerini adamın etlerine gömüyor, bu çılgın kız ondan bir parça mı koparmak istiyor yoksa? Ölüler titreyerek göğe yükselirken iki insanın bedeni görülemeyen, yalnızca elle tutulabilen bir tabiat manzarasına dönüşüyor, bu manzaranın içinde sayısız yollar var, ancak kaçıp kurtulmak olanaksız, biliyorsun şimdi sırada

1. Eski Ahit, "Mezmurlar", 65:2. (Ç.N.)

2. (Yun.) Ya Rab merhamet et. Bazı kilise ayinlerinde okunan başlangıç duası. (Ç.N.)

Dies irae, Öfke Günü, var diyor adam, hayır, diyor kız, daha iyi biliyormuş gibi başını iki yana sallayarak, hayır yok, sonra adamı iyice kendine doğru çekiyor. *Gökte yaşayan Tanrı gökyüzünü kitap gibi sarıp birleştiriyor / Ve şekilden şekle giren gökyüzü ilahî toprağın ve denizlerin üzerine olduğu gibi düşecek / Ateşin yorulmak bilmeyen sağanağı akacak, toprağı, denizleri, göğün eksenini ve günleri yakacak / hatta yaratılışı bir bütün halinde eritecek.* Bütün kornolar, fagotlar, klarnetler, timpaniler, trombonlar, kemanlar, viyolalar, çellolar hatta org bile gerçekte onların komutuna mı bağlı yoksa? *Her yerde gece olacak, uzun, hatta asi, herkes için, zenginler ve yoksullar için eşit. Topraktan çıplak gelinir ve ona yine çıplak dönülür.* Dünyanın günahının bedeli ateşle ödeniyor, ama ya ortada bir günah yoksa? Adamın elleri kızın belinden aşağı doğru kayarken, Thomas Mann'ın bir öyküsünde kullandığı *hoş kalçalı* sözcüğü geliveriyor aklına. *Yargıç sorularla gelip tüm şikâyetleri titizlikle incelediğinde / nasıl bir korku ve çekince yaşanacak.* Latince sözlere gayriihtiyari eşlik ediyor adam, bir yandan da kızın kalça kanatlarını avuçlarına birer birer sığdırmak için elleriyle ölçüp biçiyor. Derken trombon, yargılamanın başladığını haber veriyor, ikisi çok yakınlaştı artık, birbirlerine öyle yakınlar ki koro susuyor, onun yerine tek sesler duyuluyor: Bas, ölü ya da diri herkesin uyması gereken çağrıyı gönderiyor; tenor, bütün canlıların dirilişi şaşkınlıkla karşılamasını dile getiriyor; alto, bütün günahların yazdığı büyük kitabı açıyor, en son soprano her bir zanlı adına sesini yükseltiyor: Konuşma sırası bana gelince kendimi kim bilir ne berbat hissedeceğim? Beni kim savunacak? Adaletli kişi bile yargıcın karşısında temize çıkacağından emin olamıyorsa? Adamla kadın hâlâ oradalar, mavi salon halısının, adalarının üzerindeler, yalınayak, kolları ve bacakları birbirine dolanmış, kör mutluluklarından sadece

arada bir uyanıyor ve gözlerini açıp bakışıyorlar. Şu kız bu güveni nereden buluyor acaba? Sonra elleriyle ve ağızlarıyla daha derinleri görebilmek için gözlerini yeniden kapatıyorlar.

Bütün güçlerin sahibinin ortaya çıkışı adamı bir an için kendine getiriyor, *rex tremendae majestatis*[1] diye sesleniyor ona koro, adamın gözü, eski yaşamında elinden bıraktığı ve şimdi beyaz külden çubuğa dönüşmüş sigarasına takılıyor. Külün yanında kızın saati duruyor – ne zaman çıkardı ki kolundan? Birbirimizi mutsuz etmemeliyiz, diyor adam ve kızın kasıklarını kavrıyor. Kız gülümsüyor: Oraya geldik artık. *Salva me, salva me.*[2] Seviş benimle, diyor kız. Bunun üzerine adam onu elinden tutup odadan çıkarıyor, yemek odasından, sonra holden yürütüyor, koridorun sonundaki loşluğa kadar götürüp bir aynanın önünden geçiriyor ve birlikte kıza daha önce göstermediği odaya kadar ilerliyorlar. Ey merhametli İsa, sana işkence edilmesine ve çarmıha gerilmeye insanlar hatırına göz yumduğunu hatırla. Yolunun sonunda nasıl bitkin olduğunu hatırla. Şimdi beni harcarsan her şey boşa gidecektir. Hatırla.

Adam, karısıyla paylaştıkları yatakta karısının yattığı tarafa uzanıyor ve kendi tarafını kıza bırakıyor. Bu evlilik yatağında hiçbir sevgilisiyle yatmadı daha önce. Kalkmayabilir şimdi, diyor, çok içtim ve çok heyecanlıyım. Hiç sorun değil, diyor kız ve penisine dokunuyor. Bu arada meleklerin ve sınanacak insanlığın artık kendileriyle baş başa kaldığı salonda taksim yapılıyor: Sol tarafta alev alev yanan cehennem ateşi günahkârları bekliyor; sağ taraftaysa içinde sonsuza kadar sürecek tek bir

1. (Lat.) Haşmetli, yüce Tanrım anlamında, daha ziyade Tanrı'nın gazabını anlatmak için kullanılan bir ifade. (Y.N.)

2. (Lat.) Kurtar beni, kurtar beni. (Y.N.)

gündüzün olduğu ve gecenin artık asla bulunmadığı bir gelecek kutsanmışları bekliyor. Tablanın üzerinde hâlâ dönmeye devam eden plakta hayaletsi sesler *Voca me cum benedictis*[1] diye ağıt yakmaya devam ediyor. Şimdi kim son kez dönüp bir daha asla yok edilemeyecek mesafeden yeryüzüne bakarsa, mezarla semavi mahkemenin hududu arasındaki yolun gerçekte ne kadar uzun olduğunu görecektir. Yarım perdelerle umuttan ve korkudan oluşan sert kütlenin içinden geçerek neredeyse iki oktava kadar yükseliyor.

İniltiler ve ağıtlar yerini sessizliğe bıraktığında iki beden karanlıkta yan yana uzanmış, yatıyor. Bir daha asla bugünkü gibi olamayacak, diye düşünüyor Hans. Artık sonsuza kadar böyle olacak, diye düşünüyor Katharina. Ardından gelen uyku, bütün düşünceleri siliyor ve onlar sakin soluklar alıp vererek yan yana yatarken başlarına gelenler beyin zarlarına kazınıyor.

1. (Lat.) İyilerden say beni. (Ç.N.)

I/2

Karısı ona hamile olduğunu Schiffbauerdamm Strasse'deki Ganymed'de açıklamıştı. Adam ilk kitabının baskıya hazır duruma gelmesini editörüyle Ganymed'de kutlamıştı. Şimdi restoranın önünde dikilmiş, on dokuz yaşındaki bir kızı bekliyor.

Dün olduğu gibi bugün de, adamın gözleri, burnu ve omuzları, on dokuz yaşındaki kızın gün boyu işyerinde aklından çıkmamıştı. Ancak adamın genel görünüşünü muhtemelen hatırlamıyor artık. Belleğini sabırsızca yoklayıp duruyor.

Hans'ın aklında kızın gülümsemesi ve memeleri kalmış, ancak kızın genel görünüşünü muhtemelen hatırlamıyor artık. Ama işte geliyor, karşıda Schiffbauerdamm'a saptı, kızı hemen tanıyor. Yürürken çantasını sallıyor kız, tepeden tırnağa siyahlara bürünmüş ve biraz yaklaştığında Hans görüyor: Saçlarını ensesinde toplayıp siyah kadife bir fiyonkla süslemiş. Yüzü nasıl savunmasız, diye düşünüyor Hans. O gün dürüst olmayı aklından geçirmişti, şimdi hiç kuşkusu yok: Dürüst olmak zorunda. Çünkü bütün savunması bu. Girişte bekleyen uzun beyaz önlüklü iki garsona ikisi de başlarıyla selam veriyor; garsonlar, Batı Berlin'den gelip Doğu Berlin'in pahalı restoranı Ganymed'de ucuza yemek yemeğe bayılan Fransız askerleri için Fransa havası yaratmaya çalışıyorlar.

Hans, tedbirli davranarak garsona, üç kişi olacağız, demiş ve büyük bir masa ayırtmıştı. Şimdi bu taktiğini kıza açıklıyor, ikisi de gelecek üçüncü kişinin yolunu gözler gibi yapıyor arada sırada. Kıza öğretiyor adam, burada giriş olarak mutlaka Bern usulü et suyu çorba içilir, çünkü içinde bıldırcın yumurtası var. Böylece Bern usulü et suyu çorbalarını kaşıklıyorlar, ikisi de bıldırcın yumurtalarını kaşığa alıp şaheseri hayranlıkla seyrediyor. Adam, son iki hecenin üstüne basarak bıldırcınlama, diyerek kelime oyunu yapıyor ve espriyi anladı mı diye kıza merakla bakıyor. Kız bu bakışa karşılık veriyor. Böylece ortak sözlüklerinin ilk sözcüğü doğmuş oluyor. Ayrıca kıza hangi konularda yazdığını anlasın diye kendi kitaplarından birini getirmiş. Kıza ilk armağanı. Kitaba ona ithafen yazdıklarını sonra okumasını istiyor. Sonra yine kapıya doğru bakıp başlarını iki yana sallıyorlar – vaktinde gelmeyi bilmeyen şu adam nerede kaldı acaba? Aralarında anlaştılar, dünyaya karşı ilk sırları oluştu artık, birbirlerine baktıklarında neyi sadece kendilerinin anımsadığını biliyorlar. Adam tam da bu yüzden koşulları geç kalmadan açığa kavuşturmak zorunda.

Arada bir görüşeceğiz sadece, diyor adam, ama her görüşmemiz ilk seferki gibi olsun, bir şölen olsun. Kız dikkatle dinleyip başını sallıyor. Ben senin lüksün olabilirim yalnızca, diyor adam, çünkü evli bir adamım. Biliyorum, diyor kız. Bu sana yetmeyebilir, diyor adam, bu da en doğal hakkındır. Kız, adamın yüzüne dikiyor gözlerini, kızın gözbebeklerinin çevresinde sarı birer halkanın varlığını fark ediyor adam. Evli olmakla kalmıyorum, radyodan bir kadınla ilişkim var ayrıca. İsterse hayatında bin kadın olsun, diyor kız, önemli olan *bizim* birlikte geçirdiğimiz zamandır. Kız hiçbir talepte bulunmuyorsa onun neyine hayır diyebilir ki adam? Kıza yatılı okul öğrencisi havası veren siyah kadife fiyonk adamı çok duygulandırı-

yor. Söyleyeceklerini hemen söylemezse çok geç olacak. Birlikte toplum içine giremeyiz – bu kadarıyla yetinmek zorunda olduğumuzu sen de ben de biliyoruz. Sorun değil, diyor kız ve gülümsüyor. Koşulların görüşüldüğü yerde kalıcı bir şey tartışılıyor demektir. Dün ve bugün akşama kadar adamın onu hayatından derhal uzaklaştıracağından korkmuştu oysa kız.

Annesi o sabah mutluluğunu kızının yüzünden okumuş ve yalnızca üç soru sormuştu; kızı adamın adını anmadığı halde yalnızca üç sorudan sonra onun kim olduğunu anlamıştı. Evet, yakışıklıdır o, demişti annesi, zekidir de. Ama her zaman sevgilileri vardı. Kendine dikkat et.

Bizim yıldızımız atmosfere karışmamalı, diyor adam, yoksa derhal yanıp kül olur. Demek ki yıldız hâlâ gökyüzünde, kitaplığındaki fotoğraflar gibi gök kubbeye raptiyeyle tutturulmuş, diye düşünüp rahatlıyor kız. Başını sallıyor. Evet, diyor. Kıza "evet" dedirtmek için onu yokuşa sürdüğünü biliyor adam. Aklına "Unsterbliche Opfer"[1] marşı geliyor. Kurban vermeye izin verilen kişi, seçilmiş kişidir.

Alabalık yanında beyaz şarap içerlerken adam kızın boşalan kadehini dolduruyor ve kızın balığı kılçıklarından ayırmayı bildiği dikkatini çekiyor. Kız, adamın masanın üzerinde duran gözlük kılıfına ve Duett marka sigara paketine bakıyor ve bir daha asla onun gözlük kılıfının ve sigara paketinin olmadığı bir masada oturmak istemediğini düşünüyor.

Şu balığın kılçıkları bile ne güzel, diyor adam kılçık tabağına bakarak, insanın aklına kemik evleri geliyor, bir de doğabilimleri müzesinin dev dinozor iskeletinin sergilendiği büyük salonu.

1. (Alm.) Ölümsüz Kurbanlar. 1905 Rus Devrimi'nde hayatını kaybedenlerin anıldığı Rusça cenaze marşı. Marşın metni, Rusya'da esir düşen Alman besteci Hermann Scherchen tarafından Almancaya çevrilmiştir. (Ç.N.)

Büyükbabam bana çocukluğumda balık tutmayı öğretmişti, diyor kız.

Adam, kızı bir an bir iskeleye oturmuş, bacaklarını boşlukta sallayıp suyun içindeki oltayı tutarken gözünün önüne getiriyor. Şu tek cümlenin kudretine bak, diye düşünüyor. İnsanın beyninin içine ister istemez bir fotoğraf yolluyor.

Sohbet artık rahatlayabilir aslında, ancak son bir düşüncenin daha dile getirilmesi gerekiyor.

Günün birinde, diyor adam, günün birinde genç bir adamla evleneceksin – o zaman sana düğününde bir buket gül armağan edeceğim. Kızın gülümseyerek başını iki yana salladığını görüyor, tam beklediği gibi. Ama bu cümleyi kızdan ziyade kendine söylemişti. Kızı bir gün başkasına vermek zorunda kalacağını unutmaması gerekiyor. Bunu, bu cümleye bugün gülümseyen kızdan daha iyi bildiğini unutmaması gerekiyor. Çöküşte canından olmak istemiyorsa, kızla geçireceği sürenin tamamında –bu ister kısa ister uzun olsun– çöküş fikri ruhunda yer bulmalı. Bu ağır düşünce; mutluluk düşüncelerinin, aşkın, arzunun, birlikte yaşayacakları her şeyin ve belki oluşacak ortak anıların arasından sivrilmeli ve günün birinde çöküş gerçekleştiğinde onu canından etmemesi için adam buna katlanabilmeli. Gerçekten canından mı edebilir? Garson tabakları kaldırıyor. Piyanist, saat 18'de vardiyası başladı, Mozart'tan bir potpuri çalmaya başlıyor. Geçenlerde buraya geldiklerinde karısı piyanisti Heiner Müller'e benzetmişti. Kadın haklı, piyanist gerçekten yazar arkadaşı Heiner Müller'i andırıyor. Muhtemelen gözlüğünden dolayı. Hans, daha mayıs ayında karısına bir aşk mektubu yazmıştı.

Sen istediğin sürece devam edecek, diyor Hans.

Kız başını sallıyor. Onu görebilsin yeter. Olabildiğince sık ve uzun süreli. Gerisinin önemi yok onun için.

İlişkimizin devam etmesi şu andan itibaren tamamen onun sorumluluğunda, diye düşünüyor adam. Kendini kendinden korumak zorunda adam. Kız adinin biridir belki?

Zor bir ilişki olacağına beni hazırlamak istiyor, diye düşünüyor kız. Beni korumak istiyor. Beni benden korumak istiyor, ikimizle ilgili karar yetkisini bana bırakıyor.

O istediği sürece bu ilişki hata olamaz, diye düşünüyor adam.

Her şeyi bana bırakırsa, aşkın ne demek olduğunu görecek, diye düşünüyor kız.

Şu an neye "evet" dediğini zamanla anlayacak, diye düşünüyor adam.

Kendini bana teslim ediyor, diye düşünüyor kız.

Bu düşüncelerin hepsi o akşam düşünülüyor ve hepsi birleştiğinde çok yönlü gerçeği meydana getiriyor.

Garsona şöyle diyorlar: Arkadaşımız bizi maalesef ekti. Adam hesabı ödüyor, gözlük kılıfını ve Duett marka sigaralarını cebine sokuyor; kızın ceketi, vestiyerde adamın pardösüsünün yanında asılı, kumaşlar birbirine değiyor, iç içe kıvrılıyor. Kutsal ikileme[1], diyor adam ve oluşan düzeni gösteriyor, sonra vestiyer görevlisi giysilerini tezgâhın üzerine bırakıyor, adam da giymesi için kızın ceketini tutuyor. Ortak sözlüklerinin ikincisi bu.

Ardından Weidendammer Köprüsü'nden ve öncekinden bir önceki devleti çoktan yitirmiş olan demir kartalın önünden geçiyorlar. Hans, dişlerinin arasından gayriihtiyari "Preußischer Ikarus"[2] baladını ıslıkla çalmaya başlıyor, hangi şarkıyı çaldığını daha sonra fark ediyor.

1. Hıristiyanlıkta tek olan Tanrı'nın Baba, Oğul ve Kutsal Ruh'tan oluşan üçlü doğasını anlatan Kutsal Üçleme veya Teslis'e gönderme. (Ç.N.)

2. (Alm.) Prusyalı Ikarus. (Ç.N.)

Biermann, Batı'da verdiği konserinde söylemişti bunu, sonrasında Doğu Alman hükümeti onu vatandaşlıktan çıkarmıştı, on yıl geçmişti bu olayın üzerinden. Vatandaşlıktan çıkarma, bir Nazi yöntemiydi, dönüp dolaşıp uygulamaya koyanların başına gelmişti. O günden sonra birçok arkadaşı ülkeyi terk etmişti. Vatandaşlıktan çıkarmaya karşı verilen Onüçler Önergesi'ni Hans bile az kalsın imzalayacaktı. Şimdi yanında yürüyen şu porselen yüzlü kız peki? Bütün bunlardan haberi yoktu tabii, öyle ya o günlerde çocuktu henüz.

Katharina, üç yıl önce köprünün tam o noktasında ilk erkek arkadaşı Gernot'nun fotoğrafını çektiğini hatırlıyor. Gernot daima hatta okulda teneffüse çıktığında bile şapkayla dolaşırdı, dolayısıyla o fotoğrafta da şapkalıydı tabii. Yürürlerken kız Hans'ın koluna giriyor, adamın elini gerçi paltosunun cebinden çıkardığını, ama kolunu tuhaf bir şekilde kastığını fark ediyor. Bırak elin cebinde kalsın, diyor kız. Adam teklifi kabul ediyor, elini yeniden cebine sokuyor ve koluna girmek sadece kızı ilgilendiren bir meseleymiş gibi davranıyor. Kız, suçu seve seve üstüne alıyor. Henüz üç gün önce olacaklardan habersiz, sırf ona otobüste rastlayabilmek için aynı yolu yürümemiş miydi kız? Evden sadece on dakika daha geç çıksaydı ya da kitapçıda bozuk parası çıkışmasaydı her şeyin bambaşka gelişeceğini düşününce başı dönüyor.

Er fliegt nicht weg – und stürzt nicht ab.[1] Umuma açık yerlerde kızın ona dokunmasını tamamen reddetmeye mantığı yeterli olmuyor adamın. Bu gidişle mantığı olduğu gibi eriyip gidecek. Kontrolü elinde tutma arzusu kızı yitirme arzusu kadar büyük olmalı. Berbat bir düzen. Ve ilgili kişi, değişen kaderlerle bu mücadelenin

1. (Alm.) Ne uçuyor ne de düşüyor. "Prusyalı Ikarus" baladından. (Ç.N.)

üzerinde yapıldığı alan sadece. Kazanılacak bir zafer yok bu işte. *Mach keinen Wind* – diye içinden geçiriyor adam, *und mach nicht schlapp*[1]. Güzel bir ezgi, olması gerektirdiği gibi içinde sinsice muziplikler de barındırıyor, sonuçta çok zeki bir herif Biermann. Hans'ın aklında özellikle, Biermann'ın konserinde şarkı sözünün bir satırını unuttuğu ya da akordu tutturamadığı zaman yaptığı manevralar kalmış. Adam bir milyon seyircinin karşısında elinde gitarıyla oturup evinin salonunda arkadaşlarıyla sohbet eder gibi konuşmuştu herkesle. Kendini satmayı öğrenmemişti ve işte tam da bu yüzden iyi satıyordu kendini. Eytişimdi bunun adı. Kızın ilk sevgilisi Gernot, üç yıl önce bekâretini bozmak için birkaç girişimde bulunmuştu. Kızın her seferinde canı öyle yanmıştı ki sonsuza kadar bakire kalmaktan korkmuştu. Gernot yatakta şapka giymiyordu. "Spree"[2] sözcüğü üzerindeki yanılım, müzikal açıdan ayakların yere basma olanaksızlığı çok dâhiyane. Biermann yaban ellerde televizyonu kullanarak şarkılarını onun gibi düşünenlere ulaştırmış ve böylece şarkılarını söyleyerek kendini kendi ülkesinden koparmıştı. Bu da eytişimdi. Ülkesine dönüş köprülerini attığı o malum sözleri konser sırasında bir an için anımsayamaması hiç şaşırtıcı değildi. Biermann, uyurgezerliğe benzeyen bir güvensizlikle kendi ülkesinden kayıp gitmişti. Kız, böyle bir girişim sonrası 46 numaralı tramvayla evine dönmüştü. Akşam külotunda birkaç damla kan görmüş ve sonunda başardıklarını anlamıştı.

Hotel Lindencorso çevresinde bulunan birkaç turist

1. (Alm.) Olay çıkarma ama zayıf da düşme. "Prusyalı Ikarus" baladından. (Ç.N.)

2. "Prusyalı Ikarus" baladında Berlin'in içinden geçen Spree Nehri'nden söz edilir. (Ç.N.)

Hans'a dönüp İngilizce, Tanrı aşkına nerede olduklarını soruyor. *In Berlin*, diyor Hans, *yes, yes, Berlin, but East or West*?[1] Katharina gülüyor. İnsan Brandenburg Kapısı'na bakıp da Doğu mu, yoksa Batı Berlin'de mi olduğunu nasıl bilemez? diyor Hans. Amerikalılar endişeli görünüyor, aralarında tartışmaya başlıyorlar. Gerçekten sınırı fark etmeden soluğu Doğu'da mı almışlarmış? Peki şimdi nasıl çıkacaklarmış buradan, Tanrı aşkına? Belki de hiçbir zaman? Ya birazdan Stasi[2] onları enseleyip komünist kazana atarsa ne olurmuş? Yol kenarına park ettikleri iki lüks otomobile alelacele bindikleri gibi çekip gidiyorlar. Hans ve Katharina bir ağızdan kıkır kıkır gülerek Unter den Linden Bulvarı'nda karşıya geçiyorlar; Hans, cuma günü 57 numaralı otobüse binmek için ayrıldığı Glinkastrasse'deki ofisini kıza göstermek istiyor.

İçerisi tozlu. Rafta ses bantları duruyor. Plaklar. Kasetler. Masanın üzerinde deste deste kâğıtlar. Camlar silinmemiş. Dışarı bakmaya değmez, diyor Hans, çepeçevre kapatılıp zemin betonları kırılmış arka avluyu göstererek. Sonra Katharina'yı çalışma masası koltuğuna oturtuyor, başına iki büyük kulaklık takıyor ve bir düğmeye basıyor. *Yıldırım gibi sözleriyle dünyayı uykusundan etti.*[3] Kız böyle bir şeyi daha önce hiç duymamıştı, dimdik oturuyor. Hans pencerenin önünde dikilmiş sigara içip kızın dinleyişini izliyor. Bütün dikkatini topladığı anlardaki görüntüsü hoşuna gidiyor. Ernst Busch, diyor Hans, kızın başından kulaklığı alırken. Proletarya şarkıcısı. İspanya

1. (İng.) Berlin'de. Evet, evet Berlin ama Doğu mu, Batı mı? (Y.N.)

2. Alman Demokratik Cumhuriyeti'nde, yani Doğu Almanya'da Devlet Güvenlik Bakanlığı. 1950'de kurulmuş, 1990'da Doğu ve Batı Almanya birleşince lağvedilmiştir. (Y.N.)

3. Johannes R. Becher'in "Lenin" adlı şiirinden. (Ç.N.)

İçsavaşı'nda uluslararası tugaylara katılmıştı. Orijinal kayıtlarının bulunduğu bantları radyodaki ahmak yaratıklar silmişler. Depoda kalan plaklarını imha etmişler. Ne zamandı bu? 1952. Busch altı yıl önce öldü, o zamandan beri de adının anılması yasak değil artık. Katharina'nın büyükbabası da uluslararası tugaylara katılmıştı, büyükbabasının kışları başından çıkarmadığı siyah bereyi hâlâ anımsıyor kız. Bunun dışında büyükbabasıyla ilgili pek anısı yok, o öldüğünde yedi yaşındaydı. Hans, rafların birinden küçük plaklar alıp Katharina'ya uzatıyor. Bunlar özel plaklarım, yayınlarda kullanmıştım. Busch'un plak şirketi vardı, bu 45'likleri kendi üretirdi, her plağın yanında fotoğraflı şarkı sözü kitapçığı olurdu. Katharina okuyor, bir o bir bu kitapçığı açıyor, sayfaları çeviriyor. Son yıllarını psikiyatri kliniğinde geçirdi, diyor Hans, evinin bodrumunda gömülü cesetler olduğunu anlatırmış sürekli. Şarkılarını tutkuyla okuyor ama yalan söylemiyor, diyor Katharina. Kesinlikle, diyor Hans.

Tam çıkarlarken Katharina çalışma masasında Hans'ın bir fotoğrafını görüyor. Alabilir miyim? diye soruyor, Hans ona soruyla karşılık veriyor: Hayal gücünün önüne duvar mı öreceksin? Yarın Budapeşte treninde giderken bütün bunların düş olmadığına inanmam için, diyor kız. Yarın mıydı yolculuk? Evet. Kız, fotoğrafa bakarken Hans ona arkadan sarılıp ensesinden öpüyor. Hans onu bıraktıktan sonra Katharina gözlerini açıyor ve fotoğrafı çantasına, o sırada okuduğu kitabın sayfalarının arasına dikkatle yerleştiriyor. Ah, Tanrım, kitabın! Ganymed'de duruyordur umarım. Bütün yolu geri dönüyorlar, geri sarılan film gibi: Unter den Linden, Lindencorso, Weidendammer Köprüsü, Schiffbauerdamm. Uzun beyaz önlüklü iki garson girişte duruyor hâlâ, vestiyer görevlisi kız tezgâhın arkasında işini yapıyor hâlâ, Heiner Müller'e benzeyen

piyanist çalmaya hâlâ devam ediyor. Ama içerisi dolmuş, Fransızlar, İngilizler ya da Amerikan askerleri, hepsi keyifle yemek yiyor, konuştukları ya da yemek yedikleri için ağızları açık, ikisinin oturduğu masada başka müşteriler var şimdi. Garson, içinde kitabın olduğu kâğıt torbayı bir kenara koymuş, torbanın üzerinde silik harflerle, *İyi aldım, severek aldım!* yazıyor.

Beni eve bırakır mısın? Hans, kızın çantasını sallayarak geldiğini gördüğü yolu onunla birlikte dönüyor şimdi, Spree Nehri'nin kıyısından yürüyorlar, köşeden sapıyorlar, sonra bir köşe daha, İkinci Dünya Savaşı'ndan kalma bir sığınağın karşısında bir apartman, Deutsches Theater'in hemen yakınında. Odam üçüncü katta, diyor kız, soldan üçüncü ve dördüncü pencere. Adam kızın yanında durup yukarı bakıyor. Tesadüf bu ya, kız tam da Reinhardtstrasse'de oturuyor, Albrechtstrasse köşesi, Hans'ın gençliğinde geceleri çok sık gelip geçtiği yolların kesiştiği kavşak. Üstelik tiyatroya her gidişinde kızın bu evde oturduğunu bilmeden önünden geçmişti. Pencereye takılı olan şey ne? Egon Schiele'nin bir kartpostalı. Güzel, diyor adam ve kızın odasını gözünde canlandırmaya çalışıyor. Bir hafta yalnızca, diyor kız. Adam, beni düşün, diyor. Bir yandan da, niye düşünsün ki, diye düşünüyor. Şu kızı bir an önce unutsa daha iyi mi olurdu, kendisi de bilmiyor. Sokak ortasında öpüşmek yok, bakışıyorlar sadece.

I/3

Et lux perpetua luceat eis![1]

Hans, kıza verdiği kitaba "Requiem"den bu alıntıyı yazmıştı. Altına adı yerine yalnızca noktalı bir H eklemişti. Kitabın adı *Dönüş*. Kız onu gelip bulan bu mutluluğa inanamıyor hâlâ. Noktalı H'yi öpüyor. Agnes'in hediyesini unutma, diye koridordan sesleniyor annesi. Unutmam, diyor kız ve adamın bir müzik parçasını beğendiğinde burnunu buruşturması aklına geliyor. Güneş gözlüğünü de unutma. Tamam, diye sesleniyor kız ve bir an gözlerini kapıyor: Az önce ofisinden çıkmadan önce adam onu nasıl kollarına almıştı. Ensesinden öpmüştü. Annesi, başını odaya uzattığında kızının valizini hazırlamak yerine elinde bir kitapla pencerenin önünde durup karanlığa daldığını görünce, kızım işine baksana, diyor. Güzel miydi bari? Evet, çok, diyor Katharina. Annesi başını sallıyor. Treniniz kaçta kalkıyor? 6.28. Doğu Garı' ndan mı? Evet. O halde elini çabuk tut. Neyse ki kız çoğu eşyasını bir gün önceden valize yerleştirmişti. Çocukluk arkadaşı Christina'yla çıkacakları tatili Katharina çoktandır planlıyordu. Cuma günü 57 numaralı otobüse

1. (Lat.) Ve ebedî ışık üzerlerinde parlasın. (Y.N.)

binmeden çok önce. Bütün yaz için planları vardı, ama yaz şimdi bambaşka bir yaz olmuştu. Agnes'e gitmeden önceki geceyi nerede geçireceğinizi kararlaştırdınız mı? Hayır ama buluruz bir yer.

Katharina, arkadaşı Christina'yla yedi ders yılı boyunca cam kenarındaki en arka sırada oturmuş ve sallanıp durmuştu. Sallanmayı bırakın. Çene çalmayın. Karanlık bir kış sabahında karşıki mavi beyaz çinili yeni binanın alttan on ikinci katında, en sol tarafta ışık tam vaktinde yanmazsa, Katharina arkadaşını uyandırmak için karşıki evin telefonunu çaldırırdı. Christina teneffüslerde televizyonda bir akşam önce izlediği filmleri anlatırdı, çünkü Katharina'ların evinde televizyon yoktu. Katharina bazı geceler Christina'larda kalır, bazen de Christina onlarda kalırdı ve gece yarısına kadar yatağın içinde konuşup dururlardı. Yorganın altında gizlice radyo dinlerlerdi. Evin annesi kontrole geldiğinde uyuma taklidi yaparlardı. Bazen Christina, bazen kendisi gülme krizine tutulurdu. Birlikte kek pişirir, kılıktan kılığa girer, mağaralar kurar, hurda toplar, geceleri cep feneriyle camdan cama mors alfabesi sinyalleri verir, dört el piyano çalar, kırmızı meyve püresi yerlerdi. Christina'nın ona iyi geceler öpücüğü vermesi aşk mı sayılırdı? Öpüşmeden iyi geceler dilemek daha iyiydi. İyi geceler. Ama birbirlerine daima her şeyi, ama her şeyi anlatırlardı. Sence benden hoşlanıyor mu? Eh, sana öyle baktığına göre. Dün cebime bir pusula soktu. Gerçekten mi? Anlatır da anlatırlardı. Siz susacak mısınız artık? Yoksa ayrı odalarda mı yatmak istiyorsunuz? Ayırayım mı sizi? Ama sonra on dört yaşına gelince Christina başka bir okula gitmişti, ondan bir yıl sonra da Katharina. Çok geçmeden annesi ve ikinci kocası Ralph'la daha büyük bir daireye taşınmışlardı. Christina geçen sonbahardan

beri Dresden'de tıp okuyor. Son yıllarda çok seyrek görüşebildiler, ama yazık aslında, peki arkadaşlıklarını kurtarabilecekler mi acaba? Christina'nın sapsarı saçları ve çilli bir yüzü vardı, şimdi 43 numaralı vagonda, 8 numaralı kompartımanda ve 5 numaralı koltukta hâlâ öyle.

O sabah Katharina'nın gözünde kendi çocukluğu öyle uzak ki!

Hans'ın on yıl önce de benzer yoğunlukta başka bir ilişkisi olmuştu. Bir temmuz gecesi Budapeşte'de bitmişti. Kızın şimdi tam da oraya gitmesi kötüye alamet mi yoksa?

Prag'ı geçtikten sonra kompartımanda bir süre ikisi yalnız kalıyor, Katharina rüzgârdan korunmak için camı yukarı doğru itiyor ve Christina'ya biriyle tanıştığını nihayet anlatıyor. Christina, ah yine âşık mı oldun? diyor. Bu sefer farklı, diyor Katharina. Christina neşeli bir kahkaha atarken, Katharina cumartesi akşamı günlüğüne düştüğü notun üstüne Hans'ın adını başlık gibi yazıp çerçeve içine aldığını düşünüyor. O bir yazar, bak bu da kitabı, diyor, kitabı silik harflerle baskılı kâğıt torbadan çıkarırken. *İyi aldım, severek aldım!* Christina kitabı elinden kapıyor hemen ve aynı anda âşık arkadaşının sayfaların arasına soktuğu fotoğraf yere düşüyor. Christina eğilip fotoğrafı alıyor, bakıyor ve biraz yaşlı değil mi? diye soruyor. Zaten senin oldum olası aykırı bir zevkin vardı, diye sorusunun yanıtını kendi veriyor. Christina, eskiden olduğu gibi çilli hâlâ, muhtemelen ömür boyu böyle kalacak. Kitabın sayfalarını ilgisizce karıştırıyor, onun kitabını, Hans'ın kitabını, oysa Katharina henüz sakin sakin açamadı o kitabın kapağını daha. Christina sayfaları çevirirken fotoğrafı sol elinde tutuyor, fotoğrafın orasını burasını kırıyor belki de. Nihayet sayfaları çevirmeyi bitiriyor, fotoğrafı arasına koyup kitabı Katharina'ya uzatırken bu

gece nerede kalacağız? diye soruyor. Katharina kitabı yeniden kâğıt torbaya sokuyor özenle sırt çantasına yerleştiriyor. Ancak bu işi tamamladıktan sonra birinin verdiği bir fikirden söz ediyor: Bir apartmana girebiliriz, asansörle en üst kata oradan da merdiven boşluğu üzerinden çatı terasına çıkabiliriz.

Senin şu ilginç fikirlerinden biri yine, diyor Christina.

Katharina ve ilk erkek arkadaşı Gernot, iki yıl önce yaz tatilinde Bratislava Garı'nın bir köşesinde gecelemek için şişme yataklarını yere sermişlerdi. Güvenlik gelince dışarı çıkarılmış ve istasyonun önündeki banklara geçmek zorunda kalmışlardı. Gernot uyurken şapkasını yüzüne kapatınca ölüye benzemişti. İşlerine giden genç erkekler sabahın köründe koltuklarının altında evrak çantalarıyla önlerinden geçip gitmişti. Bu manzara Katharina'ya komik gelmişti.

Böyle bir apartman nerede varmış?

Bakınırız işte.

Karısı bir kadın arkadaşıyla buluşmaya gidince, Ludwig de dışarıda olunca Hans boş evin içine Katharina'nın adını üç kez haykırmaktan kendini alamıyor. O dört heceyi.

Çatı terasının kapısı kilitli. Katharina, konuyu uzatmadan şişme yatağını apartmanın içine yaymaya kalkınca, Christina bunu asla yapmayacağını söylüyor, o sırada yanı başlarında bir daire kapısı açılıyor ve yaşlıca bir kadın görünüyor. Kızların aralarında tartıştığını duymuş olmalı, onlarla Macarca konuşuyor, kızların yorgun olduğunu anlıyor. Başını iki yana sallayıp cahilleri eliyle evine çağırıyor. Dul yatağına onlar için temiz çarşaflar yayıyor, kendi de salondaki kanepeye yatıyor.

İşte böylece Katharina, kendini çocukluk arkadaşının yanında tanımadığı bir karıkocanın yatağında yatar-

ken buluyor, yanı başındaki komodinin üzerinde bir aziz tasviri ve çalar saat, karşılarında bir lake gardırop duruyor ve Katharina karanlığın içine doğru bir kez daha Hans'ı anlatmaya başlıyor. Bir kez daha eskisi gibi olmasını, kız arkadaşıyla her sohbetlerinin aynı zamanda yaptıklarının onayı olduğu o eski günlere dönmeyi diliyor. Bu yüzden hikâyeye en başından başlamak istiyor. Kitapçı dükkânı, 57 numaralı otobüs, sağanak. Köprünün altında beklemesi. Sonra yürümesi ve ayakkabısının taşa takılması, tünel, kapalı dükkân, Tutti'de içilen kahve. Yola koyulmaları, vedalaşma ve Hans'ın geri dönüşü. Hans'ın kitabının adı da dönüş, şimdi fark ediyor bunu Katharina. Ama devam ediyor. Tuhaf saç modelli ağaç, koridor, geniş daire. Müzik, Offenbachstuben'de yenen yemek, sonra yine müzik. Ama müziğin "Requiem" olduğundan söz etmiyor arkadaşına. Ardından sevişme.

Nasıl yani, diyor Christina, hemen ilk akşam mı yattın onunla?

Evet, diyor Katharina.

Senden kaç yaş büyüktü, bir daha söyler misin?

Otuz dört, diyor Katharina.

Gerçekten delirmişsin sen, diyor Christina.

Bir hafta öncesine kadar böyle bir kız yoktu, en azından onun dünyasında yoktu. Bir hafta öncesine kadar bu kentte onu yalnız bırakabilecek hiçbir şey yoktu. Ama şimdi kız onu sekiz gün boyunca yalnız bıraktı. Adamın çalışması gerekiyor, gelgelelim kızdan başka bir şey düşünemiyor. Oysa onun aslında kim olduğunu bile bilmiyor. Kıza daha salı akşamından bir mektup yazıp Tucholskystrasse'deki merkez postanenin posta kutusuna yolluyor, öyle kararlaştırdılar çünkü. Onun her kirpiğini, her adımını, her dönüşünü, her gülüşünü sevdiğini yazıyor. Kirpik acaba fazla mı oldu, silse mi? Silmiyor ama cümlenin

sonundaki noktayı virgüle dönüştürüp ekliyor: *Yalnızca ruhun dahil değil buna, çünkü onu tanımıyorum henüz.* Normal koşullarda bütün harfleri küçük yazardı ama karışıklık yaratmamak için imla kurallarına uyuyor. Çarşamba günü radyoda bir görüşme yapıyor, dönüşte Doğu Garı'nda kısa süreliğine iniyor –elinden başka türlüsü gelmiyor– kızın bir buçuk gün önce Budapeşte treniyle kentten ayrıldığı perona bir ziyarette bulunuyor. Radio I'de çalışan önceki sevgilisi perşembe günü telefon ediyor ama Hans o hafta zamanının olmadığını söylüyor. Cuma günü ikindiden başlayarak sürekli saatine bakıyor: Tam bir hafta önce şu an 57 numaralı otobüse bindiler, şimdi indiler, tünelden geçtiler, şimdi kafede oturdular, tramvaya binip evine geldiler. Kızın o gün başını uzatıp baktığı mutfakta adam şimdi karısı Ingrid'le ve oğluyla oturmuş akşam yemeği yiyor. Karısı laboratuvarından, kimsenin üstlenmek istemediği parti sekreterliği göreviyle ilgili tartışmadan söz ediyor. O da istememiş görevi. Şimdi salona geçip müzik dinlemeye başlamışlardı. Ludwig, ben çıkıyorum, arkadaşlarla buluşacağım, diyor. İyi, tamam, diyor Ingrid, Hans da başını sallıyor.

Katharina'nın annesinin arkadaşı Agnes, kibar ama garip bir Almanca konuşuyor. Artık yetişkin olan kendi kızının odasını kızlara hazırlamış, şimdi benim kızım sizsiniz, diyor. Kızların odasında yatağın biri sağ, diğeri sol duvarda, Christina çok memnun bundan, bir zamanlar en yakın arkadaşı olan kızın birkaç gün önce fahişeler gibi davrandığını aklından çıkaramıyor. Katharina da çok memnun, akşamları yatağına uzanıp Hans'ın kitabını okuyor.

Ee, iyi yazmış mı?

Evet, diyor Katharina arkadaşına.

Bunun dışında Hans'ı artık ağzına almıyor.

Katharina'nın Berlin'de Hans'la geçirdiği iki gün, Budapeşte'de yaşadığı her şeyin üzerini yangın söndürme kumu gibi örtüyor. Katharina, ayağını Vörösmarty Meydanı'na bastığı sırada, yaklaşık bir hafta önce Alexander Meydanı'nda dosdoğru mutluluğuma yürüdüğüm ayaklar bunlar, diye düşünüyor. Katharina, Tuna manzaralı Zincir Köprü üzerindeyken Weidendammer Köprüsü'nde Hans'ın koluna girdiğini anımsıyor yine. Hans'ın eli paltosunun cebindeydi ama yine de herkesin gözü önünde bir çift gibi dolaşmışlardı.

Döndüğümde Physikum[1] için çalışmam gerekiyor, diyor Christina, tatil bitti sayılır.

Benim hiç tatilim yok, sadece iznim var, yılda on altı gün.

Ama erkek arkadaşın evli olduğuna göre pek sorun yaratmaz.

Katharina, arkadaşının çilli yüzüne bakmadan Köln'e seyahat için başvuruda bulundum, büyükannem ağustosta yetmiş yaşına basacak, diyor.

Gerçekten mi? diye soruyor Christina ve bir an susuyor. Onun Batı'da akrabaları yok, Nutella, çamaşır deterjanı ve külotlu naylon çorap dolu paketler hiç gelmedi onlara. İki kız eskiden Katharina'nın Batı paketlerinden çıkan Nutella'yı ekmeğe sürmeyip kaşık kaşık yiyerek kendilerine eğlence yaratırdı.

Sence seyahat izni çıkar mı?

Bilmiyorum, diyor Katharina, Berlin'e döndükten sonra öğreneceğim. Hans'ın, Moskova'nın Aziz Vasil Katedrali yanında Köln Katedrali nedir ki? diyen sesini duyuyor.

On dokuz yaşındaki bir kızın gitmesine izin vereceklerini düşünemiyorum, diyor Christina.

1. Tıp eğitimi içinde Almanya'ya özgü bir aşama sınavı. (Ç.N.)

Göreceğiz artık, diyor Katharina. Köln seyahatime izin çıkarsa ondan yine ayrı kalacağım, diye düşünüyor.

Oralar herhalde buraya benziyordur, diyor Christina.

Herhalde, diyor Katharina.

Macaristan'da herkesin özel bir işletme açmasına izin veriliyor. Bu yüzden arka avlularda bile onların Berlin'de asla satın alamayacakları giysi ve aksesuvar satan küçük dükkânlar bulunuyor. Geniş kemerler örneğin. Turkuvaz rengi gömlek. Derin sırt dekolteli elbise. Askın bir kaydı mı memelerin açıkta kalıverir, diyor Christina. Katharina, elbiseyi sevgilisine kavuştuğu gün giymek için satın alıyor, ama söylemiyor bunu, yok canım kaymaz, diyor. Görkemli Tuna, kentin Buda ve Peşte bölümlerini ayırıyor ama Hans bu hafta ya fikrini değiştirirse?

Akşama Agnes, neler yaptınız bakalım? diye soruyor. Christina anlatıyor. Katharina gidip yatağına uzanıyor, yorgun. Arkadaşıyla gittikleri caddelerin ve meydanların adlarını unuttu bile.

Derken Budapeşte'de bile bir hafta geçip gidiyor.

Katharina, dönüş yolculuğundan bir akşam önce büyük halden Berlin'deki dükkânlarda daha önce hiç görmediği bir sebze satın alıyor – *padlizsánok*, yani patlıcan. Agnes'den öğrendiği gibi Hans'a pişirecek: Halka halka kesecek, paneleyip yağda kızartacak. Katharina başlarda Hans'a kavuşması için kalan günleri saymıştı, sonra saatleri saydı, şimdi trende oturmuş, onsuz katlanmak zorunda olduğu zamanı artık dakikalara çeviriyor.

Hans başlarda günleri, sonra saatleri saydı ve şimdi kızın onu Berlin'e getirecek trende olması gerektiği şu saatte dakikaları sayıyor. Bir seferinde kendini öyle kötü hissetmiş ki kalkıp Alexander Meydanı'na gitmiş ve ilk gün birlikte oturdukları kafenin camından içeri bakmış-

tı. Onların masası boştu. Bunu doğru ama aynı zamanda hüzün verici bulmuştu. Kızla kendini içeride görmeyi mi, hani balmumu müzeleri gibi aslında dışarıdayken aynı zamanda içeride olmayı mı ummuştu yoksa? Kızla geçirdiği her çeyrek saati her biri sonuncusuymuş gibi hayalinde tekrar tekrar canlandırıyor. Ya ona dönmezse ne yapar? Yatağına bir an önce başka bir kadın alır ve kızın yanında olmadığı her gün düşüncelerinin merkezine daha çok hücum eden bu anıları sıradanlaştırır. Bunu nasıl başaracağını bilmiyor henüz. Bilmek de istemiyor.

I/4

Hans'ın da onu tıpkı kendisinin beklediği gibi beklediğini Budapeşte'den döndüğü akşam Tucholskystrasse'deki postane gişesinde anlıyor. *Yeniden benim olduğunda seni ellerimin arasına almak istiyorum*, diye yazıyor Hans. *Yeniden benim misin?* Evet, yeniden onun kız, adam da kızın. Ertesi sabah saat 10'da aramasını rica ediyor adam, bu saatte kızın kahvaltı molası verdiğini biliyor artık. Ancak kızın telefon edebilmek için Bay Sterz'den izin alması gerektiğini bilmiyor. Yurtdışı izin başvurusu onaylanan eski sevgilisi Gernot'nun gittiği Wuppertal'de havaray olduğunu anlatmak için kızı geçenlerde işyeri telefonundan aramasından Bay Sterz hoşlanmamıştı. Katharina'nın arkadaşı Sibylle'yle öğle tatilini uzatıp, Rus Bilim ve Kültür Evi'nin zemin katındaki barda bir kadeh cin tonik içmesinden de hoşlanmıyor Bay Sterz. Bir, bazen de iki. Bay Sterz, bugün saat 10'da önemli bir telefon görüşmesi yapabilir miyim? Şartsa evet. Bay Sterz hakkında rapor hazırlamışsa eğer, Batı'da yaşayan büyükannesinin yanına gitmesine asla izin verilmeyecektir. Akşam 6'da evime gelebilir misin? Elbette. Görüşme bitti bile. Teşekkürler, Bay Sterz. Yalnızca bu seferlikti, bilmeni isterim. Evet, biliyorum, diyor kız, sonra daldırmalı su ısıtıcıyla kaynattığı suyu fincanındaki çay poşetinin üstüne döküyor ve kahvaltı

molasından kalan zamanı bu arada sandviç paketini açmış olan Bay Sterz'in yanı başındaki masasına oturup elindeki naneli çayı içerek geçiriyor. Şeker? Evet, lütfen.

Berlin Duvarı'nın boş bölümüne ve kırların üstündeki gökyüzünde sonbahar uçuşlarının şimdiden provasını yapan kuş sürülerine bakmayı seviyor Katharina. Dün annesinin doğum günüydü; annesi ve kocası Ralph her yıl olduğu gibi bir parti verdiler. Ralph her yıl olduğu gibi gulaş pişirmişti, annesi de yanına küçük köfteler ve patates salatası yapmıştı. On beş davetlinin yarısından fazlasının Hans'la tanıştığını, hatta onunla arkadaş olduğunu Hans'la içtikleri ilk kahveden beri biliyor kız. Ama onun adını bu çevrelerde asla anamayacak ve onu erkek arkadaşı olarak böyle bir partiye asla yanında götüremeyecek. Şu andan itibaren gayrimeşru bir hayat yaşadığı söylenebilir. Ama öte yandan şu andan itibaren aynı zamanda seçilmiş bir kişi olduğunu düşünüyor ve aklına *Üç Kuruşluk Opera*'dan "Korsan Jenny Şarkısı" geliyor; Lotte Lenya'nın okuduğu plağı sayısız defalar dinlemiş ve özellikle bu şarkıya şarkıcınınkine benzeyen tiz ve ince soprano sessiyle ta ki Lenya'nınkiyle kendi sesi neredeyse ayırt edilemeyinceye kadar eşlik etmişti: *Efendiler görün burda beni / Hep müşteriye yatak yaparken / Ve üç kuruş verirsiniz teşekkür ederim / Üstümde pis önlüğümle bu döküntü otelde. / Ve hiç bilemezsiniz ki ben kimim*.[1] Hayatında ilk kez erişkin bir erkek tarafından seviliyor. İlk kez her karşılaşmada ona biraz daha kapılıyor. Gizli tutulması gereken bir aşkın insanı neden üzerinde konuşulmasının yasak olmadığı bir aşktan daha mutlu ettiğini anlayamıyor. Bunun böyle olduğunu dün annesinin her şeyden bihaber arkadaşlarının arasındayken bü-

1. Bertolt Brecht, *Üç Kuruşluk Opera*, "Korsan Jenny Şarkısı", çev. Yücel Erten, Bütün Oyunları, Mitos Boyut, 1998. (Ç.N.)

tün bedeninde hissetti. Bir sırrın kendini şimdiki zamanda harcamayıp gücünü geleceğe saklamasından mı acaba? Yoksa bu sırrın insana verdiği tahribat gücüyle mi bir ilgisi var? *Ve tek tek kelleler uçarken havada / Diyeceğim ki: Oh ya!*[1]

Katharina bu düşüncesini bitiremeden iş arkadaşı Heike bodrum kattaki kahvaltı salonundan dönüyor. Boş boş nereye bakıyorsun öyle? Birkaç dakikalık mola bitiyor ve Dizgi Tekniği / Ticari Dizgi Servisi'nde çırak olan Katharina, "İtfaiye Cep Takvimi 1987" mizanpajı üzerinde yapıştırma işlemine devam ediyor.

Akşam saat 6'da Hans'ın kıza sarılmak için çok acelesi var, daire kapısını arkalarından kapatmayı az kalsın unutuyordu. Şanslı bir gelişme sayesinde onları yine birlikte geçirecekleri bütün bir gece bekliyor, bu yüzden kendine zaman tanımak istiyor Hans. Kız da sarılma sonrası simli kısa hırkasını üzerinden çıkarmıyor. Hans Türk kahvesi hazırlıyor, şampanyayı iki saat önce buzdolabına koymuştu zaten. Çok geçmeden üzeri örtülü "evlilik yatağı"na uzandıklarında başlarının üstündeki rafta iki fincan ve iki kadeh duruyor; Hans bu yatağa evlilik yatağı demiyor, geniş yatak diyor. Öpüşüyorlar ama şimdilik bunun ötesine geçmiyorlar, şampanya içiyorlar, kahve içiyorlar, birbirlerine sarılıyorlar, adam ona dokundukça kız kıvrım kıvrım kıvrılıyor ama adam kızın simli kısa hırkasını hâlâ çıkarmıyor. Yaşanan son bir hafta adama beklemeyi öğretti. Seni beklemekten ölmek üzereydim, diyor, ama canımın böylesine acıması bir yandan iyi oldu. Kız, adamın başını eğip kendine doğru çekiyor ve öpüyor onu. Dün sabah Schinkelstube'de bu akşam

1. "Korsan Jenny Şarkısı". (Ç.N.)

için bir masa ayırttım – Tanrıları bana gerçekten dönmene zorlamak için yaptım sanırım.

Planlı ekonomi, diyor kız, çok iyi fikir, adamı bir kez daha öpüyor.

Korktum, diyor adam.

Ben de, diyor kız ve ciddileşiyor şimdi.

Evle tramvay arasındaki kısa yolda yine şiddetli bir yağmura yakalanıyorlar, gerçek bir tufan ama yaklaşık iki hafta önceki cuma gününden beri yağmur onların en yakın dostu oldu, yağmur suları kulaklarının içine giriyor, konuşurken ve gülerken ağızlarına hatta, Schinkelstube'ye vardıklarında üzerlerinden sular damlıyor, neyse ki masalar sandalyeler dökme demirden. Eisler'in *Vierzehn Arten den Regen zu beschreiben*[1] bestesini bilir misin? Bilmiyor musun? Sonra eve gidince çalarım sana. Öyle doğalmış gibi "eve" dedi ki kendi fark etmedi. Restoran tıklım tıklım dolu ama onlar kendileriyle baş başalar, saçları da yavaş yavaş kuruyor. Adam kızın yanında bir saniye bile sıkılmıyor, susup sadece bakıştıklarında bile. Sözcükler harekete geçtiğinde ise harekete geçen aslında sözcükler değil *onlar* oluyor, bir de aralardaki fasılalar. Kız, sarayın lambalarını teyzesinin çalıştığı fabrikanın ürettiğini anlatıyor, bunu söylerken parmağıyla yukarıyı gösteriyor, çünkü Schinkelstube zemin katta ama lambalar yukarıdaki salonda asılı, çatal bıçak takımları da! Çatal bıçak takımları yukarıda mı asılı? Hayır, çatal bıçak takımları da teyzesinin çalıştığı fabrikadan, *Palast der Republik*[2]

1. (Alm.) Yağmuru Anlatmanın On Dört Yolu. Doğu Alman milli marşını da besteleyen Avusturyalı besteci Hanns Eisler'in (1898-1962) hocası Arnold Schönberg'e ithaf ettiği bestesi. (Y.N.)

2. (Alm.) Cumhuriyet Sarayı. Alman Demokratik Cumhuriyeti parlamentosu. (Ç.N.)

için üretilmiş; neşeleri yerine geliyor, a evet, doğru, kaşığın üzerinde *PdR* yazıyor; kız, adamın kitabında anlattığı hikâye kendi hikâyesi mi diye merak ediyor, kısmen evet, kısmen hayır, diye yanıtlıyor adam ama sormasının hoşuna gittiğini söylüyor, bir insanın en önemli özelliği merakıdır, diyor. Ernst Bloch, bu sayede doksan bir yaşına kadar yaşadı. Kimdi Ernst Bloch? diye soruyor kız ve böylece doksan birine kadar yaşaması için gerekli altyapıya sahip olduğunu kanıtlıyor. Şimdi ikisinin doğum yıllarını topluyorlar ve adamın doğum yılı ile kızın doğum yılının toplamından yüz çıktığını görüyorlar. Bu durumda rastlantı, rastlantı olamaz! Hem, diyor kız, aynı yüzyılda buluşmuş olmamız ne büyük şans. Birbirimizi kaçırmak için insanlık tarihi boyunca ne çok olasılıkla karşılaşabileceğimizi düşündükçe fena oluyorum, diyor adam. Hesap gelince Hans ısmarladığı üç Korn liköründen sonuncusunu hemen kafasına dikiyor, hesabı ödüyor ve fişi özenle yanına alıyor: Macaristan seyahatin sonrası ilk buluşmamız – fiş, müzeye konacak.

Eve dönüş yolunda bindikleri tramvayda yetiyetme oğlanların bakışlarını fark ediyor adam; belli ki, bu kadar yaşlı bir adamın yanında oturacağı yerde kendi kucaklarına daha çok yakışan şu güzel kızla adamın arasında nasıl bir bağ bulunduğunu tahmin etmeye çalışıyorlar. Sakallarının terlediği yerlerde henüz tek tük tüyleri çıkmaya başlamış şu sıska herifler rakipleri demek. Bir an paniğe kapılıyor ama sonra kurtuluşu sadece onun kızla, kızın da sadece onunla birleşince oluşturdukları düz 100 rakamını hatırlamakta buluyor.

I/5

Hanns Eisler bir röportajında bestesini, vakarlı hüzünlenmenin on dört yolu, diye tarif etmişti. Hans, müzik dinlemek için kızla birlikte mavi halının üzerine uzandığında simli kısa hırkası Katharina'nın sırtında hâlâ. Aslında film müziğiydi, diyor Hans, Joris Ivens'in yağmuru anlatan bir filmi için bestelenmişti. Kız, gözlerini kapatıyor ve otomobillerin lastiklerinden sular sıçratarak Alexander Meydanı'nın altındaki köprüden geçişini, yayalarınsa orada yağmurun dinmesini bekleyişini görüyor. Hans, biraz önünde duruyor kızın, sonra yanına gelip durabilmek için bir adım geri sıçrıyor. Acaba bilinçli mi yapmıştı bunu? Yağmur, köprünün öbür tarafındaki kaldırım taşlarına iri damlalar halinde iniyor. İkisi de bu damlalara bakıyor şimdi, henüz tanışmadan önce gözlerinde aynı fotoğraf var. Onların dışında kalan üçüncü noktaya gözlerini birlikte çevirmelerini kız şimdi mahrem bir şey gibi anımsıyor. Henüz karşılıklı bakışmalarından önceydi bu. Yoksa ilk doğrudan bakışmaları otobüsten inerken mi gerçekleşmişti? Bu ânı daha şimdiden tam olarak hatırlayamamak üzüyor kızı. 1941 Haziran'ında Hitler Sovyetler Birliği'ne saldırmıştı, diyor Hans, aralarına yeniden sessizlik girince. Eisler de 1941 Eylül'ünde bu parçayı bestelemeye başladı. New York'ta sürgündeyken. Besteyi

kasımda, Kızıl Ordu Hitler'i Moskova yakınlarında durdurmadan az önce tamamladı.

Kız yanıt vermiyor, belki ondan çok şey bekliyor adam.

Milli marşı da Eisler besteledi.

Bilmez miyim, diyor kız ve melodiyi ıslıkla çalmaya başlıyor.

Auferstanden aus Ruinen, diye marşın kendisi kızın yaşındayken geçerli olan sözlerini içinden söylüyor Hans. *Und der Zukunft zugewandt. / Lass uns dir zum Guten dienen, / Deutschland einig Vaterland*[1]. Batı, birleşmiş bir Almanya düşü görmekten 1952 Paris Anlaşması'yla vazgeçmişti. Bunun üzerine ister istemez Doğu da. Sonra ufacık öncü kızlar boyunlarına önceleri mavi sonra kırmızı fularlar bağlayıp tören meydanına çıktılar ama kendi milli marşlarını sadece dinleyecek ya da melodiyi mırıldanacaklardı, sözlerini söylemeleri yasaktı çünkü artık.

Üstelik, diyor adam, o an aklından geçenleri kız okuyormuş gibi, üstelik Becher, güfteyi heceler Haydn bestesine de[2] uyabilecek şekilde yazdı, Eisler de sınırın batı tarafındaki insanlarla hâlâ aynı anda nefes alınacak şekilde besteledi. Böylelikle savaşın yol açtığı ayrılık ortadan kaldırılıncaya kadar ortak nefes unutulmayacaktı diyebiliriz.

Şimdi marşı birlikte söylemeyi deniyorlar:

Auf-erstanden aus Rui-nen- diye Eisler'in değil Haydn'ın melodisinin üzerine okuyorlar.

Bu, *Deutschland, Deutschland über a-lles*'ten[3] farklı bir şey, diyor Hans ve başıyla işaret ederek kızdan onay istiyor.

1. (Alm.) Yıkıntılardan dirilip / yüzünü geleceğe dönen / hizmet edelim sana, / birleşik vatan Almanya. (Ç.N.)

2. Alman milli marşını 1841 yılında Joseph Haydn bestelemiştir. (Ç.N.)

3. (Alm.) Almanya, her şeyden üstün Almanya. Alman milli marşının günümüzde okunmayan ilk dizesi. (Y.N.)

Einigkeit und Recht und Frei-e-eiht[1] ama deniyor artık, diye düzeltiyor kız.

Evet, diyor adam, ancak birleşme hususundaki iyi niyetten geriye sadece metin kaldı. Adenauer, NATO üyeliği uğruna Doğu'yu sattı.

"Sattı" demekle neyi kastediyorsun?

Ruslar, diyor adam, bütün Almanya'da özgür ve gizli seçimlere bile izin vermeyi planlıyorlardı ama bir tek şey hariç: Birleşik bir Almanya'nın Sovyetler Birliği'nin karşısında yer alan bir askerî ittifaka katılması.

Aa, diyor kız.

Savaşta yirmi yedi milyon Sovyet askerinin ölmüş olmasıyla da açıklanabilir bu tabii. Hatta denemek amacıyla NATO'ya kabul için kendileri bile başvuruda bulunmuşlardı.

Kim? Sovyetler Birliği mi?

Sovyetler Birliği. Talepleri onaylanmadı tabii. Antikomünizm, Hitler'le başlayıp Batılı müttefikler üzerinden hızla bütün Almanya'ya yayıldı. Haydn'ın bunda bir günahı yok tabii, diyor adam. Bütün gerçekten iyi müzikler gibi sağlam onunki de, diyor ve başladığını tamamlamak için aynı melodi üstüne Avusturya monarşisinin eski imparatorluk marşını söylüyor: *Gott beschü-ütze, unsern Kaiser, unser Land.*[2]

Kız bu arada uzanmış ve başını adamın karnına yaslamış, böylece Hans kızın güldüğünü hissediyor.

Sosyalist bir ülke milli marşının olabilecek en Hıristiyan sözcükle, *auferstanden*[3] ile başlaması tuhaf aslında, diyor adam daha ziyade kendi kendine konuşarak.

1. (Alm.) Birlik, hak ve özgürlük. (Y.N.)
2. (Alm.) Tanrı imparatorumuzu, ülkemi i korusun. (Y.N.)
3. (Alm.) Dirilip. (Ç.N.)

Bence tuhaf değil, diyor kız, çünkü diriliş, ancak esaslı bir yıkımdan sonra gelmez mi?

Muhtemelen, diyor adam.

Kız, annesiyle Leipziger Strasse başındaki ilk apartmana taşındıkları günlerde geniş inşaat sahasını kaplayan çamurları anımsıyor. Savaş bombardımanları, bir zamanlar kentin canlı bir semti olan bölgeden geriye pek bir şey bırakmamıştı. Bütün çocukluğu boyunca çamurların arasından dengesini sağlayarak yürümüştü. Dört ikiz apartman, iki okul, üç alışveriş merkezi, evler, dükkânlar ve geniş bir caddeden meydana gelen yeni mahallenin inşaatı nihayet tamamlandıktan sonra İkinci Dünya Savaşı öncesinden kalma bir binaya taşınmışlardı.

Kız bir parmağına bir tutam saçını dolayıp düşüncelere dalıyor. Adam ona bakıp yalnızca güzel değil aynı zamanda zeki olduğunu düşünüyor. Bu gidişle bu işin sonu nereye varacak acaba?

Milli marş olmasını tercih ettiğim şarkıyı sana çalayım, diyor adam ve kalkma girişiminde bulunuyor. Eisler'in, Brecht'in bir şiirinden besteleyip bizzat seslendirdiği Kinderhymne[1] plağını bulmak istiyor kız için. Kız, başını yana çekip adamın kalkmasına izin veriyor. Bak bu şarkının sözleri de Haydn'a uyabilirdi, diyor Hans. Kız, şarkıyı dinleyebilmek için dirseklerinin üzerinde doğruluyor, kulağını müziğe verip gözlerini halıya dikiyor.

Zarafetten ve emekten tasarruf etmeyin,
Tutkudan ve akıldan
Almanya'nın diğer iyi ülkeler gibi
Büyümesi için.

1. (Alm.) Çocuk Marşı. (Ç.N.)

Böylece haydut görmüş gibi
Benzi atmaz toplumların,
Aksine başka toplumlara uzattıkları gibi
Bize de uzatırlar ellerini.

Ne üstünde ne altında olmak isteriz
Başka toplumların,
Denizden Alpler'e
Oder'den Ren'e kadar.

Ve ilerlettiğimiz için bu ülkeyi
Sever ve koruruz onu.
Bize en güzel ülke gibi görünür
Tıpkı başka toplumlara kendi ülkelerinin göründüğü gibi.

Ahmakça milliyetçilik söylemiyle dolu şu Nazi metnine doğrudan gönderme yapılıyor burada, diyor Hans. Biliyorsun işte: *von der Maas bis an die Memel, von der Etsch bis an den Belt*[1]. Hayır, bilmiyor kız. Doğru, o dönemlerde bu dünyada değildin, çok şanslısın. Hans'ın ilkokula başlamasından on gün sonra Almanlar Polonya'ya girmişti. "Belt" ile "Welt"[2] sözcüklerinin kafiye oluşturması boşuna değil.

Eisler gerçi ciyaklıyor ama, bir şarkıcının okumasından çok daha ilginç olmuş, diyor Katharina. Şarkı olarak söylediklerini savunduğu anlaşılıyor.

Evet, çünkü adamın derdi ne ahenk ne de sadece keyif vermek, müziğin ardında düşündürebilmek. Düşünmenin devre dışı bırakılmasını değil, düşünmenin kendisinin keyif vermesini istiyor.

1. (Alm.) Maas Nehri'nden Neman Nehri'ne, Adige Nehri'nden Great Belt'e kadar. (Ç.N.)

2. (Alm.) Dünya. (Ç.N.)

Ama bazen, diyor kız, ayağa kalkarken konuyu değiştirerek, düşüncenin devre dışı bırakılmasından da keyif almaya hakkımız var. O sırada simli hırkasını nihayet çıkarıp Hans'a sırtını dönüyor ve adam Budapeşte'de özellikle onun için satın alınan elbisenin içinde kızın neredeyse kalçalarına kadar çıplak olduğunu görüyor.

Özellikle benim için mi?

Evet, diyor kız.

Buna inanmak istiyorum, diyor adam. Kızı öpüyor ve ekliyor: Söylediğin her şeye inanmak istiyorum.

Şu garip "istiyorum" sözcüğü kızın kafasının içinde daha yankılanırken adam elbisenin askılarını sıyırıp kızı kendine döndürdü bile, elbise şimdi kızın dar kalçaları üzerinden kayıp yere düşüyor ve kız, üzerindeki küçük beyaz külotla adamın karşısında öylece duruyor. Geniş yatağa gitmek üzere el ele tutuşuyor ve loş koridordan geçerken geniş aynanın önünde bir an duruyorlar.

Aynaların, görüntüsünü yansıttığı herkesi içine alan bir belleği var mıdır acaba?

Olabilir, diyor adam, ama ben – ama ben şu aynadaki görüntünü kesinlikle sonsuza kadar belleğime kazıyacağım.

Ben de, diyor kız.

Sonra ilerliyorlar.

I/6

Sabahın köründe vedalaşırlarken kız adamı akşama karabiber ve galeta unu getirmekle görevlendiriyor. *Padlizsánok*, diyor Katharina ama Almancaya çevirmiyor, sürpriz yapmak istiyor. Yarın Ingrid ile Ludwig Uckermark'taki yaz şenliğine gidince onlar ilk kez birlikte yemek pişirecekler. Ingrid, kocasının bu tür şenliklerden hoşlanmadığını nicedir biliyor ve bu yüzden, aman gelme yok, dedi. Kim bilir şenliğe Ingrid'le gidecek biri vardır belki. Karıkoca birbirlerini fazlaca denetlememeye daha yıllar öncesinden karar vermişti. Ancak biri ya da öteki açısından yenilgi gibi görünmesin diye bu pazarlık dışarıya aksettirilmeyecekti. Yarına yetecek kadar kırmızı şarap var mıydı acaba evde? Bu sabah uyandıklarında Hans, Katharina'ya ilk kez sevgilim, dedi, Katharina da ona sevgilim, dedi.

Hans, öğleye doğru çalışmak üzere Glinkastrasse'deki ofisine geldiğinde, kapısında Katharina'nın oraya sıkıştırdığı bir pusula buluyor, bir şey yazmıyor üzerinde, yalnızca kızın dudaklarının uçuk pembe izi var, altına K harfi kondurulmuş, noktalı. Bir an bütün bedenini ateş basıyor, mutluluk böyle bir şey mi, yoksa korku mu bu? Şu kız şimdiden yaşamının merkezine oturdu ve

orası kendi yaşamıymış gibi davranıyor. Kız, kahvaltı molasında ofisine uğramış olmalı, çalıştığı yayınevi hemen köşede çünkü.

Hans, iki saat uğraştıktan sonra tek bir cümle bile yazamayacak durumda olduğunu anlayınca ofisten çıkıyor ve metroya yürürken, kız belki zemin kattaki barda arkadaşıyla cin tonik içiyordur, düşüncesiyle Rus Bilim ve Kültür Evi'nin önünden geçiyor, ama hayır, görünürde kimse yok.

Akşam Ingrid yattıktan sonra, Hans çalışma odasında cumbanın içindeki masasına oturuyor yeniden ve Katharina'ya yazmaya başlıyor. Ona mektubu verip vermeyeceğini bilmiyor, ancak şu sıralar içinde olup bitenleri dile getirmeyi başarabilse yalnızca bedenini değil aklını da işgal eden bu duygu üzerinde kontrolü yeniden sağlayabilecek belki. Yazılı kâğıdı bir zarfa sokuyor, sonra koridora dönüp elini orada asılı duran paltosunun cebine atıyor. Doğru, kızın dudak izini taşıyan pusula burada, ayrıca cüzdanında önceki akşamki yemeğin fişi duruyor. Hayatında başlayan ve henüz adını koyamadığı o şeyin bu iki kanıtını da aynı zarfa sokuyor ve zarfı üzerine bir şey yazmadan çalışma masasının alt çekmecesindeki diğer kâğıtların arasına itiyor.

Yatmadan önce ışıkları söndürmek üzere salona uğruyor. Ama en son lambaderin düğmesine basmadan önce gözü yemek odasına giden koridora kayıyor: Şurada kapı kasasına yaslanmıştı, diye düşünüyor ve kızı orada görür gibi oluyor. Sonra ışıkla birlikte kızın görüntüsünü de söndürüyor. Şimdi yeniden evlilik yatağına dönüşen geniş yatağa uzandığında Ingrid çoktan uyumuş. Yataktaki kendi tarafı hâlâ Katharina kokuyor.

Kıza kapıyı kimse açmayacak mı? Katharina, Hans'ın evinin kapısına sıkıştırılmış notu ancak zile bastıktan son-

ra fark ediyor, kâğıtta şunlar yazılı: *Yürümeni seyretmek için aşağı indim.* Kız gayriihtiyari arkasına dönüyor. Aşağıdaki kapı ancak şimdi açılıyor ve kız merdivenlerde Hans'ın ayak seslerini duyuyor, kendi yürümesini anımsamaya çalışıyor ve acaba nasıl görünmüşümdür, diye düşünüyor. Hans'la Berlin'de karısıymış gibi birlikte yemek pişirmek için Macaristan'dan satın aldığı iki patlıcan sağ elinde taşıdığı filede sallanıp duruyor. Hans yukarı çıkınca, ee yürürken nasıl görünüyordum, diye soruyor kız ve elinde hâlâ pusulayı tutuyor. Güzel, diyor Hans, çok güzel, ama kız onu öpmek isteyince yandaki kapıya bakıp başını ağır ağır iki yana sallıyor. İçeri girip kapıyı kapattıktan sonra onu izlerken aklından geçenleri kızın kulağına fısıldıyor: Kendisine kavuşmak için sabırsızlandığını yürüyüşünden anlamış. Nereye gittiğini yalnızca ben biliyordum. Konuşurken ağzını kıza öyle yaklaştırıyor ki, sözcüklerle dokunuyor ona.

Kız şimdi adamın mutfağında; büyük ve küçük tabakların bulunduğu rafları, hangi bıçağın daha keskin olduğunu, gazlı ocağı yakarken kullanılan kibritlerin yerini öğreniyor. Adam, kızın yumurtaları kabın kenarında çırpışını izlerken ev işlerinin onun elinde oyuna benzediğini düşünüyor.

Kız, hem adamın hem de karısının el hareketlerini yaptığını düşünüyor. Üçü birbiriyle kaynaşacak mı şimdi?

Onunla normal yaşam böyle olurdu, diye düşünüyor adam. Özel olan bu normallik işte; Ingrid, gelecek hafta Ludwig'i alıp Baltık Denizi kıyısına önden giderse, bu normallik aralarında belki birkaç kez daha yaşanacak, ama sonrasında uzun süre bir daha erişilmez olacak.

Batı seyahatin için izin çıkmış mı, öğrenebildin mi?

Hayır, diyor kız ve sarmısağı Agnes'in gösterdiği gibi ince ince doğruyor.

Aslında, diyor Hans, gündelik hayatta tekrarlanan hareketler üzerine biri bir kitap yazmalı.

Kızın düşündüklerini de mi duyabiliyor yoksa? Kız, ona omzunun üzerinden kısa bir bakış atıyor, ama adamın düşünceleri başka bir yöne, bir el hareketinin ardında yatan bütün deneyimlere, düşüncelere ve duruşa kayıyor. Hareketler bütün bir ömür tekrarlanırken içlerinde barındırdıkları emeği, özeni, hatta belki sevgiyi ya da kayıtsızlığı, bıkkınlığı düşünüyor.

Kız, ona yardım etmesini kesinlikle yasakladığı için adam pencere pervazına dayanmış sigara içiyor. Kız, patlıcan halkalarını önce yumurtaya, ardından sarmısak, tuz karabiber ve galeta unu karışımına buluyor.

İlkokul üçüncü sınıftayken, diye anlatıyor kız, "Ev İşlerine Nasıl Yardım Ediyorum?" başlıklı bir kompozisyon yazmıştık. Ben, çatal kaşıkları nasıl kuruladığımı anlatmıştım. Sınıftan bir kız, bütün ailesinin çamaşırlarını yıkadığını yazmıştı.

Sen şımartılmış bir çocukmuşsun.

Ben de bunu o an anlamıştım.

Tavadaki yağ kızdı artık, patlıcan dilimlerini içine atmaya başlıyor.

Öğretmenim kâğıdımın kenarına, kurulama bezinin içinden bıçağın ağzının değil, sırtının geçirilmesi gerektiğini yazmıştı. Bunu biliyordum gerçi ama betimlerken unutmuştum.

Çünkü senin gözünde doğal olan buydu.

Çünkü benim gözümde doğal olan buydu.

Marifet, doğal olanı doğaya aykırı hale getirmektedir.

Herhalde.

Az önce öğretmen gibi mi konuştu Hans? Oğlu birkaç yıldır babasının sözlerinden bezdi; Hans, konuyu uzattığı zamanlar Ludwig'in sabrının taştığını anlıyor. Oğlu odadan çıkar çıkmaz, rahat bırak çocuğu, diyor Ingrid, bu

yaşta kafası başka şeylerle dolu onun. Ama bu kız, onu o yapan bu tavrını içtenlikle ve ilgiyle karşılıyor.

Katharina, kızaran patlıcan dilimlerini büyük bir tabağa alıp tavaya yenilerini diziyor. Hans, ağzında sigarayla masaya iki tabak, iki şarap kadehi koyuyor, çatal kaşığı ve peçeteleri tabakların yanına yerleştirip sigarasının külünü silkeliyor.

Kız, onun için pişirdiği ilk yemekle dolu tabağı masanın ortasına bırakıyor. Hans, sigarasını söndürüyor. Alnına düşen saçlarını geri itiyor. Ardından masaya oturuyorlar.

I/7

Hans'ın alnına düşen saçlarını geri iterken yaptığı hareketi seviyor kız. Onun bu hareketini ilk kez, otobüste onun yanından geçip arka kapıya doğru güçlükle ilerlerken görmüştü. Kibirli mi bu adam? Kızın ilk günkü bir anlık bakışmadan doğan algısı onu yanıltmadı belki; ama öyleyse de öyle, diye düşünüyor artık. Kız son iki haftadır öyle hissediyor ki, Hans'a olan sevgisi, adamın hâkim olduğu daha bir sürü şeyden ziyade, gayriihtiyari ortaya koyduğu bu zaafından dolayı büyüyor. Birini her yanıyla tanımayı ve olduğu gibi kabullenmeyi o güne kadar hiç istememişti kız. Eğer adamın resmini çizecek olsa, durmadan yüzüne düşen şu saç tutamı illa girerdi resme. Çünkü o bir tutam saç adamın yüzüne gölge düşürüp hatlarını vurguluyor bir yandan da.

Hans, kıza bir dosya kâğıdı, altlık olarak da bir kitap veriyor ve kızın istediği gibi pencerenin önüne çektiği sandalyeye oturuyor.

Resim yapmayı nerede öğrendin? diye soruyor, kızın kurşunkalemi kâğıdın üzerinde kayarken.

Haus der jungen Talente[1] resim grubunda.

1. (Alm.) Genç Yetenekler Evi. 1954'te Berlin'de kurulmuştur. (Ç.N.)

HdjT'de mi? Ludwig orada bir süre koroya devam etmişti.

Konuşma şimdi, ağzını çiziyorum.

Kâğıdın üzerinde gezinen kalemin çıkardığı sesten başka bir şey duyulmuyor bir süre.

İstersen kalkabilirsin, diyor Katharina, ama taramaya devam ediyor.

Hans kalkıyor, kızın arkasına geçip omzunun üstünden bakıyor. Katharina'nın çiziminde bir tutam saçın yüzüne gölge düşürdüğü noktada her şey kara.

İnsanın göremediklerini gayriihtiyari tamamlaması gariptir değil mi? diye soruyor Hans.

Anladım, beğenmedin.

Hayır, aksine, diyor Hans. Neden grafik ve resim değil de endüstriyel tasarım okumak istiyorsun ki?

Bunun için portfolyom yeterli değil.

Nereden biliyorsun?

Kız omuzlarını silkiyor.

Resmi gerçekten çok beğendim.

Eh.

Ciddiyim.

Kız gülümsüyor, kâğıdı yere bırakıp ayağa kalkıyor. Şimdi elleri boş, az önce çizdiği yüze dokunabilir.

Kendine güvenmiyor, diye düşünüyor adam, bu da potansiyelinin gerisinde kaldığı anlamına geliyor. Kızın hırsını körüklemeyi belki başarır.

Picasso'nun doğduğum güne nasıl bir katkıda bulunduğunu görmek ister misin? diye soruyor adam.

Tam doğduğun gün resim mi çizmiş?

Evet, diyor Hans, ben ücra bir Alman taşrasında ilk kez nefes alıp ağladığımda üç eskiz hazırlamış.

Şimdi yan yana oturmuş, yaralı Minotauros'a doğru eğiliyorlar ve aynı noktaya onlarla birlikte canavarın öl-

mek için çıktığı arenanın seyirci tribünlerinde oturan olaydan sarsılmış kadınlar da bakıyor.

Ölürken gülümsüyor bu, diyor Katharina.

Evet, tuhaf değil mi?

Bıçağı görüyoruz ama onu öldüreni göremiyoruz.

Dünya bunu her zaman üç gün sonra öğrenir, diyor Hans ve sayfayı çeviriyor.

Katharina, bir başka çizimde genç Theseus'u görüyor, henüz çocuk sayılacak bir yaşta hünsanın ensesine bıçağını saplıyor.

Picasso kolu değiştirmiş, diyor kız ve bir önceki sayfaya dönüyor.

Evet, diyor Hans, Minotauros benim doğum günümde kolunun üzerine yaslanabiliyor daha, ama Theseus'un ayaklarının dibinde duran kol artık bir cesede ait.

Burada mücadeleden vazgeçip ölümü kabullenmiş.

Bu gösteriye bilet almış olan kadınlar da öyle.

Yalnızca şu kadın yardım etmek istiyor, elini ona doğru uzatmış.

Ariadne belki.

Elinde ip olan mı?

Minotauros'un üvey kız kardeşi o.

Aa, anladım.

Annesi, bir boğayı kocasından, yani Ariadne'nin babasından daha çekici bulmuştu. İkinci çocuğuna bakınca anlaşılıyordu maalesef bu. Ariadne, küçük canavarın hayatını bağışlaması için babasına yalvarmıştı, buna rağmen birkaç yıl sonra sevgilisi Theseus'a üvey kardeşini öldürmek için nerede bulabileceğini anlatmıştı.

Hiç hoş bir hikâye değil.

Eh, zaman değişiyor.

Katharina bir süre konuşmayıp çizimleri incelemeye kendini öyle kaptırıyor ki gayriihtiyari alnını buruşturuyor. Sayfaları bir ileri bir geri çeviriyor. Onu yaşlı bir

kadın olduğunda göremeyecek olmam ne yazık, diye düşünüyor Hans.

Aslında, diyor kız şimdi, birinci çizimde Minotauros kendi kendini bıçaklayıp bıçağı elinden bırakmış gibi duruyor. Baksana, şurada bıçak daha elinde hatta.

Arenada kendini niye bıçaklasın ki?

İlgi çekmek istiyor.

Ama çekememiş, kadınların canı sıkkın.

Şu son eskizde, diyor Katharina resmin üst kenarında yer alan üç çift gözü göstererek, ona artık bakmıyorlar bile.

Yani canavar boş yere ölüyor.

Ölümü, içine kapatıldığı labirent onun.

Eskiden her durumda rakip olanın başına bunlar gelir işte, diyor Hans; son, tek başına yaşanan bir şeydir.

Derken telefon çalıyor, Hans koridora çıkıyor, Katharina onun konuştuğunu duyuyor ama söylediklerini anlamıyor. Picasso cildini on dakika daha karıştırıyor, sonra Hans giriyor içeri, Ingrid'di, diyor.

Büyükbabama Guernica'da faşistlerle savaşıp savaşmadığını artık soramayacak olmam çok yazık, diyor Katharina.

Kondor Lejyonu orada dünya savaşı için tatbikattaydı, diyor Hans ve Katharina'nın kucağında duran ciltte çift sayfaya yayılmış devasa tabloya bakıp başını sallıyor.

Boyunları iyice uzamış çığlık atan kadınlar kızın kucağında. Can çekişen askerler kızın kucağında. Yere yığılmalarına ramak kalmış kişneyen atlar kızın kucağında. Koskoca bir sığınak dolusu ölmek üzere olan insan bu gencecik kızın kucağında.

Katharina cildi özenle kapatıp Hans'a uzatıyor.

O günlerde aklı olan solcuydu, diyor Hans ve Picasso'yu kitaplıktaki yerine koymak üzere çalışma odasına gidiyor.

Katharina'nın aklına yine büyükbabasının güzleri ve kışları başından çıkarmadığı beresi geliyor. İspanya İç-savaşı'na katılmış diğer bütün askerlerin hâlâ mayıs mitinglerinde her yıl tribünlere çıkıp el sallamaları da düşüyor aklına. Katharina kendini bildi bileli yaşlı bu adamlar, her zaman da yaşlıydılar, sanki gençlik onlara hiç uğramamıştı. 1 Mayıs'ta yumruklarını havaya kaldırdıklarında bütün yumruklar titrerdi.

Hans, beş dakika sonra kanepeye, kızın yanına uzanmış ve elini kızın külotunun içine sokuyor. Kızın bütün okşama girişimlerini geri çeviriyor, ona yalnızca kendisi dokunmak istiyor, kız böylece kımıldamadan yatıyor ama sonra başlıyor kımıldanmaya. Ardından Hans onu çırılçıplak soyuyor, kız gevşeyip başını kolçaktan geriye atıyor ve adama eliyle yeniden yaklaşmasını işaret ediyor. Ama adam yaklaşmıyor, kızın bacaklarını iki yana ayırıp onu seyretmeye koyuluyor.

Biliyor musun, bunu daha önce hiç yapmamıştım, diyor Hans.

Neyi?

Bir kadının vajinasına *bu şekilde* bakmayı.

Gerçekten mi?

Evet.

Geride duruyor, şuuru tamamen yerinde, bugüne kadar birleştiği bütün kadınlardan şimdi çok daha mahrem bir yakınlık içinde kızla.

Kahvaltı sırasında, Ingrid'le Ludwig'in treni öğlen birde geliyor, diyor Hans.

Katharina bardağındaki çayı içiyor, sandviç ekmeğinin kalan yarısına bal sürerken Hans'ı izliyor: Hans, yerinden kalkıp akşamki iki şarap kadehinden kızın ruj izi bulaşmış olanı yıkıyor ve dolaba kaldırıyor, sonra kızın

akşamki yemek tabağını, kız kahvaltısını bitirdiği için şimdi de kahvaltı tabağını ve kullandığı çatal bıçağı yıkayıp kaldırıyor; kız, adamın peşi sıra salona giriyor ve kendisine resim yapması için verdiği kurşunkalemleri çalışma masasına geri götürüp çekmeceye, kullanmadığı daktilo kâğıtlarını tekrardan rafa koyduğunu görüyor. Çizdiği resmi yerden alıp bir dosyaya koyuyor, sanırım yanında götürmen daha iyi olacak, diyor kıza. Pencerenin önünde kıza modellik yaparken oturduğu sandalyeyi tekrardan yemek masasının yanına taşıyor, karısının hırkasını aynen dünkü pozisyonunda sandalyenin arkalığına asıyor. Sonra odadan çıkıyor; kız onun, diş fırçanı unuttun, diye seslenmesini duyuyor. Adam uzun koridordan kıza doğru gelirken dün gece sevişirken altlarına yaydığı havlu var elinde. Kız, diş fırçasını yanına alırken, adamın geceki lekeli havluyu kirli sepetine attığını görüyor.

Kente tepeden bakan bir mekânda yemekteler daha sonra; Hans, gözlerini hüzünlü garsona doğru kaydırarak, şu zavallıcığın Stasi bakışlarına baksana, diyor. Hiç değilse burada yağmur yağmıyor, diyor Katharina. Yandaki masada oturan yaşlıca bir çift, hesabı ayrı ayrı isteyince küçümseyici bir tavırla burnundan soluyor. Ardından ikisinin dışında ne varsa yeniden önemini yitiriyor. İnsanın çevrede olup biten her şeyden uzaklaşıp kendine dönmesi ne büyük bahtiyarlık, diyor Hans, üstelik bunu şimdiye kadar başka biriyle bir kez olsun yaşamadığını ekliyor. Bir anlamda insanın kendine göçü, diyor ve Korn likörü kadehini boşaltıyor. Şimdi kıza kahve söyleyecek, eğer isterse yanına bir de peşmelba. İstiyor kız.

I/8

Köln izin belgesi pazartesi günü posta kutusuna ulaşıyor, yolculuk perşembeye başlayacak. Kız hemen büyükannesini arıyor, aman Tanrım, Katharina'cık gerçekten yanıma, Köln'e geliyor, diye haykırıyor yaşlı kadın ve ekliyor: Biraz alışveriş edesin diye sana 125 mark ayırdım; bir de Bienenstich pastası yapacağım, ama şimdi kapatıyorum, milletlerarası görüşme size pahalıya patlar yoksa, aman aman.

Katharina şimdiye kadar Berlin Duvarı'na, ülke sınırını aşarak uçan kuşlara bakarak yaşamıştı. Örneğin bir havalandırma şaftı üzerinde yürüdüğünde ayaklarının altından Batı Berlin metrosunun takırtılarının geldiğini duyuyordu, hatta belki tünelden yükselip sosyalist havaya karışan hava akımını bile hissediyordu. Öğrenim sürecinin ilk sekiz yılı boyunca teneffüste bahçeye çıktığında teneffüsün bitmesine ne kadar zaman kaldığını Berlin Duvarı'nın ardında Batı Berlin'in *Morgenpost* gazetesinin kocaman ve ışıl ışıl görünen saatinden anlardı; evin anahtarını yanına almayı unuttuğu günlerde annesi eve dönünceye kadarki zamanı on üçüncü katın koridor penceresinden sınıf düşmanının kalesi sayılan Springer Medya gökdeleninin önünden geçen çift katlı otobüsleri sayarak geçirirdi. Batı'nın her köşesi büyükannesinin ve

teyzesinin yolladığı paketler gibi çamaşır deterjanı, ayıcık şeker ve kahve mi kokuyordu acaba? Daha geçenlerde sokakta dolaşırken sınırın öte tarafındaki bir inşaat sahasında ustaların çıkardığı çekiç seslerini duymuş ve öte taraf ona elle tutulabilecek kadar yakın gelmişti. Ama şimdi oraya ilk kez ayak basacaktı.

Hans'ı arıyor, ama o konukları olduğunu, konuşamayacağını söylüyor.

Ertesi gün öğleye doğru Bay Sterz kıza telefon ahizesini uzatıyor: Seni yarın iş çıkışı alacağım, olur mu? Çok iyi olur hem de, çünkü yalnızca iki günleri kaldı. Kız binadan çıkarken Hans merdivene oturmuş sigara içiyor. Bana büyüdüğün yerleri gösterir misin? Böylece, savaştan önce yapılmış düzgün asfaltta yürüyorlar, kız burada küçüklüğünde paten kayarmış, Berlin'in merkezinde bulunmasına karşın sakin bir köşe, çünkü buralar bütün caddelerin son bölümleri; kız adama okulunu, katlı mağazayı ve çocuk parkını gösteriyor, babasının Leipzig'e taşınacağını öğrendiğinde –on iki yaşındaymış o zamanlar– bu parkta ahşap bir çadırın içine saklanmış.

Kupfergraben'de parmaklıkların üzerinden eğilip Merkez Komite ile Danıştay Binası arasında köpürerek akan sulara bakarlarken Hans, sen kendine bir baba mı arıyorsun? diye soruyor. Saçma, diyor kız gülerek. Sen peki, kendine bir kız evlat mı istiyorsun? Asla. Böyle bir anafora uzun süre bakınca başı döner insanın, diyor Hans. İşin güzel yanı bu zaten. İyi de yüzme bilmem ben, diyor Hans. Neden? Suyun içinde üşürdüm hep. Katharina, başını şaşkınlıkla iki yana sallıyor, gerçekten sırf bu yüzden mi? Hayır, değil aslında.

Neredeyse yarım yüzyıl sonra bile bedeninin bir olayı unutmadığını o güne kadar kimseye anlatmamıştı Hans; annesinin, oğlunun ayağının altında zemin hisset-

mediği zaman yüzmeye başlayacağına inanarak onu bir gün Baltık Denizi'nde zorla suya sokmaya çalışması hâlâ aklında.

Kaç yaşındaydın o zaman? diye soruyor Katharina.

Altı ya da yedi.

Annesi onu kendinden uzaklaştırmaya çalışırken Hans annesine ağlayarak sarılmıştı, çığlıklarını duyan büyükannesi kıyıdan koşarak yetişmiş, torununu kurtarmıştı.

Neyse ki şansına büyükannen oradaymış.

Yoksa annem kararında diretirdi.

Peki sonradan pişman olmadı mı?

İsteri krizim gülünçmüş, hele bir erkek çocuğa hiç yakışmamış. Gerçekten de öyleydi.

Sen de inandın buna, öyle mi?

Annem bu hikâyeyi sık sık anlatırdı. Eğlence niyetine. Toplum içinde.

Hans'ın beyin hücreleri bedenindeki diğer bütün hücrelerle birlikte her yedi yılda bir yenilenmişti, ancak annesinin yorumu bu hücrelerden sıyrılıp atılamamıştı, küçük bir çocuğun o günkü utancı adamın üzerine bugüne kadar yapışıp kalmıştı.

Ama eğlencelik olmaktan çıkmış bu.

Eh artık, nasıl kabul edersen.

Tuhafmış annen.

Aslında haklıydı. Bugün yüzme biliyor olacaktım.

Katharina, yanında duran yaşlı çocuğun akılsızlığı karşısında başını öfkeyle iki yana sallıyor.

Burgaçların üzerinde bir tahta ve bir strafor parçası çalkalanıp duruyor.

Suyun soğukluğu bu cansız nesneleri rahatsız etmez, diye düşünüyor Hans. Gel, Café Arkade'ye gidelim.

Kafeye doğru ilerlerken Hans kızı bir kapı arkasına çekip ona uzun uzun sarılıyor. Yalnızca bugün ve yarın,

sonra kız gidecek. O zaman, bugün "şimdi" olan geçmiş olacak. Yayınevi binası merdivenlerinde beklemesi, kızın paten kaydığı asfalt, okulu, çocuk parkı, azgın sulara bakarak sohbet etmeleri ve sarılmaları: Adım adım, binaların önünden tek tek geçerek kızla birlikte onun çocukluğunun içinde dolaşıyor. Aynı zamanda adım adım, binaların önünden tek tek geçerek müşterek anılarını da inşa ediyor. Onu bekleyen yapayalnız haftada güç de olsa bu anılarla idare edecek.

Şurası henüz harabeyken, diyor Katharina çepçevre iskele içine alınmış Deutscher Dom'u[1] göstererek, ilk kez burada öpüşmüştüm.

Adı neydi?

Jens.

Jens ne yaptı sonra?

Marangoz oldu.

Öyle demek.

İlgilendiriyor mu bu onu? Aslında hayır. Sağ taraftaki Fransız Kilisesi'nin restorasyonu tamamlandı, arka tarafına düşen köşede geçenlerde açılan kafede Hans'ın son otuz yıldır kafelerde birlikte oturduğu grubundan birilerine rastlama olasılığı yok kadar az. Dış cephe yeşil boyalı beton parçalarından oluşuyor: Art Nouveau'ya benzetilmek istenmiş ama olmamış, diyor Katharina. Yok, diyor Hans, olmamış ama içi oldukça güzel.

Birkaç basamak sonra terasa çıkıyorlar, yuvarlak masaların tablaları mermerden, onlar otururken garson önceki müşterilerden kalan lekeleri siliyor hemen. Hans sigara paketini çıkarıyor, Duett marka, sigaralardan birini dudaklarının arasına sıkıştırıyor; Katharina, çıplak kol-

1. (Alm.) Alman Katedrali. Berlin'in Mitte semtinde yer alan kilise, İkinci Dünya Savaşı sırasında büyük hasara uğramış, 1986-1993 yılları arasında aslına uygun olarak yeniden inşa edilmiştir. (Ç.N.)

larını serin taşın üzerine dayıyor ve Hans'ın sigara içişini izliyor; iki kahve, iki kadeh şampanya.

Mutluluktan yana biriktirdiklerimizi artık bizden kimse alamaz, diyor Hans, Katharina da, evet, diyor. Şimdi ölecek bile olsam, diyor Hans, bütün bunlar yine de sonsuza kadar seninle kalırdı. Ama ölmeyeceksin. Hayır, diyor adam ve sigarasından bir nefes çekiyor, yaşayacağım. Sigara içerken nasıl yakışıklı olduğunu biliyor mudur acaba? Öte yandan ileriyi düşündükçe hüzünleniyorum. Sen de o zaman ileriyi düşünme, anımsa, diyor kız. Şu gencecik şey, anımsa, diyor ona, hem de ona, adam gülmemek için tutuyor kendini. Öyle yapıyorum, öyle yapıyorum, diyor başını sallayarak. Şampanyadan bir yudum alıp, bütün bunlar sahte olsaydı gerçekten yanmıştık, diyor. Kız buna yanıt vermeyip Hans'ın elini tutuyor. Hans, o an çevredeki insanları unutuyor, belki de aralarında tanıyan var onu ya da karısını, ama Café Arkade'nin huzurlu sessizliğinde bir süre böyle oturmalarına izin veriyor.

İki saat sonra sinemadan çıkmış eve gidiyorlar. Film idare ederdi; ama Hans sinemaya gitmekten çok hoşlanıyor, kız da öyle, 46 numaralı tramvay geliyor bile, Hans bilet otomatına dört adet 10 fenik atıyor, kız kolu öne doğru çekip bilet rulosundan iki kişiye tahminen yetecek kadar bir parça koparıyor, kız acaba şunun filmini izlemiş miydi ya da şunu, evet birini görmüş kız ama diğerini maalesef izlememiş henüz, tramvay kalkışta sarsılıyor, Hans sendeliyor, niye tutunmuyorsun? Kim bilir kimler tutmuştur; kız, en çok şeyin filmlerini beğeniyor, evet haklı bunda kız, gel hadi, oturalım, tramvay gıcırtılar eşliğinde virajı döndüğünde neyse ki oturmuş oluyorlar, Katharina şu köşeden eskiden hamsteri için saman satın alırdı, adı Moritz'ti, kimin? Hamsterin işte, tram-

vay şimdi ekspres çorap kaçığı tamircisinin önünden geçiyor, kız kaçmış külotlu naylon çoraplarını yüz kere getirmiş buraya, ah bu yakınlarda oturduğunu o zamanlar keşke bilseydim, o zaman bana hep kaçmış çoraplarını gösterirdin, kesinlikle, diyor kız, ama inecekleri durağa geldiler, tramvay duruyor ve onları suskun, karanlık caddeye bırakıyor. Hans'ın oturduğu binaya girmek üzerelerken yolun karşı tarafında bir gürültü kopuyor, bir kapı açılıyor ve beyaz sabahlık giymiş bir kadın dışarı fırlıyor, yalınayak yolun karşısına geçiyor sonra da tek söz etmeden koşarak yanlarından geçiyor, köşeyi dönüp gözden kayboluyor. Tuhaf biri, diyor Hans, kadının arkasından bakarken. Bu, ancak yüz yılda bir kere açılan bir kapıydı, diyor Katharina.

Öyle ya, adam ile kızın doğum yıllarının toplamı 100 ediyor.

Sonra yukarıda Hans kadehleri ve şarabı almak üzere mutfağa gittiğinde kızın dikkatini, geçen seferki ziyaretinden mavi halının üzerinde kalmış birkaç sarı saç teli çekiyor; Hans pazar günü kızın ziyaretinin izlerini silerken gözünden kaçmış olmalılar. Şimdi karısıyla oğlu Baltık Denizi kıyısında. Katharina buna rağmen eğiliyor, yerdeki saçları toplayıp çöp kutusuna atıyor. Annesinin, bu evi benden başka kimse temizlemez mi? deyişini duyar gibi oluyor. Elbette anne, diyor Katharina, ama annesi kapıyı çarparak kapattı bile, kız annesinin ağladığını duyuyor. Annesi ağlıyor, annesi iş dönüşü çok uyuyor, hafta sonlarında da uyuyor. Katharina, mutfak dolabından şakırdatmadan, hiç ses çıkarmadan bir tabak almayı beceriyor elbette, hatta tabağı ve bisküvi paketini odasına götürürken ayak sesleri bile duyulmuyor. Bisküvi paketini odasına girdikten sonra açıyor, hamster Moritz mama geldiğini sanıp hemen cırlamaya başlıyor. Katharina'nın

babası Leipzig'deydi, Moritz kafesindeydi, Ralph iki yıl sonra ortaya çıkmıştı. Annesi bu iki yıl içinde çok mutsuzdu, Katharina da görülmez ve duyulmaz olma sanatını büyük bir ustalıkla geliştirmişti. Hans geri geliyor, kadehleri masaya koyup şarapla dolduruyor. Kum saatinin neredeyse bütün kumları akıp bitti, diye düşünüyor. Birkaç tanecik kaldı. Kız yarın sabah gidip vizesini alacak, o Köln'den döndüğünde ise Hans ailesiyle birlikte Baltık Denizi kıyısında tatilde olacak, sonra eylülde yine okul başlayacak. Özenle inşa ettiği bütün anılar, normal hayata yuvarlanışının altimetresi olacak yalnızca.

Yarın öğleden sonra Alexander Meydanı'nda buluşalım mı yine?

Köprünün altında mı diyorsun?

Evet.

Üç hafta önce yürüdüğümüz yolu yeniden mi yürüyelim?

Evet.

Aynı saatte mi?

Evet.

Yapalım, diyor kız.

Katharina, ertesi sabah kapıdan çıkmak üzereyken, Hans, dur! diyor. Sonra kitaplığa koşuyor. Elinde küçük bir kitapla dönüyor ve sayfaları biraz karıştırdıktan sonra aradığı yeri buluyor. Kitabı koridordaki sandığın üzerine koyuyor, bir eliyle bastırarak sayfaları ayırıyor ve seçtiği sayfayı öteki eliyle dikkatlice yırtıyor. Kız sayfaya şöyle bir göz atıyor, ama adam, sonra okursun, diyor. Gelgelelim kız, tırabzanın ilk kıvrımını döndükten sonra adamın ona bir kez daha el sallayıp ardından içeri girip kapıyı kapatmasına kadar bekleyebiliyor ancak. Merdiveni ağır ağır inmeye devam ederken elindeki sayfayı okuyor. *Kaç zamandır birlikte olduklarını mı soruyorsunuz? / Çok yeni*

daha. –Ne zaman ayrılacaklar peki?– Yakında / Aşk, âşıklara dayanak gibi görünür. Odaya dönüp kitabı yeniden kitaplığa yerleştirmiş midir acaba? Kopardığı sayfa daima eksik kalacak. Kız o boşluğun, adamın gerçeğinde bıraktığı ilk iz olduğunu düşünüyor.

Vizeyi, seyahat izin belgesi için başvurduğu binadan alıyor. Babasının Berlin banliyösünde yaşadığı dönemde kız bu villanın önünden otobüsle çok geçmişti. Karşıdaki Pankow III Mezarlığı'nda büyük büyükannesi toprağın altında yatıyor. Ama şu devasa tarihî binanın içinde bir karakol bulunduğunu iki ay öncesine kadar bilmiyordu. Bina köşede, otlarla sarılı bir arazi üzerinde, çevresindeki alanı yüksek ağaçlar karanlığa gömmüş, girişin hemen yanında duran kaidenin üstünde her yanı yosun kaplı alçıdan bir güzel gözcülük ediyor. Kız, buraya birilerinin girip çıktığını daha önce hiç görmemişti. Ama içerisi başka dairelerden farksız, uzun koridorlarda floresan lambalar çıtırtılar çıkarıyor, yerden muşamba kokusu yayılıyor, kapılar açılıp kapanıyor. Katharina'nın müracaatını izleyen haftalarda kimler neleri kontrol etti acaba? Büyükbabası İspanyol İçsavaşı'nda antifaşistlerin yanında savaştığı için mi verdiler ona izni acaba? Ya da Bay Sterz otoriter havasına karşın, kızın kahvaltıda çayını onun yanında içmesinden memnun olduğu için mi? Ya da annesini asla yüzüstü bırakmayacağını herkes bildiği için mi? Ya da babası Leipzig'de profesör olduğu için mi? Ya da ona hâlâ çocuk gözüyle baktıkları için mi? Masanın arkasında oturan polis memuru kızın mavi küçük kimliğinin sayfalarını çeviriyor. Vesikalık fotoğraf çekildiğinde küçük bir öğrenciydi Katharina henüz, saçları uzun ve ortadan ayrılmıştı. Polis memuru sayfaları çeviriyor da çeviriyor, 1983'te Macaristan'a gitmiş, 1984 ve 1985'te de gitmiş ve en son bu yıl, iki hafta önce,

Katharina markı florine çevirdiğinde devlet bankası her seferinde kimliğine bir damga basmıştı. Memur sonunda vizeyi ve kimliği kıza doğru itiyor. Başka zamanlar ulaşılmaz olan Batı sınırını yarın sabah 5.15 sularında onun için geçirgen kılacak ayrı bir kâğıt parçası. Yalnızca yüz yılda bir açılan bir kapı, diye düşünüyor kız ve aklına akşamki hayalet kadın geliyor. Kapıdan çıktığında yaz hâlâ devam ediyor.

Dürüstlük kutusuna 10 fenik atıyor ve yamru yumru olmuş sulama kovalarından birini askıdan alıyor, kovanın üzerinde kırmızı boyayla "Pankow III" yazılı, ama bu devasa mezarlıkta annesi yanında olmadan büyük büyükannesinin mezarını asla bulamayacağı ancak aklına geliyor, bunun üzerine kovayı gerisingeri askısına asıyor.

Katharina ve Hans, 6'ya 5 kala Alexander Meydanı'ndaki köprünün altında bir kez daha üç hafta öncesi gibi buluşuyorlar. Bu defa yağmur yağmıyor, Katharina'nın topuğu da kaldırım taşına takılmıyor, ama o günkü gibi tünelden geçip o günkü gibi az önce kapanmış olan Macar Kültür Merkezi'ne gidiyorlar, Katharina merkezin kapısına yaklaşıyor, Hans o günkü gibi iki adım geride duruyor, Katharina dönüp yanına geliyor, ortak tarihlerinin koreografisini sonsuza dek ezberlemek istercesine ikisi de her adımı özenle oynuyor. Kafede birlikte ilk kez oturdukları masa şans eseri boş. O gün, diyor Hans, şu arka tarafta kız arkadaşların oturuyordu, başınla selam vermiştin. Sen de Korn likörü olmadığı için votka söylemiştin. Ben de herkes bizi birlikte göremeyecek diye şuradaki bölmeyi görünce sevinmiştim. Ben de aksi halde beni ciddiye almayacağından korkup kahvemi sütsüz içmiştim. Ben de kollarına bakmıştım.

Üç hafta önceki ilk karşılaşmalarında olanları hem karşılıklı olarak birbirlerine hem de içlerinden bir kez

daha sayıyorlar. Bazılarını ikisi de biliyor, bazılarını biri ya da öteki unutmuş, bazılarını biri ya da öteki o gün fark etmemiş, bazılarını biri ya da öteki o gün yalnızca düşünmüş ama söylememiş; böylece yaklaşık üç hafta önce şimdiki zaman olan şeyler o ikindide derinlere yerleşiyor, değişiyor ama her durumda koruduğu siluetiyle kendini ikisine de hatırlatıyor.

Hans o akşam sadece bir şeyi anlatmıyor: Katharina Budapeşte'deyken şimdi yine oturdukları kafenin camından içeri bakıp masalarının boş olduğunu gördüğünü kendine saklıyor.

I/9

Katharina bavulunu hazırlamak üzere eve döndüğünde, Philipp kazağını almaya geldi, diyor annesi. Philipp mi? Katharina, dakik olmayı bilmeyen sevgiliyi ancak şimdi hatırlıyor, üç hafta önce cuma günü onu beklemiş, gelmeyince de evden çıkıp Hans'la karşılaşmıştı. Philipp'i bahar aylarında yeni bir binada bulunan odasında arada sırada ziyaret etmişti, sevişmişler ve Bob Dylan dinlemişlerdi. Kazağını verdin mi? Verdim tabii. İyi yapmışsın. Şu Philipp'i bir an olsun özlememişti. Muhtemelen o da onu özlememişti, yoksa gelmek için bugüne kadar beklemezdi. Babanı aramayı unutma. Arayacağım. Bir de Sibylle uğrayıp ona Köln'den bir şey getirmen için para bırakacakmış. Tamam. Baba, ben âşık oldum. Kime bakalım? On yaş büyük. Bu da iyi. Hayır, senden on yaş büyük. Hmm, diyor babası ve hatta bir an sessizlik oluyor. O zaman Köln dönüşü rahat rahat konuşuruz, olur mu? Katharina, babasının şimdi nasıl göründüğünü, ahize kulağında başını nasıl salladığını çok iyi biliyor. Bazen telefonla görüşmek yüz yüze gelmekten iyi. Sibylle diğer zamanlara göre suskun, çünkü Katharina kaç akşamdır onunla buluşmaya zaman bulamadı. Bu adam sadece kullanıyor seni, diyor nihayet. En son Rus Evi'nde cin tonik içtiklerinde de söylemişti bunu, Katharina da o

günden sonra öğle tatilini iş arkadaşlarıyla eski Reichsluftministerium[1] kantininde geçirmeyi yeğliyor. Sana öbür taraftan ne getirmemi istersin? Sibylle, siyah plastik çöp torbalarından yapıştırarak yaptığı parlak mini eteğiyle Katharina'nın yatağına oturmuş, yanıt vermek yerine, adamın biri çıkageldi diye arkadaşlığımızı nasıl gözden çıkarırsın? diyor. Arkadaşlığımızı gözden falan çıkarmadım ben! Ama eleştiriye gelemiyorsun. Sen beni eleştirmiyorsun, aptal yerine koyuyorsun. Aptal değil ama akılsızsın. Aman sevineyim bari. Evin önündeki kestane ağaçları hışırdarken, mutfakta Katharina'nın annesi ekmek keserken, Ralph salatayı yıkarken ve sonunda içeriden "yemek hazır" çağrısı gelene kadar iki kız Katharina'nın odasında tartışıp duruyor. Salata kâsesinin, ciğer ezmesi sucuğunun, ekmeğin, turpların, tereyağının, peynirin ve çayın yanına masaya dördüncü tabak konmuş bile.

Bugün ilk yürüyüşlerinin canlandırılması ile Hans'ın malum üç haftayı bir çerçeve içine oturtması bir şeyleri değiştirdi. Dink: Alman televizyonu birinci kanalında haberler. Hans, deri kanepede oturmuş, televizyonda Batı Almanya haberlerinin başladığını fark ediyor ancak algılayamıyor.

Hegel, diyalektiğin temel ilkelerinden birini niceliğin yeni bir niteliğe dönüşmesi olarak tarif etmişti, onun arkasından Engels, onun da arkasından Lenin aynı görüşü paylaşmıştı.

Şu son üç haftadır Katharina'yla yaşanan her şey adam için yeniydi, kız için yeniydi, çift olarak ikisi için yeniydi: Adam kızı ilk kez evine getirdi, ona ilk kez ken-

1. Nazi döneminde Havacılık Bakanlığı. (Ç.N.)

di müziğini dinletti, kızla ilk kez yemeğe çıktı, onu ilk kez çıplak gördü, onunla ilk kez yatağa girdi, bir sevgilisini ilk kez karısıyla paylaştığı yatağa aldı, kız onun ofisine ilk kez ayak bastı, kız onunla Busch ve Eisler dinledi, ilk kez adama yemek pişirdi, adam ilk kez bir kadının vajinasını iğrenmeden seyretti, Katharina'ya ilk kez sevgilim dedi, bir insana hayatında ilk kez neden yüzme bilmediğini anlattı, kızla birlikte ilk kez sinemaya gitti, otuz yıldan beri ikindilerini ve akşamlarını geçirdiği bütün mekânlara kızı ilk kez götürdü: Tutti, Offenbachstuben, Ganymed, Palast der Republik içinde yer alan Schinkelstube, Palasthotel restoranı ve son zamanlarda gittiği Café Arkade. Ludwig'in doğumundan sonra da ilkler dönemi olmuş, dünyaya yeni gelen bebek çeşitli galalar yaşamıştı: İlk kez nefes almış, ağlamış, annesinin memesinden emmişti, birine gülmüş, ilk kez bir oyuncağı kavramış, başını yardımsız kaldırmış, yüzükoyun dönmüş ve sonunda ilk kez ayakta durmuştu ve bir yıl sonra ağzından ilk sözcük dökülmüştü. Bütün bunlar Ingrid için ardı arkası kesilmeyen mucizelerdi: Ortalarında uyuyan bebeğe baktıkça, bu çocuk nereden geldi, doğmadan önce neredeydi, diye sık sık sormuştu; Hans ise çocuğun yüz hatlarında kendi yüzünün yeni bir tene bürünüp yeniden meydana çıktığına dair kanıtlar arayıp durmuştu. Hans'a göre oğluyla aralarında hâlâ çok az benzerlik var, ama belki de yanılıyordur.

Bugün ikindide ikinci kez Tutti'de otururlarken, ben yaşamına kar gibi yağmadan önce sen neden bu kadar çok şey yaşadın ki? diye sormuştu ona Katharina. Ama sen benim yeni yağmış karımsın, diye yanıtlamıştı Hans ve kızı güldürmüştü.

Spiker, haberleri okuduğu kâğıtları şimdi bir araya topluyor, desteyi dikip düzeltiyor, böylece o gün olup biten her şey yerli yerine oturuyor. Hans, televizyonu

kapatıyor, ayağa kalkıp kitaplığının başına gidiyor, Friedrich Engels'in yazısını arayacak, kimyadan hiç anlamadığı için geçenlerde bu metinle ilgili Ingrid'in uzman görüşüne başvurmuştu. *C_3H_6'nın kantitatif ilavesiyle hangi kalitatif farkın yaratıldığını şu deneyden – C_2H_6O etil alkolü başka alkollerle karıştırmadan herhangi bir formda tükettiğimizde ve başka bir sefer aynı etil alkole az miktarda $C_5H_{12}O$ amil alkol (kötü şöhretli füzel yağlarının ana bileşeni) ekleyerek tükettiğimizde olanlardan biliyoruz. Başımız ertesi sabah gördüğü zararla bunun farkına varır; öyle ki sarhoşluk hali ve sonrasındaki akşamdan kalma hali de, bir yandan etil alkolün diğer yandan şu eklenmiş olan C_3H_6'nın kaliteye dönüşmüş kantitesidir bile denebilir.* Evet, Hans her şeyin başladığı şu kafede bugün Katharina'yla ikinci kez oturduğundan beri bir şeyler değişti. Başlangıca dönmeleriyle birlikte başlangıç tamamlanıp kapatılmış oldu. Şimdi ansızın bir zemin hissi veriyor. Yoksa yanılıyor mu Hans? Yeni yağmış kar. Şimdi arkasından bir şey gelecek ya da gelmeyecek. Keşke Hegel'in aslında "varlık ve hiçlik aynı şeydir" tezine bir inanabilse. Yarın sabah Katharina'yı istasyona götürmek için saat 4'te kalkacak. Bir kadın için daha önce bunu da yapmamıştı.

Danimarka büyükelçiliği önünde nöbet tutan polis memuru sabah pusunda kulübesinin yanında durmuş, Hans'ı gözetliyor. Hans, Katharina'nın evinin önünde durmuş kızın odasını gözetliyor, odada önce ışık yandığını sonra ışığın kapatıldığı görüyor. Katharina'nın tam da Hans'ın gençliğinde sıklıkla geçtiği yolların kesiştiği noktada oturması rastlantı mı? Kız şimdi annesiyle ve Ralph'la vedalaşıyor, merdivenleri iniyor ve ağır ahşap kapı gerçekten açılıyor. Katharina elinde bir bavulla çıkıyor. Hans onu öpüp bavulu elinden alıyor, tek şahidi po-

lis memuru. Bu ülkenin çıkışına giden kısa yol, Spree Nehri'nin üzerindeki küçük köprüden geçiyor, aynı zamanda Katharina'nın yolculuğa girişini de oluşturacak. Köln'de bir *salade niçoise*[1] ye ve beni düşün, diyor Hans. *Salade niçoise* mı? Ton balıklı ve yumurtalı. *Salade niçoise*, ton balıklı ve yumurtalı, diye tekrarlıyor Katharina. Vedalaşmak için sarıldıklarında Hans'ın sakarlığı yüzünden kızın küpesi granit kaldırım taşına düşüyor. Kızın küpesi yeniden kulaktaki yerini aldıktan sonra, her şeyi doğru yaptık mı? diye soruyor Hans; kız da, evet, diyor. Ama artık gitmesi gerekiyor, vakit geldi, yoksa geç kalacak. Hadi o zaman. Birkaç adım sonra Hans arkasına dönüyor, ama kız dönmüyor. Kızın endamına arkadan bakıyor, kız o sırada düşünceleriyle bambaşka bir âlemde, şu an ile bir hafta sonraki buluşma arasında kalan sahipsiz topraklarda onu bekleyen maceraya daldı bile. Zaten böylesi doğru. Ne var ki adam kendini bir anda bomboş hissediyor, sanki ters çevrilip kendi üzerine dökülmüş gibi, bükülmüş deri kendi kemiklerini taşımak zorunda şimdi, iç organlarını ve etlerini de, ensesi ve omuzları ağırlık altında eziliyor.

Katharina'nın dönüşte postaneye gidip alacağı mektubun içeriğini, Hans henüz taksideyken tasarlıyor. Kızı ondan uzaklaştıracak olan trenin hareket etmesine daha otuz beş dakika varken, aklına ilk gelen sözcük "Hoş geldin" oluyor.

1. (Fr.) Ana malzemelerini domates, ançüez ve zeytinyağının oluşturduğu, Fransa'nın Nice kentinde ortaya çıkmış bir salata. (Y.N.)

I/10

Seçilmişlerin sayısı az, onlar da yaşlı. Bir tek Katharina yaşlı değil ama kuyrukta onun da beklemesine kimse şaşırmıyor. Vesikalık fotoğrafına benziyor mu hâlâ? Katharina'ya göre benzemiyor, ama gümrük memuru kimliğini ona iade edip eliyle ilerlemesini işaret ediyor. Bir tünelden geçip perona çıkıyor ve bir anda çelik duvarın karşı tarafına geçmiş oluyor. Duvarın Doğu tarafının nasıl göründüğünü çok iyi biliyor. Peronun Doğu tarafında durup Strausberg, Erkner ve Ahrensfelde yönlerine giden trenleri bekleyen bir insanın bu duvara bakmaktan başka seçeneği olmuyor. Ama diğer zamanlar içeride olan şeyler şimdi bir anda dışarıda kaldı, diğer zamanlar gündelik yaşam olan şeyler kızdan koptu ve görünmüyor artık. Şimdi her şey bir anda ters döndü, her şey tam tersi, kız şimdi eskiden arkadaki ulaşılmazın yüzeyi olan fotoğrafın arkasına geçti. Hoparlörden yükselen ses, tren perona girip durmadan önce, peron kenarının yarım metre gerisine çekilmiş beyaz çizgiyi geçmenin yasak olduğunu duyuruyor. Katharina ve bütün bekleyenler bu komuta uyup çizgiyi geçmiyor, hatta peronun orta kısmında beklemeyi yeğliyorlar. İstasyon holünün dar cephesinde binanın üst kısmının havayla teması camla kesilmiş, esasında Doğu havası bu, ancak Batı'ya geçebilme

imkânı, bu havadan aynı zamanda Batı havası da yaratmış, ayrıca camdan duvarın önünden demirden bir yaya köprüsü uzanıyor, üstünde sırtlarında tüfek taşıyan, ancak karaltı olarak seçilebilen askerler devriye geziyor. Ama raylar boyunca uzanan ve bu tarafta da çelik duvar olan çelik duvarın arkasında Katharina'nın bildiği banliyö treni muhtemelen bugün de her zamanki gibi Strausberg'e, Erkner'e ya da Ahrensfelde'ye gidiyor. Yoksa gitmiyor mu? Yoksa o güne kadar kızın şimdiki zamanı olan Doğu, kız onu artık göremediği andan itibaren var olmaya tamamen son mu verdi? Katharina, Friedrichstrasse istasyonunun karşı tarafına doğru attığı birkaç adımla birlikte o güne kadar şimdiki zamanı olanı geçmişe mi itmiş oldu? Ya da şu kurşuni istasyon, iki farklı türde şimdiki zamanı çatısının altında barındırma kudretine sahip bir yer mi? İki farklı türde zamanı, biri diğerinin öteki dünyası olan iki ayrı gündelik yaşamı? Peki kız tam sınırın üzerinde durduğunda nerede oluyor? Sahipsiz topraklara, burada hedefsiz dolaşanın kim olduğunu bilememesinden dolayı mı bu adı vermişler?

Tren perona girip durduktan sonra hoparlörden yayılan ses beyaz çizginin artık geçilebileceğini duyurduğu ve trene binmek için herkesin bu çizgiyi geçtiği sırada Katharina ansızın tanıdık bir yüz görüyor: Onu hayatında ilk kez öpen Jens bu, sınıf arkadaşı. Katharina, Jens, diye seslenip ona doğru koşuyor, ne yapıyorsun sen burada? Peronda kendisi dışındaki tek genç insanın eski okul arkadaşının olması mucize gibi bir şey, ama Jens ona yabancı gibi, tanımamış gibi bakıyor, yine de tokalaşmak için elini uzatıyor ama hâlâ ağzını açmıyor. Büyükannem yetmiş yaşına basacak, diyor Katharina ve ekliyor: Sen niye buradasın? Hiç değişmemişsin! Ama Jens değişmiş, çünkü konuşmuyor ve onu gördüğü için

sevinmiyor besbelli. Belki yanıldım, diye düşünüyor kız ve gözü delikanlının ellerine kayıyor, ama doğru, serçe parmağı eksik, Jens marangozluk eğitiminin ilk yılında parmağını daire testereye kaptırmıştı. Jens, Jens işte, ama çelik duvarın öbür tarafında Jens de değil sanki. İyi tamam, diyor kız, binmemiz gerekiyor herhalde. Evet, diyor Jens, kıza bakıp başını sallıyor ve ondan uzaklaşıp trenin öbür ucuna kadar ilerliyor. Jens, artık bir zamanlar olduğu kişi değilse o zaman kendisinin o güne kadar bildiği gündelik hayatın içinde de bir dünyanın ötekiyle iç içe geçtiği görünmez kaynaşmalar vardır, diye düşünüyor Katharina ve ayağını sonunda basamağa atıyor.

Derken tren hareket ediyor, Katharina'nın ön cephelerini iyi tanıdığı binaların arka cephelerinin önünden ağır ağır kayarak ilerliyor: Hotel Albrechtshof, Möwe Sanatçılar Kulübü, hatta epeyce arkalarda kalan sokağın sonunda bir an kendi oturduğu binayı ve şimdi içinde olmadığı odanın pencerelerini seçiyor ve sonra, bu sefer yakından, Charité hastanesinin eskimiş duvarlarını görüyor, ardından tren bir dönüş yapıyor ve Katharina daha önce hiç görmediği binaları görüyor sadece. Batı'nın evleri nasıl görünüyor? Kimi yeni binanın balkonları maviye, kimi sarıya, hatta turuncuya boyalı, ama sardunyalar annesinin mutfak penceresinin pervazına dizdiği sardunyalarla aynı. Ama buna rağmen bir Batı balkonunda çamaşır asan sıradan şişman kadına belli bir hava veren o şey nedir? O sırada tren yine duruyor. Zoologischer Garten istasyonu. Katharina gerçekten, hem de gerçekten Bahnhof Zoo'da[1] şimdi! Pencere önündeki yerinden insanlara bakıyor, genç ve yaşlı insanlar ellerinde bavullarıyla binecekleri vagonu arıyorlar, Coca-Cola satılan bir

1. Zoologischer Garten istasyonu, Berlin'de halk arasında, Bahnhof Zoo diye bilinir. (Ç.N.)

büfe dikkatini çekiyor kızın ve en son kendi kompartıman penceresinin hemen önünde duran bir anneyi iyice yakından görüyor, kadın kucağına çocuğunu almış bir arkadaşıyla ya da kız kardeşiyle vedalaşıyor. Ama Katharina Batı'nın gündelik yaşamının tam ortasında kimsenin dikkatini çekmeden kompartımanında oturuyor, kucağında çocuğunu taşıyan kadın ise onlardan olmayan birinin gözlerinin üzerine dikildiğini bilmiyor, kadın ayrıca şu trenin sıradan bir yolcusu olan ve Köln'e seyahat eden Katharina'nın içinde bulunduğu olağanüstü durumdan da habersiz. Katharina, sahneyi dikkatle inceliyor, şu annenin başına da bir kutsal hale oturtan o görünmezi bakarak görebilecekmiş gibi bakıyor. Batı Berlinli kadın şimdi trene binerken çocuğunun minik elini kavrayıp arkadaşına ya da kız kardeşine doğru sallıyor ve bir şeyler söylüyor. Katharina, Batı Berlinli Meryem Ana'nın dudaklarının kıpırdadığını görüyor. Hadi bay bay yap, diyor muhtemelen anne. Doğulu genç kızın bakışlarını ve bu bakışların orada belli ki doğal sayılan her şeyi bir tiyatro oyununa dönüştürdüğünü asla sezmiyor. Annenin yönettiği çocuk eli bay bay yapıyor, sonra tren hareket ediyor ve Katharina bu seferlik bakmasına izin verilen bu dünyanın üzerinde Mercedes yıldızının döndüğünü tren yol alırken görüyor.

Kızıl Deniz'de bildiğin bir ada var mı? Okul yıllarından kalma bu eğlenceli soru geliyor şimdi aklına. Batı Berlin büyük değil, Berlin Duvarı'nı geride bırakır bırakmaz tren iki saat boyunca –tabii hiçbir yerde durmadan– Doğu Alman topraklarında yol alıyor yine. Lenin de İsviçre'de bulunduğu sürgünden tahliye edilip şimdi Katharina'nın yolculuk yaptığı trene benzeyen Mühürlü Tren'le Almanlarca Rusya'ya götürülmemiş miydi? Görevi, Tanrı'nın yardımıyla ittifak devletlerine zaferi geti-

recek olan devrimi düşmanın ülkesinde körüklemekti. Katharina'nın henüz genç bir öncüyken kırmızı parşömen kâğıdından kestiği *Kıvılcımdan alaz doğdu* sözü, duvar gazetelerinin başlıklarından biriydi. Kız, iki saat boyunca pencereden ülkenin tanıdığı bölümüne bakıyor, gelgelelim bu trenin penceresinden bakınca ona bu bölüm bugün yabancı geliyor. Bir köyde yola enlemesine asılmış olan bezde *Sosyalizm=Barış* diye okuyor. Hemzemin geçitte Trabant otomobiller duruyor, yaşlı köylü kadınlar sırtlarında kollu önlükleriyle tertemiz sabah havasında bostanların otlarını yoluyor, buğday tarlalarında hasat bütün hızıyla devam ediyor. Derken tren yine duruyor, son bir kontrol daha yapılıyor, ardından Elbe Nehri'ni geçiyorlar.

Karşı tarafta işlenmemiş toprak daha az. Tarlaların arasına düzgün şekilde sınırlar çekilmiş, her köşe değerlendirilmiş. Tarlalar daha küçük. Evler ya yeni badanalı ya da kırmızı tuğladan yapılmış. Aslında kız bunların hepsini her akşam evlerinde izledikleri reklamlardan ya da polisiye filmlerden tanıyor. Kimi yerde çamaşır serili, Ariel'le yıkanmış, otomobil markaları Mercedes, Peugeot, VW ve Opel, evlerin badanasında kullanılan boyalar nalburlardan satın alınmış, burada da sırtlarında kollu önlükleriyle ot yolan yaşlı köylü kadınları var. Derken Katharina penceresinin önünden süzülüp giden Federal Almanya Cumhuriyeti gündelik hayatı manzarasına alışıyor ve çantasından günlüğünü çıkarıyor. Yazmaya şu cümleyle başlıyor: *Böylesine sevebileceğimi bilmezdim.*

Katharina, Köln Katedrali'ne bakarken Hans'ın, iğrenç bir yer, diyen sesini duyar gibi oluyor; katedral, istasyonun hemen yanında, kız başını arkaya atıp bakışlarını göğe dikiyor. *Devasa yoldaşa bak! / Kapkara yükseliyor, /*

Köln Katedrali bu.[1] Devasa yoldaş, üzerine güneş vurduğunda da siyah. Köln'de yaşayan akrabalarının kocaman köpeği Senta fırlamış geliyor işte, kızın çevresinde dolanıyor, üstüne atlıyor, yapma Senta, denildiğini duyuyor Katharina, eniştesi, teyzesi, büyükannesi ve kuzeninden oluşan küçük grubun peronda ona doğru yürüdüğünü daha sonra görüyor. Ay inanmıyorum, Katharina'cık Köln'de demek! diyor büyükannesi, bağrına basıp öpüyor Katharina'cığı, seni karşılayabilmek için dükkânımızı bugün erken kapattık! Senta, akrabaların bacaklarının arasında dolanıp duruyor, sevinçten havlıyor, tanıyor Katharina'yı. Köln'lüler en son geçen Paskalya'da Berlin'e gelmişlerdi, her yıl bir-iki kez birkaç günlüğüne gelirler, daha fazlasını bütçeleri kaldırmıyor, çok pahalı, Erika baksana, günde adam başı 25 mark, gerçekten yazık. Yalnızca kuzeni Katrin yaşı küçük olduğu için Doğu Almanya'ya girerken zorunlu giriş parası bozdurmaktan muaftı, sıklıkla tatilinin birkaç haftasını Doğu'da Katharina'yla geçirmişti, Leipziger Strasse'nin uç kısmında Katharina'yla paten kaymıştı, hayatının ilk sigarasını içmek için sosyalist çocuk parkında Katharina'yla birlikte ahşap çadırda oturmuştu, Ralph'ın Berlin'in banliyösündeki kır evine onlarla birlikte gitmişti ve orada her yaz kurulan çadır sinemasında hoşlandığı bir köy delikanlısının onu öpmesine izin vermişti. *Yürüdük, yürüdük ve sonunda / yeniden katedral meydanına vardık; / Orada kapılar ardına kadar açıktı / biz de girdik içeri.*[2] Yavrum, katedrali mi görmek istiyorsun? Şimdi hemen mi, elinde bavulunla mı? Asla olmaz! Katrin ve Katharina bu ziyaretlerin arasındaki zamanlarda birbirlerine yıllarca mektup yazdılar,

1. Heinrich Heine'nin "Deutschland, Ein Wintermärchen" (Almanya, Bir Kış Masalı) şiirinden. (Ç.N.)

2. Agy. (Ç.N.)

onların mektupları da tıpkı iki kız kardeş olan annelerinin birbirlerine yazdığı mektuplar kadar düzenli aralıklarla gelip gitti. Evde kahve masası hazır bekliyor! Büyükanne de nicedir mektup yazıyor: Ostberlin'de yaşadığı yıllarda Berlin Duvarı'nın ondan ayırdığı kızı Annie'ye yazmıştı, şimdi de kendisi emekli olup Annie ve kocasının yaşadığı Batı Berlin'e taşındığından bu yana Katharina'nın Doğu'da yaşayan annesi Erika'ya yazıyor. *Yazmaya iki saat ara verip çiçeklerimi bir güzel sulamak zorundayım, çünkü burada dört gündür tam yüzme havası var ve hiç yağmur yağmadı.* Mektuplar yirmi beş yıldır önce iki, sonra da üç nesil arasında gidip geliyor, öyle ki mektuplaşmak hiç kesilmeyen bir sohbet sanki. Bu sohbetin içinde büyüyen Katrin ve Katharina dağılmış gündelik hayatı birbirleriyle paylaşıyor, kuzenlerden biri ötekinden daha hızlı büyüdüğünde aynı şekilde giysilerini de paylaştılar. *Bu arada: Bizde bugün patatesli köfte var. Köftelerden biri tavaya sığmayınca annem sinirlendi.*

Bu sessiz sohbet, Berlin Duvarı örüldükten sonraki haftalarda başlamıştı, Annie Teyzesi tesadüfen 12 Ağustos 1961 akşamı Batı Berlin'de yaşayan nişanlısı Manfred'e gitmiş ve geceyi orada geçirmişti. Kendisinin bir karar vermesine gerek kalmadan ertesi sabah sonsuza kadar Batılıydı. Eylülde düğün yapabilmişlerdi, fakat vatan duvarın ardında kalmıştı; lahana sarması, Königsberg köftesi ve tereyağı kremalı pasta, yurdunun lezzeti demekti, annesinin tarifleri o günden sonra postayla geliyordu: *İnce kıyılmış maydanozları ekle, artık pişirme, tencereyi ocaktan indir, yoksa maydanozun rengi griye döner. Hepsi bu kadar. Afiyet olsun!* Duvar olmasa bu sayısız mektuplar olur muydu acaba? Yazışmalar, bu ayrılığın ani gelişiyle mi ilintiliydi?

Hadi gel, yürüyen merdivenle çıkalım.

Katrin ve Katharina, aradaki bunca mesafeye rağmen nasıl bu kadar iyi dost olduklarını hiç düşünmemişlerdi, tıpkı babaları cepheden izinli eve geldiğinde annelerinin karnına düşen anneleri Annie ve Erika'nın, babalarının savaşta neler yaptığını hiç sorgulamaması gibiydi bu. Bir kuşağın unutmak istedikleri bir sonraki kuşağa tabu olarak aktarılıyordu; gençler, büyüklerin kaçırdıklarını nedenini hiç bilmeden on beş yıllık bir gecikmeyle yerine getiriyordu. Katrin ve Katharina yaşamlarının kendi kontrollerinde olduğunu düşünüp, on iki yaşına geldiklerinde birbirlerine yazdıkları mektupları ne anneleri ne babaları, kendilerinden başka hiç kimsenin açamayacağı hususunda dayatmıştı, ilk ortak sırları vardı artık; arzularının, sevdikleri ve hoşlanmadıkları şeylerin aslında nasıl karmakarışık olduğunu bir saniye bile akıllarına getirmiyorlar, içlerinde canlılar kadar ölülerin de yaşadığını ve mektup yazarken onları yönettiğini düşünmüyorlardı: Katharina Batı paketinden çıkan Pelikan marka dolmakalemini ya da dönüşümlü olarak dört renkte yazabilen Çek tükenmez kalemi kullanıyordu.

Nereleri görmek istediğine karar verdin mi? Alışveriş için mutlaka Schildergasse'ye gitmelisin. Roma-Germen Müzesi'ne gidecek misin? Dionysosmosaik'e? Ama Katharina yanıt vermiyor, ansızın duruyor, akrabaları da duruyor, ne var, ne oldu? diye soruyor teyzesi. Metroya inen merdivenin başında tıraşsız yaşlı bir adam yere oturmuş, iki metre ötede bir de kız, Katharina'dan yaşça belki biraz büyük, ama sıska mı sıska, hastalıklı görünüyor, yanında kötü giyimli iki delikanlı oturuyor. Doğrudan çıplak taşın üzerindeler hepsi. Yaşlı adam elinde bir levha tutuyor, üzerinde kargacık burgacık harflerle AÇIM yazıyor. Delikanlılardan biri uyukluyor, diğeri içinde bozuk para olan bir tabağın başında kızla birlikte

bekliyor. Batı'da dilencilerin olduğunu Katharina elbette biliyor, ama insanın bunu kendi gözleriyle görmesi başka. *Gerçek daima somuttur*; Lenin söylememiş miydi bunu? Hans, geçenlerde daktilosuna kırmızı şerit takıp bu sözü kız için yazmıştı ve ikinci haftalarının şerefine ona armağan etmişti. Zavallı esrarkeşler bunlar, diyor büyükannesi. Yok canım, diyor Manfred, tembeller, hepsi bu; hakkında konuştuğu insanların duyabileceği kadar yüksek sesle söylüyor bunları: Gidip çalışacakları yerde kafayı çekiyorlar ya da uyuşturucu alıyorlar. Manfred, ölülerden ya da içleri doldurulmuş figürlerden söz eder gibi söz ediyor dilencilerden. Gerçekten seçme şansı olan bir insan çalışmak yerine yerde oturup dilenir miydi? Katharina gayriihtiyari cüzdanını çıkarıyor hemen, ama içinde sosyalist ülke bozuk parası var yalnızca, buranın dilencisinin işine yaramaz bunlar. Hadi gidelim, diyor teyzesi, kızı kolundan tutup dilenciler görüş alanından çıkıncaya kadar merdivenlerden aşağı doğru çekiştiriyor. Aşağıdaki perona inince Katharina soruyor: Kışları ayazda ne yapıyor bunlar? Çok basit, diyor Manfred, kışları radyatörlerin üzerinde yatıyorlar.

Tren neyse ki sarsılıp gıcırdayarak ilerliyor, böylece Katharina'nın yol boyunca susması dikkat çekmiyor. Suskunluğu öyle büyük ki, 16 numaralı trenin önce yerin altından sonra yerin üstünden gittiği on dakikayı kolayca dolduruyor. Teyzesi, eniştesi, kuzeni için bu dilenciler doğal bir görüntü sayılıyor demek. Marifet, doğal olanı doğaya aykırı hale getirmektedir, demişti geçenlerde Hans. Bu insanların dilenmemek gibi bir seçenekleri var mıydı gerçekten? Ama o sırada teyzesi kapıyı açacak olan düğmeye basıyor, geldik, diyor.

Özgürlük neye benziyor acaba? Büyükannesinin

oturduğu daire bodrum katta. Burası iyi ama pahalı bir semt, ama ben Annie'ye yakın olmak istedim. Annie de kocası ve kızıyla bu pahalı semtte oturuyor, yeni bir bina onlarınki, ama fiyatı uygun, öyle değil mi? Büyükanne salonun içinden dosdoğru çiçek tarhına bakıyor: Ne güzel değil mi? Çiçekleri yakından görebiliyorum! Çiçeklerin içinden bakınca üst katlarda oturacak kadar paraları olan insanların bacaklarını görüyorum bazen. Her birini ayakkabısından tanıyorum, diyor büyükannesi, bir kahkaha atıp kahve suyunu ocağa koymaya gidiyor. Hadi anlat bakalım, diyor Annie Teyze. Katharina'cık anlatırken çevresine bakınıyor. Kanepe, koltuklar, kitaplık, üzerinde kauçuk bitkisi duran böbrek sehpa, ağlarını tamir eden balıkçılar tablosu, ortası çukur kanepe yastığı, masanın üzerindeki uçuk mavi kahve takımı – Katharina bunları çok iyi anımsıyor, ne de olsa büyükannesi beş yıl öncesine kadar Doğu Berlin'de yaşıyordu. Katharina emin olmak için çocukluğunda oynamaya bayıldığı küçük pirinç kutuyu eline alıyor ve kapağını açıyor, evet doğru: Kutunun içinde eskiden olduğu gibi rengârenk başlı kibritler var. Kız şimdi Batı'ya geldi ama aynı zamanda çocukluğuna doğru geri gitti. Katharina sonra çişini yapmaya gidiyor ve banyonun her yerinde asılı küçük bezler görüyor, Büyükanne Emmi'nin Doğu'daki evinde de vardı bunlar eskiden, lavabonun altındaki radyatörün üstünde serili dururdu, şimdi bir raftan karşı duvara çekilmiş bir ipe mandallarla tutturulmuş, ayrıca küvetin üstündeki ipte de bu bezlerden asılı. Vaktiyle Büyükanne Emmi'nin evinin hemen arkasından sınır hattı geçerdi, büyükannesi bazen bu küçük bezlerini mutfak balkonundan aşağı silkeler, bezlerdeki tozların ya da kahvaltı kırıntılarının sınır polislerinin burunlarının ucunda uçuşmasından kendine eğlence yaratırdı. Büyükanne Emmi eskiden

bezleriyle Doğu'yu temizlerdi, bunlarla şimdi de Batı'yı temizliyordu.

Kahvaltıda Danone yoğurdu yiyorlar. Katrin, motosikletle Katharina'yı almaya geliyor. Katharina, katedral meydanındaki dilenciden bugün daha az etkileniyor. İnsan, başkalarından daha şanslı olmasına bu kadar hızlı mı alışıyor? Görülecek yerlere giderlerken kuzeni önden yürüyor, Katharina onu izliyor, bir adımla şimdiki zamandan çıkıp, dünyevi saatin geçerli olmadığı katedrale giriyor. İçerideki kurşuni gotik sütunlar donmuş ormanı andırıyor. *Kocaman mekâna / yalnızca ölüm ve gece ve suskunluk hâkimdi; / ışıklar tek tük yanıyordu / karanlığı iyice göstermek için.*[1] Heine, ışıklarda karanlığın derinliğini fark etmişti, ışıklandırılmış olanların onu yanıltmasına izin vermemişti. Olacakları biliyormuş adeta, diye düşünüyor Katharina. Heine, bir asır sonra dünyaya gelseydi, Almanya'dan sağ çıkamazdı. Yahudi olarak çıkamazdı, düşünür olarak çıkamazdı.

Dışarı çıktıklarında kuzeni, Katharina'ya savaşta bombardımandan hasar gören kuleyi gösteriyor, kulenin yıkılmasını önlemek için, açılan gediği vaktiyle alelacele tuğlalarla tıkamışlar: Buna "Köln Katedrali Dolgusu" deniyor, şu gotik kule sanki bir dişmiş gibi. Katharina, Berlin'e döndüğünde bunu Hans'a mutlaka anlatmalı. Hans çocukluğunda savaşı bizzat yaşamamış mı zaten? Christian, Mc Donald's'ta onları bekliyor. Babam başlarda zorluk çıkardı, bilirsin onu, ama Christian artık aileden biri, diyor Katrin ve bunun kanıtı olarak başını nişanlısının omzuna yaslıyor. Bir self servis restoranı nasıl bu kadar temiz olabilir? Masaların arasında paravan gö-

1. "Deutschland, Ein Wintermärchen". (Ç.N.)

revi yapan beyaz boyalı ahşap kafesleriyle neredeyse sarayları andıran bir yer. Kuzeni artık bankacılık öğrenimi görüyor, Christian da mühendis olacak. Çıraklık eğitimini alacağı bankayla yaptığı iş görüşmesinde, Rol modelim Adenauer, demiş Katrin. Adenauer mi? Neden Adenauer? Ben de bilmiyorum ama bu isim işe yaradı – Christian'ın fikriydi. Sonra başını yine nişanlısının omzuna yaslıyor. Adenauer, NATO üyeliği uğruna Doğu'yu sattı, diyor Katharina. Öyle mi? Geçenlerde Hans anlattı bunu bana. Yani kusura bakma da, diye karşı çıkıyor kuzeni, böyle yaşlı biriyle ne yapacaksın gerçekten? Geleceği yok ki bunun.

Katharina, akşam yemeği saatinde bodrum kata dönmüş oluyor; masayı sen hazırlar mısın? Saat 6'da, kararlaştırdıkları saatte, koridordaki rafta duran telefon çalmıyor. İkimize birkaç tane kırmızı turp doğruyorum, diyor büyükanne. Katharina, banyoya her girişinde banyo kapısına takılı aynaya doğru yürüyor ve her seferinde bunun Hans'ın aynası olmadığını aklından geçiriyor. Loş koridorda onunla el ele aynanın karşısında durmuşlardı. Büyükannesinin kendisine bir şey anlattığını duyuyor ve duyduğu sesin Hans'a ait olmadığını düşünüyor. Katharina ertesi gün, bir sonraki, hatta ondan da sonraki gün Schildergasse Caddesi'ni defalarca bir aşağı bir yukarı dolaşıyor. Ton balıklı ve yumurtalı *salade niçoise*'ı hemen ilk günden Ren Nehri'ni seyrederek yiyor. Sonra yine caddeyi bir aşağı bir yukarı dolaşıyor. Hayatı boyunca sahip olmak istediği her şeyi bu mağazalarda görüyor, ucuz hem de. 15 Alman markına bir kazak? Yalnızca bir Exquisit[1] mağazada bulabildiği siyah ve şarap renklerin-

1 Eski Doğu Almanya'nın devlet izniyle açılmış lüks giyim mağazaları. (Ç.N.)

de çizgili kadife kazağı satın alabilmek için öğrenciliğinin son yılında okul tatilinin tam iki haftasını bir çocuk yuvasında temizlik elemanı olarak çalışarak geçirmişti. Kazak 140 marktı. Hırçınlığı hiç bitmeyen öğretmenden yerleri önce ıslak silip sonra kurulamayı öğrenmişti ve bezler leş gibi kokuyordu. Bir aşağı bir yukarı. Teyzesi fiyatları kıyaslamasını öğütlemişti. Üçüncü günün sonunda bir giyim mağazasının kapı görevlisi, küçük hanım, sana her kilometre için para ödüyorlar herhalde, demişti Katharina'ya. Ama gerçekten de insan Schildergasse gibi bir yerde yeterli bir süre bir aşağı bir yukarı gidip gelirse fiyatların nasıl düştüğüne, sabah 25 Alman markı olan bir yazlık elbisenin öğlen 10 Alman markına, akşam belki de sadece 2,5 Alman markına indiğine tanık olabilirdi. Oysa elbise sabah da, öğlen de akşam da aynı elbiseydi. Bir aşağı bir yukarı. Yaz sezon indirimi işte, diyor kuzeni. Kelepir. Katharina'nın henüz öğrenmesi gereken sözcükler bunlar. Katharina, yurttaşlık dersinde değişim değeri ile kullanım değeri arasındaki farkla ilgili öğrendiklerini anımsamaya çalışıyor.

Telefon hiçbir akşam çalmıyor.

Hans tatildeyken karısıyla sevişiyor mudur acaba? Bir aşağı, bir yukarı, satın alınabilen her şey insana arkasından atılıncaya kadar neredeyse. Torununa alışveriş etmesi için emekli maaşından para biriktiren büyükannesi, güzel şeyler seçmişsin, diyor, ardından kızı övüyor: elbise, bir çift güzel ayakkabı, beş tişört, iki ince kazak, şal, ceket, bir uzun, bir de kısa pantolon. Hepsinin 100 Alman markı bile tutmaması inanılacak gibi değil. Üstelik *salade niçoise*'ı hesaba eklemedi bile. Kızın Ren manzaralı masada karşısında oturan görünmez Hans'la birlikte yediği o salatayı.

Yoksa başına bir şey mi geldi? Ah, yavrum, diyor büyükannesi, bulunduğu yerde telefon olmadığı içindir.

Katharina, büyükannesinin aynasına doğru koşuyor, ama Hans'ın evindeki ayna değil bu yine.

Büyükannesinin doğum günü aslında yarın, bir akşam öncesi şimdi, bir akşam öncesi gecenin bir buçuğuna kadar uzuyor: patates salatası, köfte, bir de tereyağı kremalı pasta. Pasta tabanı, kreması, üzerine renksiz jöle, jölenin kıvamını tutturabilmek için tarife uygun hazırlanması şart. Mutlu yıllar! Doğu'da yaşayan bir aileden yalnızca bir kişiye Batı izni verildiği için Erika'nın onlara katılamaması üzücü tabii. Ama Katharina onlara annesinin bir mektubunu okuyor: *Kalbim sizlerle.* Ee, özgürlük hoşuna gitti mi bakalım? diye soruyor Manfred Enişte. Katedral güzel, diyor Katharina. Burada fikrini rahatça söyleyebilirsin, diyor Manfred Enişte. Biliyorum, diyor Katharina. Yüreğinin arzuladığı her şeyi de satın alabilirsin. Aldı, aldı, diyor Büyükanne Emmi. Yarın müzeye mi gidiyorsun, diye soruyor teyzesi. Evet. Düşünsene, diyor teyzesi, Köln'lüler bir sığınak inşa etmek istemiş, sonra da Roma dönemine ait kalıntılara rastlamışlar ve tam da o noktaya o müzeyi kurmuşlar, öyle ya, böyle bir mozaik oradan oraya taşınabilecek bir halı değil sonuçta. Liköründen biraz daha isteyen var mı?

Yukarıda savaş havadan devam ediyor ve hepsinin aşağısında santimetrelik karelerden oluşan haz tanrısı Dionysos var. Yukarıda Colonia Agrippinensis yanıyor, altta ise çıplak adam sonsuza kadar kadınların peşinden koşuyor, yiyor, sarhoş olana kadar içiyor; müzik çalınıyor, azametli hayvanlar görülüyor, vaktiyle yerin üstünde devleti temsilen siyah-beyaz-kırmızı renklerde dalgalanan gamalı meander haç, kent tarihinin zemininde eğlenceli bir âlemi içine alan bir desenden öte değildi henüz. Bütün bunları Hans'la birlikte inceleyemiyor olması ne üzücü.

Bugün de aramadı, diyor Katharina akşama, kırmızı

turpları halka halka doğrayan Büyükanne Emmi'ye. Emmi, masanın üzerine koyduğu tereyağı kabını, ciğer ezmesi tabağını, salatalık turşusu kavanozunu, ekmek sepetini, tuz ve karabiberi düzeltirken, ama yavrum, adam evli işte, diyor. Biliyorum, diyor Katharina.

Bir gün, diyor Büyükanne Emmi buzdolabına doğru giderken, bir gün emeklilik evraklarımızı hazırlarken Karl'a ait bir dosyada iki fotoğraf bulmuştum.

Buzdolabının içine şöyle bir bakmak sinema izlemek gibidir, demişti Hans geçenlerde. Emmi, bir elinde içinde dünden kalan patates salatasının olduğu kâseyi tutuyor, diğer eliyle buzdolabının kapısını kapatıyor.

Fotoğraflardan biri Karl'ı bir kadınla birlikte gösteriyordu. Diğer fotoğrafta aynı kadının kucağında bir bebek vardı. Fotoğraf arkalarında Karl'ın elyazısıyla birinde "Stavanger", diğerinde "Gerti ve Peter'le" yazıyordu.

Stavanger nedir?

Norveç'te bir kent; Karl, savaşta orada görevliydi.

Kadın folyoyu kaldırıp kâsenin içine bir kaşık koyuyor.

Karl'la yirmi yıl evli kaldım, diyor kadın, iki kızımız oldu, ama kocamı yine de tanıyamamışım.

Batı'ya yerleştikten sonra kadını bulmayı denedin mi hiç?

Hayır, diyor, Emmi, niye ki? O kadın ve çocuğu, beni hiç ilgilendirmeyen yabancı insanlar.

Katharina, Norveç'te Peter adında bir dayısı olduğunu hayal etmeye çalışıyor ama gözünün önüne bir yüz gelmiyor.

Karl neden ölmüştü?

İçkiden, Katharina'cık, henüz elli ikisinde içkiden, diyor Emmi, sonra kâseyi masaya bırakıp yerine oturuyor.

Her şeyin daima iki ucu vardır, yavrum, diyor. Yine de mutlu olmanı dilerim.

Katharina'nın treni sekiz gün önce Friedrichstrasse istasyonundan Batı Berlin'e doğru hareket etmiş, Spree Nehri'ni geçip birkaç saat sonra Elbe Nehri üzerinden Federal Almanya Cumhuriyeti'ne girmişti ve Katharina bugün, buradaki son gününde son sınırı da aşacaktı. Katharina bu dünyadaki her şeyi, yaşamı boyunca belki yalnızca bir kez görebileceği şeyleri görmeliydi, özgürlüğün dibine görerek ulaşmalıydı ve dip, kuşkusuz buradaydı: Yeraltı dünyasına inen kapıda "Sex Shop" yazıyor, vitrinde yarı çıplak kadınların fotoğrafları var. Katharina bu dükkânı birkaç gün önce keşfetti, istasyon yakınındaki işlek ancak insanı pek davet etmeyen bir caddede yer alıyor. Kızın arkasından otomobiller trafik ışıklarının ritmine göre geçiyor, önündeyse arkasını göstermeyen bir kapı var. Katharina kapıyı açıyor ve adımını ağustos aydınlığından loş bir işletmenin içine atıyor. Yeniden görme ediminin içine çekilmeden önce kendini bir an kör gibi hissediyor.

Derken birdenbire bir insanın o güne kadar gördüğü her şeyi görüyor.

Erkek cinsel organları görüyor, dikleşmiş ve damarları şişmiş penisler, deri renkleri pembe, açık, kahverengi ya da siyah; penis başları pırıl pırıl; kız, sertleşip büyümüş penisler görüyor, yarıklara girmişler, ağızlara girmişler, memelerin arasına girmişler, avuçlara alınmışlar; kadın cinsel organları görüyor, kıvrılmış etler, yarılmış gibi açılmışlar, kıllı ya da tıraş edilmiş, ıslak, kirli, içlerinden sıvılar akıyor, parlıyor, esniyor; kocaman memeler görüyor kız, kahverengi çevreleri geniş meme uçları; sivri, kızıllığı andıran açılmış ağızlar, açılmış makatlar, vajinaların çevresinde şişmiş dış dudaklar, buruşuk testisler görüyor, her şey birbirine geçip keskinleşiyor, sürtünüyor, açılıyor, bastırıyor, sıkıyor, emiyor, sımsıkı tutunuyor, kusuyor; kız burada, özgürlüğün en dibinde memeler, sikler, anılar görüyor, kalkmış çükler ve kukular görüyor,

kalın şeyler, azgın diller görüyor, penis başlarından fışkıran sıvılar görüyor, sıvıların götlere, memelere, ağız içlerine sıkıldığını görüyor, gözkapaklarına, dillere fışkırtıldığını görüyor; balgam, sperma, tükürük ve çiş görüyor, kaka görüyor. Uyarıldığını, kasıklarına adeta et bıçağı saplandığını hissediyor. Özgürlük o aşağılarda katliama yol açıyor ve midesini bulandırıyor. Katharina, arkasını göstermeyen kapıyı tekrar açıp aydınlığa çıkıyor.

Genç bir kız seks shop'tan çıkmış, kapısının önünde öylece duruyor şimdi.

Benimle bir şey içmek ister misin? diye laf atıyor biri.

Deli mi bu? Katharina başını iki yana sallıyor, nereye gittiğini düşünmeden hemen yürümeye başlıyor.

Eve döndüğünde büyükannesi, günün güzel geçti mi? diye soruyor. Evet, diyor kız. Başka bir şey söylemiyor. Cehennemin her yerinin basılmaktan eskimiş, lekeli adi mallarla döşeli olduğunu nasıl tahmin edebilirdi? Sonsuza kadar video kaset raflarının önünde durmaya lanetlenmiş kişilerin sadece birer sırttan ibaret olduğunu, köpek tasmalarının, kırbaçların ve ağız tıkaçlarının insanların derinden arzuladığı şeyler olduğunu nereden bilebilirdi? Boyalı saçlı şu tezgâhtar kadın da bir zamanlar çocuk olmuş muydu? Tezgâhın üzerinde sönük prezervatiflerin durduğu kabın yanına bu yüzden mi bir şekerlik koymuştu acaba? Katharina, dükkânda gördüğü maskeleri ve tulumları düşünüyor. Kim olduğunu unutan kişi kendi olabilir miydi hiç? Özlemlerin gerçekleşmesi burada sadece fiyata bağlıysa, bütün özlemler para özlemine dönüşmez miydi? Belki insanların utandığı bir durumdu bu? Böyle bir dükkânı sorunlu bir semte almalarının ve müşterilerin arkası görülmeyen bir kapının ardına saklanmalarının nedeni buydu belki?

Telefon koridordaki küçük rafın üzerinde duruyor. Katharina, artık yeterince yer gördüğünü ve sıkıldığını Hans'a söylemeyi çok isterdi. Ama telefon çalmıyor yine.

Kızım, giy şu terliklerini, hastalanacaksın yoksa.

I/11

Müşterilerin kullanabildiği tek bir telefon var yalnızca, o da aşağıdaki koridorda, Zur Hohen Düne Moteli'nin kapısının hemen yanında. Bu durumda Katharina'yı bulunduğu yerden ona söz verdiği halde arayamıyor. Kumsalda yakıcı bir sıcak vardı, kitap okumak için fazla sıcaktı. Şimdi Ingrid'le Ludwig masanın başına oturmuş satranç oynuyorlar, Hans kitap okuyor, akşam yemeğine kadar dolu dolu bir saatleri var. Saat 6'da –telefonlaşmak için kararlaştırdıkları saat bu– Hans elindeki kitabı bırakıyor ve pencerenin önüne bir sandalye çekiyor. Elinde bir kadeh şarapla gözünü dışarı çevirip güneybatı yönüne bakarken Katharina'nın şimdi bir yerlerde oturmuş, uzakları, onun olduğu yeri dinlediğinden hiç kuşku duymuyor.

Arkasında iki satranç hamlesi arasında beliren sessizlikte, Hans geçen gün Café Arkade'de Katharina'nın bacak bacak üstüne attığını hatırlıyor. O gün elini kızın bacaklarının arasına sokmamak için kendine zor hâkim olmuştu. Buradan nasıl çıkarım bilemiyorum, diyor Ingrid. Sonra yine sessizlik. Dizleri de yuvarlak Katharina'nın, çok hoş geliyor bu Hans'a. Fili kullansana, diyor Ludwig. Önce fil hareket ettiriliyor, sonra at, sonra piyon, sonra da vezir. Beyaz, siyah, beyaz, siyah. Hans ansızın Katharina'nın ona,

kuzeydoğuya çevirdiği bakışlarını hisseder gibi oluyor. Onun özlemiyle kızın özlemi, altı yüz kilometre mesafeyi aşıp sanki aralarında yollar ve zaman yokmuş gibi birbirine dolanıyor. Lanet olsun, gözümden kaçmış, diyor Ingrid. Katharina'yla aynı evi paylaşsa acaba nasıl olurdu? Geri almak ister misin? Hayır, hayır. Katharina heyecanlandığında küçük burun delikleri titremeye başlıyor. Şah, diyor Ludwig. Hans, kadehine bir yudum daha şarap koymak için ayağa kalktığında Ingrid'le Ludwig'in kendilerini oyunlarına nasıl kaptırdıklarını görüyor. İkisinin birlikte vakit geçirmesi ne güzel. Aslında bir aşk diğer kişiden bir şey eksiltmiyor, diye düşünüyor.

Tatil dediğin dinlendirici ve sıkıcı olmalıdır, onlarınki de dinlendirici ve sıkıcı. Hans plajda uzanmış okuyor, kestiriyor, birkaç söz söylüyor, suya giriyor ve yüzme bilmediği için diz hizasına kadar gidiyor yalnızca, özlemiyle baş etmeye çalışıyor, ama nasıl başaracağını bilmiyor, gölgelik bir yer arıyor, okuyor, kestiriyor, yabancı bir oyundan yanlışlıkla varlığına giren topları geri fırlatıyor, bir biçimde hâlâ çocuk olan Ludwig'le kumdan kaleler yapıyor – kendi de hâlâ çocuk belki– Hans sonra yine okuyor, Hans özlemin gerçekten acıttığını bilmek istemese de öğreniyor bunu, ne var ki acının yerini belirleyemiyor, eski Yunanların ruhlarının oturduğu diyaframda mı ya da günlerdir düzensiz atan kalbinde mi yoksa sık sık kesilen nefesinde mi? Hans, ikinci hatta üçüncü kez sığ sulara giriyor, ama denize doğru attığı birkaç adımda gözlerini daima yere dikiyor, çevredeki tatilcilerin yağlı domuz derilerini ve kıllı uzuvlarını görmeyi ve böylece kendi belleğine dalmayı reddediyor, Hans zorlukla yürüyor ve ayak parmaklarının arasına yapışan kumlardan başka bir şey görmüyor, kehribar arıyor ama bulamıyor, burada değil başka bir yerde olmak istiyor,

ayakkabılarına dolan kumları silkeliyor ama ayak parmaklarının arası hâlâ dolu, bir müzeye giriyorlar, Vikingler akınlardan dönüşte bu kıyıda dinlenirlermiş, yerleşim merkezinin arkasındaki tarlada bir dev adam gömülüymüş, başka bir yerde leylekler yuvalarına oturmuş; özlem, iyi günlerinde Mozart 40'ın ilk ölçüsüne benziyor, kötü günlerindeyse Hans'ın ensesine ayağıyla usulca basıyor, ama Hans yine de yaşamaya devam ediyor, böyle yaparak zaman geçiyor hiç değilse, yemeğe gidiyorlar, dondurma ya da pasta alıyorlar, serin günlerde bisikletle Darss'a çıkıp dönüyorlar, Ribnitz için bir yöne, Barth için diğer yöne gidiyorlar, pazar yerindeki fıskiye, çevresini dolaşanlara dört yanını da gösteriyor:

Balıkçılara tekneleri verelim
Zengin avla dönsünler.
Sosyalist Barth'da
Daha iyi bir yaşam için çalışalım.

Madenler oluk oluk akar
Çiftçinin emrinde.
Yeni makinelere şekil verir
Çelikten döker bu eller.

Makineler, traktörler
Devasa güçler
Birlik doğar
Kooperatiflerden.

Barth'lı balıkçılar
Zengin avla döner.
Refahımızı ve mutluluğumuzu
Çoğaltandır onlar.

Hölderlin değil bu, diyor Ingrid. Hayır, diyor Hans, Kurth Barthel. Emekçi şairi Kurth Barthel'in kısaca Kuba diye anıldığını öğreniyor Ludwig şimdi, ama bu konuyla en çok üç buçuk saniye ilgileniyor. Yirmi bir, yirmi iki, yirmi üç ve kısacık bir gülümseme için yeterli süre, babasının hatırına.

Adam aslında büyük bir yetenekti.

"Aslında" senin ağzından ölüm fermanı gibi çıktı, diyor Ingrid.

Eh, diyor Hans. İnsanın kendinin ve başkalarının maksadını inkâr etmesi hiç kolay değil zaten.

Kolay olsaydı herkes şair olurdu.

Ama insan hiçbir şey istemiyorsa neden uğraşır o zaman?

Anlamak ister.

Ha, doğru.

Ingrid böyle anlarda Hans'ın onunla eğlendiğine mi, yoksa kendi düşüncesini hatırlayabilmek için Ingrid'e ihtiyacı mı olduğuna karar veremiyor.

Kuba, *istiyor* olmakla yetiniyordu.

Çelik fabrikasında çalışanların, balıkçıların, çiftçilerin fıskiye yapıldığından beri akşamları birlikte meyhaneye gittiklerine inanıyor musun peki?

Olabilir.

Saçmalık. İstemek, ölçüm sonuçlarını kirli bir temizlik bezinden daha beter çarpıtır.

Hans, bir zamanlar bu sözlerinden dolayı Ingrid'i severdi.

Zur Hohen Düne Moteli'ne döndüklerinde gözü girişin hemen yanındaki girintide duran telefona takılıyor. Sabahları sandviç ekmek almaya gittiğinde bir telefon kulübesinden Köln'ü aramayı birkaç kez denedi ama bağlantı kurulamadı.

Bana, sen istediğin sürece devam edecek, demiştin ve ben artık istemiyorum. Hans, Katharina'yı yarın nihayet Berlin'de aradığında kız ona bunları söyleyecek, artık neredeyse emin bundan. Bana yardım edebilir misin, şu lanet şişe mantarı koptu. Hayır, Ingrid'in mantarıyla uğraşamaz şimdi, şu duyulmaz cümleyi engellemek zorunda çünkü: Ve ben artık istemiyorum. Sen halledersin, diyor Hans, pencerenin önündeki yerinden kalkmadan. Tatil için kiraladıkları odada sessizliğin ansızın büyüdüğünü fark ediyor, ama aldırmıyor, hem özlemi de günlerdir Mozart'a benzemiyor artık. Bu hırçınlığının sebebi ne? Ve ben artık istemiyorum. Ya da telefon çalıyor ama açılmıyor. Ne? Hırçınlığının sebebi ne, dedim. Hırçın falan değilim. Ve ben artık istemiyorum. Böyle olabileceğine dair üç-beş neden geliyor aklına. Yazdığı mektubu Katharina gidip postaneden artık alır mı acaba? Aman sen yeter ki yerinde rahat et. Hans, Baltık Denizi kıyısındaki tatile bir hafta daha katlanmak zorundayken, kız Berlin'de onun artık dahil olmadığı gündelik yaşamına yeniden alışacak. Kavgayı keser misiniz, diyor Ludwig. Kavga falan etmiyoruz, diyor Hans.

I/12

Tren Berlin'e yaklaşırken kızın aklına çok basit bir şey geliyor: Baltık Denizi'ne gidip adama sürpriz yapabilir. Plajda güneşlenmeye herkesin hakkı var ya da yok mu yoksa? İki gün daha izinli kız, onu göremezse iznin ne anlamı kalır ki? Bu ihtimalle birlikte Katharina'nın içini saran çılgınca sevinç açığa vurulmak istiyor, şimdi hemen. Son duraktan hemen önce Batı Berlin'de, şu dillere destan Bahnhof Zoo istasyonunda trenden inse, yasak bölgede biraz dolaşıp eve bir saat sonraki banliyö treniyle dönse mesela? Vizesi yalnızca Köln için geçerli, ama bir vaftiz töreni için Hamburg'a gitme izni alan bir arkadaşı, Kiel'i ve Lübeck'i de görebilmek için kendisine verilen süreyi üç gün aşmıştı. Oradan geri dönmene seviniyor bunlar zaten, demişti arkadaşı. Yaşlı ve yorgun devlet genç bir kıza güvenmiş ve gitmesine göz yummuştu, bu kız şimdi bavulunu kilitli eşya dolaba bırakmak için istasyon binasına doğru merdivenleri inerken içinde ansızın bir kudret duyuyor. Onu kimsenin göremeyeceği ve tahmin edemeyeceği kör noktada gezip dolaşma kudreti. Katharina, ona bir lütufta bulunmuş ve şimdi ondan lütuf bekleyen devletiyle basamak basamak hesaplaşıyor. Basamak basamak şunu soruyor kendine: Programa uygun dönüş yolunu terk etmek bir kamuflaj,

bir maske, bedenini saran bir tulum mu? O da mı, onu kimsenin tanımadığı, tamamen yabancı olduğu bu yerde kendisi olabiliyor ancak?

Yarım saatliğine sistemin dışına çıkıyor ama korkusu da oynadığı oyun da devletinin kolunun buraya kadar uzanabileceğine, birinin onu belki gizlice izlediğine yönelmiyor. Onun oyunu da korkusu da bu yarım saatlik yalnızlıktan yaşamının kalanını saracak bir yalnızlığın doğabileceği yönünde. Bildik yaşamının dışında kalmaktan, kovulmaktan, ömür boyu burada yaşamaya zorlanmaktan korkuyor. Oyunu kendiyle oynuyor ve onu korkutan şey onun adını taşıyor. Bir saatlik ücret ödediği eşya dolabından bu süre dolmadan bavulunu alıyor ve Friedrichstrasse'ye giden banliyö trenine biniyor.

Katharina'nın kısa bir süre sonra Tucholskystrasse' deki postaneden aldığı mektubun ilk sözcüğü şuydu: *Hoş geldin*.

I/13

Hans işte orada. Okuyor, kestiriyor, sigara içiyor, birkaç kez kalkıp diz hizasına kadar suya giriyor, sonra dönüyor, karısıyla ve oğluyla birkaç kelime konuşuyor, yine kitabını eline alıyor. Kadın da kitap okuyor, kendine kumdan yastık yapmış. Hoş bir kadın, maalesef, diye düşünüyor Katharina. Kadın büyük bir çantayı karıştırıp bir teneke kutu çıkarıyor, kocasına ve oğluna doğranmış elma ve havuç ikram ediyor. Katharina'nın annesi de yapar bunu. Onun da ileride elma ve havuç ikram edeceği bir ailesi olacak mı acaba? Hans'ın oğlu kızıl saçlı ve çilli, tuhaf, diye düşünüyor Katharina. Hans'ın üzerinde ona uygun olmayan bir mayo var. Ama Katharina bu solgun bedeni tanıyor olmaktan mutlu; ince uzun bacakların, dar ve köşeli omuzların ve bu yürüyüşün yabancısı değil. Adamın yazlık yaşamını yaklaşık bir buçuk saat boyunca uzaktan izliyor. Kuma oturuyor ve bakışlarını adamın yaşamının kendisine içinde yer olmayan parçasına doğrulttuğunda ruhunda bir buçuk saat boyunca heyecan, mutluluk, hüzün, korku, kıskançlık, kuşku, merak, ihtiras, öfke ve özlem birbirini kovalıyor. Derken adamın karısı ve oğlu denize giriyor ve Katharina sonunda ayağa kalkıp duygu karmaşasını ağır ağır, çok ağır, bir zerresini bile dökmeden adama taşıyor. Bir sigara rica edebilir miyim? Sorusu üzerine adam başını kitaptan kaldırıyor.

Ben biraz yürüyeceğim, diyor Hans Ingrid'e, evet git biraz, diyor Ingrid saçlarını kurularken. Oranın birkaç yüz metre güneyinde kalan çıplaklar plajında Hans, çıplak Katharina'nın üzerine kum atıyor ve Katharina öyle sık nefes alıyor ki, üzerindeki kumlar akıp gidiyor. Hans, şu anki durumumdan dolayı, diyor ve mayosunu çıkarmıyor, kız oraya bakıp neyi kastettiğini görüyor ve gülümsüyor.

Seni görünce kalbim duracak sandım, diyor Hans. Ama ölmedin bak. Evet, mutluluktan hayatta kaldım, kıl payı kurtuldum, diyor adam. Bir haritaya bakar gibi kızın yüzünde göz gezdiriyor. Ne kadar genç, diye düşünüyor, nasıl da bozulmamış, gözlerindeki çocuksu ifade hâlâ silinmemiş. Son vedalaşmamızdan sonra arkana bile dönüp bakmadın, diyor adam, bunu kötüye yormuştum; ben de beni unuttuğunu sanmıştım, diyor kız, hiç aramadın çünkü; ben de beni artık istemediğini düşünüyordum, diyor adam. Genç kızın ruhundaki duygu karmaşasından geriye o an tek bir şey kalıyor: Mutluluk.

Akşam Ingrid'le Ludwig satranç oynuyorlar, sigara almaya çıkıyorum, diyor Hans, Ingrid gözünü satranç tahtasından ayırmadan, iyi tamam, diyor. Kumullara yaklaşılması tellerle engellenmiş, ama bu engel ne Hans ne de Katharina için geçerli. Katharina, Köln'deyken sevgilisi için upuzun bir sevgi listesi hazırladı, bunları uygulamaya ömrünün yetip yetmeyeceğini bilmediği için şimdi hemen uygulamaya başlıyor. Hans'ın bugün güney cephedeki plajda gördüğü şeyler şimdi karanlıkta ellerinin arasında, içine dilini, penisini sokuyor. Berlin'de sandviç ekmeğin 5 fenike satıldığı, Helmut-Just-Strasse'nin Arnimplatz'la keşistiği noktasında şantiye çalışmasının olduğu, tren vagonlarının sac kapaklar arasındaki boşluktan trenin altından toprağın hızla akıp gidişinin görülebildiği şekilde birbirine bağlandığı günlerde, bir kamu işletmesi olan

Rewatex'in on beş günde bir pazartesi günleri kirli çamaşırları alıp yıkanmış temiz çamaşırları geri getirdiği, gezdirilmeye çıkarılan köpeklerin sevindiği, bir kadının Alman-Sovyet Dostluk Cemiyeti'nin pullarını her ay üyelik defterine yapıştırdığı ve bir adamın ektiği domateslere nasıl destek sağlayacağını düşündüğü o günlerde, işte o büyük günlerde Hans, şahlanıp çığlık atmaya hazırlanan Katharina'nın ağzını kapatıyor ve avucunun içinde çırpınan canı hissediyor.

Ertesi gün ikisi güney cephedeki plajda yine çıplakların ve yarı çıplakların arasında güneşin altına yatıyorlar, yüzleri birbirine öyle yakın ki, biri diğerinin soluğunu soluyor. Yarın birlikteliğimizin dördüncü haftası dolacak. Bana hep böyleymişiz gibi geliyor. Bana da. Annenin seni denize sürüklemeye çalıştığı yer burası mıydı? Hayır, Danzig yakınındaydı. Güzel midir oralar? Evet, muhteşem bir bölgedir, Stutthof'a çok yakın. Hans, dönüp sırtüstü yatıyor ve gözlerini göğe dikiyor. Bir pantolon dikmeye yetecek ebatta mavi gökyüzü görülebiliyorsa, hava güzel olacak, denir. Bugün gökte koca bir tekstil fabrikasına yetecek kadar mavi var.

Stutthof mu?

Toplama kampı.

Baban toplama kampında mı çalışıyordu?

Hayır. Ama Polonyalılara Alman kültürünün ne olduğunu öğretmişti:

Her şeyden önce şunu unutma evladım: Daima sadık ve dürüst ol,
Ağzından yalan söz çıkmasına izin verme.
Eskiden beri Alman halkının en büyük namı
Sadakat ve dürüstlüktür.

Alman çocuğu ağlamaz. Alman çocuğu korkmaz. Alman çocuğu, aslında doğal olan pek çok şeyi yapmaz. Katharina yüzükoyun dönüyor, parmağını ölçeği bilmese bir çöl de olabilecek kuma sokuyor.

HJ'ye[1] üye miydin?

Elbette.

İsteyerek mi?

Evet.

Kumda şeritler, kumda hatlar çiziyor, kumu elleriyle itip bir tepecik oluşturuyor, sonra hepsini bozup kumu elleriyle düzleştiriyor.

Sporu sevmezdim, diyor Hans. Ama seçilmişler arasında yer almaktan hoşlanırdım.

Sonra ne oldu?

Evimizin arka bahçesi yeşile boyalı bir ahşap çitle ortadan ikiye bölünmüştü. Savaşın sonlarına doğru bir gece sığınağa iniyorduk ki babam kahverengi HJ gömleğimi kemeri ve rozetiyle birlikte kaptığı gibi çitin üzerinden fırlatıp attı. Karanlıkta.

Kumlar, kumlar. Her tanesi diğerinden farklı.

Kaç yaşındaydın o zaman?

On iki.

Kum.

Bir toplama kampına ait ceset yığınlarının ilk görüntülerini on üç yaşında bir sergide gördüm. Beni eliyle oraya çağıran kişi de toplama kampında mahkûmmuş. Ürkütücü bir görüntüsü vardı.

Kum.

Cesetleri kepçeyle iterek bir araya topluyorlardı.

Kum.

1. (Alm.) Hitler-Jugend'ın (Hitler Gençliği) kısaltması. (Ç.N.)

Her şeyden önce şunu unutma evladım: Daima sadık ve dürüst ol,
Ağzından yalan söz çıkmasına izin verme.
Eskiden beri Alman halkının en büyük namı
Sadakat ve dürüstlüktür.

Çok kum var.

Katharina, Bergen-Belsen Toplama Kampı'nın kurtuluşunu gösteren film kayıtlarını görmüştü. Babasıyla Buchenwald'a, sınıfıyla birlikte Oranienburg'a gitmişti. Yaşamının, Almanya'da ölümün son değil her şeyin başlangıcı olduğunu bilmediği tek bir dönemini hatırlamıyor. Bu memlekette kemiklerin ve yakılan insanların küllerinin üzerine çok ince bir toprak tabakası serpildiğini biliyor kız; artık bir Alman'ın kafataslarının, gözlerin, ağızların, kemiklerin üzerinde yürümekten başka çaresi asla olamaz, ileriye doğru attığı her adım bu çukura çıkar, her yolu ister istemez bu çukurla kıyaslanmaktan kurtulamaz. Kış ışığında kasvetli tarlalar, eskiden barakaların olduğu yerlerde şimdi rüzgâr uğulduyor. Kızın sıcacık çocuk odası, tertemiz çarşaflar serili yatağı, annesinin, yirmi dakikaya yemek hazır! diye seslenişi – Katharina bütün bunları oldum olası geçici ve kuraldışı görmüştü. Büyükbabası 30 Ocak 1933 gününün akşamında firar etmeyi başaramasaydı ya da İspanya'da faşistlerin eline düşseydi ya da daha sonra biri onu Fransa'da ele verip Almanlara teslim etseydi, o zaman o da zamanından önce toprağın altına girerdi ve Katharina dünyaya gelmezdi. Büyükbabasının şansı – aileden kimsenin dile getirmesine gerek kalmadan– gerçekleşme potansiyeli bakımından belki şanstan bile daha üstün olan şanssızlığı içinde barındırıyordu.

Artık dönmeliyim, diyor Hans, yoksa beni aramaya çıkacaklar.

I/14

Ölüm atlarının burun deliklerinden karanlığın soluğu yayılıyor. Zeus, şafağa, güneşe, aya ve yıldızlara ışımalarını yasaklamış, çünkü Toprak Ana Gaia'nın geç doğurduğu vahşi çocuklarını dokunulmaz kılmak için kendi içinden filizini sürdürdüğü sihirli otu karanlıkta bulmak olanaksız. Otu yalnızca Zeus, o ilah, körlemesine buluyor ve tutup koparıyor. Alın bedenimi, diyor Gaia savaşa doymayan oğullarına, parçalayın beni, diyor ve bütün uzuvlarımı dağlara ve nehirlere ve kayalıklara ve sahillere ve adalara götürüp silah yapın. Gaia, sadece kendinden, o eski topraktan doğanları yeni ve ölümsüz tanrılara karşı verdikleri savaşta desteklemek için dümdüz oluyor. Hans, merhaba bile demeden Katharina'yı elinden tutup dolaştırmaya başlıyor. Kız hayatı boyunca iki ya da üç kez bu salondaki mermer blokların önünde durmuştu, kıvrılarak uzanan pullu canavarları iki ya da üç kez görmüştü, havaya kalkmış pençeleri, kadın vücutlarını ve uçuşan esvapları, erkek vücutlarını ve ısıran köpek ağızlarını, tanrıların ve gigant'ların başlarını, kanatlar ve solucanlar görmüştü, hepsi donup kalmıştı ve taşlaşmış savaşta birbirine kenetlenmişti ama gördüklerini görebilmesi için Hans onun gözlerini şimdi açıyor. Gaia, çocuklarını kurtarmak istiyor, ne var ki torunu Athena onu tekmeleyerek tozların

içine itiyor, Toprak Tanrıçası'nı tekmeyle yeniden toprağa gömüyor ve onu böylece oğlu Alkyoneus'dan ayırıyor, çünkü Alkyoneus yalnızca bu ayrılıkla dokunulmazlığını yitirecek. Üç kimlikli Hekate, üç yüzle, üç bedenle ve kuşandığı üç silahla – meşale, mızrak ve kılıçla gigant Klytios'a saldırıyor. Hans burada yerde yatan genç bir askeri gösteriyor, asker onu yere deviren Doris'in dizine tutunarak destek bulmaya çalışıyor; Hans şimdi Katharina'ya Triton'un at ayağını gösteriyor, şurada da tanrı Aether sıcak bir kucaklaşmayla aslan yüzlü bir iblisin boynunu kırıyor. Şu yakınlığa bak, diyor Hans, birbirleriyle savaşanların yakınlığına ve güçlerinin denkliğine bak. Aşkla nefretin birbirine nasıl benzediğine bak. Bir de kırıklara bak, diyor Hans, eksik parçalar, hasarlı yüzler, boş kalan yerler – bütün bunlar da bir hikâyenin parçası; ancak bu hikâye, freskte tasvir edilenin ötesinde geçiyor. Örneğin başkahraman Herakles'ten geriye yalnızca isim etiketi kalmış. Herakles niye başkahraman? diye soruyor Katharina ve Aphrodite'ye doğru ilerliyor. Bana soracak sorusu olduğu sürece aşkı devam edecek, diye düşünüyor Hans ve şöyle diyor: Tanrılar ham olanı yakarlar, döverler, boğarlar, ama yalnızca ölümlü bir kadının doğurduğu Herakles ham olanı oklarıyla kesin olarak alt eder – gigant'ı ortadan kaldırmak için bir dönek lazımdır, bu yarı ejderha, yarı erkek kılığındaki yaratığı ancak bir ölümlü öldürebilir. Ne tuhaf, diye düşünüyor Katharina, tam da Aşk Tanrısı Aphrodite'nin zarif bir sandalet giydiği ayağıyla genç rakibinin yüzüne acımasızca vurması ne tuhaf. Umarım soruları hiç bitmez, diye düşünüyor Hans. Ama günümüzde, diyor Hans, Herakles baş aşağı olarak bir duvarın içinde gömülüdür belki. Ya da hâlâ toprağın altındadır, hiç çıkarılmamıştır, diyor Katharina. Sonra kahramanın Bergama'ya yakın bir yerlerde toprağın derinlerinde vurmak için kolunu kaldırdığını birlikte hayal ediyor-

lar, oysa bu darbeyi alan taraf neredeyse bir asırdır Berlin'deki müzede ziyarete açılmış. Eski Yunan'da güneşin, geceleri toprağın altında batıdan doğuya, yani bir taraftan karşı tarafa geçtiğine, yeraltını bir uçtan bir uca dolaştıktan sonra ertesi sabah yeniden göründüğüne inananlar olduğunu biliyor muydun? Hayır, Katharina bunu da bilmiyor ve suskun sarımsı ışığın derinlerde, kimse tarafından fark edilmeden ve hayranlıkla seyredilmeden toprağın içinden kaymasını gözünün önüne getiriyor. Hans yanında olunca bu dünyada canının bir daha hiç sıkılmayacağını düşünüyor. Öğleden sonra üçte Bergama Sunağı önünde; daha önce hiç kimse ona böyle bir randevu vermemişti. Üstelik onların dışındaki herkesin turist olduğu bu yerde Hans kızın elini hiç bırakmıyor. Sonra ayrılırlarken kız birkaç adım atıp arkasına dönüyor ve Hans'a el sallıyor. Adam da duruyor, arkasına dönüyor ve o da kıza el sallıyor. Artık hep böyle yapacaklar.

I/15

Spree Nehri kıyısındaki restore edilen katedralin kubbesi bu Berlin ağustosunda yerine oturtuluyor, kubbe bundan böyle Palast der Republik'in bronz rengi camlarına yansıyor, o ağustosta Katharina'nın çalıştığı bina, karşı taraftaki duvarın altında uygulanan dinamitleme çalışmalarından defalarca sarsılıyor, burada bir zamanlar Reichskanzlei vardı, yerine yeni inşaatlar yapabilmek için Hitler'in kendini vurduğu ve Magda Goebbels'in altı çocuğunu zehirlediği sığınak nihayet ortadan kaldırılacak. O ağustosta Katharina'nın Leipzig'de yaşayan babasının yanına gittiği hafta sonu dışında Hans'la Katharina'nın yarım saatliğine bile olsa buluşmadıkları tek bir gün geçmiyor. İlginç bir adam şu Hans, diyor babası, üstelik iyi bir yazar. Kitaplarını biliyor musun? Elbette. Bana *Dönüş*'ü imzalayıp verdi, diye atılıyor Katharina. Evet, gerçekten iyi yazıyor. Babası Leipzig'de kendine bir bekâr evi kurmuş, Bitter Lemon'larını iki yüz yıllık kurşun kadehlerden içiyorlar: Bunlar ömürlük. Senin Hans donanımının bilincinde, diyor babası, tarihsel bir düşünce tarzı var, ondan bir şeyler öğrenebilirsin. Katharina, sevme eylemiyle ağır bir görev üstlenmiş gibi ciddi bir ifadeyle başını sallıyor.

O ağustosta kızın iş arkadaşı Heike, kız Hans'la bu-

luşabilsin diye evde olmadığı öğleden sonraları evini onlara bırakıyor. Gençliğin ne demek olduğunu bilmez miyim? Hans'ın yaşını ona söylememişti Katharina. Annesi ve Ralph ağustosun sonlarına doğru Dresden'deki akrabalarını ziyarete gidiyorlar, Katharina o günlerde Hans'ı ilk kez evine davet ediyor.

Tesadüf bu ya, kız Reinhardtstrasse'de, Albrechtstrasse'yle birleştiği köşede oturuyor, Hans'ın gençliğinde geceleri sıklıkla gelip geçtiği yolların kesiştiği kavşakta. Genç ol, der ölüler. Brecht. Eisler. Ernst Busch. Berliner Ensemble'daki temsillerden sonra Hajo-Bar yolu. Möwe Sanatçılar Kulübü yolu. Esterházy Keller yolu. O gecelerde yolu er ya da geç kızın evinin önünden geçmişti, ama o günlerde kızın evi olamazdı orası, çünkü kız doğmamıştı henüz. Hans şimdi geleceğe mi ulaşmıştı? Genç ol, der ölüler. Hajo-Bar çeyrek yüzyıl önce yıkıldı, Esterházy-Keller çeyrek yüzyıl önce kapatıldı, bodrum katında küçük, dikkat çekmeyen, yüz yılda bir açılan bir kapı kaldı yalnızca, on beş gün önceki hayalet kadın Hans'ın hayalinden süzülüp geçiyor bir an; o yüzyıl, Hans Berlin'de savaş sonrasının delikanlıları arasında düşünmeyi, umut etmeyi ve kafa çekmeyi öğrendiği günlerde geçip gitti. Gençliği çeyrek yüzyıl önce yıkılıp atıldı. Umut çoktan öldü. Geriye sadece düşünmek ve kafayı çekmek kaldı, onlar bile güçbela tutunmaya çalışıyor. Genç ol, der ölüler. Söylemesi kolay. Sol kolda kalan karanlık sokakta eski Friedrichstadt-Palast revü tiyatrosu geçen yıla kadar binaların arasına sıkışmış halde duruyordu, tramvay durağından Berliner Ensemble'a kestirmeden ulaşmak isteyenler tiyatronun içinden geçiyordu. Şimdiyse inşaat bariyerlerinin ardında yıkıntı görülüyor sadece. Yıkım sırasında beton duvarların altından devasa bir halin oymalı taşıyıcı sistemi çıkmıştı. Bu hal, bir yüzyıl boyunca önce-

leri ekmek, meyve, sucuk satılan bir alan, sonra bir sirkin sığınağı olmuştu, 1920'li yıllarda burada Reinhardt yönetiminde Aiskhylos'un *Oresteia* üçlemesi sahnelenmişti, yaklaşık on beş yıl sonra da içine bir Führer locası kurulmuş ve üstüne de *Kraft durch Freude*[1] yazısı yerleştirilmişti; savaştan sonra bombardımanların yol açtığı hasarlar onarılıyor, çıplak dansçı bacakları her akşam yan yana dizilip havaya kalkıyordu, ikindi programına Palyaço Ferdinand çıkıyordu. Eskimiş eğlence mabediyle birlikte bu binanın Alman tarihi içinde aldığı yer de yıkılmıştı. Böyle bir yıkım bir son muydu, yoksa değişim miydi yalnızca? Genç ol, der ölüler. Brecht toprağın altında. Sana hâlâ ihtiyacımız var, demişti Eisler. Kendini sakınmalısın, yerin doldurulamaz. Ne var ki Brecht dinlememiş ve henüz elli sekiz yaşındayken ölmüştü. Hans'ın bu yaşa gelmesine az kaldı. Bizim eskiden geleceğimiz olan şimdiki zamanı nasıl değerlendireceksin? diye sorar ölüler. İki binanın duvarları arasındaki boşlukta dökme demirden parmaklık, arka tarafında çamurun içinde tahta parçaları, boş şişe ve buruşturulmuş gazete kâğıdı var. Katharina'nın evinin karşısında malum sığınak, dinamitlenemeyen dev, içinde damarlar yerine kaçış yolları var, iç organlar yerine taştan iç kısım. Duvarların içinden huş ağaçları yükseliyor. Ölmüş mü bu? Yoksa ölü taklidi yapıp aslında bir sonraki savaşı mı bekliyor? Gigant Pallas, üzerinde Medusa'nın başının olduğu kalkanını Athena ona uzattığında taş olmuştu. Erkek kardeşi Damastor, tanrılara atacak bir kaya parçası ararken, taş kesilmiş erkek kardeşini yanlışlıkla alıp fırlatmıştı. Hans sadece iki yıl önce doğsaydı onu mutlaka yardımcı asker olarak savaşa yollarlardı. Bulundukları yerden Berlin Duvarı'nın arkasındaki yangın

1. (Alm.) Eğlence güç verir. Nazi Almanyası'nda Alman Çalışma Örgütü Deutsche Arbeitsfront'un bir propaganda organizasyonu. (Ç.N.)

duvarına kadar her yer bombardımanlardan yıkılıp dümdüz olmuş, boş alanın ortasında Brecht'in prova sahnesinin girişi var, ön cephesi tarihî eser kapsamında, arkasında ne varsa çeyrek yüzyıl önce yıkıldı, ön taraftaki çocuk parkı rüzgâr almadığı için atkestanesi ağaçları kımıldamıyor, Hans'ın Katharina'yı sabahın köründe Köln trenine götürdüğü sabah da öyleydi. Danimarka büyükelçiliği önünde nöbet tutan polis, bugün de Danimarka büyükelçiliği önünde nöbette, bu ılık son yaz ikindisinde alüminyum kulübesinden çıkmış, uyuşmuş bacaklarını açıyor. Hans, kendi yaşamının en iyi dönemindeki kadar genç olan sevgilisine açılan devasa ahşap kapıyı ittiğinde eski ve yeni zamanları ve onların çözülmez dengesizliğini geride bırakıyor.

Ona kendini beğendirmek için kısacık bir etek giymiş kız. Adama yaşadığı yeri gösteriyor şimdi. Odası, uzun bir koridorun sonunda. Sağ ve sol tarafta başka odalar, mutfak ve banyo var. Neden hâlâ annenle yaşıyorsun ki? Ev çok büyük, kendi evim olsun diye bir isteğim yok. Hans, bir zamanların doktora öğrencisi Erika Ambach'ın salonuna gözcuyla bakıyor – bu kadın ilgisini hiçbir zaman çekmemişti. Kitaplar, çini şömine, kanepe, önünde bir cam sehpa ve burada da dostu Lutz Rodalph'un güzel lambaderi. Sığınağa bakan pencerelerin tülleri yukarı doğru toplanmış. Katharina'nın annesi iğrenç yapının manzarasını bir şekilde eve dahil etmek istemiş herhalde, diye düşünüyor Hans ve Katharina'nın peşinden gidiyor; Katharina önden ilerleyip mutfağa giriyor, Hans'a kek pişirdi çünkü. Mutfakta köşeli bankın arkasındaki duvarların yarısı çepeçevre çam lambrilerle giydirilmiş. Ralph, lambrileri bulabildiği için çok sevinmişti, hepsini kendi elleriyle döşedi. Ralph'ın mesleği ne? Jeolog, diyor kız ve elinde kek ve tabaklarla koridora dönüyor, dirseğiyle ken-

di odasının kapı kolunu bastırıyor. Hans, elinde kahve fincanlarıyla kızı izliyor. Piyano, kapıları el boyama rustik bir gardırop, pencerenin önünde çalışma masası. Hemen şeker getiriyorum. Hans arkasına dönünce köşede, açık kapının ardına gizlenmiş gibi duran yatağı fark ediyor.

Başucunda ve ayakucunda dikey çubuklar olan bir pirinç karyola.

Kızı bu çubuklara bağlayabilirdi aslında.

Bağlamak.

Bu düşünce, sohbete değer her şeyi var gücüyle kenara itiyor.

Bağlamak mı? diye soruyor kız gülerek. Oyun, eğlence sadece. Kız, dolaptan alelacele birkaç eşarp ve şerit arıyor, prangaların bileklerini kesmemesi için Hans'ın önerdiği gibi geniş ve dayanıklı bezler bulmaya çalışıyor. Öyle ya, kızın canını yakmak istemiyor elbette adam. Tabii ki canımı yakmak istemezsin, söylemene gerek yok. Ama kızın çıplak olması şart. Eh, madem öyle istiyor. Demeye kalmadan kız beyaz çarşafların üzerine bembeyaz uzandı bile. Sağ ve sol el, sonra sağ ayak ve sol ayak. İşin kendisinden daha anlamlı olan yararlı bir uğraştan daha güzeli yoktur. Çok daha anlamlı. Adam, her şeridi kızın her bir uzvuna birkaç kez sardıktan sonra pirinç çubuklardan birine doluyor ve en son her prangaının iki ucunu birbirine bağlıyor. Pansumanı andırıyor biraz. Adam kızın durumunu merak ediyor, canın acımıyor, değil mi? diye soruyor. Hayır, her şey yolunda, diyor kız gülümseyerek. Adam sonra yatağın kenarına bir sandalye çekip oturuyor ve kızı seyretmeye başlıyor.

Çocukken bir gün diş doktorunda sıra bekliyordum, diye anlatıyor Hans. İçeride bir kızın tedavisi sürüyordu. Aeratörün sesini sonra da kızın bağırdığını duydum. Hayatımda ilk kez o zaman ereksiyon yaşadım.

Tuhaf, diyor Katharina ve anlatacak benzeri bir anısının olup olmadığını düşünüyor ama aklına hiçbir şey gelmiyor.

Ya şimdi? diye soruyor kız bir süre sonra.

Şimdi mutfağa gidip kendime bir bardak su alacağım, diyor Hans, sonra geleceğim. Tamam, diyor Katharina.

Katharina, Hans'ın dönmesini beklerken ayaklarının üşüyüp karıncalanmaya başladığını fark ediyor. Annesi soğan almasını istemişti, Hans'ın evlerine gelecek olmasından duyduğu heyecandan kız bunu tamamen unuttu. Aslında garip, diye düşünüyor, ben çıplağım, ama o giyinik hâlâ. Utandığı için gelmiyor odama belki? Aşağıda otobüsün durduğunu, sonra yeniden hareket ettiğini duyuyor. Parkta oynayan çocuklar birbirlerine sesleniyorlar. Arada sırada bir otomobil geçiyor. Küçükken geceleri bazen uyuyamaz, otomobil farlarından yayılan ışık huzmelerinin odasının tavanında süzülmesini keyifle izlerdi. Ama hava şimdi bunun için henüz aydınlık.

Derken, bir bardağa su doldurup içmek için gereken zamandan çok daha uzun bir süre sonra Hans odaya dönüyor. Sen ne yaptın orada? Senin burada olduğunu bilerek mutfakta oturup sigara içtim. Burada olduğumu bilerek mi? diyor Katharina ve başını iki yana sallıyor. Her an buraya dönüp seni seyredeceğimi bilerek. Ama sen beni her zaman seyredebilirsin. Ama böyle değil, diyor adam, hiçbir heyecan, olasılıklara karşı duyulan kadar büyük değildir. Gerçekte yaşananlara duyulandan da mı büyük? Çok daha büyük, diyor adam, çünkü yalnızca hayaller noksansız ve kusursuzdur. Demek ki ben özgürken bende sana yetmeyen bir şey var, diyor Katharina ve prangalarını şakadan sarsıyor. Hayır, öyle değil, diyor Hans gülümseyerek, insan o an daha önemli şeyler düşünen biriymiş gibi oluyor. Katharina'nın aklına gigant'ın savaş kar-

şıtı Tanrıça Doris'in dizinde dayanak arayan eli geliyor birden. Ya da beni kaçamayayım diye mi bağlıyorsun yoksa? Olabilir. O halde seni korkutuyor muyum?

Hans yanıt vermiyor, kızın ayak bileklerini itinayla çözüyor, kendi kemerinin tokasını açıyor, kemerini belinden çekip alıyor ve kıza, yan dön, diyor.

Katharina'ya bir, iki, üç kez öyle vuruyor ki kız ürperiyor ve teninde kırmızı kamçı izleri kalıyor. Adam sonra kemeri bırakıyor ve kızı şimdi kabarmış olan kırmızı kamçı izlerinden öpmeye başlıyor.

Katharina, onu ancak şimdi tam anlamıyla tanıdığını düşünüyor. Adam mı ona teslim oldu, yoksa o mu adama? Ya da ortada gerçek bir aşk varsa ikisi de aynı kapıya mı çıkıyor?

Biliyor musun, diyor kız, Hans ellerini de çözüp yanına uzandıktan ve o da başını adamın koluna yasladıktan sonra, biliyor musun, senden bir çocuğum olsun isterdim.

I/16

Arkade'deki garson kızın adı Barbara. Güzel kız, Ruslara benziyor. Beni kıskandırmak mı istiyorsun? diye soruyor Katharina ve Hans'ın ona güleceğinden emin olmasa sormayacak aslında. Bununla birlikte Hans ona geçenlerde ellinci doğum gününde çekilmiş fotoğrafları gösterdiğinden bu yana ilk üç ayda olduğu kadar emin değil kız adamdan. Hem bu fotoğrafları ona niye göstermişti ki adam? Sigarasını dudaklarına götüren şu psikolog kadınla dokuz yıl süren bir ilişki yaşamıştı. Solda şömineye yaslanan şu güzel haber spikeriyle ne de olsa üç yıl birlikte olmuştu. İki kadın da karısıyla hâlâ çok iyi anlaşıyordu, karısı mutlaka bir şeyler sezdiği halde. Öte yandan Hans da Ingrid'in kendi iş arkadaşı Bernd'den hoşlandığını biliyor. Hoşlanmak ne ki! Muhtemelen daha fazlasıydı. Bernd, partide dans ederken Ingrid'e öyle bir sarılmıştı ki belli ki karımın içini dışını tanıyordu, demiş ve gülmüştü Hans. Fotoğrafı Katharina'ya doğru sürdüğü sağ elinin orta parmağı nikotinden sararmış. Alyans kullanmıyor. İkisinin dansını görünce Ludwig'in beti benzi atmıştı, diye anlatmıştı Hans. Fotoğraf albümünün sayfalarını çevirmiş, kısa saçlı bir kadını bulup göstermiş, bir de şu kadın beni dudaklarımdan öpünce oğlan koşarak dışarı çıktı ve bütün gece dönmedi, diye anlatmıştı Hans.

Annesi ve babası kelimenin tam anlamıyla midesini bulandırmıştı. Bunu sonradan öğrendim. Ayrıca şu Melis iyi bir fotoğrafçı.

Ertesi akşam Katharina arkadaşlarıyla kamp ateşi yakarken Hans Arkade'de tek başına oturuyor. Güzel Barbara'nın mesaisi bir gün önceydi, şimdi çiçekbozuğu yüzlü erkek garson ona Korn likörü ve bir paket Club getiriyor.

Saat gecenin on biri. Karşıki masada oturanlar konuşup duruyorlar. Hans, kareli defterini önüne koymuş, defter yatay, DIN A5. Ne yazsın Katharina'ya? *Karşıki masada oturanlar konuşup duruyorlar*, diye yazıyor. Kendini yankı odası gibi hissediyor bugün. Kendi metni yokmuş gibi. Onu zerre kadar ilgilendirmeyen şu yabancıların bütün sıradanlıklarını dinlemek zorunda. *Bungalov genişletildi. Ses geçirmez tavanlara ihtiyacımız yok.* Halkın, *seramikler döşendi*, diyen sesini not etmeye başlıyor Hans. Başka bir şey yoksa çalışma düzeni kurmak zorunda.

Böyle bir evliliği neden sürdürüyorsun? diye sormuştu dün Katharina.

Evlilik olmasaydı şimdiki ben olamazdım, demişti Hans.

Kız başını sallamıştı, ama bir süre sonra bir damla gözyaşı burnunun üzerinden süzülüp kahvesinin içine damlamıştı.

Bu evliliği doğuştan gelen bir kusurummuş gibi görmelisin, demişti Hans.

Katharina başını sallamıştı.

Şu herifler seslerini neden kesmez ki? *Mutlaka içi su dolu bir kap, rutubet, kalorifer.*

Yarın kamp ateşine katılacak arkadaşlarından biriyle ilişkin olmuş muydu?

Evet. Sebastian'la ve André'yle.

İkisiyle aynı dönemde mi?

Hayır. Kız peçeteyle gözyaşını silip yine gülümsemişti.

Neden ayrıldınız?

Sebastian'dan artık hoşlanmamaya başlamıştım, André ise daha ziyade bir dosttu.

Yatağa girilen bir dost mu?

Nasıl olduğunu biz de anlamadık.

Anlıyorum.

Arkade'deki garson kızın adı Barbara. Uzun boylu, saçlarını tepesinde toplayınca boyu daha da uzuyor. İki kahve ve iki şampanya lütfen, Barbara. Kutlamak için. Üçüncü kez ayın on biri, üçüncü aylarını kutluyorlar, Katharina'nın bir dilek tutma şansı olsa, kaderin on birlerinin hiç tükenmemesini isterdi. Dokuz yıl, üç yıl. Hans'la ikisininki ne kadar sürecek acaba? Onların yaşadığı şu ilişki dedikleri şeyden mi sadece? Hans, on yıl sonra kadının birinin yanında otururken, onun, Katharina'nın bir fotoğrafını gösterip bir zamanlar sevgilimdi mi diyecek? Şimdiki zamanın anbean çağıldayarak akmasına ve geçmiş zamana dönüşmesine nasıl katlanır insan? Ama sen benim yeni yağmış karımsın. Öyleyse o fotoğrafları niye gösterdi ona? Başkalarını sevmiş olması doğal, sonuçta adamın yaşamı onunkinden çok önce başlamış. Kendisinin bile Gernot'yu saymazsa üç-dört sevgilisi oldu ondan önce. Ama Hans'ın öbür kadınlar uğruna sürdürdüğü gizliliği ve o ilişkilerin yıllarca devam edebilmesi için harcamış olması gereken çabayı kıskanıyor kız: Kendi evinde sevgilisiyle buluştuktan sonra şarap kadehindeki ruj izini silmiştir ya da randevusuna gidebilmek için Ingrid'e radyoda bir toplantısı daha olduğunu söylemiştir, Ingrid kuaföre gittiğinde sevgilisini telefonla aramıştır ya da geceleri karısının yatmasını fırsat bilip ahizenin içine fısılda-

mıştır: sevgilim, canım, güzelim. Şimdi onunlayken yaptığı gibi. Küçük Ludwig'in bu olanlardan midesi bulanmış, diye düşünüyor kız. Haksız mı çocuk? Ne var ki bu yalan yumağının şimdi o da bir parçası artık. Hans'ın gizli işlerinin sırf kendisine ait bir ayrıcalık olmasını çok isterdi. Geçenlerde Hans Ludwig'le sinemaya gittiğinde o da baba oğulun üç sıra arkasında oturmuştu, sırf sevdiği adama yakın olabilmek için. Çıkışta Hans kalabalıkta hızlıca elini eline değdirmişti.

Boyacı ve çiftçi olmak istiyordu. Üç domuz dışında sadece tavuk var.

Çiçekbozuğu yüzlü, ikinci Korn likörünü getirdiğinde Hans yabancıların kopuk kopuk sözlerinin altına bu kez Katharina'ya hitaben bir cümle yazıyor: *bir geleceğimizin olabilmesi için yalnızca kahve içmekten ve yatmaktan öteye geçmeliyiz.*

Sonra yine yabancıların meselelerine dönüyor: *Evi ufaklık alıyor.*

Sonra yine kendi meselesine dönüyor: *senin kendine yönelik taleplerin aşırı çekimser bir seyir gösteriyor.*

Entelektüel insanlar değil bunlar. Ama işçi de değiller. Sosyal hizmetlerde çalışan memurlar muhtemelen. İp üstünde akrobasi. *Bu ortamın genç bir insana katacakları olur mu bilmiyorum.*

Kamp ateşi, diye düşünüyor Hans ve yazıyor: *sonbaharda daha yoğun olacak olsam da aşkımın sürmesini istiyorum.*

İnsanın aklından çıkaramadığı bir konu bir yere not edildiğinde maddeye dönüşür. *Bir anda. Kızım eczacı olmak istiyor, meslek okulu, kocam pek taraftar değil.*

Hans yazıyor: *Şu anki tavrının sanatla ne yazık ki ilgisi yok.*

Hans not ediyor: *Döviz kaynağı. Çocuksuz.*

Arkade'deki garson kızın adı Barbara. Güler yüzlü, güler yüzlülüğü âdet yerini bulsun diye değil sanki, gerçek duruyor. Duett yoksa Club alayım o halde, diyor Hans ve Barbara ona hemen küçük bir tabakta mavi kutuyu getiriyor, sigaranın altına yuvarlak bir krapon kâğıdı yerleştirilmiş: *HO'nuz*[1] *sizi rahat ettirmek için hizmetinizde!*

Geçenlerde yolda karşılaştıkları bir kadın ansızın yolunu değiştirmiş ve koşarak kaçmıştı. Hans sonrasında, kadının Radio I'deki eski sevgilisi olduğunu Katharina'ya açıklamıştı. Kadın ilişkilerinin bittiğini bilmiyor muydu hâlâ? Ya da bilmesinin bir önemi yok muydu? Katharina, Hans'la ikisinin aslında çoktandır iki ayrı değil, tek bir canlı olduklarını her geçen gün daha iyi anlıyor. Hans'ın her sözcüğü küçük harfle yazma alışkanlığını birkaç haftadır Katharina da benimsedi, hiçbir sözcüğün diğerlerinden üstünlüğü olmamalı – hangisinin özel isim olup olmadığını herkes kendi düşünüp bulur, öyle değil mi? Rahmaninov'un piyano sonatlarının yer aldığı plaklarını Sibylle'ye armağan etti kız, aynı şekilde Mendelssohn'un piyano konçertolarını da, bunları eskiden hüzünlendiği zamanlar dinlemeyi severdi. Ancak şunu biliyor şimdi: Hüzünlenmek *istediği* zamanlar dinlerdi. Hans buna, bile isteye zevksizliğe gömülmek, demişti. Gerçekten hüzünlü olan insan, içine düştüğü derinlerden bir an önce çıkmaya bakmalıdır ve böyle bir durumdayken duygusal müzik dinlemenin altından kalkılamaz. Evet, eskiden kibirli biriydi kız ve acı çekmekten zevk alırdı. Oysa Mozart, dinleyicisini tepetaklak duygulara gömmez, onun her satırı belli bir ifade içerir, hüzün de vardır elbet, ancak üzerinde düşünülmesi gereken bir seyir olarak vardır. İnsan kendine şunu sormalıdır: Yitirilen nedir? Tutulan

1. Almanca *Handelsorganisation*'un kısaltması. Kamu perakende şirketi demektir. (Ç.N.)

neyin yasıdır? Bach öyledir zaten. Kız geçen pazar günü evde tek başınayken *Brandenburg re majör* konçertosunun ilk bölümünü dinleyip çılgınca dans etmişti.

Nasıl oluyor da Hans onu kendisinden daha iyi tanıyor?

aksi halde mutluluğumuz yıkılıp gider, neden birlikte olduğumuzu bile anlayamaz hale geliriz ve bir gün bakmışız birbirimizden vazgeçmişiz.

Karşıki masa nihayet hesap istiyor, kalkıyorlar, sandalyeler ileri geri itiliyor. *Sizlere iyi çalışmalar, kapıyı açık mı bırakalım?*

Çiçekbozuğu yüzlü, üçüncü Korn likörünü getiriyor.

Katharina'yla yaşadıkları kusursuz dönem tam üç ay sürdü.

Arkadaşları için süslenmiş midir acaba? Sebastian ve André bu arada yeni sevgililer bulmuşlar mıdır? Katharina bu gece arkadaşlarında yatıya kalırsa, ayrı bir yatak verirler mi ona?

Diğer zamanlar onunla burada, Arkade'de oturduklarında kalkmaya karar verdikleri zaman Hans gidip kızın mantosunu getirir ve giymesi için tutar. Kızsa her seferinde kollarını tersten mantoya sokup adama bir an sarılır, sonra kollarını çekip mantosunu bu defa doğru şekilde giyer.

I/17

Biliyor musun, diyor Katharina arkadaşı Thorsten'e, hatta bardağın neresinden içtiğimi bilmek için bardağın üzerine keçeli kalemle bir nokta koydu.

Arkadaşı Thorsten de gülerek şöyle diyor: Çok eski bir numaradır bu. Sonra kalkıp mangala birkaç sosis daha atıyor. Thorsten, anne ve babasının Hiddensee Adası'na gittikleri ekim aylarında beş yıldır arkadaşlarıyla kamp ateşi yakıyor.

Katharina, arkadaşı Anne'ye şunları anlatıyor: Hans'ın kasımda Avusturya'ya gitmesi gerekiyor, ama bir hafta görüşemeyeceğimiz için gitmek istemiyor.

Avusturya'ya gitmesine izin mi veriliyor?

Evet, yazarlar konferansına.

Pasaportu var mı?

Hiçbir fikrim yok, vardır herhalde.

Avusturya'ya gitmesine izin veriliyor ama o senin için gitmek istemiyor, öyle mi?

Evet.

Ama gidecek, değil mi?

Evet, elbette, resmî bir görev.

Gerçekten rahatladım, diyor Anne ve Katharina'ya kız sanki Hans'mış kendisi de Hans'a kızan Katharina'ymış

gibi bakıyor; tabii arkadaşına Katharina'nın Hans'a baktığını düşündüğü tarzda bakıyor.

Ama adamın özlediğini söylemeye hakkı var herhalde!

Var tabii, var tabii, diyor Anne.

Yakışıklı Henry kıyıda gitarını çıkarıp şarkı söylemeye başlıyor: "Candy Says."[1]

Katharina ayağa kalkıyor, ben aşağı iniyorum, diyor.

André uzaktaki bir banka oturmuş şarap içiyor. Katharina gidip yanına oturuyor; André onu buradaki herkesten daha iyi tanıyor.

What others so discreetely talk about.[2]

Biliyor musun, diyor Katharina André'ye, geçenlerde yolda şimdiye kadarki sevgilisiyle karşılaştık ve kadın bizi birlikte görünce koşarak kaçtı.

Eh, tabii, zor bir durum, diyor André.

Kadın için mi, benim için mi diyorsun?

İki taraf için de. Sen şimdi onun bir zamanlar olduğu kişisin ve bir gün belki onun şimdi olduğu kişi olacaksın.

Öyle mi diyorsun?

What do you think I'd see.[3]

Gönlünü ona fazlaca kaptırmasan senin için herhalde daha iyi olur.

Sence onun gözünde daha öncekilerden farksız mıyımdır?

Hiçbir fikrim yok. Öyle olmasa bile ne fark eder ki?

André'nin de geçmişte evli bir kadınla birlikte olduğunu Katharina biliyor.

1. (İng.) Candy diyor ki. The Velvet Underground'ın şarkısı. (Y.N.)
2. (İng.) Diğerlerinin bu kadar farklı ne konuştuğunu. (Y.N.)
3. (İng.) Sence ne görürdüm? (Y.N.)

Onlar bize yaşamlarının yalnızca bir parçasını veriyorlar, oysa bizim gönlümüzde her şey oluyorlar.

Onun durumunun da benden farksız olduğunu düşünüyorum.

That cause the smallest taste of what will be.[1]

İçinden geldiği gibi yaşa ama kendine dikkat et.

Ruth, elinde bir kadeh şarapla çimlerin üzerinden yürüyüp yanlarına geliyor, size katılabilir miyim? diye sorup André ve Katharina'nın oturduğu banka oturuyor. Ruth, André'den hoşlanıyor mu yoksa? Ya da Katharina bir zamanlar Ruth'u dudaklarından öptüğü için mi geldi? André, bir içki daha alacağım, diyor ve boş kadehini gösterip sıvışıyor. Tahterevalli gibi bir durum. Ya da üstünden rüzgârın estiği tarla. Ruth, Gorbaçov'dan söz ediyor, sonra askerdeki ikiz kardeşini anlatıyor, ona mektup yazmaya bolca vakti oluyormuş kardeşinin. Ah, diyor Katharina, sonra, ilginçmiş, sonra, neler yazıyor? Sonra da, eğlenceli. Sonunda Ruth şöyle diyor:

Sen eskiden farklı biriydin.

Yaa, nasıl farklı?

Şu Hans'la birlikte olduğundan beri ışıltını kaybettin sanki.

Ne ışıltısı?

Neyse, boş ver.

Katharina, keşke onu dudaklarından öpmeseydim diye düşünüyor. Duruma bakılırsa André de dönmeyecek artık.

Ben yiyecek bir şeyler alayım, diyor Katharina ve oturduğu banktan kalkıyor.

1. (İng.) O küçücük zevkin ne olduğunu düşündüren şey. (Y.N.)

O akşam bir de şu cümleleri duyuyor:

Çocuğu mu var? Babam annemle beni bırakıp gittiğinde ondan nefret etmiştim.

Yazdıklarımı ona göstermeyi çok isterdim, belki bizi bir gün tanıştırırsın?

Ee, yatakta nasıl bakalım?

Bu kamp ateşi sırasında Sebastian'la yeni sevgilisi Vera kavgaya tutuşuyorlar. Vera ağlıyor, bisikletine atlayıp tek başına evinin yolunu tutuyor.

Bu kamp ateşi sırasında Steffen üstüne karanlığın çöktüğü çimlere kusuyor.

Bu kamp ateşi sırasında çimlerin üzerinde dans ediyorlar. Herkes gelirken yanında bir-iki kaset getirmiş, böylece müzik Dire Straits'ten Queen'e ve Tom Waits'e kadar kırlar boyunca sürüp gidiyor. Ancak Katharina'nın içinden dans etmek gelmiyor.

Sibylle bu yıl ilk kez onlara katılmıyor, güya kız kardeşi o sırada taşındığı için gelemiyor.

Katharina ertesi sabah, orada sabahlayanlarla birlikte mutfakta oturuyor.

Torsten her zaman iyi bir dostu olmamış mıydı?

Katharina erkekler konusunda onun tavsiyelerine her zaman seve seve başvurmuştu: İnsan birinden hoşlandığı zaman gözden uzak mı olmalıydı? Ya da yalnızca fiziksel uzaklaşmanın bir yararı yok muydu, yani önemli olan içsel bağımsızlık mıydı? Ama âşık olmanın özünde istemsiz bağımlılık yattığına göre bu nasıl mümkün olabilirdi?

Hans'la ilgili bir tavsiyeye ihtiyaç duymadığı için Torsten'in de aklına onunla alay etmekten başka bir şey gelmemişti.

Anne peki? Bir kafede oturup insanları izlemek, sohbet etmelerine, tartışmalarına, hava atmalarına, birlikte sıkılmalarına, kafayı çekmelerine ya da birilerini baştan çıkarmaya çalışmalarına bakmak en çok Anne'yle birlikte yapıldığında güzeldi. Ama şimdi bir anda o, yani Katharina mı gözetlenen kişi olup çıkmıştı? Sanki o kördü, Anne ise ortada dönen oyunları kavrayan tek kişiydi, öyle mi?

Sebastian, sevişirken terlemeye başlardı hemen, sonra da burnuyla üstdudağı arasında ter damlaları birikirdi. Masasının üstünde kırmızı bir lamba sallanırdı ve Katharina gelmeye vakit bulamadığında Sebastian kırmızı ışığın altına oturup kıza şiirler yazardı. Şimdi bu şiirleri Hans'a, halefime götürürsün herhalde, demişti.

Ruth, her zaman her şeyi hatırlar, siyasi ya da özel konularla ilgili bütün tarihleri bilir. Arada bir şeyleri unutabilmeyi ben de çok isterdim, demişti bir gün Katharina'ya. Katharina bunun üzerine – nedenini kendi de bilmeden– Ruth'u gür siyah saçlarından tutup kendine doğru çekmiş ve dudaklarından öpmüştü. Önceki gün ağladığını Ruth fark etti mi acaba? Bugüne kadar hiç sevgilisi olmamış, diğer zamanlar onu daima merdivene oturup üç saat bekleyen Ruth, dün akşam, ışıltını kaybettin, dedi Katharina'ya.

Susanne, bir Rus'la birlikte: Vladimir, kızın uğruna ağır cezalara çarptırılmayı göze alarak haftada bir-iki kez kışlasının çitlerinin altından sürünerek geçip Berlin'e, Susanne'nin yanına geliyor. Susanne ona Sovyetler Birliği'nde bir karısı, hatta bir-iki çocuğu var mı diye bir sorsun bakalım.

Kahvaltıya en son Steffen geliyor, dün içkiyi fazla kaçırdı. Katharina onun mutfağında çok kez oturup patates çorbası içti. Steffen fotoğraf çekmeyi seviyor, son birkaç yıldır Katharina'nın da sayısız fotoğrafını çekti. Katharina bazen onunla birlikte karanlık odaya girerdi, Steffen beyaz fotoğraf kâğıdını tahta maşayla film banyosu solüsyonuna daldırır ve görüntü belirince hafifçe çekip çıkarırdı. Siyah beyaz renklerdeki sayısız Katharina'yı elinde tutmuş ve doğru an geldiğinde kurumaları için ipe asmıştı. Ama dün, belki de alkolün etkisiyle ansızın kıskanç bir yanı ortaya çıktı. Kıskançlık, hatta neredeyse nefret. Onu hiç ilgilendirmeyen şeyleri çirkin sözcüklerle soracak kadar kabalaşmasının sebebi neydi? Katharina onun ruhunu dün bütün çıplaklığıyla gördü, keşke görmeseydi.

Bütün bunları anımsaması için iki fincan çay, bir sandviç ekmeği, bir yumurta ve bir parça salatalık eşliğinde bakışlarını birkaç kişi arasında gezdirmesi yeterli oluyor. Torsten'le bir aradayken Anne'yle bir aradayken olduğundan farklı bir kişiydi, öte yandan Anne'yle bir aradayken Sebastian'la, Susanne'yle, Steffen'le ya da Ruth'la birlikteyken olduğundan farklı biriydi daima. O güne, kadar Hans'a bu dünyanın *içinde* ihtiyacı olduğunu sanmıştı, ama şimdi ona bu dünyaya *karşı* ihtiyacının olduğu ortaya çıktı. Katharina masanın toplanmasına yardım ediyor, birkaç bahçe sandalyesini katlayıp kapatıyor, Queen kasetini çantasına koyuyor ve arkadaşlarıyla vedalaşıp çıkıyor.

I/18

Şu perişan durumdaki Noel ağacını Ludwig seçti, acımış çünkü ağaca. Ağaç şimdi ölmeye yüz tutmuş bir orman misali odanın ortasında duruyor. Yarın süslemeleri asmadan önce dallarının açılması gerekiyor, ancak açılacak fazla bir dalı yok. Hans huzursuz, nedenini bilmiyor. Kasımda Viyana'da bulunduğu bir hafta dışında son dört aydır Katharina'yla buluşmadıkları bir tek gün geçmedi. Ancak şimdi önlerinde Noel var, o günlerde evden çıkabilmesi için inandırıcı tek bir neden bile bulamayacak.

Ingrid üç hafta önce Hans'ın ceketini kuru temizlemeye götürmeden önce iç cebinde Katharina'nın vesikalık fotoğrafını buldu ve bunun üzerine Hans'la üç gün konuşmadı. Hans, bu olaydan Katharina'ya söz etmedi. Katharina, Hans'ın evli olmasına ilk kez ekim ayında ağladı, kasımda ikinci kez, Hans o günden beri Ingrid'in adını ağzına almıyor. Katharina bazen ciddileştiğinde kendini tuttuğunu, aslında söylemek istediği bir şeyi yuttuğunu Hans anlıyor. Bir şey mi oldu? Hayır. Birbirlerinin üzülmesini karşılıklı engelleme çabaları yüzünden hüzün aralarında bir anda çok yer kaplar oldu. Sonun, ânın içine önce fark ettirmeden ama sonra gitgide daha sağlam kök saldığını bilecek yaşta Hans. Evlilik olmasaydı şimdiki

ben olmazdım. Bunu vaktiyle haber spikeri Regina'ya da, Fin Marjut'a da söylemişti. Hans'ın onlardan hevesi geçinceye kadar ikisi de kabullenmişti bunu. Katharina'ya gelince bu cümlenin bir anlamı daha vardı ama Hans bunu ona yazacak olsa itiraz ederdi kız: Evlilik olmasa tehlike biterdi, o gizli saklı haller, özlem yaratan koşullar biterdi, gerçi bunlar aşklarının muhtevası değildi ama aşklarını hareketli kılıyor, canlı tutuyordu. *Dörtnala koşturulmaktan / yorgun düşmüş / susuzluğunu giderecek / bir çeşme arayan kısrağın iştihası gibi.*[1] İştiha. Yine modası geçmiş bir sözcük. İlişkinin yaşamasını riske atan evlilik aynı zamanda ilişkiyi besleyen topraktır – Hans dürüst olursa muhtemelen tersi de geçerli. Ingrid üç günlük suskunluktan sonra onunla yeniden konuşmaya başlamış ve bunu izleyen kavgalarında ağlamıştı, makyajı akmış ve eline geçirdiği ilk şeyi, elbise fırçasını öfkeden pencereden avluya fırlatmıştı, işte o zaman o çaresizliği içinde Hans'a Ingrid de uzun zamandan beri olmadığı kadar güzel ve sevilmeye değer görünmemiş miydi?

Sessiz gece. Ancak yarın kutsal olacak.[2] Uçurumlar kadar derin, kapkara sessizlik. Hans kulaklarını eliyle kapatınca damarlarındaki kanın akışını duyuyor. Hans huzursuz, nedenini bilmiyor. Cumbadaki küçük çalışma masasının başında uzun süredir oturuyor, kulaklarını eliyle kapatıyor ve uzunca bir süre hiçbir şey olmamasını dinliyor. Yarın aileye Yeni Ahit'ten hangi bölümü okumalı acaba? "Luka" mı yoksa "Matta" mı? Yeni Ahit'i raftan

1. Christian Morgenstern'in "Nein!" adlı şiirinden. (Ç.N.)

2. Güftesini Joseph Mohr'un yazdığı, birçok Batı diline çevrilen Noel şarkısı "Sessiz Gece, Kutsal Gece"ye gönderme. İlk kez 24 Aralık 1818'de Salzburg St. Nicola Kilisesi'inde Franz Xaver Gruber'in bestesiyle seslendirilmiştir. (Ç.N.)

alıp bir sigara daha yakıyor. "Matta"da bebek İsa'nın ziyaretine müneccimler geliyor, "Luka"da ise çobanlar. Mesih'in Tanrı'nın oğlu ve bir hizmetçinin oğlu olarak çifte soy bağının olması ancak iki İncil'e de bakınca dikkat çekiyor, gelgelelim kahve ve hediyelerin dağıtılması arasındaki sürede Ludwig ve Ingrid'in sabrı kısıtlı olacaktır mutlaka. Oysa ancak iki kitabın birleşmesi peygambere mertebesini kazandırıyor. Janus başı. Ya da daha doğrusu ittifak. İşçiler slaş köylüler artı zekâ. *Komünizm eşittir Sovyet iktidarı artı bütün ülkeye elektriğin ulaştırılması.* Konunun ne olduğunun anlaşılması için iki ölçme noktası ve bir referans noktası. Taburenin sallanmaması için üç ayak. Ingrid her gün Hans'ın giyeceği pantolonu, gömleği ve çorapları çıkarıp hazır ediyor. Hans'ı o giydiriyor, Katharina soyuyor. Çorapları gömleğine uygun, ama kravat asla istemiyor. Ingrid, ondan iyi giyinen, koluna takıp çıkabileceği bir adam yaratıyor. O mu koluna takıyor, yoksa Katharina mı? Hans her şeye izin veriyor, çocuk gibi. Bu evlilikte cinsel ilişki yok. Ludwig'in doğumundan sonra kendiliğinden böyle gelişti. Ingrid, Hans'a duyduğu tiksintiyi gerekçelendirmek için, toplum içinde bana gösterdiğin nezaket arttıkça, o anki sevgilinin köşe başında beklediğinden hiç kuşkum kalmıyor, demişti bir gün. Fahişelerin, demişti bir başka gün. Yine de onu terk etmemişti.

Evlilik olmasaydı, sevdiğin bu adam olmazdım. Kederin Katharina'nın mutluluğunu gölgede bırakmaya başlayacağı o gün, yakında gelip çatacaktı; anne babası, tavsiyesine başvurduğu arkadaşları ve herkes Hans'ın ona artık iyi gelmediğini anlayacaktı. Hans, kızın ikinci kez ağlamasının ardından ona kasım ayında, bu andan itibaren aşkımız diri diri yok olacak, diye yazmıştı. Viyana dönüşü onu havaalanında Katharina'nın değil, Ingrid'le Ludwig'in karşılama hakkına sahip oldukları gün yazmıştı bu satırla-

rı. Hans, kulaklarını iki parmağıyla bastırıp kan akışının hâlâ düzenli seyredip seyretmediğini kontrol ediyor. Mutluluk şu aşağıdaki caddeden –ki o günkü kadar sessizliğe gömülmemişti sanki hiç o cadde– sonsuza kadar uçup gitti mi yoksa? Katharina'nın ilk gecelerinin ardından ondan gidişi, sabah serinliğinde kendinden emin hızlı adımlarla yolun karşısına geçişi aklına geliyor yine. Cumbada pencerenin önünde durup, onu yukarıdan izlemişti. Mutluluk aşağıdaydı, korku ise yukarıda cumba penceresinde dikiliyordu. Gün taptaze ve yeniydi, kırlangıçlar göğü ele geçirmişti yine.

Yıl sona ermiş miydi gerçekten? Yoksa yıldan da fazlası mı?

I/19

Kız döşeğe uzanmış uyuyor. Vaktinde yayınevinde olabilmesi için sabah altı buçukta kalkacak yine. Sabah uyandığında adam uyuyor olacak. Gidişini adam duymasın diye kapıyı ardından daima usulca kapatıyor.

Hans, yedi yıl önce Batı'ya geçen bir arkadaşının evindeki çalışma masasının başında oturuyor. Arkadaşı pasaportla resmî yoldan gittiği için dairesi ona kalabilmişti. Bu ev, yedi yıl önce Batı'ya giden arkadaşına da dokuz yıl önce Batı'ya giden başka birinden kalmıştı. Biermann olayından sonra arkadaşının Doğu'dan sıdkı sıyrılmıştı. Hans şimdi bekâr evinde sürgünde. Yirmi altı yıllık evlilikten sonra yine bekâr. Ne var ki genç değil artık.

Karısı onu kapı dışarı ederken yanına beş yüz mark yemek parası verdi.

O da şimdi son günlerde yaptığı harcamaları takvimine yazıyor:

5 mark vidalar
20 mark şampanya
17 mark taksi
4 mark sigara
1,5 mark pasta
2 mark vestiyer
30 mark berolina bar

500'den 79,50 çıkınca 420,50 kalıyor. Geçinebilmek için parasını nasıl bölüştürmeli? Sigarayı mı bıraksa? Ya da dışarıda yemek yemeyi? Bütün bu kısıtlamalar yüzünden yaşamı onun yaşamı olmaktan çıkarsa neye yarar ki? O bütün dikkatini yazmaya versin diye Ingrid banka hesaplarını yirmi yılı aşkın bir süre yönetti. Ya buna son verirse ne yapar Hans? Ya her şey son bulursa?

Hans üç gün önce öğle üzeri, Ingrid'in evde olmadığı bir saatte kendi evinden birkaç gömlek ve kazak almaya gitti. Kendi evinde yabancı gibi, misafir gibi dolaştı. Katharina'nın annesi ve kocası bazen evde olmadıkları zamanlar Katharina'ya da misafir oluyor Hans. Artık kendini evinde hissettiği bir yeri yok mu onun? Kimseye ait değil mi artık?

Bu koşullarda çalışamıyor tabii. Katharina dün, geleceğini nasıl hayal ettiğini, umutlarını sordu. Umudum, dedi Hans dürüstçe, havaların birkaç hafta daha serin gitmesi. Çünkü dairede bir buzdolabı bulunmuyor artık, iki numaralı ev sahibinin taşınmasından sonra muhtemelen biri alıp gitmiş. Şimdi aylardan şubat, Hans tereyağı, yumurta, salam, sosis, süt ve birayı balkonda serin tutabiliyor, ancak martta, nisanda ne yapacak ya da yazın hâlâ burada mı oturuyor olacak? Umarım havalar birkaç hafta daha serin gider.

Kız gözlerini kapamadan önce adam ona çalışma masasından bir kez daha el salladı, sonra ışık kızın gözünü almasın diye masa lambası abajurunun açısını değiştirdi. Yeni inşa edilen binalardan birinde kutu gibi bir daire burası: Tek bir odada yatıyor, yemek yiyor ve çalışıyorlar. Tam da bu yönüyle güzel, diye düşünüyor Katharina, çünkü yaptıkları her şeyde yan yanalar. Daha şimdiden ortak gündelik yaşamları oluştu. Hans bazen kızın başucuna oturup ona uyumadan önce kitap okuyor. *Bir bardağın bir cam silindir olduğu kadar bir içme kabı olduğu da*

tartışma götürmez. Burada birlikte geçirdikleri zaman, bir otelde geçirilen konaklama süresini çoktan aştı. Hans bu haftalarda kıza yazdığı mektuplarda mutluluktan söz etti, ama dehşetli hüzün de vardı yazdıklarında. Kıza, benden ne istediğini lütfen yaz, diyor. Ne istediğimi yazmak mı? Seni her gün görüyorum, diyor kız, birbirimizle konuşuyoruz. Evet, diyor adam, ancak asıl söylenmesi gerekeni söyleyemez insan. Bu yüzden mi yazar oldun? Ama belki de haklısın. İyi de ne yazacak ki kız? Seviyor onu. Ve kendi isteklerini kendi anlayana kadar adamı istiyor. Ağustosta staja başlıyorum, bir yıl burada olmayacağım, sonrasında kendi evimize taşınırız. Yoksa istemiyor musun? Kızın burada adama verdiği mutluluk hüzne illa baskın çıkmalı, biliyor bunu kız, aksi halde adam yalnızca kızın uzakta olduğu bir yıl için değil sonsuza kadar yeniden evlilik hayatına kayıp gider. Ne mi istiyor kız ondan? Bir çocukları olacak. Ingrid, Katharina'nın mektuplarını bulup Hans'ı evden kovmadan önce Ermelerhaus'da yedikleri bir yemekte buna resmen karar vermişlerdi. Adı Johann olacaktı. Ya da Kaspar. Ya kız olursa? Hiç sanmam. Şimdi ileriye doğru yol alma zamanı, ama adamı geriye doğru çeken güç bir an bile daha büyük değil, kız bunu biliyor. O uyurken adamın muhtemelen kızı kendinden ayıracak cümleler yazdığını biliyor. Her şeyin bedelinin ödenmesi, arzuların gerçeğe dönmesi an meselesiyken, her şey bir kez daha uçurumun kıyısına gelir, yukarıda durur ve belki de uçuruma yuvarlanır, kız biliyor bunu. Dün akşam adam kızla birlikte uykuya daldı, daracık döşekte yekvücut oldular, kız işte o sırada yaşamının başka hiçbir ânında daha mutlu olmadığını düşündü. Ancak adam onu bazen tercih ettiğinden daha sert kavrıyor. Bazen, kasıldım, diyor kıza, soyunmanı istiyorum, demek bu. Ama bazen de bu uğurda ölmeye değecek kadar güzel oluyor. Ne istiyor ki kız ondan? Geçenlerde akşam yemeği yerken Hans'ın hazır çorbayı, *Teigwarensuppe Frühlings-ABC*'yi devlet

ödülüne aday göstermesine kız gülmekten çatladı. Hans ayrıca duşun altında gözlerini çocuklar gibi keseyle ovalıyor. Kendinden otuz dört yaş büyük adamı özünde bir çocuk olduğu için mi seviyor? Hans geçenlerde onun tiryakisi olduğunu yazdı kıza, kız da gülerek onu tiryaki etmenin tiryakisi olduğunu söyledi. Kız, olduğu haliyle adamı tutmaya muktedir mi? Nedir kız?

Hans, Katharina'ya bakıyor, yorganı boğazına kadar çekmiş, bükülü kolunun üzerine koyduğu başı görülüyor yalnızca. Boş kâğıdın önünde otururken kıza bakmak rahatlatıyor adamı. Yeni kitabının taslağını hazırlaması gerekiyor, ancak kafasını haftalardır toplayamıyor. Her ayın önemli olaylarını bazen not ettiği küçük takvimini de evden taşındığından beri kullanmıyor. Yeniden Ingrid'in yanına döner de, karısı takvime yazdıklarını ya okursa? Onun yanına dönerse tabii. Hem adamın gözünde önemli olan ne kaldı? Ayın on beşinde 30 mark harcadı, on altısında 7,5 mark. Yaşlılığında yaşayacağı yalnızlığı organize ettiğini düşünüyor bazen. Ölmeyecek kadar yaşamak için insanın kaç paraya ihtiyacı olur ki? Savaştan sonra eve patates istifleyen babası aklına geliyor. Yıkıntılardan briket çalmıştı bir de. Karaborsada bazı işler çevirmişti. Hatta bu yüzden kısa süreliğine hapse girmişti. Annesi de bu zaman zarfında kendine bir sevgili bulmuştu. Komşular kapılarına tebeşirle Orospu yazmıştı. Orospu. Hans o zaman öğrendi bu sözcüğü. On iki-on üç yaşlarındaydı. Babası dönünce annesinin sevgilisi canına kıymıştı. Böyle bir savaş asla yalnızca savaş meydanında gerçekleşmiyordu. Hans, Katharina'ya daha dün ondan ayrılmaktansa kendini vurdurmayı tercih edeceğini söyledi. O an gerçekten öyle hissetti. Oysa Ingrid'in onu vurmak gibi bir niyeti yok. Niyeti sadece boşanmak herhalde. Ayın on sekizinde 12 mark, on dokuzunda 75 mark. Editörünü

Prag restorana davet etmişti. 70 marka kaliteli bir kantin yemeği. Artı sigara. Tuvaletçi kadına 1 mark bir de. Ne zaman balkondan yeni bir şişe daha bira almaya gitse, bir numaralı ev sahibinin balkon kapısının yanındaki duvara tutturduğu şiire gözü takılıyor:

Geceleri kulağıma bir ses gelince uyanıyorum
Ne olduğunu bilmiyorum, hafiften bir ses
Balkona çıkıyorum

Alt katımdaki balkonda bir kadın ağlıyor
Soğukta dikiliyor ve dinliyorum
Rüzgâr sabahlığıma vuruyor

Alt katta kadın ağlıyor, bu saatte onu kimse duymaz sanıyor
Ama ben duyuyorum
Yere oturup harisçe dinliyorum.

Evin bir numaralı sahibi dokuz yıl önce Batı'ya geçti, bu daireden çıkıp Batı'ya gitti. O da yazan biriydi. Uzak gezegenleri görebilmek için balkona bir teleskop yerleştirmişti, ama aynı zamanda komşusunun ağlamalarını duymak için yere çöküyordu. Yıldızlar ve çaresiz bir kadın – anlamak isteyen adama ikisi de eşit yakınlıktaydı. Şu sözümona yüksek ve alçak arasındaki hiyerarşiyi ilgi alanları sayesinde ortadan kaldırmıştı. Böyle bir ilgi soğuk muydu? Ya da sıcak? Her durumda yıldızlar Batı'dan bakıldığında da aynı uzaklıktaydı. Şu ya da öteki mutsuz kadın da aynı yakınlıkta. Hans, ayın yirmi birinde alışveriş yaptı, gıda ürünlerine 16,60 mark ödedi, ayın yirmi ikisinde Katharina'yla bir sergiye gittiler, 5 mark. İki numaralı ev sahibine devlet neredeyse zorla pasaport vermişti, ülkeden uzlaşarak ayrılması isteniyordu. Belki bir gün geri

gelirdi. Ingrid de mi böyle düşünüyor acaba? Hans, birlikte yaşama süreçlerini Katharina'ya "tatil" diye tanımladı. Her ihtimale karşı. Kız boş umutlara kapılmasın diye. Geleceğe dair umutlarını sormuştu kız. Kız doğru sorular soruyor ama adam yanıt veremiyor. Vermek de istemiyor. Evliliğine gerçekten geri dönerse kızı muhtemelen kaybedecek. Şunları yazıyor: *Karısını seven bir adamın başka biriyle ilişkisi var. Bu kadın, yirmi altı yıllık evliliğin varlığını sorgulamıyor, çünkü adamı sahiplenmeye kalkmıyor.*

Katharina, Hans'ın evli olmasına ilk kez ekim ayında ağlamıştı. Ama Hans cümleyi yine de değiştirmiyor.

İlişki, evliliğin başlama noktasından (ki o tarihten beri sancılı) etkilenmeyen bir alanda sürüyor.

Gerçek bu mu? Ya da gerçeklerden biri mi? Bu birkaç satırın içinde "sevgi" sözcüğü geçmiyor, böylesi daha iyi zaten. Ingrid'in bu kâğıt parçasını bulmasını mı umuyor Hans? Ya da Katharina'nın? Ne umuyor? Ingrid'le on yılı aşkın bir süredir yatağını paylaşmadan yalnızca sofrasını paylaştığı için mi evlilikleri bu kadar zaman sürdü acaba? Yalnızca tek şey mi yolunda gider daima? Peki Katharina'yla yalnızca yatağını mı paylaşıyor gerçekten? Değer verdiği metinlerde her şeyi küçük harfle yazması Brecht'e duyduğu saygıdan ileri geliyor. Brecht de Invalidenstrasse'ye taşındığında bekârdı. Şu modası geçmiş kıskançlık sorununu iyi biliyordu. Ama Helene Weigel sonra anlayışı elden bırakmadı.

Şimdi balkonda bir numaralı ev sahibinin teleskobunun yerinde erzak sandığı duruyor, içinde süt, bira, tereyağı ve salam var. Şimdilik, havalar izin verdiği sürece. Umutların neler? Katharina, hafifçe aralanmış ağzının önünde duran sağ elinin içine sakince soluyor. Hans da birazdan oraya yatıp uyuyacak. *Böylece genelin güneşi battığında gece kelebeği özelin lamba ışığını arar.* Kıza az önce Lenin'den pasajlar okumuştu. Yarın belki Kafka'dan okur.

I/20

Kız eşikte oturmuş adamı bekliyor. Gece yarısından beri bekliyor. Çöp öğütücünün bulunduğu bölmenin karşısında. Bazen köşedeki asansörün onların katında durduğunu duyuyor, asansör otomatik olarak açılıp, sonra yine otomatik olarak kapanıyor, ne inen ne de binen oluyor. Kız bir seferinde asansörden birinin indiğini duyuyor, ayak sesleri uzaklaşıyor, bir daire kapısı açılıyor, sonra yine sessizlik. Bazen Leipziger Strasse'deki apartmanda da anahtarını unuttuğu zamanlar annesinin eve dönüşünü böyle beklerdi. O günlerde dairelerinin bulunduğu katın penceresinden Batı Berlin'e bakar, orada çalışan çift katlı otobüsleri sayardı. Ama şimdi gece, Batı buradan görülmüyor, Doğu İstasyonu'nun bulanık salonunun ışığı uzaktan parlıyor, trenler oradan Frankfurt an der Oder'e, Eisenhüttenstadt'a, Varşova'ya kalkıyor. Kızın Leipziger Strasse'deki beklerken rekoru yirmi otobüs olmuştu. Ne kadar zamana denk gelirdi bu? On dakikada bir otobüs geçiyorsa, iki yüz otuz dakika ederdi, bölü altmış, yani neredeyse dört saat, hayır, annesi bu kadar uzun zaman dışarıda kalmamıştı mutlaka. Hans bu akşam Ingrid'le konuşacaktı. Katharina'nın onu burada beklediğini bilmiyor. Sürpriz yapmak istedi kız. Sevinir mi acaba? Yoksa barıştı mı Ingrid'le? Ya da gerçekten boşanma-

yı konuştukları için mi görüşmeleri bu kadar uzadı? Böyle bir beklemenin içinde her şey vardır, akla gelebilecek her türlü iyi, her türlü kötü şey, Katharina'nın uykusu belki bu yüzden gelmiyor, kapı önüne enlemesine boylu boyunca uzandığı halde uyumuyor.

Hans, Berolina Bar'da oturmuş kafayı çekiyor. Ingrid onunla bu akşam görüşmek istemedi, belki böylesi daha iyi, ama tek odalık evde tek başına ne yapsın? Artık Katharina'sız tek bir adım bile atmak istemiyor. Afacan kızın iki kişilik umudu var, olmalı da, onu da beraberinde sürükleyip götürüyor. Yeni çağın yarattığı bir varlık. Kırılmamış, bozulmamış, korunaklı büyütülmüş. Bir şekilde temiz. Zaten böyle olmasaydı Hans onu böylesine arzulamazdı. Bu şekilde olmazdı ihtirası. Kız böyle günlerde takvime kayış yerine K. yazıyor. *Yemek + K.* Utandığı, yaptığı kısaltmalardan bile belli. Utanıyor, ama yine de ona kıçını uzatıyor. Güzelliğinin farkında. *İnsan; kulağa ne kadar mağrur geliyor*, demişti Maxim Gorki. Hans pantolon kemerini çekip çıkarıyor ve vurdu mu yapıştırıyor. Yalnız kalınca Berolina Hotel'in barında kafayı çekiyor. Buharin, hakkında az önce hüküm vermiş olan mahkemeye şunları söylemişti: *İnsan ölürken kendine, ne* uğruna *ölüyorsun? diye sorduğunda, ansızın sarsıcı netlikte kapkara, kocaman bir boşluk ortaya çıkıyor. Pişmanlık duymadan ölmek istiyorsa, uğrunda ölmeyi gerektirecek hiçbir şey yoktur.* Lenin'in silah arkadaşı, partinin gözbebeği Buharin, 1938'de kendi adamları tarafından kurallar gereği kurşuna dizildi. Gorki'nin cümlesi ve Buharin'in son sözleri Sovyet sisteminin iki ayrı kutbunu temsil eder. Hans aslında bu konuda bir roman yazmak isterdi, gelgelelim Doğu'da böyle bir kitabı kimse basmaz. Batı'da ise kimse anlamaz.

İçeride, gündüzleri kanepe, akşamları Hans'la ikisinin döşeği olan sedirin önündeki cam sehpanın üzerinde bir demet leylak durduğunu kız biliyor. Yattıkları yer öyle dar ki, biri döndüğünde diğeri de onunla dönmek zorunda kalıyor. Kaybolan bir bavul bulunduğunda, kişinin bavulun ona ait olduğunu kanıtlaması için bazen içindekileri sayması istenir ya hani. Kız, Hans'ın diş fırçasının rengini söyleyebilir, yemek yiyip yazı yazdıkları küçük masanın portatif olduğunu, aslında pencerenin altına bir menteşeyle vidalanmış hepi topu iki ayak üstünde duran dar bir tahta parçası olduğunu da söyleyebilir. Balkon kapısının sağ yanında bir numaralı ev sahibinin oraya tutturduğu şiiri asılı. *Yere oturup harisçe dinliyorum.* Odanın her yerini, Hans'ın iki gün önce gece vakti evin önündeki ağaçtan gizlice koparıp kıza getirdiği leylağın kokusu sarmış. Sandalyelerden birinin üzerinde Hans'ın açık mavi gömleği duruyor, diğerinin üzerinde de kızın ipek fuları ve kendi diktiği gri eteği var.

Kız, ağırlığını dirseklerine verip kıçını adama döndürmeden önce Hans her seferinde bacakları bükülür mü diye kontrol ediyor, hayır, kızın değil, şu eğreti katlanır masanın bacakları. Şu sıralar yaşamındaki her şey eğreti. O dönüp bakıncaya kadar bükülüp çökebilir. Her şeyden önce de kendisi çökebilir. Geçiş dönemleri güç istiyor, bazen de insanın yeni bir yaşama alışmak için ihtiyaç duyduğundan fazlasını isteyebiliyor. Hans bunu biliyor. Katharina ise henüz bilmiyor. Yeni evre onun içinde zafer kazanarak elde edilmiş bir şey değil, çıplak bir durum. Adamla onun coşkularını paylaşıyor kız, ancak bu coşkuların yetiştiği bulanık zemini ve adamın çocukluğunun enkazından bir insan yaratmak için çektiği zorlukları bilmiyor, bilemez. Kızın avantajı mı bu? Yoksa onu adamdan nesnel olarak ayıran şey mi?

Daire kapısının arkasından, geçenlerde edindikleri buzdolabının uğultusunu bile mi duyuyor yoksa kız? Ralph, kır evinin buzdolabını onlara ödünç verdi ve soran olursa kız içindekileri ezbere sayabilir: iki şişe bira, bir şişe Bitter Lemon, bir litre süt, bir paket açılmış dilim peynir, iki kâse ahududulu yoğurt, bir parça tereyağı, bir kavanoz Eberswald sosisi. Dün kavanozu açtıklarında Hans şöyle demişti: Eberswald sosisi ve Meissen porseleni – işte dünyanın Doğu Almanya hakkında bildiklerinin en kısa anlatımı.

Kız, bu küçücük dairede olup bitenin kendi yaşamı olduğunu kanıtlamak için yaşamı boyunca sayabilir bunları. Ne var ki iki numaralı ev sahibinin komşusundan Hans yalnızca tek anahtar alabilmişti.

uçak korkusu – Hans, biraz öncesine kadar yanındaki bar sandalyesinde oturan iş seyahatindeki müşteriden kalan karton bira altlığının üzerine böyle yazıyor. Yeni romanı için daktiloyla hazırladığı taslağın mevcut tek kopyasını geçen hafta başka kâğıtlarla birlikte yanlışlıkla çöp öğütücüye attı. Yirmi bir kattan inen çöpün biriktiği bodrum odasının kapısını açması için apartman görevlisini telefonla aradı. Müsveddeleri orada çürümüş domatesler, kanlı âdet bezleri, patates kabukları, sigara izmaritleri, kemirilmiş tavuk kaburgaları ve küflenmiş ekmek parçaları arasından sayfa sayfa bulup topladı. Ona ait olanı başkalarının döküntüleri arasından topladı. Bu olaya, ölüler âlemine yolculuk, dedi ve sonrasında bedenini duşun altında yarım saat ovarak temizledi ve Katharina'nın kendisine sarılmasına ancak bundan sonra izin verdi.

İş seyahatindeki müşteri yalpalayarak odasına çıktı, Hans da mı gitmeli şimdi? Bir tane daha, diyor adam boş kadehi kaldırarak. Uçak korkusu olan kişi aslında hayalinde belli bir arızayı canlandırmaz, diye düşünüyor, yal-

nızca düşüşü, dipsizliğe düşüşü canlandırır ve düşüş daha gerçekleşmeden onu kendi içinde hisseder. Hans diplerde, bodrum katında çöpleri karıştırdığından beri böyle bir düşüşün ardından insanın başına gelebilecekler zihninde canlanıyor. Olacakları düşünüp başını iki yana sallıyor. Yeniden adam ettiği taslağın adını "Küfün Güzelliği" koyabilirdi aslında. Haftalardır yazmakta zorlandığı bir şeyi tam teslim edeceği gün kendi elleriyle öteki dünyaya yollamıştı. Az bulunur bir ahmaklık. Yoksa bir işaret mi? Saçmalık.

İkisinin yaşamı. Katharina bu evde yalnızken Ingrid'e saygıdan gelen telefonları açması yasaklanmış olsa bile ikisinin yaşamı bu. Örneğin geçen pazartesi Hans göz doktorundayken telefon ısrarla defalarca çalmıştı. Katharina telefonun dibinde oturmuş ama orada değilmiş gibi yapmıştı. Olsun, ikisinin yaşamıydı yine de. Ingrid'in mutsuzluğu pahasına mı mutluydu Katharina? Ya da sadece mutlu? Her şey daima birbiriyle bağlantılı mıydı? Olup biten her şeyin üzerinde uzlaşmak zorunda olduğu bir tutar mı vardı? Yoksa gerçekte her şey bağımsız mıydı, biri şurada diğeri orada mıydı? Hans akşama eve dönünce ahizeyi sonunda kaldırıp Ingrid'le konuşmuştu. O konuşurken Katharina balkona çıkmış, yine de görüşmenin tamamını duymuştu. Hans kendi karısıyla bir yabancıyla konuşur gibi konuşmuştu. Katharina aslında sevinebilirdi buna ama hüzünlenmişti. Bir evlilikten otuz yıl sonra geriye kalan bu muydu? Kendisi de yaşlandığında, onunla telefonda konuşurken sevgilisi balkonda bekleyen ve yeniden içeri girebileceği ânı iple çeken bir kocası mı olacaktı? İnsan gerçek olanı bilse, suskun olanı duyabilse ve gölgede duranı görebilseydi, dilemenin bir anlamı kalır mıydı o zaman?

uçak korkusu. Hans, bira altlığını cebine sokuyor. Bodruma ceza seferine çıktığı sırada neyse ki kafasına yeni çöpler yağmamıştı. Bodrumu gerçekten korkunç bir koku sarmıştı. Gayriihtiyari kolunu kaldırıp gömleğini kokluyor. Kalan son yudum Korn likörünü dezenfektan niyetine içip hesabı istiyor.

Eve döndüğünde saat 2'yi geçiyor, Ingrid'de kalmadı, bu gece kalmadı, sonsuza kadar da kalmadı.

Eve döndüğünde saat 2'yi geçiyor, kapısının önünde yatan canlının adı Katharina. Böylesi bir kucaklaşma sırasında, bu iki beden ikisi de sudan yapılmışcasına tamamen birbirine karışabilseydi keşke.

Oda mis gibi leylak kokuyor.

Daha sonra uzandıklarında bedenleri birbirlerine öyle yakın ki, biri döndüğünde diğeri de onunla dönmek zorunda kalıyor.

Mutluluk denen şey meğer gerçekten varmış, diye düşünüyor kız.

Mutluluk denen şey meğer gerçekten varmış, diye düşünüyor adam.

I/21

Altı ay önce buraya taşındıklarında ev sahibi uzun zamandır uzakta olduğundan her yer toz içindeydi. Adam şimdi yarından sonra eski yaşamına misafirliğe geliyor – ve bunu ancak bugün haber veriyor.

Hans, ambalaj kâğıdını masaya sabitlediği raptiyeleri söküyor ve kâğıdı katlıyor. Kâğıdın üzerinde kırmızı şarap lekeleri, Lenin'den alıntılar ve gelecek radyo programıyla ilgili aldığı notlar var. Bir de gözlükçünün adresi. Artık devamlı kullanacağı bir gözlüğe ihtiyacı var. Katharina ona altın sarısı bir çerçeve seçti, haftaya hazır olacak. Yani yeniden Ingrid'in kocası olacağı günlerde.

Önceki günden kalan not kâğıdı masanın üzerinde hâlâ. *Nerede kaldın?* diye ona yazmıştı Katharina iki gün önce, altına bir de kalp çizmişti. Parti toplantısı biraz uzadığı için Hans eve döndüğünde Katharina babasının yanına gitmek üzere Leipzig'e doğru yola çıkmıştı bile. Sovyetler'in yeni yönetim tarzından korkuyorlar. Saatleri karşılaştırmayı sürdüreceğiz ama yerel saate göre çalışmaya devam edeceğiz, diyor kültür bakanı. *Nerede kaldın?*

Hans, not kâğıdını takviminin arasına sokuyor.

Katharina yarın ilk trenle Leipzig'den dönecek ve evi boşaltmasında ona yardım edecek.

Sık sık dinlediği Beethoven kasetini kız uyuduktan sonra çantasına koyuyor.

Kitaplar, kazaklar, kışlık mont, üç şişe bira.

Katharina'nın armağanı olan çay demliğini kızın kendi evine götürmesi daha doğru. Evde demliği var nasılsa.

Evde.

Katharina'yla yaptıkları planları Ingrid bilse, eve dönmesine kesinlikle razı olmazdı. Ama her şeyi bilmesi gerekmiyor. Bir yıl sonra olacakları esasen Hans da bilmiyor.

Hans, yabancı bir evi Katharina'yla paylaşırken kızı yerleştirmek için büyük çaba harcadı. Ona kendini evinde hissettiren her şeyle kıza da adamakıllı donattı. Bach, Beethoven, Brecht, Busch, Chopin, Eisler, Giotto, Goya, Grünewald, Hacks, Kafka, Lenin, Thomas Mann, Marx, Mozart, Neher, Steinberg, Verdi, Robert Walser. Alfabetik sırayla. Düzen, düzensizlikten duyulan korkudur. Korku yani. Hans'ın da korkusu. Adam yoksa kızın körpe eti sayesinde kendisinin daha güzel bir yansımasını mı yarattı sadece? Yalnızlığında ona yanıt verecek birini mi yarattı? Yoksa onunla bütün bunları gerçekten âşık olduğu için mi paylaştı? Ne de olsa kız, sürgün edilmesinin sebebiydi. Aşk, aşk, aşk diyor kendi kendine ve bu sözcük ona bir anda bomboş geliyor.

Bu taşınmadan sonra ya Katharina'nın dört duvarı da ansızın yıkılırsa ve adamın bin bir zahmetle bu duvarların arasına yerleştirmek istediği her şey dağılıp giderse?

Katharina, sevdiği bu hayatı şimdi her el hareketiyle birer birer geriye almak zorunda. Zorunda ama istemiyor. Gelmezse olmaz, burada, hayatında hiç olmadığı kadar mutlu olduğu bu yerde her şeyi tek tek sökecek, Hans'la ortak yaşamının bir parçası olan şeylere bir kez

daha bakıp ne yapılacaklarına karar verecek. Çöpe mi? Yoksa yanında getirdiği iki büyük çantadan birine mi? Üç gün önce içtikleri hazır çorbanın ambalajını atmaya gönlü elvermiyor. Ortak yaşamlarının son akşamı. Kuşkonmaz çorbası, EVP 1,50 mark. Kamu işletmesi ürünü onların mutluluğuydu, üstelik ucuzdu: 1,50 mark, evlerindeki tek gözlü ocakta ısıtmışlardı.

Hans, toplanmaya dün akşamdan başladı, şimdi kızın hazırladığı alışveriş listesiyle dışarıda:

Çöp kutusu
Klozet kapağı
Çay
İp
Ampul

Onlar buraya taşınmadan önce, karısının Hans'a yazıp verdiği listedeki ürünleri satın almak üzere kız bazen Hans'la birlikte alışverişe çıkardı. Katharina, kadının el yazısını çok iyi hatırlıyor.

Peynir (Gouda)
Tost ekmeği
Patates
Eberswalder sosisi
Tereyağı

Yine mi böyle olacak? Gelecek, daha önce yaşananlara mı benzeyecek acaba? Her ne kadar Katharina bu yaz ilk kez kendine ait bir eve taşınacak olsa da –babası her şeyi ayarladı–, her ne kadar Frankfurt an der Oder'deki tiyatroda yapacağı staj yalnızca bir yıl sürecek olsa da, her ne kadar Hans geçenlerde boşanmaktan söz etmiş olsa da, her ne kadar bir gün sahip olacakları çocukları

henüz doğmadığı halde Kaspar ya da Johann adları çağrıldığında tepki verse de, her ne kadar ikisinden biri çaresizliğe düştüğünde Hans kıza, kız Hans'a aşktan hem de kalıcı aşktan söz etse de – bu eğreti sürgünle vedalaşmak yine de sonsuza dek sürecek vedaymış gibi hissettiriyor. Katharina, durumu daha da zorlaştırmamak için Hans'ın önünde ağlamak istemediğinden onun yokluğundan yararlanıp şimdi ağlıyor. Elektrik süpürgesini kullanırken ağlıyor, mutfağı temizlerken ağlıyor, duşu ve lavaboyu ovarken banyoda ağlıyor, boş şişeleri aşağı indirdiğinde ağlamaya ara veriyor, daireye döner dönmez hemen yeniden ağlamaya başlıyor, Hans'la birlikte astıkları tabloları duvardan indirirken, iki numaralı ev sahibinin tablolarını çekmeceden çıkarıp eski yerlerine asarken ağlıyor.

Hans'ın üç saat sonra döndüğünde getirdiği klozet kapağının montajını kız yapıyor, çünkü sifon çekildiğinde boruların içinden akıp gidenlerden Hans'ın çok tiksindiğini biliyor. Onunla birlikte yaşarken klozet kapağının daima kapalı durması gerektiğini öğrendi: Klozet, bir mobilya gibi görünmelidir. Kız salona dönüyor, Hans'ın kendi bavuluna sığmayan havaleli parçaları onun getirdiği iki kocaman siyah çantaya doldurduğunu görüyor. Kız bu çantalara az önce üç mevsimi kendi elleriyle tıkmıştı; kış, ilkbahar, yaz. Şimdi de Hans, resimli kalın Grünewald cildini, çalışma masası lambasını, kızın az önce duvardan indirdiği tabloları, kendisine ait üç çift ayakkabı ve kızın ona armağan ettiği demlikle birlikte çantalara sokuşturuyor. Koca bir yaşamın şişirdiği şu kocaman iki siyah çanta durmadan genişliyor mu yoksa? Bunlar da mı canlı? Kız eşyaları eve nasıl taşıyacağını kestiremiyor. Moralin mi bozuk senin? diye soruyor adam. Moralim mi bozuk? Adam aşkı da mı çantalara tıktı yoksa? Bu yüzden mi böylesine ağır görünüyorlar? Kız, çantalardan

birini sağ, ötekini sol eline alıp kaldırdığında kendini ot sapı gibi hissediyor, yalpalayarak önden yürüyor, yeni yapının dar kapısından geçebilmek için çıkarken yan dönüyor; adam bavulunu ve omuz çantasını alıyor, daire kapısını ardından kapatıp kilitliyor. Kız aşağıda, otobüs durağında kendini artık tutamıyor ve gözyaşları yeniden akmaya başlıyor. Adam görüyor bunu, başını kızarak iki yana sallıyor ve vedaya dair tek bir söz sarf etmeden kızı orada öylece bırakarak yürüyüp gidiyor.

Hans, aile yuvasına başarıyla yeniden yerleştikten sonra ertesi gün öğleye doğru kızın penceresinin altında durmuş, ikisinin haberleşme işareti olan "Eine kleine Nachtmusik" serenadının ilk ölçülerini ıslıkla çalıyor.

I/22

Her şey bölük pörçük, bitişin parçaları, başlangıcın parçaları. Katharina, son altı aylık yaşanmışlıkla tıka basa dolu olan siyah çantaları açmadan öylece bırakıyor, birkaç gün sonra yeni evine götürecek: Tarihî bir binada arka avluya bakan tek oda. Az önce yayınevindeydi, çıraklık süreci artık tamamlandı, o şimdi kalifiye eleman, tipografi eğitimini başarıyla bitirdi, şimdi istifasını yazıyor:

Staatsverlag Berlin ile olan iş akdimin karşılıklı mutabakatla 7.7.1987'de sona erdirilmesini rica ederim. Taşınma işlemleri için 1 Temmuz günü izinli olduğumu ve 2.-6.7.1987 tarihleri arasında kalan iznimi kullanacağımı bildiririm. Bu süre zarfında ve sonrasında radyonun kadrolu serbest çalışanı yazar Hans W.'yi sevmeye devam edeceğim.

Kız, son cümleyi yalnızca Hans'a yazıyor. Ancak Bay Sterz, kızın tahmin ettiği gibi bu durumdan hiç memnun olmadı.

Çalışma arkadaşımız, mesleki gelişimiyle ilgili farklı bir yol seçmiş olmasından dolayı kendi isteğiyle aramızdan ayrılmaktadır. İstifasını üzülerek kabul ederken, yürüyeceği yeni yolda kendisine başarılar dileriz.

Başlangıç ve son. Hans'la bir yıldır birlikteler. 11 Temmuz günü yıldönümlerini kutlamak için yine banli-

yö tren istasyonu köprüsünün altında buluştular. Hans, ilk karşılaşma yerlerinde kızın elinde kendisinin armağanı olan gülle fotoğrafını çekti. Kız bu arada bir yaş daha büyüdü, yirmiye bastı, yeniyetme değil artık. Macar Kültür Merkezi, Café Tutti, kısa ayrılık, dönüş. Birlikte attıkları ilk adımların artık bildik koreografisi. Sonra kızın hâlâ tertemiz badana kokan yeni evi. Bir yıl sonra ne olacak? Başlangıç ve son. Olacaklar olanların yansıması olsun, gelgelelim kendini göstermeyi reddediyor olacaklar ve görüntüsünü hiçbir tarih çizgisinde ortaya koymuyor. Yoksa? Hans, Noel'in ikinci günü gece vakti aşağı koşmuş, düğmeleri açık gömleğiyle buz gibi havada sokakta durup yeni senenin 11 Temmuz akşamı için kıza randevu vermişti. Kız da ona "100 yıl sürecek aşk" hediye çeki takdim etmişti. Öyle ya, adam ile kızın doğum yıllarının toplamı 100 ediyor. Katharina kürk mantosuyla, Hans düğmeleri açık gömleğiyle iki buçuk gizli dakika boyunca adamın evinin sokak kapısının önünde durup geleceği yakalamaya çalışmışlardı. Kız, adam onu duyup aşağı inene kadar ruhunu bedeninden taşırarak ıslıkla "Eine kleine Nachtmusik"i çalmıştı.

Adam yeni kitabının taslağını, Katharina'nın staja hak kazandığını öğrendiği o mart gününün akşamı yazmaya başlamıştı. Böylece yıl –ki tam bir yıl bile sürmeyecekti– ayrılığa rağmen birlikte geçirilmiş olacaktı. Kız onu tanımalıydı. Adam da kızın gözleriyle kendine dışarıdan bakabilmeliydi. Hasta ve yaşlı dünyayı silip atacak yeni düşünce tarzına duyduğu derin ilgiyi kız anlamalıydı; beşeriyetin o güne kadar başardığı, sendeleme aşamasındayken bile her şeyden daha yüce olana tutkusunu anlamalıydı. Kız, doğduğu günden beri daha sığ sulara yelken açmıştı. Püskürtmenin doğasında var olan güç onda mevcut değildi, onun hatası değildi bu, ancak bir eksiklikti ve

adam bunu belki bir dengeye oturtabilirdi. Öyle ya, üzerinde geleceğin durduğu zemini artık tanımayan bu yeni çağın varlıkları geleceği nasıl değerlendirebilirdi? Eğreti ortak yaşamlarının başlarında kız ona, umutların neler? diye sormuştu bir defasında ve ortak yaşamlarını kastetmişti. Adam da ona, bambaşka bir şeyi kastederek, senin umutların neler? diye sorabilirdi. Umut, miras bırakılabilir mi? Bu adı taşımayı hak eden umut? İnsanın dileklerinin gerçekleşmesinin ötesine geçecek kadar büyük bir umut? Honecker üç yıl önce sosyalist devletin vatandaşlarının lütfunu kaybetmemesi için milyarlık kredilerle bu sosyalist devlete Batı'nın lütfunu sunmuştu. Küçük burjuvazi şu Honecker. Katharina, mavi fulardan başlayarak üretimde ders görmeye, okulda Rusça öğrenmeye ve Werder'de hasatta çalıştırılmaya kadar sosyalist devletin onlardan geleceğin vatandaşını yaratmak için hazırladığı bütün aşamalardan geçirilmiş o çocuklardan birini temsil ediyor. Katharina buna rağmen bu devletle arasına muazzam bir mesafe koymuş. Mesafe, direniş değil, ilgisizlik gibi bir şey yalnızca, kızın gençliğiyle adamın aklının almadığı bir orantısızlık oluşturan siyasi yorgunluk. Öyle ki kız artık neyi aramaya değeceğini bile bilmiyor sanki. Buna karşın adam savaş sonuna kadar ateşli bir küçük Nazi'ydi. Kötü amaca hizmet eden manipülasyon onun üzerinde hayli başarılı olmuştu. Ama neden? Mesele sadece manipülasyon muydu her zaman, bir şeyi gerçekten anlamak olanaksız mıydı?

Az öncesine kadar kızın çocuk odası olan odayı annesi kendine çalışma odası olarak düzenlemek istiyor. Annesi ile Ralph sokağa çıkmış, nakliye kamyonunun arkasından el sallıyorlar. Katharina, kendine ait ilk evine taşınır taşınmaz Frankfurt'a giderken götüreceği eşyaları bir köşeye yığmaya başlıyor yine. Yarı boşaltılmış koliler, hiç

açılmamış koliler. Temmuz sonunda Hans karısı ve oğluyla Baltık Denizi kıyısına gittiği gün Katharina, Frankfurt an der Oder'deki tiyatroda ilk iş gününe başlamış olacak. Oysa kısa bir süre öncesine kadar Halle'de endüstriyel tasarım okumak istiyordu, şimdiyse Berlin'de sahne ve kostüm tasarımı eğitimi için başvurusunu yapıyor ve bu eğitim için gerekli olan stajı bizzat kendisi ayarladı. Hans, yanına okuması için Brecht'in eserlerinden verdi, *Puntila Ağa ve Uşağı Matti*, *Cesaret Ana ve Çocukları*, *Sezuan'ın İyi İnsanı*; ayrıca Caspar Neher'in taslaklarını gösterdi, bir de Carl von Appen'in. Ve de Felsenstein'ın. Yaşamı boyunca yumurta kabı ya da el arabası tasarımı yapmaktan çok daha ilginç değil miydi tiyatro? Ayrıca Berlin, Halle'den daha yakın değil miydi? Yeni evinde kim olacaktı kız? Frankfurt an der Oder'deki evde peki? Hepsinde aynı kişi miydi kız? Yoksa, tıpkı ev şeklindeki higrometrelerde olduğu gibi sırayla yalnızca birinin kendini gösterdiği sonsuz kişilikler mi? Şu anda sevgilisiyle aynı evi paylaşmış ama gecelerde yine yalnız kalmış biri o. Gelecek, açık uçlarıyla şimdiki zamana sallanarak giriyor, ta ki kendisi şimdiki zaman olana dek, şu ya da öteki insan etine işliyor, gelişen ve belki de katı egemenliğini ansızın başlatıyor. Duruma göre. Katharina bir gün annesine, bir yıl sonra acaba neler olacak? diye sormuştu. Annesinin yanıtı şöyle olmuştu: Aman, iyi ki bilmiyoruz. Annesi neden böyle sert bir karşılık vermişti ki? Geçenlerde Katharina renk çalışmaları yaptığı bir sırada Ralph odasına gelmişti: Yeni primitif tarz bu herhalde, demiş ve dudaklarında müstehzi bir gülümsemeyle odadan çıkmıştı. Evet, Katharina'nın bu evden ayrılıp nihayet kendi yaşamına başlama vakti çoktan gelmişti.

Riga'ya veda. Dev bir gemi. Hans, anne ve babası ve hepsi de buradan gitmek isteyen ya da gitmek zorunda

kalan sayısız insanla birlikte ahşap iskelede yürüyüp gemiye biniyor. Sonra güvertede durup gemi uzaklaştıkça küçülen kentlerine bakıyorlar. Evimizde şimdi kim oturacak? diye sormuştu altı yaşındaki çocuk ve annesinin verdiği yanıtı bugün hâlâ unutamıyor: Bu artık bizi ilgilendirmez. Hans'ın çocuk odası, komşunun kedisi ve Rusça, Letonca ya da Yiddiş konuşmalarını babası istemediği için gizlice oynadığı arkadaşları. Bu artık bizi ilgilendirmez. Sonra Gdynia'ya varış, görkemli bir karşılanma, karadaki herkes onları selamlamak için ellerini uzatmış, büyük bir salonda çocuklara şekerli ve tarçınlı sütlaç ikramı. Ardından yaşamının ilk tren yolculuğu, yabancı bir kente varış, istasyon binası önünde uzun ve suskun bir insan alayının ellerinde bavullarıyla ve bohçalarıyla onlara doğru gelişi, gemi yolculuğu sırası şimdi onlarda mı? Bir de görkemli karşılanma? O zaman neden böyle mutsuz görünüyorlar? İstikameti şaşırmasınlar, yollarını kaybetmesinler diye askerler ellerinde makineli tüfeklerle onlara yardımcı oluyor. Hans'ın, kafasının daima altı yaşındaki çocuk kafası kalacak olan bölümünde bir sonraki resim: Hans yeni evine varıyor, bir çocuk odası var burada, bir de salıncaklı oyuncak at. Bu şimdi senin, diyor babası ve onu kucaklayıp atın sırtına oturtuyor. Çocuk kafasına yer etmiş olan geliş ve gidiş resimleri. Kazananlar tarafında olma şansı, Hans için bu oyuncak atla ete kemiğe bürünüyor. Küçük Hans sallanırken babası çalışma masasında şunları yazıyor: *Disiplin ve ırk duygusunun uyandığı yerde halkımızın ırksal kalıtım değerlerine dönüşü bir iyileşme süreci olarak idrak edilecektir.*[1] Küçük Hans sallanıyor. Ben bir gün ölürsem günler gelmeye devam edecek mi yine? Neden gel-

1. Nasyonal sosyalizm sempatizanı Alman tarihçi Reinhard Wittram'ın (1902-1973) 1937 tarihli *Volk und Hochschule im Aufbruch*'undan (Şahlanan Halk ve Üniversite) alıntı. (Ç.N.)

meye devam edecek günler? Bu sorunun yanıtını ne annesi ne babası biliyor. Çocuk, karanlık bir şubat günü kendi küçük çalışma masasının üzerine bıçakla bir tarih kazıyor, böylece sonsuz siyahlıktaki zaman denizinden hiç olmazsa tek bir günü çekip almış ve sonsuza kadar korumuş oluyor. Annesi masaya kazıdıklarını görünce Hans'ı cezalandırmıyor, çünkü babası akşam işten eve döndüğünde oğlunun eline, sırtına ya da kıçına suçunun ağırlığına uygun sayıda kemeriyle vurmak onun görevi. *Yüz cesedin, beş yüzünün ya da bininin bir arada yatmasının ne demek olduğunu çoğunuz bilir. Buna katlanmış olmak ve –kimi istisnai insani zaaflar hariç– namuslu kalmak bizi dayanıklı kılmıştır ve tarihimizin asla yazılmamış ve asla yazılmayacak şanlı kitabıdır.* Reichsführer SS Heinrich Himmler, 1943'te Poznan'da adamlarına böyle seslenmişti. 1943'te Hans on yaşındaydı. Himmler'in sahnesini kullandığı tiyatro yalnızca dört tramvay durağı uzaklıktaydı.

Kız özgür olacak, istediği gibi yaşayacak. Çamaşır makinesi, kendi dört duvarının arasında yıkadığı çamaşırlarla ilk kez gümbürdüyor. Kız, atılmış eski eşyalar arasından bulduğu, Ralph'in ve bir komşunun yardımıyla çöp konteynırından çıkarıp yukarı taşıdıkları mutfak büfesini açık maviye boyuyor. Pencereleri ardına kadar açıyor ve arka bahçedeki kestane ağacının yapraklarının hışırtısını uykuya dalıncaya kadar dinliyor.

Yakın zamana kadar Hans'la birlikte yaşadığı evin önünde leylak ağacı vardı. Ama hışırtısı on ikinci kata çıkmazdı.

Rüyasında yeniyetmeleri görüyor kız, bir gün sabahın altısında kısa etekle ve topuklu ayakkabılarla evden çıktığında onu fahişe sanıp arkasından pis espriler yapmışlardı, oysa bu ülkede fahişe kalmamıştı, tam kırk yıl-

dır kalmamıştı. Birbandiler, diye uykusunda onlara bağırıyor Katharina ve seçtiği bu sözcüğe kendi de şaşıyor, çünkü o da kırk yıldır kullanılmıyor artık.

1 Mayıs'ta Hans'la Katharina seviştiler, o sırada Karl Marx Bulvarı'ndaki yürüyüşe katılmayı bekleyen berbat bir bando, çalacağı parçaların provasını evlerinin önünde, bu yan sokakta yapıyordu. *Enternasyonel'le kurtulur insanlık* – o sırada Katharina ve Hans kişisel sürgünlerinde dar döşekte yuvarlanıp inliyordu, *Uyan artık uykudan uyan, uyan esirler dünyası* – bütün bunlar Katharina'nın düşünde madenî sesler çıkarıyor şimdi ve kız pirinç karyolasında yalnız yatıyor, mayıs geçeli çok oldu.

Sabaha karşı kız yarı uykuluyken en son bir de o kadın dolaşıyor odasında, birkaç hafta önce Katharina tramvay durağında vedalaşmak için Hans'ı sarılıp öptüğü sırada önlerine tüküren şu kadın. O gün Hans Katharina'ya, Katharina Hans'a ve sonra ikisi birlikte kadına her şeyi cümle âlemden iyi bilen birileri gibi bakmışlardı.

İlk gece gördüğün rüyayı aklında tut, çünkü gerçekleşecek, demişti telefonda Katharina'ya babası. Ama rüyaları geride bıraktıkları yaşanmışlıkların bölük pörçük parçalarından oluşursa ne olacaktı peki?

Kız müstakbel evini Hans'a ilk kez gösterdiğinde – ki ev henüz boştu ve tadilattan geçmemişti– merdiven sahanlığında karşılaştıkları komşuları onları baba kız sanmıştı.

Yeni evin duvarları neler duyup neler görecekti acaba?

Annesi az önce toz almıştı, babası Reich Üniversitesi'nde az önce ders vermişti, öğlen yemeğinde az önce domuz kızartması yemişlerdi, o sırada Ruslar Litzmannstadt Gettosu'nu ele geçirmiştí, haberlere göre şimdi de süratle Poznan'a doğru ilerliyorlardı. Yarım saat arayla

kalkan son trenlerden biriyle kentten kaçmak üzere annesi ve babasıyla birlikte istasyonda bekledikleri sırada Rus topları duyulmaya başlamıştı bile. Üç-dört yıldır artık bodrum katında barınan oyuncak atını yakında yine yeni bir binici eyerleyecek ve binecekti. Bu artık bizi ilgilendirmez.

Mannheim banliyösünde yaşayan büyükannesinin evi bombardımanlardan hasar görmemişti, ancak kent merkezinde neredeyse hiçbir bina ayakta kalmamıştı. İngilizler, merkezdeki gridler üzerinde hedefi vuran bombardıman talimleri yapmıştı. Almanlar 1945 Mart'ında, Amerikalıların kente girişini zorlaştırmak için köprüleri kendileri havaya uçurmuştu. Kendi kentlerini kurtarmak için kentlerine son darbeyi kendileri indirmişti. Bu kez görkemli karşılama olmamıştı. Hans, istasyonun karşısındaki bir duvarda şu yazıyı okudu: *Mannem steht eisern.*[1] Ayrıca komşu binanın yıkıntıları üzerinde de şunu: *Dikkat! Çökme tehlikesi!* Kronprinzenstrasse'nin orta yerinde bir tramvay barikat amacıyla enlemesine duruyordu. Sağlı sollu bütün binalarda beyaz çarşaflar asılıydı. Zafer arzusu ve teslim olma birbirinin içine çökmüştü. Savaş, ışıkları söndürmüştü, üstelik yalnızca sokaklardakini değil. Hans'ın anılarında bu varıştan başlayarak altı yıl boyunca karanlık, altı yıl boyunca suskunluk hâkimdi. Hiç kimse ondan bir şey istemeden sahipsiz topraklarda yaşanan gençlik. *Bir sürü hiç kimse,* tıpkı Kafka'da olduğu gibi. Hans okuldan kaçıyor. Pencereden tırmanıp geceler boyu bahçelerde geziniyor. Ayda koyu lekeler var, o gecelerde ezberlediği uzaktaki bölge orası. Yetişkinler kendileriyle haşır neşir. *Buna katlanmış olmak ve –kimi istisnai insani zaaflar hariç– namuslu kalmak bizi dayanıklı*

1. (Alm.) Mannheim demir gibi ayakta. (Ç.N.)

kılmıştır ve tarihimizin asla yazılmamış ve asla yazılmayacak şanlı kitabıdır. Komşu, kendi içkisini kapalı perdeler ardında kendi üretiyor. Annesi, bin adet Amerikan sigarası karşılığında ailenin Voigtländer marka fotoğraf makinesini elden çıkarıyor. Hans'ın on yaşındayken HJ üniformasıyla çekilmiş fotoğrafı savaş sonrasının ilk yıllarına kadar tek fotoğrafı olarak göz önünde duruyor. Savaşta topal kalmış bir adam evin arka avlusunda Capri balıkçılarının şarkısını söylüyor. Hans'ın babası hapisten çıkıyor ve Göttingen Üniversitesi'nden iş teklifi alıyor. Bir taşınma daha. Hans'ın lise olgunluk sınavını kazanmasının ardından okul müdürü Unzen, ona Roma İmparatorluğu dönemine ait bir tarih atlası armağan ediyor.

Yerlere döşenen halıları Katharina annesiyle birlikte satın aldı, evin boyanmasında kıza Sibylle yardım etti, kitaplığın kurulmasında da André. Arkadaşları sormadan Katharina açıklamalarda bulundu: Hans'ın radyoda programı var; Hans, Ingrid'i havaalanına götürmek zorundaydı; Hans'ın sırt sorunları var. Akşam yeni evini kutlamak için Hans'la buluşacaklar: şampanya ve kahve. Kız, gri eteğinin altına bu defa yüksek ökçeli ayakkabılarını giyecek, bunlar ayağındayken erotik çizgi romanlardaki dominant kadınlara benziyor, Hans bu ayakkabıları ona geçen sonbahar Viyana'dan getirip geçenlerde göstermişti. Çünkü böyle kullanılmalarını arzu etmişti. Beklemenin heyecanı, sevişmenin kendisinden daha güzel, demişti Hans. Kek, salata, şnitzel, patates, sonra henüz açılmamış kolilerin üzerine bir örtü atıyor ve yatağı hazırlıyor. Evine tamamen yerleşti artık, Hans'ın evi beğenmesini umuyor. Derken Hans iki saat gecikiyor: Çünkü Ingrid evde değilmiş ve Ludwig babasını bırakmamış. Tek başına uyumaktan korktu çocuk. Korktu mu? On beş yaşındaki Ludwig mi? Kızın ayağını vuran yüksek ökçeli ayak-

kabılar çoktan bir köşeyi boyladı bile, şnitzel de buz gibi oldu. Barıştıktan sonra Hans kızı Rathauskeller'e götürüyor, orayı seçmesinin bir nedeni de onca karmaşadan sonra illa Korn likörü içmek istemesi.

Ya bir şey diğer şeyin yerini almıyorsa, ya birini bir yerlere sürükleyen, ötekini de alıp götüren dalgalar değilse? Ya insanın yaşadığı her ânın içinde –kendinin ya da herhangi birinin– her şey bir arada mevcutsa? Tarihi oluşturan tozların başlangıç mı yoksa son biçimine mi büründüğü, her bir yaşam hikâyesiyle değerlendirilebilirdi yalnızca. Himmler, Poznan'da konuşmasını yaparken Hans o sırada neyle meşguldü acaba? Ya babası, annesi? İnsan, aldatıcı dış görünüme güvenince düzeneğin sırrını çözemiyordu. Olanları düşüncelerinde birleştirirse, kendi bakış açısının tekrar tekrar dışına çıkarsa gerçekte olup bitenleri ancak o zaman anlayabilirdi. İnsan gözlerini dört açmazsa duygu, gözlerini ve tüm düşünce sistemini rasgele birbirine yapıştıran zamk oluyordu. Şu lanet olası yirminci yüzyılda asıl maharet, kişinin kendi duygusunu kendinden ayırıp mikroskop altına koymasından ibaretti. Onca karmaşadan sonra.

I/23

Herhangi bir tiyatronun merdiven sahanlığı burası, ancak yine de tramplen hissi veriyor, insanın dengesini bozup onu aşağı fırlatmak için orada bekleyen gücün şiddetini kişi kendi güvensiz adımlarından anlıyor ve Hans yüzme bilmiyor. Yine de Katharina'nın burada makyajsız, saçları arkadan toplu, ayağında düz ayakkabılarla çalışması hoşuna gidiyor. Kız ona neşeyle evi gösteriyor, *evim* diyor şimdiden, on gün bile olmamış taşınalı, ceylan gibi sekerek gidiyor oraya, merdivenleri ikişer ikişer atlıyor. Bir taşra tiyatrosunun merdiven sahanlığı burası, ancak yine de tramplen hissi veriyor. Şişman bir kadınla karşılaşıyorlar, annenin sana çok selamı var, diyor Hans yüksek ve anlaşılır bir sesle, sonra susuyor ve bir şirket sekreterine benzeyen kadına yol veriyor. Sonra Katharina'nın mahallesine doğru ilerlerken tiyatrodaki durumu öğreniyor: Sahne dekoru bölümünde çalışan biri var, kahvaltı niyetine içtiği içkinin kokusunu bastırmak için sabahın erken saatlerinde naneli şeker kokuyor. Katharina, bu çabanın boşuna olduğunu anlatmak için başını iki yana sallıyor, Hans da gülümsüyor. Bir giydirici kadının derisi öyle inceymiş ki şakaklarında mavi damarlar görünüyormuş. Bir sahne tasarımı stajyerinin bam-

başka konularla ilgilenmesi gerekmez mi? Burada da Kleist oynanıp Verdi çalınmıyor mu?

Annenin sana çok selamı var. Hans'ın onu Baltık Denizi kıyısında bu defa yabancı gözlerle süzdüğünü Katharina unutmadı. Kız, sırf ona 11 Ağustos'ta sürpriz yapabilmek için bir günlük tren yolculuğunu göze aldı. Çatı katındaki odanın kontratını imzalamaya Berlin'den Frankfurt'a gitti, sonra Frankfurt'tan yeniden Berlin'e döndü, Doğu İstasyonu'nda aktarma yapıp Greifswald trenine bindi, birkaç hafta öncesine kadar Hans'la oturdukları binayı perondan gördü, on ikinci kat, yukarıdan aşağı doğru sayıp balkonu tanıdı. Greifswald'dan otobüsle Ahrensoop'a geçti ve ikindi vakti kumsala varmayı güçbela başardı. Hans mayosunu giymiş, yanında karısı ve oğlu, kumdan yastık, elma ve havuç dilimlerinin olduğu kutu. Hans kitap okuyor, hangisi olduğunu biliyor Katharina: Maupassant'ın henüz mutlu kazazedeler oldukları günlerde birlikte satın aldıkları yeni bir baskısı. Ingrid ve Ludwig, suyun içinde amuda kalkma çalışmaları yapıyorlar, o sırada Katharina'nın gölgesi Maupassant'ın öyküsü üzerine vuruyor –büyük bir gölge çünkü sırt çantasında çadırı var– ve bir sigara rica ediyor, ama Hans başını pek kaldırmıyor, aramaya başlıyor, sadece Club var bende, diyor, paketin altını parmağıyla tıklatıp bir sigaranın öne kaymasını sağlıyor ve paketi kıza doğru uzatıyor. Kızı görüyor ama görmüyor da. Gördüklerini anlamıyor. Sonunda gelenin o, Katharina olduğunu kavrıyor, aile tatilinin tam orta yerine gelmiş, geçen yıl yaptığı gibi, ama Hans karşısında kimin durduğunu kavradığında geçen yılda değiller, bir yıl sonrasındalar, üstelik Ingrid kocasının sevgilisinin nasıl göründüğünü biliyor çoktan; Hans, ummadığı bir anda karşısında Katharina'nın durduğunu anlayınca dudakları iyice kasılıyor, teni güneş yanığına rağmen bir-

denbire kurşuni bir renk alıyor. Geçen yıl her şey farklıydı, şimdi kızla görülmekten korkuyor adam, sadece korkuyor, tek duygusu bu.

Frankfurt'taki odada holde bir şilte var yalnızca, *La Bohème*, III. Perde, diyor Hans ve şilteye oturuyor, o sırada Katharina çay suyu ısıtıyor. Hans'a verecek bir anahtarı yok bu defa. Berlin'deki evin anahtarını adama törensel bir hava içinde teslim etmişti, o da anahtarı birkaç gün sonra hiç törensel olmayan bir havayla iade etmişti. Kılcal damarları görülecek kadar ince bir ten. Katharina geçenlerde olduğu gibi yine bir kadına mı hayranlık duyuyor? Adam temmuzda kızın kapısına habersiz dikildiğinde kız bu kadını bekliyordu. Hayal kırıklığına uğramış bir hali vardı kızın, ama Hans ona sorular sormaya başlayınca gülmüştü. Arkadaşın mı? Hayır, Leipzig'li bir kadın, babamın evinde tanışmıştım. Bu kadın arkadaş gerçekte bir erkek miydi yoksa? Ama hayır, Hanna'ydı adı. Hanna o gün gelmemişti. Ama Hans yine de anahtarı anahtarlığından çıkarıp masaya bırakmıştı. Yeniden almaya ikna edememişti kız onu. Kız şimdi yeni özgürlüklere sahip olduğuna göre başka biri mi olacaktı? Böyle yabancı bir ortam, ortaya bazen yabancı insanlar çıkarırdı ve bu kişiler o zamana kadar bilinen kişilere yalnızca dış görünüşleriyle benzerlerdi. Hans, Katharina'yla tiyatronun içini dolaşırken kendini suya doğru iyice uzatılmış bir tramplenin üzerinde gibi hissetmişti. Ayrıca su, tercih ettiğinden çok daha derindi.

Kamp alanında bir gece, kız bambaşka bir yerde de olabilirdi, ama otobüs Greifswald'e ancak ertesi sabah döndüğü için hâlâ buradaydı. Ne kumsal ne kumullar. Kızın sevgisi, kaybolmaya yüz tutmuş bir şeye karşı duyulan sevgi kadar büyüktü ansızın. Ertesi sabah otobü-

sün kalkmasına yakın Hans durağa gelmişti yine de, kız kendini tutmasa onun kollarına atılırdı.

Provalarda burada oturabilirsiniz, hatta oturmalısınız, demişti rejisör, yarım çerçeveli gözlük takmış sevimli biriydi. Oyunculardan biri kızdan bir metni daktiloya çekmesini rica etmişti. Dekor asistanı çalışırken –adı Vadim'di ama Rus değildi– kız ona yardım edebilecekti. Hans, bir gün burada kızla yine merdivenleri inip çıktığında bu üç kişiden biri onunla alay eder miydi acaba? Altı aylık sürgünün ardından ailesine dönmemiş olsaydı, böyle bir durum karşısında boşuna fedakârlık yapmış olacaktı. Yalnızca onun değil, Katharina'nın da mutluluğunun bedelini sonuçta başkaları ödüyordu. Adama yakın olan ve adamın vefasızlığında bir suçu bulunmayan başkaları. Ludwig şimdilerde odasının kapısını kilitliyor ve Hans kapıyı tıklatıp açması için rica etse de açmıyor. Hans geçenlerde gizlice çocuğun günlüklerini karıştırdı. Katharina ondan bir çocuk sahibi olmak istiyor, ancak bunun ne anlama geldiğinden özünde hiç haberi yok.

Tiyatrosunu adama göstermekten gurur duymuştu kız, ayrıca tiyatrosuna adamı göstermekten de gururlanmıştı. Adam şimdi baba maskesinin ardına gizlendi. *Bu gece horoz ötmeden beni üç kez inkâr edeceksin.* Paskalyada "Aziz Matta Pasyonu"nu dinlemişlerdi, bandı tekrar tekrar geri sarıp Aziz Petrus'un kendi başarısızlığına ağıdının notalarını birlikte saymışlardı. *Und wei-i-i-i-i-i-i-ne-e-te bi-it-ter-li-ich*[1]. Bach, Aziz Petrus'un pişmanlığını on beş notaya yaymıştı.

1. (Alm.) Ve acı acı ağlıyorum. (Y.N.)

I/24

Hans, saat 15.48'de gelecek. Ayın 11'ini şimdiye kadar on üç defa kutladılar, bugünkü on dördüncü kutlama olacak.

Saat 15.48, 2. peron. Hans buraya iki hafta önce ilk kez geldiğinde çatı odasında seviştiler, Hans az kalsın trenini kaçıracaktı. Trene yetişsin diye istasyon meydanını koşarak geçmişlerdi, ama kız bugün vakitlice geldi: Saat 15.44. On dört ay önce bugün 57 numaralı otobüse binmişlerdi, ikisi de tam doğru anda.

Trenin perona girmesine iki dakika kaldı. Kız bugün dakik, dün Hans'ı telefonla kararlaştırdıklarından yarım saat daha geç aradı. Ama geçenlerde Hans da onu yarım gün telefon başında bekletmişti.

Saat 15.46. Dün hemen hemen bu saatte Vadim'e Hans'tan söz etti. Saate bakmak ancak o zaman aklına geldi. Saat 15.30'da telefonlaşacaklardı, ama kız telefonun bulunduğu ofise vardığında saat 16.02 olmuştu.

Unuttun mu? Bisiklet turuna çıktık. Kiminle? Vadim'le, Helene'ye gittik. Helene kim? Helene Çölü. Yüzmeye mi? Evet, dedi kız, su hâlâ ılık. O halde keyifli bir gün geçirdin? Evet, dedi kız, çok keyifliydi. İnanamayacaksın ama, tam on iki tane krep yedik. On iki krep mi? Yani adam başına değil, ikimiz toplam, her birimiz sade-

ce altı adet. Her biriniz sadece altı adet. Evet. Güzel, güzel.

Ve tren perona giriyor şimdi. Katharina, vagon kapılarından birinin ardında Hans'ın siluetini fark eder etmez kapının hizasında koşmaya başlıyor, çünkü Hans trenden indiği an yanında olmak istiyor.

Hans kapıyı açıp iniyor.

Hans peronda duruyor, Katharina'nın kendisine sarılmasını izliyor, ama hareket etmiyor, yürümüyor da, diğer yolcuların uzaklaşmasını bekliyor ve Katharina'ya şöyle diyor sonra: Bu trenle hemen Berlin'e dönüyorum.

Katharina anlamıyor: Neden dönüyormuşsun?

Hans şöyle diyor: Seni kafamın içinden atmam lazım.

Katharina anlamıyor.

Hans şöyle diyor: Bitti.

Ve bir ayağını vagon basamağına atıyor.

Tren, Frankfurt'ta on dakika kalacak, öndeki lokomotif vagonlardan ayrılıyor, arka tarafa başka bir lokomotif bağlanıyor, böylece bir anda ön arka, arka da ön oluyor, Oder Nehri'nin arkası Polonya olduğu için son durağı Frankfurt an der Oder olan tren yeniden Berlin'e dönecek.

Bitti mi? Neden bitti?

On dört ay önce bugün ikisi de doğru zamanda 57 numaralı otobüse binmişti, on dört ay önce bugün kız da adam da geç kalmamıştı. On ay önce bugün kız şimdi üzerinde durduğu şu ayaklarıyla doğrudan mutluluğuna doğru yürümüştü. Adam da kendi mutluluğuna doğru. Yoksa öyle değil miydi?

Seni kafamın içinden atmam lazım. Ne demekti bu şimdi?

Katharina, bunun ne demek olduğunu daha anlayamadan Hans, vagon kapısını çarparak kapatıyor ve kız

daha hiçbir şey anlayamadan tren hareket ediyor; Hans, saat 15.48'de geldi ve 15.59'da kırmızı arka lambaları yanan trenle Berlin yönünde uzaklaşıyor. Ama kız orada, karanın bittiği yerde öylece kalakalıyor. Oder-Neisse Barış Sınırı, Oder-Neisse Barış Sınırı diye kendi kendine mırıldanıyor kız, az önce büyük heyecanla çıktığı merdivenleri sonunda inerken; beklemenin heyecanı sevişmenin kendisinden daha güzeldir – yoksa değil mi? Merdiveni ininceye kadar Oder-Neisse Barış Sınırı, sonra aşağı inmeye devam ediyor, idrar ve dezenfektan kokularını ve yeşil floresan ışığı izleyerek, en aşağı, istasyonun en alt katına kadar iniyor, Frankfurt an der Oder garı tuvaletine kadar, ikindinin ve son yazın olmadığı yer burası, kentin ve tabiatın da olmadığı, umarım artık ben de artık ben olmam burada, diye içinden geçiriyor.

Hans'ın kafası, mabediydi kızın. 15 ile 48'in toplamı kaç eder? Giriş 10 fenik, beyaz önlüklü adamın önündeki masada duran kartonun üzerinde öyle yazıyor. Ama genç kız içeri girmiyor, bir yaprak gibi diplere doğru sendeliyor, son dip, üzerinden *Bayan* yazan kapının ardında, fayans kaplı geniş alanda, sağda dört ve solda dört bölmenin kapısının orta yerinde. Soğuk duvara yaslanıp yere doğru kayıyor, yüksek sesle hıçkırmaya başlıyor, hıçkırmayı sürdürürken taşın üzerinde çöküp kalıyor. Beyaz önlüklü adam masasından kalkıp içeri doğru yürüyor, *Bayan*, şöyle diyor: Geçer, kızım. Birkaç dakika sonra, bu kadar üzülecek ne var, diyor. Ama sonra aklına söyleyecek bir şey gelmiyor ve sandalyesine dönüyor. Bir Bay geliyor, çişi var, tabağa 10 fenik bırakıyor. Sonra bir Bayan geliyor, ardından iki Bay, sonra bir Bayan daha, bir de çocuklu kadın. Her seferinde şıngırtılar duyuluyor, müşteriler sonra cinsiyetlerine göre ya kapısında *Bay* yazan sol tarafa ya da kısa bir duraksamanın ardından sağa,

şu tuhaf sesin çıktığı tarafa yöneliyorlar. İçeride müşteri kalmayınca beyaz önlüklü adam sandalyesinden kalkıyor, *Bayan*, hâlâ yerde büzülmüş oturan ve feryadı bir türlü dinmek bilmeyen gencecik kıza bir göz atıyor.

Ancak Katharina'nın girenleri görecek hali yok, ne beyaz önlüklü adamı ne de kabine giren kadınları görüyor, çocuklu kadını bile fark etmiyor. Çiş sesini duyacak kulakları yok, çişin kötü kokusunu da algılamıyor. Hayır, kız ellerini Hans'ın yüzüne koyuyor ve ona öyle yaklaşıyor ki ikisi ağızları, burunları ve kapalı gözleriyle tenden müteşekkil bir odada baş başa kalıyorlar.

Hatırlıyor musun, diye soruyor kız adama, geçenlerde elimizde şarap kadehlerimizle balkon demirlerinin önünde durmuş, insanın bardağı elinden bırakabilecekken neden sımsıkı tuttuğunu kendimize sormuştuk.

Sen beni evime bıraktıktan sonra dönüp sana tramvaya kadar eşlik ettiğimi hatırlıyor musun? Senin de, sonsuza kadar böyle gidip gelebiliriz, dediğini peki?

Hatırlıyor musun, diye soruyor adama, Viyana'ya uçarken bana uçaktan, iki bin metre yükseklikten kartpostal yazdığını hatırlıyor musun?

Kitap okurken başını kucağıma koyduğunu hatırlıyor musun?

Benimle yazım hatası dilinde konuşup baş ağrısı yerine ağrı başı dediğinde nasıl güldüğümü hatırlıyor musun?

Ama Hans yanıt vermiyor.

Genç kız, Frankfurt an der Oder garı tuvaletinde ta ki ağlaması ansızın gülmeye dönüşünceye kadar tam bir saat hıçkırıyor – aklı başından gitmiş birinin gülmesi artık bu. Bunun üzerine beyaz önlüklü adam, gitmesinin daha iyi olacağını söylüyor. Kızı dirseğinden tutup kalkmasına yardımcı oluyor ve dışarı çıkarıyor.

Yolları tükenmiş biri nereye gidebilir ki? Çatı odasına kesinlikle gidemez. Masanın üzerinde pişirdiği kek duruyor, yanında iki şampanya kadehi ve bir demet çiçek. 14 ile 11'in toplamı kaç eder? Garın yanındaki sinemada bir Rus filmi oynuyor. Harika bir film bu, diyor kıza görünmez Hans, montajın ne olduğunu Ruslar herkesten iyi biliyor, görünmez Hans görünmez eliyle kızı elinden tutuyor ve sinemaya sokuyor. Görünmez haliyle bir buçuk saat boyunca yanında oturup elini tutuyor. Sonunda bir buçuk saat geçiyor ve film bitiyor. Katharina sokağa çıkıyor ve her şey hâlâ bitmiş. Zaman öyle ağır ki, geçmesi için ihtiyaç duyduğu gücü yitirmiş adeta. Katharina'nın başka bir yaşamda çatı odasındaki masanın üzerine koyduğu kek, şampanya kadehleri ve çiçekler sonsuza kadar orada bekleyecek.

Frankfurt'ta tanıdığı tek kişi Vadim. Kız çıkageldiğinde onu içeri alıyor, bir sandalyeye oturtuyor ve kahve yapayım mı? diye soruyor. Başka hiçbir şey sormuyor. Kız, evet, diyor ve başka hiçbir şey söylemiyor. Kahve içiyorlar. Sonra, Vadim odasının bir köşesinde kıza yatacak bir yer hazırlıyor, kız da olduğu gibi, üzerindeki giysilerle yatıp uyuyor.

I/25

Agathe'nin evi kâğıt hamurundan. Duvarda asılı ve ikinci perdenin başında yere düşecek resim bir topluiğneyle tutturulmuş. Sahne tasarımcısı Klaus, Vadim ve Katharina'yla birlikte yukarıdan bu maket eve bakıyor; farı, elinde tuttuğu el feneri. Klaus olduğu yerde çömelirken, sahne balkondan aşağı yukarı böyle görünecek, diyor. Bir duvar yerleştir, duvarı geri al, gölge ya da ışık üret, oda ya da doğa manzarası, hepsi tek bir el hareketiyle. Katharina, öğleden sonra 5'te ofiste tek başına oturup telefonun çalmasını bekliyor. Telefon çalıyor. Katharina, Hans'la her zaman konuştuğu gibi konuşuyor, çünkü dün yaşadıkları ona gerçekmiş gibi gelmiyor. Hans da onunla önemli bir şey olmamış gibi konuşuyor. Ne güzel. Birbirleriyle her zamanki gibi konuşuyorlar. Yarın Berlin'de barda? Yarın Berlin'de barda.

Katharina, akşam çatı odasına döndüğünde dünkü felaket gününe dair çiçekler, şampanya kadehleri ve kek hâlâ masanın üzerinde, kaldırıyor hepsini, kekten bir dilim kesip yiyor. Yarın Berlin'de barda? Yarın Berlin'de barda. Yaşamının üstüne dün nasıl bir gölge düşmüştü öyle? Bir şey mi olmuştu? Ya da olan bir şey yok muydu? Belleğine güvenemeyecek mi o artık? Bir gün sonra Berlin'de Hans'la barda oturuyor, her zamanki gibi. Yoksa eskisi

gibi mi? Hans çayına limon sıkıyor, masada gözlüğü ve bir paket Duett duruyor. Katharina'nın iki gün önce Frankfurt'taki sinemada gördüğü filmin adı *Valentin ve Valentina*'ydı. İzlerken görünmez Hans'ın elini tuttuğu film. Şimdi Hans'ı görebiliyor, karşısında oturuyor, sigara içiyor, kahvenin yanına bir Korn likörü daha söylüyor ve laf arasında şöyle diyor: İki gün önce senin yanından çekip gidince aslında rahatladım. Rahatladın mı? Evet, gerçekten rahatladım. Katharina, bunun üzerine çay fincanını alıyor, kolunu uzatıyor ve fincanı bırakıyor; fincan şangırtıyla yere düşüyor ve çay, taş zemin üzerinde porselen kırıklarıyla dolu bir minyatür okyanusa dönüşüyor. Garson kız elinde yer beziyle ânında koşturuyor. Katharina hemen ayağa kalkıyor, özür diliyor, garson kıza yardımcı olabilmek için sandalyesini yana kaydırıyor.

Geriye baktıklarında bekârlığa veda partisi koyacaklar adını, gülerek. Mutlu bir evliliğe adım attıklarının ertesi günü, bekârlığa veda partisi, diyecekler. Beyaz bir yazlık elbise, bir parça perdelik tülden bir duvak, beyaz külotlu çorap ve kızın annesinin 60'lı yıllardan kalma beyaz sandaletleri – annesi geçenlerde az kalsın atıyordu bu ayakkabıları, oysa Katharina'nın ayağına tam uyuyorlar ve şu sıralar yine moda oldular. Onu görünce ne diyecek adam? Beklemenin heyecanı sevişmenin kendisinden daha güzel. Kız, beyaz yazlık elbisesiyle damadı bekliyor, duvağını saçına düğümlemiş, ayaklarına beyaz sandaletleri giymiş, fonda Mendelssohn'un "Düğün Marşı", kapıya koşmadan önce aceleyle kasetçaların "start" düğmesine basıyor.

Hans'a kapıyı açarken tepeden tırnağa beyazlar içinde.

Haksız yere kuşkulandığını söyleyen Katharina'ya inanıyor mu Hans? İnanmak zorunda. Kız, tek söz söylemeden, hoş geldin bile demeden sabah armağanı olarak

Berlin'deki dairesinin anahtarını ikinci kez uzatıyor ona, adamın bu defa almaktan başka seçeneği kalmıyor. Sonra duvağı kaldırıp gelini öpüyor, gelinliği tutup kızın başından çıkarıyor, kız ayakkabılarını ve önce bir bacağının sonra diğerinin üzerinde durarak külotlu çorabını hızlıca kendi çıkarıyor. Şimdi doğru küvete, düğün köpükleri beyaz, kızın rahat etmesi için adam sırtını gidere veriyor. Sivri dizli insanlar zor insanlarmış, bir gün bir yerde okumuş adam bunu ve kendi dizlerini gösteriyor. Saçma, diyor kız, dizlerin sivri ve iyi bir insansın, benimkiler yuvarlak ve ben de iyi bir insanım. Birbirlerine köpükten bıyıklar ve sakallar yapıyorlar, dalgaları birbirlerinin üzerine itiyorlar, çocukluktan yana daha bir sürü şey, derken iyice temizlendikten sonra birlikte yatağa gidiyorlar, düğün geceleri koşullar gereği bir düğün ikindisi oluyor; Katharina, malum lekeler için Hans'ın sevdiği gibi yastığın altına bir havlu hazırlamış.

Ne var ki barışmanın etkisiyle kız rahatlayınca, barışmanın etkisiyle adam rahatlayınca, kız gülünce, adam gülünce, kız adamı öpünce, adam kızı öpünce, onların etlerinin ötesindeki ortamda bütün bunlar olurken, bir zaman katmanı diğerinden fark edilmeden ayrılıyor. Katharina'nın Frankfurt garının tuvaletinde geçirdiği o berbat saatin üzerini adam da kız da suskunlukla örtüp yanıtsız bırakıyor. Çünkü adam o saati bilmiyor, bilmek de istemiyor, çünkü kız anlatmadı ona. Bu tatlı kızın ona sunduğu oyundan öyle duygulanıyor ki Hans, gözleri yaşarıyor, ancak bu oyunun içerdiği teslimiyet de gözünden kaçmıyor. Kızın mı yoksa kendi teslimiyeti mi, bunu bilemiyor ama.

Akşama doğru saat 6'da düğün sona eriyor, Hans'ın akşam yemeğine vaktinde yetişmesi gerek, çünkü konuk bekliyorlar, Heiner gelecek, şu Müller. Katharina da Frankfurt'a dönecek zaten.

I/26

İstasyondaki korkunç olaydan iki gün sonra Katharina'nın Hans'a sunduğu evlilik oyunu, kızın adama olan aşkının karşılığıydı.

Keza, kızın tiyatroda kalma arzusunun şiddetinin de karşılığıydı. Çünkü Hans ona inanmasaydı oradan dönmemek üzere ayrılmak zorunda kalmayacak mıydı?

Kız şimdiye kadarki yaşamında, Thoas'ın Iphigeneia'ya ve onun erkek kardeşi Orestes'e *elveda* dediği o anda yapay ışıkta ahşap zeminden yükselen toz kadar güzel bir şey görmedi. Katharina, yan sahnede durup bir değişim izliyor, aynı zamanda da bu değişimin nasıl yapıldığını izliyor. Seyirci ağlıyor, teknisyenler perde için hazır duruma geçiyor. Kurt kanyonuna düşecek olan kartal, üç buçuk kilo ağırlığında ve hakiki tüyleri var, misinayla donatılmış olarak bir taraftan diğer tarafa doğru süzülürken ağır ağır aşağıya bırakılıyor, böylece düşüşü seyircide gülme yerine istenen dehşeti uyandıracak. Ağır ve anlamlı bir görüntüsü var. Gerçeğin görülebilmesi için çok iyi hazırlanmış olması gerekir, diyor sahne tasarımcısı Klaus. *Hermannsschlacht*[1] için bütün zemin toprakla kaplanıyor, oyuncular

1. (Alm.) Hermann Muharabesi. Heinrich von Kleist'ın 1808 yılında yazdığı, "Teutoburg Ormanı Muharebesi"ne dayanan drama. (Ç.N.)

açısından çok zorlayıcı bir durum, ancak oyun sırasında çamurun ikinci deriye dönüşmesiyle birlikte eserin anlaşılması bakımından aydınlatıcı. İhanetin görüntüsü mavi ışıkta farklı, kırmızı ışıkta farklıdır, bir arya da piyanoyla prova yapılırken kulağa farklı, orkestra eşliğinde farklı yansır. Sofya'dan gelen bir orkestra üç gün konser veriyor, Katharina tek kelime Bulgarca bilmiyor ama buna rağmen etkileniyor, son konserden sonra bütün ekip kantinde bir araya toplanıp içiyor, şarkı söylüyor ve sohbet ediyor, Katharina ve tabii Vadim de aralarında.

Katharina'nın Vadim'in evinde ikinci kez –ki bu defa isteyerek– sabahladığını ve günlerden 21 Eylül olduğunu yaklaşık altı ay sonra Hans ve Katharina kesin olarak bilecekler. Aslında isteyerek değil: Frankfurt'taki çatı odasının anahtarını Berlin'de unutmuştu kız. *Mi chiamano Mimi.*[1] Ama geceyi orada geçirdi de ne oldu? Kız şiltede, Vadim yatağında. O kadar. Başka bir şey olmadı mı? Hayır. Gerçekten olmadı. Ertesi sabah eski bir bira fabrikasının yıkıntılarını ziyaret ettiler, güneş, açık ve ılık bir hava. Kız orada Vadim'in resmini yaptı, bakışlarını o kadar çok silip silip düzeltti ki resim berbat oldu. Sonunda resmi buruşturup önüne ilk çıkan çöp kutusuna attı. Vadim ona şaşkınlıkla bakakaldı. Öğleden sonra bir Fritz Lang retrospektifi, sessiz *Nibelungen*. Özellikle de filmin sessiz oluşu kızın bir saniye bile dikkatini dağıtmadan büyülenmiş gibi oturmasına yol açtı. Oturmasına mı? Yoksa oturmalarına mı?

Kızın takviminde bu konuyla ilgili bir not bulunmuyor.

1. (İt.) Bana Mimi derler. Puccini'nin *La Bohème* adlı operasını ikinci şarkısıdır. (Y.N.)

Bir sahibe elinde kamçıyla ayakta durmuş, besleme karşısında yerde, kıçını sahibesine çevirmiş, kıçı açıkta, ama hizmetçi kız bunun dışında giyinik, üzerinde önlüğü ve şapkası var. Düğünlerinin birinci ayı şerefine Hans, Katharina'ya bu fotoğrafları getirmiş. Fotoğraf serisini siyah beyaz çoğaltmış ve yapaylığın belirginleşmesini sağlamak için paspartu çerçevelere oturtmuş. Bol fırfırlı, siyah beyaz fotoğraflar bunlar, çıplak kısımları çerçeve içine alınmış. Bak bunlara, diyor adam. Kız, albümün sayfalarını çeviriyor, adam karşısında oturuyor. Kızın fotoğraflara bakışını izliyor. Kız sanki kucağında Dürer eserleri ya da Picasso kolajlarıyla dolu bir albüm tutuyormuş gibi sayfaları ciddi bir ifadeyle çeviriyor. Sahibe kölesini dövüyor, hizmetçi kız başını kaldırmış, gözünde yaşlarla sahibesine bakıyor, sahibe kamçısını besleme kızın dolgun memelerinin üzerine enlemesine bırakmış ve kıza başını sahibesinin yukarı doğru yükselen bacaklarının arasına sokmasını emrediyor, kendisine buyurulan her şeyi yapmak zorunda olan kızın uzattığı diline tepeden bakıyor. Hans, fotoğrafları inceleyen Katharina'yı izlerken tahrik oluyor. Gösterdiği şeylerin kızın içine nasıl işlediğini, zaten işlememesinin imkânsız olduğunu görüyor. Müstehcen manzara Katharina'nın gözlerinden girip düşüncelerine ulaşıyor. Oradan bir daha asla çıkamayacak. Katharina'nın yüzü böylesine temiz olmasa Hans, aldığı zevkin yarısını bile alamayacak.

Katharina Hans'a yazıyor: Yalnızca birlikte geçirdiğimiz anlarda mutluyum.

Ve gerçek bu.

Takvimine yazıyor: Vadim'le maket çalıştık.

Ve bu da gerçek.

Sabahları tiyatroya gelir gelmez ilk iş olarak gözünün Vadim'in bisikletini aradığını yazmıyor. Vadim'in

evinde ekimde iki kez ve bir kez de kasım başında yatıya kaldığını da yazmıyor. Vadim'in kollarını beğendiğini, içinden onları ısırmak geldiğini ama ısırmadığını yazmıyor. Vadim'in evinde kaldığı geceler artık onun yatağında yatıyor, ama giyinik oluyor daima, Vadim'in onu soyması ve öpmesi yasak.

Bütün bunları Hans'dan saklıyor ama her şeyden önce kendinden saklıyor.

Kayıt altına alınmamış şeyler yaşanmamış demektir.

Kasım ve aralık aylarında her fırsatta akşamları Frankfurt'tan kalkıp Berlin'e gidiyor. Gidiyor mu yoksa kaçıyor mu? Hans'la sabahın köründe Espresso'da, Arkade'de, Nicolaiviertel'de buluşup kahve içiyorlar, kız sonra saat 10'da atölyede tam vaktinde işbaşı yapabilecek şekilde Alexander Meydanı'ndan trene biniyor.

Hans, o 11 Eylül günü 2. peronda trene yeniden binip Berlin'e döndüğünde rahatlamıştı gerçekten. Hem rahatlamış hem de ölesiye kederlenmişti.

Şimdi her şey yine eskisi gibi.

Harika. Ve zor.

Adam Katharina'yı tutmak istiyor, aynı zamanda bırakmak da zorunda, gelgelelim kuşku onu yiyip bitiriyor, güçsüz bırakıyor. Hacks'ın tiyatro oyunlarından birinde geçen bir cümle son haftalarda aklına gelip duruyor: *Gönüllü fedakârlığın yükü, onu taşırken artar.* Kız, onu severek fedakârlık mı yapmış oluyor? Adam kızın içtenliğini o eylül ikindisinde 2. peronda her durumda harcadı. Kız onu iki gün sonra gelin kılığında karşıladığında, adam bir süredir kendini teslim ettiği kuşkuyla doluydu aslında. Kıza yazdığı kitabının onu böylesine zorlaması bundandı belki de.

I/27

Katharina'nın ona duyduğu aşk, kitap bittikten sonra da kız hâlâ onun olacak kadar büyük müydü, daha önemlisi o zamana kadar sürecek miydi? Bu romana başlamasına kız neden oldu, gelgelelim çalışmasını özünde içinde büyüten toprağın kızla bir ilgisi yok, unutmanın balçığından yükselen anılar çoğaldıkça fark ediyor bunu adam. İnsan geçmişin yıkıntılarına ve umutlarına ansızın fazlaca ilgi duymaya başlayınca bunların bugünün yıkıntılarıyla ve umutlarıyla ilişkili olduğunu elbette anlıyor. Ayrıca bu ilgide haftalardır savaş sonrası dönemini yazmaktan kendini alamamasının da payı var muhtemelen. Meseleyi Müller'le de görüştü. Müller, 50'li yıllarda yazdığı *Lohndrücker*[1] oyununu Deutsches Theater'de sahneleyerek herkesi şaşırtmak istiyor, prömiyer ocakta yapılacak. Gösterimin bir mezar yazıtı kadar sade olmasını istediğini söyledi. *Olanları gömebilir misin? Hayır.* Hans, program kitapçığı için bir metin hazırlamayı kabul etti. On sekiz yaşındayken sonun içinde bir başlangıcın barındığına inanırdı, fakat şimdi bunun tam tersiymiş gibi geliyor ona. Bu durumda vaktiyle babasıyla arasını açan

1. (Alm.) Ücret kırıcı. (Y.N.)

soru hâlâ yanıt bekliyor. Babası, kariyerini faşistlerin kinine ve hırsına borçlu olan bir adamdı.

Poznan Reich Üniversitesi'nin fikrî ve siyasi duruşu, bilim ve eğitim alanlarında Reich Mareşali Hermann Göring tarafından üniversiteye bağlanan Alman Doğu Araştırmaları Reich Vakfı'yla beraber sembolik olarak belirlenecektir. Böylece üniversitenin görevleri tamamen, Doğu'daki siyasi çalışmalarımızın fikrî silahlanma denetimi çerçevesi dahilinde bulunacaktır. Babasının profesörlüğe atanmasının ardından ailesi evde büyük bir davet vermişti, yetişkinler şampanya içmişti; evdeki yardımcı, Hans için özel olarak *pommernkanne*, yani cam testide çocuk puncu hazırlamıştı, buz küpleri testinin yan tarafından içine daldırılmış ağızla üflenmiş ayrı bir kabın içindeydi. *Pommernkanne* sözcüğü, Hans'ın kafasının içinde varlığını bugüne kadar korumuştu, oysa onlarca yıldır bu testilerden görmemişti. Bu testinin içinde ne, dışında ne vardı? Vaktiyle bunun üzerine düşündüğünü de anımsıyor bugün. *Pommernkanne. Doğudaki Alman yaşam alanlarının fikrî, mali ve ahlaki açıdan Almanlaştırılması.* Hans, haftalardır Devlet Kütüphanesi'nin arşivinde çalışıyor, duvarlarında hâlâ 1945 Nisan'ından kalma kurşun deliklerinin olduğu Unter den Linden Bulvarı'ndaki o kurşuni büyük binada oturmuş, kendisinin çocuk olduğu dönemin sayfalarını çeviriyor. Devlet Kütüphanesi'nin yan bölümlerinden biri bombardımanlarda yıkılmıştı ve bugün hâlâ enkaz halinde duruyor. Hans, sekiz yaşındaydı ve o akşam istediği saate kadar uyanık kalmasına izin verilmişti, daha doğrusu babasının çalışma odasındaki uzanma koltuğunda uyuyup kalıncaya kadar. Anne ve babasının vaktiyle ikindi kahvelerini içerken okudukları gazeteleri karıştırıyor şimdi. *Der*

Freischütz[1] – görevi yerine getirme oyunu, çağa uygun bir eser. Uvertürün *do majör* akorunu demek o gün ilk kez duymuştu. Okuyor ve kendini görüyor: Yandan ayrılmış saçları ve boynunda çocuk kravatıyla kırmızı kadife koltuğa oturmuş, kurt kanyonunun içinde. *Seni hiçbir şey bu derin düşüşten koruyamaz!* İç nedir? Dış nedir?

Hans, vaktiyle anne ve babasının mutlaka okumadığı gazetelerin de sayfalarını karıştırıyor. Okumak ya da okumamak. Sanki gerçek, insanın seçebileceği bir şeymiş gibi. Wehrmacht, Sovyetler Birliği'ne giriyor, *Doğu'da yeni yaşam alanları* kazanıyor ve ilhak edilen bölgede yaşayan halkı kelimenin tam anlamıyla gömüyor: Anne, gözlerimizin içine neden toprak atıyorlar?

Topraktaki hareketlerin kesilmesi üç gün sürmüş.

Diri diri gömülen en son insanların da solumayı bırakması üç gün sürmüş.

Alman araştırmacılar ve eğitimciler burada üstün bir anlayışla, hedefi belli bakış açısıyla ve emin ellerle bir çalışma başlatıyorlar – çalışmaları yeni Doğu'nun fikrî tesir sahasının odağı olacak, gelişmekte olan bu halkı Alman ruhunun arındırıcı ateşinde kenetleyecek ve geleceğe giden yolunu aydınlatacak.

Aradan on yıl bile geçmeden babası yine profesör olmuştu, bu kez Göttingen'de, çünkü onun Doğu'nun tarihi üzerine sahip olduğu bilgilere Federal Almanya'da da güven büyüktü.

Brecht bir gün bir prova sırasında; süreklilik, yıkıma

1. (Alm.) Nişancı. Carl Maria von Weber'in bestelediği üç perdelik opera. Sevgilisi Agathe'yle evlenmek için atış yarışmasına katılan Max'ın, dilediği nesneyi tam isabet vuracak mermi elde etmek üzere şeytanla anlaşma yapmasını anlatır. (Y.N.)

sebebiyet verir, demişti. Gencecik yazar Hans, seyirci salonunun karanlığında not defterine, Süreklilik, yıkıma sebebiyet verir, diye yazmıştı.

Anne, gözlerimizin içine neden toprak atıyorlar?

Ölenlerin unutulması ne kadar sürer? Sadece Sovyetler'den yirmi yedi milyon ölü. Kefaret umuduyla canlılarla adeta göbek bağıyla bağlı ölüler. İster babasının sessizliği ister kendi isyanı olsun her şey bu kurbanlarla ölçülüyordu. Babasının yerinde olsa farklı bir yol seçeceğini kendine ve beşeriyete on sekiz yaşındayken kanıtlamak istemişti. Farklı bir yol seçer miydi peki? Yoksa her insan, zamanın o an aklına gelenleri içine rasgele doldurduğu bir kap mıydı yalnızca? İnsan, aynada gördüğü kişi üzerinde iktidar kurabiliyor muydu? Yoksa aczinden sadece başkaları üzerinden mi kurtuluyordu? Suçunu itiraf etmek, her koşulda Ben demeyi gerektirirdi. Ne var ki böyle bir Ben Batı'nın hiçbir alışveriş caddesinde satılmıyordu.

Hans, Doğu Berlin'e taşınarak ömürlük bir karar verdiği tarihte Katharina'nın şimdi olduğundan daha gençti. Her şey yolundaymış gibi beş yüz yıldır ayakta duran karkas binaların olduğu Göttingen'den ayrılmıştı, Auschwitz varken de ayaktaydı bu binalar, savaştan sonra da hâlâ öylece duruyordu, her şeyin ürkütücü derecede sözümona yolunda gittiği bu dünyadan çıkıp harap durumdaki Berlin'e, Alman katillerin hasarlı başkentine gelmişti ve kentin her köşesi hâlâ savaş kokuyordu: boş arsalar, harabeler, savaş öncesinde yapılmış badanaları dökülen duvarlarda kurşun delikleri, eğri büğrü arnavutkaldırımları üzerinde boşluğa uzanan tramvay rayları. Gerçek, yıkımdı. Ancak Berlin'in doğusunda bu gerçeğin zemininde yeni, hiç görülmemiş bir ışık parlıyordu: Humbold Üniversitesi ana amfisinde görkemli bir Stalin

köşesi – muzafferin portresini kırmızı ampuller çevreliyordu, portrenin üzerine yerleştirildiği masa, kırmızı bayrak kumaşıyla örtülüydü. Bu ışıma Hans'ı ilgilendiriyordu. Buna bir de Ernst Busch'un Mayakovski'nin "Sol Marşı"nı söyleyen, hoparlörden caddelere yayılan sesi ekleniyordu: *Toplanın tayfalar! Bırakın didişmeyi!* Burada Hans'ı istiyorlardı. Burada yapacak iş vardı. Burada, gelecek adını hak eden bir şey başlamaktaydı. Sonsuza dek barış, üretim araçları üzerindeki özel mülkiyet kaldırılacak, insanlık kendiyle barışacak. Georg Knepler, müzikoloji dersi veriyordu. Hans Mayer, Leipzig'de, trenle iki saatlik mesafede Alman edebiyatı dersleri veriyordu. Bertolt Brecht, Berliner Ensemble tiyatrosunda oyunlar sahneye koyuyordu.

Goya'nın bir tablosu vardır: *Sopalarla Düello.* Arkadaşı Grischa Mayer bunu adama geçenlerde Espresso'da gösterdi. Dövüşen iki kişi, çarpışma meydanları olan toprağa dizlerine kadar gömülmüş. Katharina, geçen hafta Zion Kilise'sindeki punk konserinden sonra dehşete kapılınca adamın aklına bu tablo geldi. Neo-Nazi'ler, bisiklet zincirleri ve levyelerle kiliseye saldırmıştı. Yahudiler dışarı. *Sieg Heil.* Katharina'nın arkadaşı Sibylle sunağın altına saklanmış, Katharina yan kapıdan kaçmıştı. Punklar yasadışıydı, neo-Nazi'ler yasadışıydı, iki tarafta da solgun yüzlü gençlerdi ve Ludwig onlardan biri olabilirdi. Her iki taraf da onları isteyen bir dünyanın arayışı içindeydi. İyi ya da kötü amaçla. Bisiklet zincirleri. Levyeler. Katharina, dışarıda polislerin olduğunu, ancak yerlerinden kıpırdamadıklarını anlatmıştı. Yesinler birbirlerini! *Süreklilik, yıkıma sebebiyet verir.*

Ölen onca insan seni neden ilgilendirmemişti? diye babasına sormuştu Hans ve babası sessiz kalmıştı.

Solgun benizli delikanlı Hans, Almanya'nın antifaşizmin kırmızı bayrağında yazılı olan kısmında karar kılmıştı.

Ölen onca insan onu ilgilendiriyordu.

Ödediği bedel, umutlarını yükseltmişti.

Ya kırk yıldır yanıt sandığı şey yanıt değilse ve bundan sonra da olamayacaksa o zaman yapılan fedakârlık kırk yıllık gecikmeyle boşa mı çıkmıştı? Peki aşağı inip ölenlere boş yere öldüklerini söylemeye kim cesaret edecekti?

Olanları gömebilir misin? Hayır.

I/28

Şimdi her şey ocak ayındaki o güne doğru kayıyor. Şimdi bir yaşam diğeriyle artık geri alınamaz şekilde bağlantılı. Şimdi Katharina'nın Berlin'deki mutluluğunun bedeli Frankfurt'taki mutsuzluğuyla ödeniyor ya da tam tersi oluyor. Ancak kız Vadim'e hâlâ kardeşim, diyor; bazen atölyede ayakta dururken birbirlerine yaslanıyorlar, o kadar; Katharina, nereye gideceğini bilemediği o eylül akşamında Vadim'in onu evine alıp kahve pişirmesini hatırlıyor bazen. Öğleden önceleri yabancı omza dayanıyor, ikindileri Berlin'e gidip Hans'la sevişiyor, akşam olup Hans ailesiyle yine akşam sofrasında otururken kız ona yazıyor: O *gün, vedalaştıktan sonra dönüp yeniden yanıma gelmen ne büyük mutluluktu.* Şimdi o da aynı şekilde dönüp ortak geçmişlerine bakıyor. Hans, radyoda çalışmak yerine Frankfurt'taki tiyatroda dramaturg olamaz mıydı? Hans, radyodaki ekim programında her zaman birlikte dinledikleri parçaları çalıyor: "Das wohltemperierte Klavier", "Siegfried Idylle, Kunst der Fuge"[1]. Kız da gece vakti Frankfurt'taki çatı odasında oturmuş, buraya gelirken annesinin yanına verdiği altı pille çalışan küçük radyosun-

1. (Alm.) İyi Düzenlenmiş Klavye (Johann Sebastian Bach), Siegfried İdili (Richard Wagner), Füg Sanatı (Johann Sebastian Bach). (Y.N.)

dan kendisine en yakın olan sesi dinliyor. Frankfurt-Berlin arası trenle bir saat. Tersi de aynı süre. Ancak Hans yalnızca bir kez geliyor, kasımda, kızın Berlin'de olduğunu bildiğinden kapısına bir gül takıp sürpriz yapıyor. Kuşkulanıyor mu adam ondan? Hatta kızdan vazgeçmiş bile olabilir mi? Şimdi her şey, ocak ayındaki o tek bir güne kayıyor, insan başta gıcırtılı hafif bir ses duyar gibi oluyor, sonra ağır ağır yükseliyor ses. *Müthiş içten*, diye yazıyor kız Hans'a, *yeni âşık olmuş gibi, ilk günkü gibi*. Yine de emin değil, sözcükler ihanet mi ediyor acaba? Gerçeğin diğer tarafta aranması gerekmiyor mu aslında? Dikkat dağınıklığı da var, keyifsizlik, hüzün. Hans altı aydır evinden sadece iki gece uzak kalabildi, Katharina'nın Berlin'deki evinde buluşuyorlar o zaman, önce sevişip sonra yemeğe çıkıyorlar, akşamları müzik dinliyorlar, dişlerini birlikte fırçalayıp yatıyorlar, ertesi sabah birlikte kahvaltı ediyorlar. Biteli altı ay olan ortak gündelik yaşamlarındaki gibi yaşıyorlar. Katharina, artık ona ait olmayan o yaşamın hâlâ her ânını aklında tutuyor. Kızın ona Deutsches Theater'in kantinine eşlik etmesine bir kez izin veriyor Hans, Heiner Müller orada, beyaz bir Kızılderili'ye benziyor, Katharina'ya gülümseyip başıyla selam veriyor. Hans kızı bir kez çalıştığı ofise götürüyor, masanın üzerini boşaltıyor, kızın başını sert ahşabın üzerinde aşağı doğru bastırıp arkasına geçiyor. Deutsches Theater'in dramaturgu Weigel gelmeden önce yarım saatleri var; Weigel kapıya vurduğunda Katharina sevişmekten kızarmış yanaklarıyla metronun yolunu çoktan tuttu bile. Aynı masanın üzerine şimdi program kitapçığının taslaklarını yayıyorlar. Hans kızı *Lohndrücker*'in provalarına götürmüyor, birileri bir şeyler sezebilir çünkü. Sadece bir keresinde prova arasında dışarı çıkıyor, Deutsches Theater'in karşısındaki meydanda kızla on dakika oturuyor, bir sigara içiyor, Katharina'ya annesinin

yüz metre ötedeki evine kadar eşlik ediyor. Kız, onunla tanıştığında bu evde yaşıyordu. Şimdi vedalaştıkları bu binanın holü, Hans'ın buraya ilk geldiği günkü gibi kokuyor. Loş merdiven sahanlığı. Kızın odası ve dikey çubuklu karyola. Aşındırıcı sesi Hans duymuyor mu? Kız duyuyor mu peki? Hans, seyahat acentesine gidip başvuru formu aldıkları ikindiye "nikah dairesi acentesi" adını takıyor. Ardından Uluslararası Ticaret Merkezi'nin barına gidip birer kadeh şampanya eşliğinde seyahatlerini planlıyorlar: Gelecek yaz birlikte Moskova'ya gidiyoruz! Moskova'ya ulaştıklarında evlerinde olacaklar. Kız adama fotoğraflar getirmiş: Kız, eskiden tül perde olan gelin duvağına sarılı; adam fotoğrafları "büyüleyici" buluyor, zarfları cebine sokuyor. Aşkımıza! Aşkımıza. Karısı geçen yıl evde mektupları bulduğundan beri, adam Katharina'nın verdiği her şeyi işyerinde saklıyor, ama buranın anahtarı Radio I'de çalışan eski sevgilisinde de var, unuttu mu yoksa? Bir gün Hans dışarıdayken sabık sevgili odasına giriyor, genç gelinin fotoğraflarını buluyor ve Hans gelince ona lanet okuyor. Adama kehribar rengi gözleriyle bakıyor, saçlarını arkaya atıyor, parmağıyla onu işaret edip lanet okuyor. Lanet mi, gerçekten mi? İki yüzyıllık aydınlanma boşuna mıydı? Hans kadını iterek odadan çıkarıyor. Her şey moloz gibi yığılıyor, sonra her şey harekete geçiyor, her şey derine yöneliyor; her şey, en ufak taş parçası bile yerçekimine yeniliyor ve daha büyük parçalarla birlikte sürükleniyor, hatta o da başka parçaları koparıp götürüyor. Hans, evliliğinin yirmi sekizinci yıldönümünü kutlamaya öğlende Katharina'yla başlıyor; Katharina takvimine, *her zamankinden daha güzeldi*, yazıyor. Katharina bir başka gün, *resim salonunda toplantı*, yazıyor ve toplantıyı hatırlayınca Vadim'in toplantı sonrasında boş odada bluzunu kaldırıp memelerini öptüğünü de hatırlıyor, çünkü Vadim'in onu dudaklarından öpmesi hâlâ yasak. Hans

onu tam da o akşam telefonla aramadı. Her şeyi görüyor mu yoksa? Tanrı gibi yani? Hayır, Hans Tanrı değil, not defterinde şunlar yazılı: *Akşam, çoktan sabık olmuş ama buna direnen kişiyle kahreden konuşma.* Yakındakiler, ama uzaktakiler de kayıyor, ocak ayındaki o güne doğru koskoca bir cephe kayıp gidiyor. Katharina, Oder kıyısında yürüyor, kar tanelerinin kara sulara gömülüşünü ve suyla buluştuğu an eriyişini görüyor; rahatsız edici duygunun son bulacağına dair kendine yemin ediyor, ama son bulmuyor, Berlin'de Hans'la Godard'ın *Adı Carmen* filmine gidiyorlar, Frankfurt'ta Vadim'le *Don Carlos*'a, Alexander Meydanı'nda Hans'la gotik kilisenin kilitli kapıları önünde kalakalıyorlar, içeride Mozart çalıyor, "Requiem", *onların* "Requiem"i, ilk akşamlarının müziği, içeri girmek için geç kaldılar, ayrıca biletleri de yok. Kurşundan geniş kapıya on dakika boyunca yaslanıp kulak kesiliyorlar. Katharina, Vadim'le birlikte bir afişin taslağını hazırlıyor, Hans'la birlikte Pankow'daki mezarlıkta karlar içinde yürüyerek Ernst Busch'un mezarına gidiyorlar. Bir seferinde ikisi Prenzlauer Berg'de iki yabancıymış gibi tesadüfen karşılaşıyorlar. Her şey kayıp gidiyor, ancak hareket öyle büyük ve ağır ki, uzaktan algılanamıyor bile. Hans, galiba Vadim bana âşık oldu. Sen peki? Ben mi? Hans'la yalnızca çok şeyi değil, keşke her şeyi tartışabilseydi, ama çok şey istemiş olurdu o zaman. Kız Hans'a bir defasında, ona duyduğu sevginin bir anneye duyulan sevgiye benzediğini söylemişti. Başka türlüsü olamazmış gibi. Öylesine doğal ve gerçek. Bir anneye mi? diye sorup başını iki yana sallamıştı Hans, ama konuyu irdelememişti. Hans yıl sonuna doğru huzursuzlanıyor, sanki nefes darlığı çekiyormuş, sanki zamanları tükeniyormuş gibi: Kızla sergiden sergiye koşmak, bir sinemadan çıkıp ötekine girmek istiyor, Dessau'nun *Verurteilung des Lukullus* operasını uzun zamandır planladığı gibi bir an önce kızla birlikte dinle-

mek istiyor. Kıza salt yakın olmaktan korkuyor mu yoksa? Yoksa Katharina Berlin'e artık misafir olarak geldiğinden beri aşkları boşluğa doğru mu yuvarlanıyor gerçekten? Hans, üç kez kolunun altında plakla geliyor, ancak birliktelikleri her seferinde yalnızca kahve, şampanya ve yataktan ibaret oluyor. Bu çok mu, yoksa az mı şimdi? Birbirlerini yanlış anlamaları için bir an yetiyor, kavgaya tutuşmaları için tek bir yanlış söz – gelgelelim barışmak için değerlendirecekleri geceleri olmuyor önlerinde. Katharina, turnede sahneleyecekleri bir oyunun hazırlıkları için Hoyerswerda'ya gidiyor, akşam telefonlaşırlarken Hans "çöplük" dediği kentin adını yine unutuyor. Kasımda düzenlenen yazarlar kongresinde Christoph Hein sansürün kaldırılmasını talep etti, ama devlet onu hapse atmadı. Gösterecek dişi kalmadı devletin, acınası yaşlı bir köpek olup çıktı. Bunun ne demek olduğunu biliyor mu kız? Adam kızın gündelik yaşamına uzak kaldı, kız da onun. İki kardeş olamaz mıyız? Vadim, boş sahnede Katharina'yla birlikte bir toplantıdan kalma kürsüde duruyor, başını önüne eğip yerdeki siyah tahta döşemelere bakıyor ve sesini çıkarmıyor, başını hayır anlamında belli belirsiz sallıyor yalnızca. Her şeyin daima iki ucu vardır, demişti Köln'de büyükannesi. Gerçekten her şeyin mi? Katharina, Hans'ı partinin yıllık eğitim toplantısından almaya tüllü şapkayla gidiyor, bir başka sefer kendini ona beğendirmek için jartiyer giyiyor, gelgelelim döpiyesi gösterdiğinden daha fazlasını gizliyor. Hans, kızın bitkin olduğunu ama nedenini kestiremediğini söylüyor, kızdan yatıp uyumasını istiyor, bir doktor gibi kızı yatağa yatırıp kendi de yanına uzanıyor, oysa kız ne bitkin ne de hasta. Kız, yılbaşı gecesi Sibylle ve birkaç arkadaşıyla birlikte Berlin'deki bir binanın çatısına çıkıyor ve önündeki belirsiz yıla doğru bakıyor. Ocak ayı başında Hans kıza ertesi gün çalışacaksa akşamları trene

atlayıp Berlin'e gelmeyi yasaklıyor; kıza artık onun kardeşi olmak istemeyen Vadim'in yaşadığı Frankfurt'tan kaçmayı yasaklıyor. Hans, iddia ettiği gibi kızı mı sakınıyor? Kız şartlı mı tahliye edildi? Yoksa sürgünde mi? Newton kanununda kütlenin ivmeyle artan kuvveti ölçülür. Vadim kıza, yıllardır masasında duran, aslında bir özelliği olmayan bir tahta parçası armağan ediyor. Hans, figür çizimi çalışmaları için kıza modellik yapıyor, poz verirken "Das wohltemperierte Klavier"i dinliyor ve notaları takip ediyor. Sonrasında ısınmak için kendini yatağa atıyor, kız da yanına uzanıyor. *Umulmadık, eşsiz, aşina.* Katharina, ocak ortasında güzel sanatlar fakültesine başvuru dosyasını teslim ediyor. Sonbaharda öğrenimine başlayabilecek mi? Hans o zaman onunla mı yaşayacak? Ama umuttan ses seda çıkmıyor, kız geleceğe dair dayanağını kesin olarak yitirdi sanki. Katharina, aksesuvar deposunda erotik fotoğraflarda gördüğüne tıpatıp benzeyen bir kamçı bulunca buna gizlice el koyuyor, Hans'a vermek üzere Berlin'e giderken yanına alıyor. Bir plastik poşet içinde Doğu İstasyonu'ndan dosdoğru Arkade'ye götürüyor. Erkekliği bir plastik poşet içinde yanında gezdiriyor. Neler yapacağımızı bilmek güzel mi? Evet, güzel. Ne var ki Berlin'de bir gün geçirebilmek için neredeyse bir hafta beklemek zorunda kız. Hans, beklemenin heyecanı vesaire, diyor. Kız bu yolla özgürlüğünü kendinden mi satın alıyor? Akşama not defterine, *plastik poşetin içinde böyle bir şeyle kentte dolaşmak güzeldi*, diye yazıyor. Kız duştayken ya da uyurken Hans bazen onun not defterini okuyor olabilir. Sahtecilik kızın çoktan tenine işlemiş de olabilir. Belirsiz, belirsiz bir yıl var önünde, tıpkı sırrı bozulup kararmış bir ayna gibi. Görmenin yol açtığı gürültüyü duyamıyor mu peki kız? Harekete geçmiş bu şeyler nasıl canlı, şu uğultu, düşme ve kayma ne müthiş canlı!

Katharina ertesi sabah Frankfurt'a dönüyor.

Önce yavaş oldu, sonra daha hızlı ve daha hızlı ve sonunda her şey düştüğü yere indi, dibe vurdu ve kişi aynanın öbür tarafına ancak bu dibin içinden geçerek ulaşabiliyor. Katharina gece yarısına kadar çeşitli mukavvalar kesiyor, Vadim yeni prodüksiyonun taslağını çiziyor, önce *Kuğu Gölü* balesini kulis hoparlöründen dinliyorlar, alkış başlayınca hoparlörü kapatıyorlar. Gece bekçisi son turunu atmadan binadan çıkmaları gerekiyor, ama onlar böyle yapmıyor, bekçinin geldiğini duyunca ışığı söndürüp masanın arkasına siniyor ve seslerini çıkarmıyorlar. Hans ise aynı saatte Berlin'deki aile evinde oturmuş Katharina'ya daha önce birine hiç yazmadığı gibi bir mektup yazmaya başlıyor. Bir haftaya kalmadan kamçı hafif bir ses çıkararak havaya kalkacak ve onu cezalandırmasını bekleyen kızın çıplak tenine gerilerek inecek. Her şeyin hakkını verebilmek için bütün bir günleri, saat 10'dan akşam altıya kadar zamanları olacak. Hans'ın yazmaya başladığı mektupta "yarak", eşanlamlıları "penis" ve "sik" sözcükleri otuz dört defa geçiyor. Katharina'nın Vadim'in onu dudağından öpmesine ilk kez izin verdiği sırada Hans, mektubunda sekiz kez "azgın" sözcüğünü kullanıyor. Katharina kazağını kendi çıkardığı sırada ve Vadim onun kazağının altına giydiği bluzunun düğmelerini açtığı sırada, kız nihayet ellerini Vadim'in tişörtünün altına soktuğu ve bedenini kavradığı, Vadim'in o pürüzsüz, sıcacık ve sımsıkı tenine dokunduğu sırada Hans, "am" sözcüğünü altı kez yazıyor. Altı kez "kalça", yedi kez de "ıslak" yazıyor. Katharina'nın ve Vadim'in giysileri bir bir üzerlerinden atıldığı ve atölyenin zemininde kâğıt kırpıntılarının, mukavvaların ve taslakların arasında birbirlerine kenetlendikleri sırada, hışırtılar arasında Katharina Vadim'i saçlarından yakalayıp

başını iyice kendine yaklaştırdığı, öyle ki kendi ağız boşluğuyla Vadim'in ağız boşluğu artık ayırt edilemez olduğu sırada, işte tam o sırada Hans "dik" ve eşanlamlısı "taş gibi" sözcüklerini üçer kez, "dil", "dilini sokup çıkarma" ve "dilinin ucu" gibi bağlantılı sözcükleri toplam sekiz kez, "bacakların ayrılmış" sözcüklerini de iki kez yazarken, işte o sırada Katharina kendi istediği, Vadim'in de istediği şeye direnç göstermeyi nihayet bırakıyor, her şey çözülüp bir oluyor ve o sırada Hans Berlin'de evinin cumbasındaki küçük çalışma masasında oturmuş içinde "sikişmek" sözcüğünün on iki kez; "inleme", "memeler", "yalama" sözcüklerinin birer kez, ancak "kıç", "göt" ve "arkadan" sözcüklerinin tam yirmi bir kez geçtiği cümleler yazıyor. Katharina, Vadim'in bedenini keşfe başladığı, kendini baş aşağı Vadim'in bedeninin üzerine bıraktığı, Vadim'i doya doya yiyip kana kana içtiği sırada, Vadim'in de onu doya doya yiyip kana kana içtiği sırada, ama belki de artık sakinleşip yan yana uzandıkları sırada, çırılçıplak ve dip dibe, birinin soluğu diğerinin soluğu olduğu sırada, Hans "cezalandırma", "tecavüz" ve "şiddet" sözcüklerini birer kez yazıyor.

Gece ise henüz girdikleri 88 yılının 19 Ocak'ını 20 Ocak'a bağlayan gece.

I/29

Hans'ın armağanı olan takvime kız artık hiçbir şey yazamıyor.

Hans, mektubuna bir başlık buluyor: "Bir Azize'ye Notlar" Mektubu bir zarfa sokuyor ve zarfı kız izin gününde Berlin'e gelmeden önce yatağının içine bırakıyor.

Katharina hiçbir not düşmüyor.

Hans not düşüyor: *moskova gezimizin rezervasyonunu yaptırdığımız günün sabahında uyuyakalıyor, bana annesinin temizlikçisiyle haber yolluyor.*

Katharina hiçbir not düşmüyor.

Hans not düşüyor: *kamçının siftahı yapıldı.*

Katharina hiçbir not düşmüyor.

Hans not düşüyor: *katharina laubali, ortam kasvetli.*

Katharina hiçbir not düşmüyor.

Hans yazıyor: *onu kısacık bir an görebilmek için doğu istasyonu'na gittim ama kaçırdım.*

Katharina hiçbir not düşmüyor.

Katharina, zamanın sahipsiz topraklarında yolunu şaşırdı.

Nasıl çıkacak bunun içinden?

Lohndrücker'in prömiyeri 27 Ocak'ta yapılacak, aynı akşam Frankfurt an der Oder'de *Freischütz*'ün prömiyeri var.

Vurma beni, güvercinim ben, diye haykırıyor Agathe, Max lanetli kurşununu beyaz güvercine doğrulttuğunda – güvercin gerçekte onun lanetli nişanlısı.

Vurma, kör kızım ben, diye sarhoş aksesuvarcı yan sahnede eski tiyatro şakasını tekrarlıyor.

Katharina buna gülemiyor.

Vadim'den kaçıyor, Vadim'in konuşma isteğini geri çeviriyor.

Katharina'nın takviminde o satır boş kalıyor.

Hans not düşüyor: *katharina, sibylle ile lohndrücker'in 3. gösteriminde. Onu fuayede bekliyorum, sesini bütün sesler arasından seçebiliyorum.*

Katharina'nın takviminde o satır boş kalıyor.

Hans not düşüyor: *metroya gidiyoruz, dimitroffstrasse'ye kadar birlikte yolculuk yapıyoruz.*

Katharina'nın takviminde o satır boş kalıyor.

Hans not düşüyor: *bir yıl önce bugün* dies irae, *öfke günü*.

Karısının geçen sene Katharina'nın mektuplarını bulup Hans'ı evden attığı gün bu.

Katharina'nın takviminde o satır boş kalıyor.

Ücret kırıcı Garbe, ocağın duvarını ocak çalışırken örüyor, ayağındaki takunyalar bin derece sıcaklıkta ansızın tutuşabilir: Bir sosyalist Hermes. Başka yerlerde sorgulanan ve başka anlamda sıcak olan şeylerin kararı ateşle dip dibeyken veriliyor. Standartlar, artık halkın tamamına ait olan üretimin standartları. Ancak halkın bunu anlaması gerekiyor; bu halk beş yıl önce bambaşka bir halktı henüz, anlayışı bambaşkaydı ve daha heyecanlıydı, maalesef. Standartlar neden böylesine yüksek? Doğu'da yerinden sökülen fabrikalar ne olacak? Mağlup olan Almanlar gözetilmeden Ruslara cömertçe ödenen savaş tazminatları peki? İngilizler, Fransızlar, Amerikalı-

lar müşteri üretiyorlar, Rus hattındaysa savaş borçları ödeniyor. Standartlar, artık halkın tamamına ait olan üretime dönük standartlarmış. Peki insan bunu nereden anlasın? Batı çoktan yeniden tereyağı zıkkımlanmaya başlamışken buradaki margarin istihkakından mı anlayacak? *Gerçek daima somuttur.* Kanaat nasıl üretilir? Ve nasıl yayılır? Bin derecede mi? Hans, bir gün gittiği Hamburg'dan bir afiş getirmişti, işyerinde odasının kapısında yıllardır asılı. Marx, Engels, Lenin – ve üç kafanın üstünde şöyle yazıyor: *Herkes havalardan bahsediyor.* Altında: *Biz hariç.* Hata tam da burada, demişti Hans Katharina'ya, kız bir buçuk yıl önce üzerinde siyah kısa elbisesiyle ayağını ilk kez eşikten içeri attığında.

Hans, takvimine şöyle yazıyor: *bir yıl önce bugün birlikte yaşamayı denemeye başlamıştık.*

Katharina hiçbir şey yazmıyor.

Hans yazıyor: *akşam patates kavurması ve mozart.*

Katharina hiçbir şey yazmıyor.

Hans yazıyor: *ingrid'le açık açık konuştuk, sorunsuz geçti.*

Katharina hiçbir şey yazmıyor.

Stalin 53 yılının Şubat'ında ölüyor, birkaç ay sonra da Ulbricht gönderiliyor. Kolektif liderliği savunan Politbüro'lu yoldaşlar, önceleri Stalin'in halefinden destek görüyorlar. Tepeden gelen reformlarla Alman tabanındaki huzursuzluğun artık önüne geçilemeyeceği anlaşıldıktan sonra Sovyetler sonunda tercihlerini otokrattan yana yapıyorlar ve Ulbricht, görevden alındıktan birkaç gün sonra hiçbir şey olmamış gibi davranıp düşmanlarını sürgüne yolluyor. Grev yaparak işçi gücüne karşı işçi gücünü sınayan Alman işçilerin üzerine Sovyet tanklarının sürüldüğü o haziran günü hava yağmurlu. Hans'ın Devlet Kütüp-

hanesi'nden hâlâ çıkmadığı Unter den Linden Bulvarı'na yağmur yağıyor. Kurşuni binanın duvarlarındaki kurşun deliklerinin bazıları 17 Haziran'dan mı kalma yoksa? Ücret kırıcı Hans Garbe, standartlara karşı yapılan greve katılıyor bu defa, yakasında üç yıl önceki standart ihlalinin madalyalarını taşıyor. Her şey daima iki yönlüdür. Yalnızca iki mi? Suç ve kazanç, ortak bir ad altında sanıldığından çok daha sık bir araya gelir. Şunu veya bunu başkalarının sırtından büyütmek ya da küçültmek olmaz. Şunu veya bunu serbest bırakmak gerekir, çünkü günün birinde hareket belki bu inişten gelecektir. Şurada, ayrı bir yerde birikmiş enerji var, buhranda, bekleyişte, şurada sessizlik içinde umut ve öfke ürüyor. Dayanılmazı çoğaltmak, bu taraftan bakıldığında devrimci bir eylem olurdu. Yoksa oportünizm mi?

kitabımda epeyce ilerledim, diye yazıyor Hans.

Katharina evde tek başına. Zamanın bir anlamı kalmadı mı gerçekten? Ya da değişti mi sadece? Bir yerden kopardığı yarım sayfaya Vadim'in memelerini ilk defa nasıl öptüğünü yazıyor.

Bir yerden yırttığı yarım sayfayı sonra öylece bırakıyor ya da kâğıdın orada olduğunu unutuyor, belki dokunmak istemiyor artık, üzerindekileri ikinci kez okumak istemiyor belki de; bir yerden yırttığı yarım sayfa, başka kâğıtların altında kalıyor ya da Katharina üstüne başka kâğıtlar koyuyor; bir yerden yırttığı yarım sayfanın üzerine çalışma masasında eskizler, hesaplar, alışveriş listeleri yığılıyor, ancak sayfa bir yere gizlenmiyor, toz olup uçmuyor.

Stalin'in işlediği suçları Kruşçev 56 Şubat'ında ilk kez dile getiriyor. 56 Mart'ında Brecht hastalanıyor, Ağustos'ta ölüyor. Berlin'deki Stalin Bulvarı, Karl-Marx Bulva-

rı oluyor. Birisi, itibarsızlaşmış adı alıp komşunun arka bahçesine atıyor, kahverengi gömlekler de daha önceden oraya atılmıştı zaten. Katharina'nın atölyede geçirdiği gece ile kek satın almak üzere bir koşu aşağı indiği günün arasında üç hafta var; o indiğinde Hans, Tretyakov adını not etmek için evin içinde boş bir kâğıt arıyor. Bir yerden yırtılmış yarım bir sayfa buluyor, ancak sayfa boş değil.

INTERMEZZO

Katharina'nın birinci kolinin içindekilere bakması sonbahar boyunca sürüyor, birçok akşamını ve hafta sonunu bununla geçiriyor. Bu süre içinde Hans'ın uzun zaman önce okuduğu romanlarını yeniden okumaya başlıyor. Kocası bunu neden yaptığını sorunca verecek yanıt bulamıyor. O sonbahar günlerinden birinde, bir şeyi eksik bırakmamak adına dosyalara erişim izni için yetkili makama başvuruda bulunuyor. Kendi yazdığı eski not defterlerini bulmak için bodruma iniyor, üniversite yıllarına ait ders notlarının ve o günlerdeki arkadaşlarından gelen mektupların bulunduğu çekmeceleri açıyor. Hans'ın arkadaşları kimlerdi acaba? Birkaç kitabını okuyor. Otuz yıl öncesine ait negatif filmleri ışığa tutuyor, aralarında tab ettirmesine değeceklerin olup olmadığını anlamaya çalışıyor.

Bazen kendini toprağın altında yatarken görüyor, ancak aynı zamanda toprağı kazıp kendini oradan çıkardığını da görüyor.

"Truva Savaşı'nın ardından Truva müzelik olmuştu."

Heiner Müller

II. KOLİ

II/1

Ölülerin yanına gidip acaba onu da içine alır mı diye toprağı tıklatmak. Katharina, Ernst Busch'un geçenlerde Hans'la birlikte geldiği mezarına koşuyor, başka nereye gitsin ki? Mezarlık duvarının hemen arkasında Busch'un yaşadığı ve hayatının son döneminde hayaletler gördüğü ev duruyor. Toprağı tıklatıp açılır mı diye beklemek. Yerin dibine girmek. Katharina, mezarın yanına büzülmüş, iki gözü iki çeşme ağlıyor, ama toprak erimiyor, geçirgen hale gelmiyor, kızı yutmuyor. Ne balçık ne de bataklık. Kirli karlardan birkaç adacık yalnızca. Ölüler ölü kalıyor, Katharina da diri. Sonra kızın aklına birden bu akşam babasıyla buluşacağı geliyor. Babası trene binmeden ona ulaşıp randevuyu iptal edebilir mi acaba? Bir telefon kulübesi bulabilmek için sendeleyerek yürümeye başlıyor, mezarlığın yanındaki mahallenin içinden geçiyor; toplama kamplarından, Stalin'in Büyük Temizlik katliamından, esir kamplarından, savaştan, sürgünden kurtulan komünist sanatçılar, 50'li yılların başlarında devlet eliyle buraya yerleştirilmişti. Burada yeni başlangıç için sanat üretmeleri isteniyordu: yazı, resim ve müzik. Bu yeni başlangıcın üzerinden bu arada kırk yıl geçti. O tarihte Katharina'nın doğmasına daha çok vardı, oysa kızın yaşamında şimdiden her şey tükendi

bile. Görünürde bir telefon kulübesi yok, babasına hayatının şu anda tehlikede olduğunu söyleyemeyecek. Bir buz pisti var yalnızca, akşam karanlığının bastırmak üzere olduğu şu saatte şişman, yalnız bir adam tek başına paten kayıyor, kör bir köşede de iki bayrak direği. Direklerin yanındaki kumtaşından duvara şair Weinert'in dileği kazılı: *Düşüncelere ışık / Kalplere ateş / Yumruklara güç*. Weinert, kızın büyükbabasıyla birlikte İspanyol İçsavaşı'na katılmıştı, sonraları 4 no'lu evde oturmuştu, adı zilde hâlâ duruyor mudur acaba? Ölü, kapıdan çıkar mı? Hayır, çıkmaz.

Hanns Eisler de birkaç bina ötede oturmuştu, o da uzun zamandır burada gömülü, Katharina'nın gözünden yaşların boşandığını görüyor mudur şimdi? Yağmuru betimleyen on dört anlatımına on beşincisini ekleyebilir mi? *Sefil halde ölüp gidiyorum şimdi, / davasının arkasında durmaya cesareti olmayan / tıpkı böyle gitmeli.*

Reich Havacılık Bakanlığı'nı sosyalist fresklerle donatan ressam Max Lingner'in umutları da ölüler âleminde kalmıştı. Parisli "Yvonne"unu sosyalizmde Öncü Kız olarak diriltmişti; peki kız gerçekten önden mi gidiyor, yoksa aslında duruyor mu? Öndekiler artık duraklarken konvoyun arka kısmında hâlâ müzik çalınmıyor mu? Katharina, devlet yayınevindeki iş arkadaşlarıyla kantine giderken yolu ne zaman oradan geçse kendine bu soruyu sormuştu. Okullu bir kız, tablonun merkezinde değil ama bakışların merkezinde. Faşistlere direniş, Max Lingner'i de hasta edip öldürmüştü. Yoksa yoldaşların fresklerine yönelik eleştirileri mi öldürmüştü onu? Kültür komisyonunun gözünde fresklerinde "hayat tecrübesi" fazla, Alman titizliği noksandı. Öldü o da, çok oldu öleli.

Acaba Willi Bredel'in –o da şair ve İspanya yoldaşı, Stalingrad yakınlarında çarpışmıştı– tercihen ölüp toprağın altına girmek isteyen ama öncesinde babasını ha-

berdar etmesi gereken şu kıza kullandırabileceği bir telefonu var mıdır? O da uzun zamandır gelmedi, yavrum. 12 no'lu ev.

Katharina, el yordamıyla ölmüş bir isimden diğerine, kapalı bir bahçe kapısından diğerine ilerliyor, derken sonunda zil levhasında yaşayan birinin adını okuyor: Theo Balden. Babasında onun bronz bir heykeli var, ele alınabilen yatan bir heykel. Theo Balden ve karısı, kapılarında hıçkırarak dikilen yabancıyı görünce şaşırıyorlar, kız babasıyla aynı olan soyadını söylüyor. Tek isteği telefon edebilmek. Soyadını söyledikten sonra, izin verir misiniz? diye soruyor. Peki ne söyleyecek babasına? Hans şimdi ondan ayrılırsa yaşayamayacağını mı? Kız, çaresizlik içinde babasına ona bu akşam zaman ayıramayacağını, çok zor durumda olduğunu telefonda anlatırken, Theo Balden ve karısı ne yapacaklarını bilemez halde kızın arkasında duruyorlar. Minik kızım, diyor babası, başka bir şey söylemiyor: Minik kızım; bunu duyunca Katharina kendine acıyor, belki yakında bu dünyadan gidecek, aşağıda, ondan çok zaman önce dünya değiştirmiş olan diğerlerinin yanında olacak. Minik kızım. Babası onu küçüklüğünde, henüz onunla ve annesiyle birlikte yaşarken böyle çağırırdı.

Ve son kez Hans'a gidip kendi hayatı için yakaracak. Ona bir mühlet vermesi için yalvaracak. Birkaç söz daha ekleyecek sadece. Yol kenarında bir kuaför dükkânı. İki milimetre mi? Emin misiniz? Kızın uzun saçları yerleri boyluyor, kuaför hepsini süpürüp çöp kutusuna atıyor. Şimdi bir günahkâra benziyor, olduğu kişiye. Hans, bir buçuk yıl önce bir masumla tanışmıştı, şimdi kucağına bir suçlu düşüyor.

Ecke Schönhauser üzerindeki Café Kastanienallee'nin bar tezgâhı yeşil granitten.

Bunu nasıl yapabildin?

Vefasız baş hızla şu köşeye vurulursa ortadan yarılır muhtemelen.

Bana bunu nasıl yapabildin?

Köşeye bir-iki defa vuruyor.

Bize bunu nasıl yapabildin?

Ama böyle bir kafa sanıldığından daha dayanıklı.

Eğer seninle birlikteliği bir kez daha göze alacaksam, diyor Hans, gerçekte kim olduğunu anlamam lazım.

Katharina, yarılmayan başını sallıyor, ama başının içindeki düşünceler büyük bir sarsıntı geçirdi.

Bizi kurtarmaya çalışacaksam, bu meselenin aydınlatılmasını bir işmiş gibi ele almam gerekir.

Şiş içinde kalan baş öne eğilmiş ve evet anlamında sallanıyor.

O halde şu andan itibaren Frankfurt'ta geçirdiğin süreyle ilgili her şey, bu çalışmanın malzemesidir.

Şiş içinde kalan baş öne eğilmiş ve evet anlamında sallanıyor.

Gerçekte ne olduğunu anlamak zorundayım. Anlayamazsam olay tekrarlayabilir. İşte o zaman ben biterim.

Şiş içinde kalan baş öne eğilmiş ve evet anlamında sallanıyor.

Bana karşı ruhunun en derinlerine kadar dürüst olmazsan, aşkımızın zerre kadar şansı kalmadı demektir.

Aşkımız şu demek: Kız adam, adam da kız. Şiş içinde kalan baş öne eğilmiş ve evet anlamında sallanıyor. Kız, adamın yaşamının bir şubesi. Eti adamın etinden, kanı adamın kanından.

Bu işi yalnızca, kayıtsız şartsız dürüst olursan üstlenirim: Günlüklerin, takvimin, bütün notların ve mektupların ortada olacak.

Şiş içinde kalan baş öne eğilmiş ve evet anlamında sallanıyor.

Not almadığın ya da başka bir ad verdiğin şeyleri gerçeğe uygun olarak tamamlayacaksın.

Şiş içinde kalan baş öne eğilmiş ve evet anlamında sallanıyor.

Şunu unutma: Şimdi bana söylemediğin, karanlıkta kalan, gizlediğin her şey, bunların hepsi çözülmeden kalacak ve aleyhimize çalışacak. Bizim aleyhimize, benim aleyhime, her şeyden önce de senin aleyhine.

Biliyorum, diyor, şiş içinde kalan baş, önüne bakıyor ve evet anlamında sallanıyor.

Hans, akşama Katharina'ya yine şöyle yazıyor:

yalvarıyorum yüreksiz olma.

Hans, bütün gece Ingrid'in yanında gözünü kırpmadan yatıyor ve Katharina'yı ötekiyle, genç adamla yuvarlanırken görüyor. İşin buralara varacağını henüz eylülde sezmemiş miydi sanki? Şimdi "aşk" sözcüğü aklına gelince ömrünün sonuna kadar kusmak istiyor.

Yenilgisini kendine iş ilan etmek için çıldırmış olmalı. Bunun bir nedeni var mutlaka. Belki bunun yerine başka bir şeyi kenara itiyor.

II/2

Sadece bir kez olsaydı.
Sadece bir kez oldu.
Kim bilir, diyor Hans.
Sadece bir kez oldu.
Öyle olsa bile, diyor Hans, bana uzun zaman sistematik bir biçimde yalan söyledin.
İkindi vakti koca bir şişe kırmızı şarabı bitiriyorlar, dışarıda kar yağıyor ve Hans kızı ilk kez yeniden kollarına alıyor.

Katharina, ertesi gün öğleye doğru Ralph ve annesiyle Frankfurt'a eşyalarını almaya gidiyor. Sahne tasarımcısı Klaus'la, şakaklarındaki damarları görülecek kadar teni ince olan giydirici kadınla, sahne teknisyenleriyle ve sarhoş aksesuvarcıyla vedalaşıyor. Üç buçuk kilo ağırlığındaki kartalı aksesuvar raflarında yatarken görüyor. Vadim'i görmüyor, ama Vadim ona verilmek üzere Klaus'a bir mektup bırakmış. Kız, Frankfurt'taki stajını aniden noktaladı, genel sanat yönetmeni onun kısacık kesilmiş saçlarını görünce kalmaya ikna etmenin bir anlamı olmadığını kavradı. Berlin'e döndükten sonra Ralph ve annesi eşyaların otomobilden indirilmesine yardım ediyorlar, annesi Katharina'ya sarılıyor ve kız ardından yeniden tek başına kalıyor.

Mutfak masasında hâlâ dünden kalma iki kırmızı şarap kadehi, yanında da boş şişe duruyor. Dün barıştıklarına inanmıştı kız, bugün posta kutusunda bulduğu mektuba Hans şunları yazmış:

dün mutlu son gibi görünen şey bir çaresizlik eylemiydi ve bize henüz hiçbir şeyin teminatını vermiyor. eğer o bedene hemen yeniden sahip olmasaydım, içimdeki tiksinti ve yakınlarda başkasıyla yaptığın şeyin fotoğrafları beynime sonsuza kadar kazınırdı. ama ana çalışma henüz yapılmadı.

Demek bu andan itibaren mutluluk gibi görünen şey aldatmaca yalnızca.

Gözleri ancak Hans'ın keşfiyle açıldı da gerçekte bir canavar olduğunu mu gördü kız? Aksi halde, Hans'ın savunduğu gibi oradaki ilişkisini sürdürür müydü? Hayır, böyle olmadığını düşünüyor, gelgelelim koşullar değiştiği için bu kanıtlanamaz artık. Canavar mı? Kızın kendine yakıştırdığı bu tanıma Hans güldü, canavar değilsin tabii, elde edebileceği ne varsa toplayan birisin. Kızın hatasını, olabilecek en berbatından taşralı ikiyüzlülük diye tarif etti. Kız, çektiği azabı adamın çekmesinin olanaksız olduğunu söylüyor. Aynada gördüğü suretinden tiksiniyor, ama bedenini saran teni soyunup atamıyor. En berbatından taşralı ikiyüzlülük. *Così fan tutte.*[1] Fön kablosunun uzunluğu yeterli midir acaba? Pişmanlığının gerçek olduğunu adama o zaman kanıtlayabilir. Yoksa bu da mı bir oyun olur, en şiddetlisinden son bir oyun? Kendini tanıyamıyor. Hangi duyguları gerçek, adama ya da kendine karşı hangi duyguları sahte? İç nedir, dış nedir?

1. (İt.) Kadınlar Böyle Yapar. Wolfgang Amadeus Mozart'ın iki perdelik operası. (Y.N.)

Olanlardan sonra onu hemen ebediyen kendinden uzaklaştırmadığı için Hans'a sonsuz minnet duyuyor. Başka bir insan olmasında ona yardım etmek istediği için minnettar Hans'a. Hans onunla bir daha içinden gelerek sevişecek mi acaba?

Hans'ın tanımıyla *ana çalışma* hemen ertesi gün başlıyor; Hans, Katharina'nın odasında masa başında oturuyor, kıza sırtı dönük, kız yatağa kıvrılmış yatıyor ve dakika dakika sessizliği dinliyor, sonra sayfaların çevrilişini, ardından yine sessizliği dinliyor. Hans, kız Frankfurt'tayken ona yazdığı mektupları gözden geçiriyor, kızın Berlin'e gönderdiği mektuplarla birlikte hepsini tasnif ediyor. Katharina, adamın dakika dakika düşünmesini, dakika dakika kandırılmanın izini sürdüğü sessizliği dinliyor, sayfaların çevrilişini, suskun kıyaslamayı, tartmayı, kara kara düşünmeyi dinliyor. Ah şu kalbi neden durmuyor ki?

Kül, diye düşünüyor adam, tapınılası bir ikon ellerinin arasında dağılıp küle dönüyor. Sonbaharda nasıl bir ahmak olduğunu kendi yazısında okuyor, kışın da birkaç gün öncesine kadar hâlâ ahmaktı. Kız, onu sevdiğini anlatan o satırı hiçbir mektubunda unutmamış, oysa yüreğiyle çoktan başka bir yerdeymiş. Adı bir zamanlar mutluluk olan şey, yalan hattı üzerinde felakete yürümüş – ve bu felaket uzun sürecek ve büyüyecek. Muhtemelen gölge, gölgesi düşen nesneden çok daha uzun olacak.

Dün Frankfurt'ta sevgilini gördün mü yine? diye omzunun üstünden soruyor adam.

Hayır, diyor kız ve ona kalsa konuyu uzatmayacak. Ama artık iliklerine kadar dürüst olmaya söz verdiği için ekliyor: Klaus, onun bana bıraktığı bir mektup verdi. Mektubu göstermek için hemen ayağa kalkıyor.

Burada da aşktan söz ediliyor, aman Tanrım, diye düşünüyor Hans, bu sözcük enflasyonda, sonra acıdan ve özlemekten bahsediliyor, duygusal sözcüklerle dolu bir dizgi kutusu; aklında gencecik bir kızı becermekten başka bir şey olmayan herkesin kullanabileceği duygusal sözcükler kutusu.

Yanıt verdin bile, öyle mi?

Hayır.

Ama vermek istiyorsun?

Yani.

Ne demek "yani"?

Onu yanılttığım için üzülüyorum.

Yanılttın mı?

Bana âşık oldu.

İrtibatı sürdürmek mi istiyorsun yoksa?

Tabii ki hayır.

O halde şuraya otur ve böyle bir irtibatın nasıl kesileceğini ben sana göstereyim, ama bana döktüğün pişmanlık dillerinde ciddiysen tabii.

Ciddiyim.

O halde eline kalemle kâğıt al ve başla: "Vadim, –"

"Sevgili Vadim" yazamaz mıyım?

Ciddi ciddi soruyor musun gerçekten?

Peki, o halde, "Vadim."

Yaz: "Nasıl senin derdin düzüşmekse, benim de öyleydi."

Yazamam bunu.

Sonsuza kadar peşinden koşmasını istiyorsun demek!

Tabii ki hayır.

Karar senin.

Kız yazıyor.

Devam et: "Gayet hoştu ama ben daha iyisine alışmış biriyim."

Benim böyle bir şey yazmayacağımı, bu sözlerin benden çıkmadığını hemen anlar.

Senin elyazınla yazıldığını görünce inanacak, tıpkı elyazınla yazılmış bütün yalanlara benim de inandığım gibi.

Kız yazıyor.

"Yani uğraşmaktan vazgeç."

Vadim kötü bir insan değil gerçekten.

Vah çok duygulandım.

Canı acıyacak.

Acısın zaten. Önemli olan sonuç.

Kız yazıyor.

Yaz: "Katharina."

Kız yazıyor: "*Katharina.*"

Hans, kızın imzasını görünce sarsılıyor.

Bu andan itibaren, diyor, bana mektuplarını daktiloyla yazmanı istiyorum. Elyazına katlanamıyorum.

Katharina, bakışlarını yerden kaldırmadan sessizce başını sallıyor.

Kız adamı uzun zamandır şu anki kadar arzulamamıştı. Uyandığında hâlâ ağlıyor, ama saat 10'da adamın hoşlandığı gibi ona kapıyı okullu kız kıyafetiyle açıyor. Genç öncü olduğu günlerde giydiği pilili eteğe benzeyen mavi etek, beyaz diz altı çoraplar, beyaz bluz, mavi ya da kırmızı renkteki fuları eksik yalnızca.

Hans ya gerçekten canına kıyarsa? Geçenlerde buna benzer bir şey çıktı ağzından: Neden yaşadığımı bilmiyorum. Beni evine kabul ettiğin her gün, son gün olabilir. Ve olacaklardan sen suçlusun. Oysa kız onun her şeyini seviyor, saçlarını, yüzünü, kulaklarını, omuzlarını, ellerini, solgun tenli göğüskafesini, göbek deliğini, penisini, bacaklarını, dizlerini, ayak parmaklarını. Koyu renkli yor-

ganın altında onun her santimetresini öpüyor, adam ölecek olsa onun her santimetresini yitirirdi kız.

Adam bir başka gün kıza şu herifle Frankfurt'ta müzik dinledin mi? diye soruyor

Evet.

Ne peki?

Bach konçertoları.

Hans başını sallıyor.

Mozart *re minör* konçerto.

Hans uzun süre konuşmuyor, sigara içip pencereden dışarı bakıyor.

Başka?

"Das wohltemperierte Klavier."

Katharina'nın kulağına tuhaf bir ses geliyor. Ağlıyor mu Hans?

Hans, uzun bir sessizlikten sonra, her müzikal temayı bizim cümlelerimizden biriyle birleştirecektim, biliyor musun, diyor. Sana doğum günü hediyem olacaktı.

Katharina susuyor, üç hafta sonra yirmi bir yaşına basacak.

Bizim müziğimizi sahiden başka birine harcadın. Ziyan ettin.

Katharina, celladın kılıcını beklercesine boynunu uzatıyor.

Benim müziğimi.

Sessizlik.

O eserleri bir daha dinlemek ister miyim, bilmiyorum, diyor adam. Ama seninle dinlemeyeceğim kesin.

Sessizlik.

Senin için söz konusu değil bu tabii. Sevgilinle ilgili anılarını tazelemek isteğinde dinlemeye devam edebilirsin elbette.

Katharina, gözünü yerden kaldırmadan başını hayır anlamında iki yana sallıyor.

Hans'ın işyerindeki masasında şimdi Kruşçev'in 20. parti kongresinde yaptığı gizli konuşmasının metninin bulunduğu sayfanın açık olması kaderin bir cilvesi. *Tespit edilmiştir ki 18. parti kongresinde seçilmiş olan 139 Merkez Komite üyesinden ve adayından 98 kişi, bu yüzde 70 demektir, ağırlıklı olarak 1937/38 yıllarında tutuklanmış ve kurşuna dizilmiştir.* Hans, konuşmanın basılı olduğu dergiyi kapatıyor şimdi. Yirmili yaşlarının başındayken Stalin'in ölümü onu derinden sarsmıştı. Ama bundan üç yıl sonra Stalin'le ilgili gerçekleri öğrendiğinde daha çok sarsılmıştı. Ona yazdığım kitap bitinceye kadar Katharina benimle olmaya tahammül edebilecek mi acaba? diye daha geçenlerde içinden geçirmişti. Roman yazabiliyor Hans, ama bırakabilir de, radyodaki işiyle her durumda geçimini sağlıyor nasılsa. Kadrolu serbest çalışan. Bu sözcüğün çifte anlamı ilk kez dikkatini çekiyor.[1] Katharina bir fahişeden öte değilse, o zaman tam yerinde bu sözcük. Ne olursa olsun, kız aşkını kurtarmak için destek vermeye hazır. Ya da aşktan geri kalanı. O güne kadar aşkları dedikleri o şeyi Hans şimdi ikisinin başının üstünde sallanan bir erzak sepetindeki demirden lokma olarak algılıyor. Sepetin içindeki tuzlu ringa balığını ikisinin sırayla ölmeyecek kadar yalama izni var. Yetecek mi peki bu? Grischa Meyer adama geçenlerde *Lohndrücker* afişini getirmişti, afişte iki Goya figürü yer alıyor, dizlerine kadar savaş alanının çamurlarına batmışlar ve ellerinde sopalarla birbirlerine saldırıyorlar. Hans şimdi iki kişi, hem seven hem de nefret eden, iki tarafta da yer alıyor.

1. Burada "serbest çalışan" anlamında kullanılan *Freier* sözcüğünün Almancada yaygın anlamı genelev müşterisidir. (Ç.N.)

İnanmak isteyen ve inancını kaybetmiş, arzulayan ve sevgilisinden tiksinen adam. Afişin sol tarafında, *Olanları gömebilir misin?* sağında ise *Hayır* yazıyor.

Bir sonraki görüşmelerinde Hans kıza, artık önce kendimi düşünmeliyim, diyor. Bu işin içinden sağ çıkmaya bakmalıyım. Kız da, söylemiş olayım, kül kavanozu değil tabut istiyorum, diyor. Kendini öldürmen şımarıklık olur, diyor Hans. Kızın ağlamaktan boğazı ağrıyor. Adam, benim suçum, diyor. Kız ona ihanet ettiğini çok iyi biliyor, sakin sakin söylüyor bunu. Anlamıyor mu Hans? Adam: Sana genç biri lazım. Kızı dehşete düşürdüğüne inanmıyor. Kız kendini savunmak için ne söylesin ki? Onu düşündüğünü ama yine de geceyi geçirmek için *ona* gittiğini mi? Ötekiyle her şeye rağmen öpüşmemesinin fedakârlık olduğunu mu? Kendi lehine aklına gelen her şey öyle acınası ki! Kız, sahne tasarımcısı Klaus'un Frankfurt'taki sözlerini anımsıyor: Gerçeğin inandırıcı olabilmesi için çok iyi hazırlanmış olması gerekir. Kız, takvimindeki notları Hans'a okuyor ve Hans soruyor: Oturdum mu, yoksa oturduk mu? 21 Eylül'de o herifin evinde ikinci kez sabahladı demek, kendi isteğiyle. Anahtarımı Berlin'de unutmuştum. *Mi chiamano Mimi.* Onun evinde mi, yoksa onunla mı? Onun evinde. Katharina ona sonunda her şeyi anlattığında kızın geçmişte kim olduğunu anlayacak adam, ancak kız bu arada çoktan başka birine dönüşmüş olacak. O kadını da sevebilecek mi adam? Kız gecenin bir vakti adamı bir kez daha görebilmek için evinin önündeki kaldırımda ıslık çalıyor. Ama adam aşağı inmiyor, aile yuvasının ışıklı penceresinde omuz silken gölgesi beliriyor yalnızca. Kız kendinden tiksinirken adam nasıl sevsin onu? Bir defasında adamın burun kanatlarını öpüyor, bir defasında da ellerini. Sevginin gerçek anlamını ancak şimdi kavrıyor. Doğum gününde

adam tek konuğu, kızı kırbaçlıyor ve yirmi birinci doğum gününde onu nasıl patakladığını sonsuza kadar hatırlamasını istiyor.

Bu iş mektuplarla çözülmeyecek. Bunun nedenlerinden biri adamın bu iğrenç döneme ait bir belgenin kalmasını istememesi belki. Hans, kıza artık kesinlikle yazmak istemiyor. Ayrıca kafasının netleşebilmesi için üstesinden gelmesi gereken çok şey var. Kaset dolduracak. Kızdan bunları sakin bir ortamda dinlemesini isteyecek. Ardından madde madde yanıtlamasını. Mart başında bu çalışmayı başlatıyor, işyerinde oturup bir yayın kaydı yaparmış gibi kendi kendine konuşuyor. Geceleri eve döndüğünde bazen kıza bir veda mektubu yazmadan uyuyamıyor. Sabah olunca yırtıyor mektubu. Ertesi gece sil baştan: *beni rahat bırak*. Ertesi sabah yine yırtıyor. Böyle sürüp gidiyor.

Şimdi her şey daha önce yaşananlara, en başa döndü. Hans alışverişe çıkıyor, kız ona eşlik ediyor, alışveriş listesini yazansa Ingrid. Katharina, sanki geçen sene bu zamanlarda gerçek anlamda birlikte oldukları günlerdelermiş gibi Hans'la marketin içinde dolaşıyor. Gelgelelim alışveriş listesinde Ingrid'in elyazısıyla şunlar yazılı:

Tereyağı
Beyaz ekmek
Krem peynir
Trinkfix sütlü içecek
Eberswalder sosisi
Çin lahanası
Hindiba
Elma
vs.

Üzerinde *krem peynir* yazan bir liste yüzünden gözyaşı dökeceği kızın hiç aklına gelmezdi.

Hans'ın içinden takvimine not düşmek bile gelmiyor artık. Kız onun anılarını kırıp döktü, görünürde bir gelecek de yok. Bir kafede buluştuklarında Hans, merhaba bile demeden kızın yanına oturuyor, artık ne zaman mefhumu ne kalkıp gitmek ne de dönüp gelmek, ne geriye bakmak ne de beklemenin heyecanı kalmış gibi; sanki ikisi ışıksız bir labirente kapatılmışlar ve burada bazen karşılaşıp bazen karşılaşmıyorlar.

II/3

Martın ortalarında ilk kaset hazır. Katharina kaseti eve götürüp kasetçalara yerleştiriyor. Masanın üzerini boşaltıyor, not almak için bloknot ve kalem hazır ediyor, sandalyesini düzeltiyor, kulaklığını takıyor ve cihazı nihayet çalıştırıyor. Bir kızağa binip sonu uçurum olduğunu bildiğin bayırı inmeye başlamaya benziyor, diye düşünüyor. Hans, diğer zamanlar radyoda Schubert'i, Janácek'i ya da Mahler'i anlattığı sesiyle şimdi bir saat boyunca kızı ve ihanetini anlatıyor.

Mucizemizi boka çaldığın için canın cehenneme!

Artık "biz" yok. "Biz" tükendi. "Birliktelik" tükendi. Artık birbirimize karşıyız. Sen ve ben. Sana yazdıklarım, inandığım başka biri içindi. Öyle biri yok, belki hiç olmadı. Bana ürkütücü geliyorsun. Bana yazdığın mektuplarda sen yoksun. Ötekine yazdıklarında var mısın? Varla yok arasında bir şeysin. Daha iki ay önce o herifle yerlerde yuvarlandın. Bunu düşündükçe şu yaptığıma bir anlam veremiyorum.

Kızın doğrudan beyninin içine sesleniyor. Katharina'nın kalemi, kâğıdı adeta kazıyor, kız hızlı yazıyor, çünkü bandı geri sarıp bunları ikinci kez dinlemeyi kaldıramayacak.

Deneme sınavını geçemedin. Kötülük her zaman tekrarlayabilir. Seninle birlikteliğimi sürdürebilmem için bu durumda sana karşı umursamaz bir tavır almam gerekiyor. Büyük bir olgudan orta ölçekli bir şey yaratmak zorundayım. Ancak emeğime değecek mi ki? Mutluluğun ne demek olduğunu bir zamanlar tatmış biri olarak yarı gücümle sürüklenmeme değecek mi?

Katharina, stop tuşuna basıyor ve kısa bir aradan sonra cihazı yeniden çalıştırıyor.

Şimdilerde sana on gün sonra ölecekmişsin gibi sarılıyorum. Ya altı aylığına ya da tamamen ayrılmalıyız belki?

Katharina stop tuşuna basıyor, kulaklığı bir an çıkarıyor, ama ince duvarlardan henüz öğlen vakti sarhoş olan komşuların kavgasını duyunca kulaklığı takıp cihazı yeniden çalıştırıyor.

Genç birini kaptığın için keyfin yerindeydi tabii. Ayakta da becerdiniz mi birbirinizi? Sadece bir kezmiş, artık inanırsam inanacağım sana. Adi bir fahişe gibi davrandın. Ve bir maceranın anılarını koruyorsun. Benim açımdan geriye yalnızca düş kırıklığı ve tiksinti kaldı. Hayatımdan bir buçuk yılı çekip aldın. Geriye baktığımda kör gibiyim. Geçmiş yok, umut yok, tamamen körüm.

Kız, aralarda kendini tutamayıp ağladığı için Hans'ın ona yönelttiği suçlamaların tamamını dinlemesi bir saatten fazla sürüyor. Sonra kalkıp Hans'ın geçenlerde getirdiği daktiloyu alıyor, yanıtını iki işaretparmağıyla yazmaya başlıyor. Hans, suçlamalarında haklıysa kızı bir daha nasıl sevecek? Ama haklı değilse kız onu neden aldattı o zaman?

II/4

Katharina, babasıyla Dresden'de açılan 10. Sanat Sergisi'ne gidiyor. Uzun boylu babası küçük Trabant'ını kullanırken yanında oturan kızına, tekeşlilik hepi topu karşılıklı bir anlaşma, diyor. Aslında ataerkil toplumlarda soyun tükenmesini önlemek için uydurulmuş bir şey. Katharina, gözünün Hans'tan başka bir erkeği görmediğini babasına izah etmeye çalışıyor. Ama anlattıklarına bakılırsa Frankfurt'lu da düzgün birine benziyor. Babası anlamıyor. Burada mesele kimi seçeceği değil. Hans, kız demek, kız da Hans. Her şey Hans'ın ömrüne bağlı, o yok olursa kız da yok olacak. Hans onu terk ederse de yok olacak kız. Ama minik kızım, saçmalık bu. Kızın ne demek istediğini babası bir türlü anlamıyor. Hans'ın benden bile on yaş büyük olması benim gözümde ürkütücülüğünü sürdürüyor, diyor babası. Ama sonuçta karar senin. Katharina, dönüş yolunda not defterine şunları yazıyor: *Wolfgang Mattheuer, "Jahrhundertschritt"*[1] *heykeli.* Sağda Hitler selamı, solda sıkılmış yumruk, aynı anda marş ve diz çökme, yoksa biçimsiz siluet devrilmek üzere mi? Orta kısma şekil verilmemiş, baş gömülmüş. Sıs-

1. (Alm.) Yüzyılın adımı. (Ç.N.)

ka ve devasa figür öne doğru uzanıyor ancak aynı anda geriye doğru devriliyor. Katharina'nın durumu da aynen böyle şimdi.

Hans, bu haftayı böyle atlatmak zorundayız, diyor.

Ne var ki arkadan bir hafta daha geliyor, sonra bir hafta daha, ardından bir hafta daha.

Bu haftalarda hiçbir şey kalıcı değil, ne mutluluk ne de mutsuzluk anları.

Birbirlerini gördüklerinde her şey sürekli alabora oluyor, birbirine giriyor – gülme, çaresizlik, arzulama, hor görme, aşk, acıma, kin ve keder, her şey. Hans bazen Katharina'ya acıdığını söyleyip başını bir çocuğunkini okşar gibi okşuyor. Bazen çaresizliğe kapılıp, seni bırakmayacağım, diyor. Bazen de kız ciddi şeyler söylerken onunla alay ediyor. Bazen öyle neşeli bir ruh haline bürünüyor ki, kız onun rol yaptığını düşünüyor. Kıza, an itibarıyla "seni seviyorum" demesi yasaklanıyor, çünkü Hans, bu cümleyi onun ağzından duyduğunda acısının körüklendiğini söylüyor.

Katharina, kendine ait ilk evine gelince onu orada bekleyen kimse yok. Artık pikaba plak koymuyor. Çünkü plak bittiğinde pikabın kolu kalkıyor, tık sesi çıkıyor ve bunu izleyen sessizlik, odasında ondan başka bir canlının bulunmadığını hatırlatıyor. Radyo hiç olmazsa ondan bağımsız, radyoyu bir kez açıyor ve bir daha hiç kapatmıyor. Bu günlerde ve haftalarda rüyalara dalıncaya kadar haber ve müzik dinliyor. Sonra rüyalarını görürken gün ağarıncaya kadar haber ve müzik dinliyor. Haber ve müzik. Sonra yine gece oluyor. Böyle devam edip gidiyor.

Hans kıza, sabık sevgilisinin geçenlerde gördüğü bir rüyayı anlatıyor. İki kadın fal bakıyor, üç kez maça 5'li

açılıyor ve şöyle diyorlar: Hans yakında ölecek. Sabık sevgilinin bir adı var mı? Olmaz mı, Sylvia, neden sordun? Ben, şimdi onun bir zamanlar olduğu kişiyim ve bir gün belki onun şimdi olduğu kişi olacağım, diye düşünüyor kız, ama ağzından çıkan farklı: Ormandan gelen kadın, demek. Gayet uygun, diyor Hans ve kehaneti alaya alıyor, ancak bu düş Katharina'yı tedirgin ediyor. Öyle ya, Hans'ın durumu haftalardır ortada: Elleri titriyor, sinirleri bozuk, sigaranın birini söndürüp birini yakıyor. Acaba bir çocuk mu yapsalar? Kız onu o zaman asla kaybetmez.

Katharina, kendine ait ilk evine gelince onu orada bekleyen kimse yok. Bir defasında evin kapısından geri dönüyor, içeri girmektense köşedeki büfeye gitmeyi yeğliyor, büfeci kadın onunla havadan sudan konuşuyor ve Katharina midesi bulanıncaya kadar sosis ve patates salatası yiyor.

Bugünlerden birinde Hans, son zamanlarda başka kadınların güzelliğini yeniden fark etmeye başladığı söylüyor. Bir başka sefer kızın evinden çıkıp merdivenleri inerken dönüp tekrardan eve giriyor ve kızla bir kez daha sevişiyor. Veda mı yoksa bu? Ingrid akşama ipi kesip darağacından mı kurtaracak onu? Hans bir başka sefer, Katharina'nın takvim kayıtlarını ona okumasını istiyor, neden "kantin" yazdın, sonrasında *o herife* gittiğini neden yazmadın? diye soruyor. Bir seferinde Ratskeller'de Hawaii şnitzel yiyorlar, bir seferinde gittikleri Lehmbruck sergisinde Hans, asıl önemli olanın görünenin oluşturduğu aralıklardan ortaya çıkan görüntü olduğunu söylüyor.

Ne var ki Katharina evine dönünce onu bekleyen kimse yok.

Bir seferinde kapıyı açmak üzere anahtarını çıkarmışken gerisingeri dönüp merdivenleri iniyor, tramvaya biniyor, aklına kaç zamandır görmediği arkadaşı Torsten'i ziyarete gitmek esiyor çünkü.

Boş ve suskun evine gitmektense...

Bir seferinde kapısında Berlin'e döndüğünü muhtemelen Torsten'den duyan Ruth'un sıkıştırdığı bir not buluyor.

Arkadaşı Sibylle'yle Franz-Klub'a gidiyor ve şafak sökene kadar kendi kendine dans ediyor.

Evini temizliyor. Banyosunun duvarlarını beyaza boyuyor. Hans'ın armağanı fotoğraf serisine bir kez daha bakıyor. Sahibeye ve hizmetçiye bakıp elini bacaklarının arasına atıyor. İşini bitirip ayağa kalkmak istediği sırada dizleri bükülüyor ve yere düşüyor. Yüzyılın adımı, diye düşünüyor, iki parçaya ayrılıp ayrılmadığına bakıyor. Kendi bedeni üzerinde kontrolü kalmadı mı artık yoksa?

Kendine ait ilk evinde yalnız, hiçbir zaman olmadığı kadar yalnız.

Frankfurt'ta yaptığı altı aylık stajın sahne tasarımı eğitimine kabul edilmeye yetip yetmeyeceğini bilmiyor. Devlet Operası'nda açık olan tek pozisyon için iş başvurusunda bulunuyor: Santral memuru.

Bir akşam Hans'a çeşitli hediyelerden oluşan bir paket hazırlıyor, paketin en albenili parçası kendi çalışma masasının anahtarı.

Kızın bu armağanla ne anlatmak istediğini Hans anlıyor, bir simge bu, anahtarı cebine sokuyor ancak paketin kalanını olduğu gibi hemen kıza iade ediyor. Hans, şu sıralar ondan armağan almaya tahammül edemediğini söylüyor. Belki Paskalya'dan itibaren olabilir yine.

Katharina, annesinin evinde pencereye yaslanmış

yakınıp ağlarken, annesi kızın babasından yeni ayrıldığı günlerde birlikte olduğu bir sevgilisinin ona kötü davrandığını anlatıyor. Hem de çok kötü. O dönemde elli iki kiloya düştüğünü söylüyor. Ben neredeydim o günlerde? Yanımdaydın, diyor annesi. Ama hiçbir şey fark etmemiştim. Doğrusu buydu. Eğer sen olmasaydın, onu öldürür ve güle oynaya hapse girerdim. Ama benim durumum bunun tam tersi, diyor Katharina. O*nu* çaresizliğe sürükleyen benim. Bu iki durum kıyaslanamaz tabii, diyor annesi. Ayrıca Hans, yaşça büyük olan taraf, hayat tecrübesi senden fazla. Ancak seni bağışlamaması hoş değil. Hans'ın ona verebileceği en büyük armağanın bağışlamak değil, enkazı enine boyuna gözden geçirmek olduğunu anlamıyor mu annesi? Katharina, sonsuza kadar sürecek yeni bir birlikteliğin ancak bu şekilde başlayabileceğine inanıyor.

II/5

Katharina, Hans'ın kasetini madde madde yanıtladı. Elinden geldiğince. Hans'a yazarken kendine adeta dışarıdan baktı, kendini savaş alanının kıyısında oturmuş adama yeni silahlar atarken gördü – ancak Hans'ın bunları kime; ikisine birden mi, kendine mi yoksa ona mı doğrultacağını bilmeden yapıyordu bunu.

Hans, dün öğlen yeni erotik resimler getirdi ve seviştiler. Saat 7'de gitti, kız da banyonun badanasını tamamladı ve eski mutlu günlerin özlemiyle çenesi titreyerek ağladı.

Bugün öğleye doğru Hans yine geldi, çay içtiler ve adam gitmeden önce kıza ikinci kaseti verdi.

Masa, sandalye, kasetçalar, kulaklık, kâğıt ve kalem.

Kız sonra adamın sesini açıyor.

A yüzü. B yüzü. 60 dakika.

Zekisin, diyor ses, ama ruhsuzsun.

Şu son altı aydır aldatmak etine, kanına işledi.

Ben sana bir daha nasıl güvenirim?

Bir daha asla hayal kurmayacağım, diyor ses.

Ölümüm pahasına.

Yalnızca *bir* yaşamım kaldı, sonuncusu.

Katharina "pause" tuşuna basıyor, kasetçaların boşta döndüğünü duyuyor, dışarıda bahar havası, nisan, rüzgâr, yağmur, aralarda parlak, değişken bir ışık. Pencerenin önündeki ağaçlar sarsılıyor, kız bu manzarayı bir süre izledikten sonra cihazı yeniden çalıştırıyor.

Ingrid'in yanına dönmeseydin bunlar olmayacaktı, demekle kendi açından her şeyi fazlaca basitleştiriyorsun.

Peronda o eylül şoku yaşanmasaydı farklı bir ruh durumunda olacağını söyleyerek kendi açından her şeyi fazlaca basitleştiriyorsun.

Unutma ki o şokun nedeni sendin.

Daha sık ziyaretine gelmem gerektiğini söyleyerek kendi açından her şeyi fazlaca basitleştiriyorsun. Bir de iş arkadaşlarına alay konusu olmaya mı katlansaydım?

Senin açından kolay, benim açımdan çok zor.

Ses, kızın doğrudan beyninin içine sesleniyor:

Böyle bir şeyin olacağını biliyordum.

Şununla, bununla ya da ötekiyle olacağını biliyordum.

Bana zaman zaman bahsettiğin o üç kişiden biriyle olacağını biliyordum.

Bana oturup beklemek düştü yalnızca.

Biliyordum ama bilmek istemiyordum.

Biliyordum. Yine de canım pahasına sadakatini savunurdum.

Beni ortadan ikiye ayırdın.

Bir yanım kuşku duyuyor, diğeri inanıyor. Yarısı öyle yarısı böyle.

Yeni bir başlangıç için yarım aşk yeterli olur mu?

Şimdi Ingrid, bundan sonra ne olacak, diye sorarsa sence ona ne yanıt vermeliyim?

Hem sağdan hem soldan / yarım bir Türk'ün çöküşünü

gördüler.[1] Uhland'ın sık sık güldükleri bu dizeleri, "Das wohltemperierte Klavier"deki füg temalarından birine uyar mıydı acaba? Katharina "pause" tuşuna basıyor ve gülmeye başlıyor. Boğazına minik bir orman kuşu oturdu, şöyle guguk kuşuyla kukumav kuşu arası bir şey, kızın boğazından gülüyor kuş, kızı insan yapan sözcükleri Hans onun ağzından aldı, metni kızın ağzından aldı, sonra da kuşu ormana salıverdi. Üç saat sonra kızın odası bir ormana dönüşmüş. Yastıkları etrafa savurmuş kız, daktilo kâğıdını kar tanelerine dönüştürmüş, ayrıca kolu kan içinde, bir zamanlar olduğu o insan yapmış olmalı bunu ona.

1. Johann Ludwig Uhland'ın Barbarossa lakaplı Kutsal Roma İmparatoru I. Friedrich'in hayatını kaybettiği savaşı konu alan "Der wackere Schwabe" (Cesur Svbya'lı) şiirinden. (Ç.N.)

II/6

Katharına'nın Devlet Operası'na santral memuru olarak işe alınması mevcut koşullarda şans sayılır. Kapı görevlisi kulübesinden camla ayrılmış, sahne girişinin önündeki alana yerleştirilmiş olan masasında oturuyor ve telefonları bağlıyor. Artık provalara giremiyor, ama yine de tiyatronun gündelik işlerine az da olsa katkı sağlıyor, fırtınada birkaç zararsız dalganın vurduğu sahilde çalışırken önünden akıp giden geçit törenini izliyor: koristler ve solistler, orkestra elemanları, sekreterler, solo dansçılar ve bale topluluğu, sahne işçileri, ışıkçılar, kantin çalışanları, kemancılar ve piyanistler, sahne teknisyenleri, genel sanat yönetmeni – hepsi işlerinin başına, bir şey almaya ya da evlerine giderken mutlaka kapı görevlisi kulübesinin önünden geçiyor. Kız geri planda oturup izliyor, kiminin kapı görevlisine selam verdiğini, kiminin bunu yalnızca başıyla geçiştirdiğini, kiminin de selamsız geçip gittiğini görüyor; acelesi olanları, rahatını bozmayanları, birine ya da ötekine kapıda bir anahtar vereni, birisi için bir not bırakanı, bir şey soranı, birini bekleyeni görüyor. Gördüğü bütün bu insanların davranışlarından tiyatronun o günkü seyrini okuyor, bu insanlar önünden kâh heyecanlı, kâh yorgun, sinirli, mutlu, sıkıntılı ya da kayıtsız gelip geçiyorlar; kız bir gösteri sı-

rasında akşam mesaisine kalmışsa, masasının üstünde asılı, çatır çutur seslerin çıktığı hoparlörden –o ocak akşamında Frankfurt'taki ekipman odasında olduğu gibi– büyük sahneden gelen örneğin *Kuğu Gölü* müziğini o da dinleyebiliyor. Dalgalar mutsuz prensin üzerini örttükten yaklaşık bir saat sonra, prensi canlandıran dansçı makyajsız ve gündelik giysiler içinde kapı görevlisi kulübesinin önünden geçiyor, sonra beyaz ve siyah kuğuyu canlandıran dansçı geçiyor, ardından kadın ve erkek dansçılardan oluşan küçük gruplar kapıdan çıkıyor, orkestra çoktan geçip gitti zaten, saat 23.50'ye kadar o, bu, şu derken herkes ve öğlenden beri kurulan ne varsa önünden geçiyor, her şey eski yerini buluyor, sahne ışıkları sönüyor ve gösteriden sonra kimilerinin oturduğu kafe de kapanıyor.

Ingrid ağlıyor, Hans'la açık açık konuşma talebinde bulunuyor, Ludwig babasına bir mektup yazmış, ailesini terk etmemesi için yalvarıyor. Hans, en azından son bir buçuk yıldır Katharina'ya verebileceği bütün sevgiyi verdiğine inanıyor. Ama şimdi? Dikey çubuklu karyolada Katharina'nın yanında yatıyor, konuşmadan derin düşüncelere dalmış sigara içiyor. Kız da onun yanında yatıyor, huzurunun ve her şeyden önce de yürek sancısının kaynağı olan yüzü inceliyor. Hans şimdi onun bu dünyada tam anlamıyla tanıdığı tek insan. Geride kalan ihanetini ve çaresizliğini bilen tek insan. Kızı dibine kadar tanıyor ve kız sadece onun yanındayken ruh halini bütün çıplaklığıyla gösterebiliyor. Sibylle'yle makarna pişiriyor, Anne'yle *Maria Stuart*'a[1] gidiyor, annesi ve Ralph'la birlikte bisiklet turuna çıkıyor, figür çizimi derslerine yeni-

1. Friedrich Schiller'in prömiyeri 1800'de yapılan beş perdelik draması. (Y.N.)

den katılıyor – ancak yalnızca Hans'la birlikteyken tamamen kendi olabiliyor. Adamla birlikte bir adadaymış gibi hissediyor. Her şey sonsuza kadar böyle kalsın: İliklerine kadar, kafatasının içindeki bütün düşünceleriyle kendi olmak istiyor. Ancak o zaman kendinden de bir şey gizlemek zorunda kalmayacak artık, kendiyle çelişkiye düşmeyecek. Hans, sigarasını söndürüp ayağa kalkıyor, bir sigara daha almaya gidiyor. Katharina, onu gece yarısı annesinin telefonundan arayıp, telefonu bir kez çaldırarak selamladı. Yıllar önce Sylvia'nın da çok kez yaptığı gibi. Ingrid, telefon sesine uyandı. Adam Katharina'ya az önce, bence yapma artık, dedi. Hans, sigara paketinin altına vurarak bir sigara çıkarıyor. Eskiden olsa Ingrid'le durumlarını konuşmayı çok isterdi, ama şimdi? Katharina, adamın bedeninin yatak örtüsünde bıraktığı izi görüyor, adam ona sırtını dönerken, iz hâlâ sıcak mı diye anlamak için hemen örtüye dokunuyor. Evet, hâlâ sıcak. Kız önceki gün adama ikinci kasete yazdığı yanıtı teslim etti, ancak adam okumadı henüz. Ya bana yeni yalanlar uyduruyorsan, öyle ya bir kez alıştın çünkü, dedi adam. Kız, çakmak kapağının kapandığını duyuyor, sonra adam yatağa dönüyor ve kızın yanına uzanıyor. Adam bu sabah tıraş olurken boynunda küçük bir sertlik fark etmiş. Kötü bir filmde çözüm olurdu bu. Biliyor musun, diyor adam Katharina'ya, sigarasının külünü silkelerken, şimdilerde anlık mutluluklar tadıyor olsak da yeni bir başlangıç yaşadığımız izlenimi taşımıyorum. Çok uzun bir vedaymış gibi geliyor bana.

Kız, sonbaharda üniversite eğitimine başlayabileceğini yazan mektubu posta kutusunda buluyor ve herkesten önce Hans'a gösteriyor. O halde, diyor adam, geçen sonbaharda olduğu gibi yepyeni hedeflerin peşine düşeceksin. O zaman benim burada verdiğim emek seni pek

ilgilendirmeyecek. Katharina, olur mu öyle şey, diyor. Sen olmasan üniversite eğitimine başlamaya cesaret edemezdim, diyor. Belki o tarihte eski mutluluğumuza çoktan dönmüş oluruz, diyor.

Başka ne desin ki?

Hans ve Ingrid, durumlarını açık açık konuşmak üzere nihayet nisan sonlarında bir pazar akşamını belirliyorlar. Hans, Katharina'ya bu görüşme öncesindeki günlerde onu görmeyeceğini ve aramayacağını söyleyip bunu anlayışla karşılamasını istiyor. Cuma geçiyor, cumartesi de geçiyor. Pazar akşamı Katharina mesaide, kısa bir gösteri var, operadaki santral masasında akşam saat 10'a kadar çalışıyor. Bu saatlerde karıkoca, kızın bir müdahalesi olmadan belki onun hakkında da hayati karar alıyor. Kız, gece vakti sokağa çıktığında Hans ortalarda yok, demek ki görüşme hâlâ sürüyor. Görüşmenin yapılacağı restoranı kız biliyor. Çok geçmeden restoranın önüne geliyor, cam kapının ardında Hans'la karısının içeride bir masada oturmuş konuştuklarını görüyor, kadının sırtı Katharina'ya dönük, ama Hans onu görüyor, bir yan bakışla geldiğinin farkında olduğunu anlatıyor. Katharina, restoranın önünde soğuktan titreyerek bir buçuk saat dikiliyor ve Hans'ın bir işaretini bekliyor ama o işaret gelmiyor. İçeride onun kaderiyle ilgili kararlar alınıyor, ancak bunların ne olduğunu o bilemediğinden içlerinden yalnızca o, geçmişte sıkışıp kalıyor. Hans hesabı öderken Katharina karanlık bir kuytuya gizleniyor, karıkocanın dışarı çıktığını görüyor, kavga etmiyorlar, sakince konuşuyorlar ama Katharina ne konuştuklarını duyamayacak kadar uzakta duruyor. Ingrid, Hans'ın koluna giriyor ve ikili evlerinin yolunu tutuyor. Katharina peşlerinden gidiyor. Hans, tıpkı şimdi o yürürken Katharina'nın ona baktığı gibi o da bir buçuk yıl önce kızı yürürken böyle seyretmemiş miydi? Kızın

ona gelirken yaşadığı mutluluğu izlememiş miydi? Katharina şimdi Hans'ın Ingrid'le eve girişini izliyor. Yukarıda, ona da aşina olan evde ışıkların yanmasını bekliyor. Ingrid'in pencerede beliren gölgesini görüyor, on beş dakika daha bekledikten sonra pes edip oradan usulca uzaklaşıyor ama gözlerinden akan yaşlar yüzünden bastığı yere dikkat edemediği için sendeleyip düşüyor. Olması gerektiği gibi, diye düşünüyor, çamurla çamur şimdi yan yana.

Wolga Restaurant'ın şeker kutusundaki şekerler küp mü, yoksa poşette mi? Bahse girelim. Neyine? Kazanan kaybedeni dövsün. Kız, bence poşette, diye bahse giriyor ve kapağı açıyor. İnsan sevdiğini nasıl döver?

II/7

Berlin'den sadece bir saat uzaklıkta.

Aslında her şey kapımın önünde olup bitti.

Ancak sen isteklerinle benden kıtalarca uzaktaydın.

Ingrid'i örnek almalısın. Biz onunla tanışır tanışmaz iki yıl süreyle farklı kentlerde yaşadık. Aramızda dört yüz kilometre mesafe vardı. Ama yine de dayandık.

Hans, kıza kaseti üçüncü defa doldurdu. A yüzü. B yüzü. 60 dakika. Kaset hep aynı kaset. Kız kaydı dinledikten sonra kaseti ondan geri alıyor, daha önce konuştuklarını siliyor, yeni sorularını ve açıklamalarını kaydediyor. Sanki kıza tebeşirle yazıyor. Sonra süngeri alıp siliyor, yeniden yazıp yeniden siliyor adeta. Not defterindeki sayfalar olmasa kız bazen bunların hepsini düşünde gördüğünü sanacak. Adam kızın beynini ele geçirmiş olmasa bunlardan geriye hiçbir şey kalmayacak. Kızın beyni, adamın kâğıdı.

Ben sana bir daha nasıl güveneyim?

Bugüne kadar yaşadıklarımızın gözünde bir değeri madem yoksa?

Neye dayanarak güveneceğim?

Kendimi kandırmak istiyordum ama bu bir daha başıma gelmemeli.

Adamın ona yeni bir kaset doldurduğu saatlerde Katharina bazen bir arkadaşıyla buluştuğunda utanç duyuyor. Adam düşünüp taşınırken o dikkatini başka bir yere yöneltebiliyorsa belki gerçekten buz gibi bir kalbi var.

Seni artık boynundan öpmek istemiyorum, onu başkasına verdin.

Omzunun avucumun içinde dönmesinden de zevk almıyorum artık, onu başkasına verdin.

Tiksinti büyüyor.

Şok, kök salıyor.

Eylüldeki düğün gerçi bir oyundu ama ilişkimizin ciddi olduğunun işaretiydi yine de.

En azından benim gözümde.

Belli ki sen farklı hissetmişsin, aldatmaya uygun zemin olarak kullanmışsın.

Bir şeye hiç bu kadar değer vermiş miydik?

Tepeden tırnağa dünyevi olmana karşın benim için kutsaldın.

Canının istediği gibi hareket ediyorsun.

İlişkimizi ne kadar önemsediğimi şimdi anlıyorum ki hiç kavramamışsın.

Planladığımız geleceğimiz kendi içinde çöktü.

Bir geleceğimiz kalmadı artık.

Hele ikimizin çocuğu artık söz konusu bile olamaz.

Senin gibi ilk fırsatta beni hayal kırıklığına uğratan biri uğruna bugüne kadar değerini korumuş şeyleri yıkıp geçeceğimi mi sanıyorsun yoksa?

Bunu yaparsam tek bir şeyi, yapayalnız yaşlanmayı garantilemiş olurum yalnızca.

A yüzü. B yüzü. 60 dakika. Sessizlik çökünce Katharina boş bir kâğıda şunları yazıyor: Kesilip doğranmak istemiyorum, tabut istiyorum. Altına adını, soyadını ve tarih yazıyor. Kişi eskiden her durumda rakip olmuş olsa bile son, her zaman tek başına yaşanan bir durumdur, demişti Hans uzun zaman önce. Ama kızın rakibi bu durumda kendisi. Katharina, kendini henüz savunmaya çalıştığı günlerin birinde şizofreniden söz etmişti, Hans bunun üzerine yorgun bir ifadeyle gülümsemiş ve kendine gizemli bir hava yaratmaya kalkışmamasını söylemişti. Kız sıradan biriydi. Vasat. Herkes gibi. Bu dünyadan giderse kolayı seçmiş olurdu belki. Yalnızca adam için değil, kendisi için de günahıyla baş etmeliydi, artık kaçamak yollar seçmemeli, hileye başvurmamalı, taktik uygulamamalıydı. Adamın ona bu yolda verdiği desteğe minnettar olmalıydı.

II/8

Birlikte kentte dolaşırken Alexander Meydanı'na uğramaktan kaçınıyorlar. Karl-Liebknecht-Strasse yerine Hackescher Markt'ta yürümeyi tercih ediyorlar ya da yolun karşı tarafındaki manastır harabesinin önünden ilerliyorlar. Tanışmalarına vesile olan yolu şimdi ondan uzak durarak izliyorlar, adımlarını her şeyin başladığı yerin menfi bir krokisi üzerinden atıyorlar: Otobüs durağı ve Café Tutti arasındaki o yol ki, orada bir zamanlar her mimik, her bakış, her yakınlaşma, her kararsızlık ve hepsinden öte Hans'ın Katharina'ya dönüp gelmesi büyük aşkın habercisi gibi görünmüştü. Orada yürüyüp, nefes kesici, ancak şimdi çürüyüp mahvolmuş bir ütopyanın nasıl başladığını anımsamak canımı çok acıtırdı, demişti Hans. Oysa şimdi yolu uzattıkça her adımda çürümeyi anımsıyorlar. Aynı şekilde Katharina kasetlere verdiği yanıtlarının altına "Senin Katharina'n" yerine yalnızca "Katharina" yazarken de böyle oluyor, böyle oluyor çünkü Hans, "Senin" sözcüğünün kızın ihanetiyle birlikte gülünç hale geldiğini düşünüyor. Tıpkı kızın mektuplara "seni seviyorum" yerine çocuklar gibi ancak "kalbimdesin" yazmaya cesaret edebilmesi gibi bu, çünkü adam ona sevgisini klasik formda açıklamasını yasakladı. Ama o atlanan, söylenmeyen ve kaçınılan şey atlanarak, söy-

lenmeyerek ve kaçınılarak ortamdaki varlığını sonsuza kadar koruyor, Hegel'in tanımladığı gibi üç anlamda muhafaza ediliyor. Beraberliklerinin mutlu günlerinde Hans ona bu pasajı bazen okurdu: Birincisi "bitti" anlamında, ikincisi "değişerek saklama" gibi bir anlamda, üçüncüsü de "bir üst kademeye yükseltme" anlamında muhafaza etmek. Katharina, "Katharina" yazarken "Senin" yazmasının yasaklandığını hatırlıyor. "Kalbimdesin" yazıyor ve şimdiye kadar hiç bu kadar çocuk olmadığını hissediyor. Katharina, Altes Museum'un[1] yanından sola sapan Hans'ın peşi sıra gidiyor ve içinden Café Tutti diye geçiriyor. Hans'ın peşinden küçük köprüyü geçiyor, sonra tekrar sola sapıyor, Palasthotel'in arka tarafından çabuk uzaklaşıyor, aynalı camları tıpkı New York'taki gibi ışığı yansıtıyor çünkü. Hackescher Markt'ta loş banliyö treni köprüsünün altından geçerken, trafik lambalı kavşak, diye düşünüyor. Hans'la birlikte banliyö treni kemerlerinin gölgeli tarafından yürüyor, aklından 57 numaralı otobüsü ve tufanı andıran yağmuru geçiriyor. Hans'a daha geçen ekimde ona bir kestaneyle kabuğu gibi bağlı olduğunu yazmıştı. Dolayısıyla aralarına hiçbir şey giremezdi. Kabuk ve öz, biri diğerinin türeviydi, biri diğerinin aslıydı. Ama olan oldu yine de. Son haftalarda şu "kestane mektubu" defalarca kızın adamı kuşkusuz içine çekmek istediği duyarsızlığının ve kurnazlığının örneği olarak gösterildi.

Yolu uzatsalar da Babylon Sineması'na sonunda varıyorlar. Konrad Wolf'un, heykeltıraş Stötzer'i konu alan

1. (Alm.) Eski Müze. Berlin'in Lustgarten semtinde yer alır. Prusya kraliyet ailesi sanat koleksiyonunu sergilemek amacıyla 19. yüzyılda kurulmuştur. Müze bugün Etrüsk, Roma ve Yunan antik koleksiyonları ile 500.000 parçadan oluşan bir madenî para koleksiyonuna ev sahipliği yapmaktadır. (Y.N.)

filmini izliyorlar. Sinema çıkışı Café Ecke Schönhauser'e gidiyorlar, Katharina kışın burada kafasını kırmak istemişti, şimdi aylardan haziran, refüjün üzerindeki ıhlamur çiçeklenmiş, kafenin kapısı açık duruyor, yukarıdaki viyadükten banliyö treni geçiyor. Tuğgeneralin heykeltıraşa modellik yapmayı reddettiği, ancak sonunda onun da yalnızca işini yapmaya çalıştığını anladığı sahnelere, mükemmel, diyor Katharina. Tuğgeneral sonunda, peki diyor, sanatçıya modellik yapıyor, gelgelelim çalışma yine de başarısızlıkla sonuçlanıyor. Hans, başarısızlığın nedeni ne merciler ne de model, heykeltıraşın kendi eserinden memnun olmaması, diyor. Şu Stötzer düzgün biri, diyor sonra. Önlerindeki tezgâhta iki kadeh Grauer Mönch şarabı duruyor, arkalarına ise yaz akşamını almışlar. Başarısızlık. Başarısızlığı itiraf etmenin güzelliği. Dikkatini çekerim, kendi standartlarını uygularken başarısızlık. Düşünceleri özel yaşamlarına kaymadan şaraptan hızla birer yudum alıyorlar. Bir defasında, diyor Hans, Stötzer bir oturan delikanlı heykelini alçı aşamasında beğenmemiş ve baltayı sırtına saplamış. Sarhoşmuş. Delikanlının başı aldığı darbeden yukarı dönmüş. Bu da Stötzer'in ansızın hoşuna gitmiş. Heykeli olduğu gibi bırakıp bronzdan dökmüş. Sonraları gazetede, delikanlının gözlerinin Sputnik'i aradığını okuyunca gülmekten kırılmış. Bunları bana bir gün meyhanede anlatmıştı. Hans'la Katharina da gülmekten kırılıyor. Stötzer'e, baltaya ve Sputnik'e. Demek ki başarı ve başarısızlık daima yalnızca ince bir çizgiyle birbirinden ayrılıyor. Biri diğerinin boş bir silueti, diye düşünüyor Katharina ama bir şey söylemiyor. Özünde tek gerçek, devrilecek olmanın bilinmesi.

O yaz akşamında hâlâ ya da yeniden mutlularmış gibi oturuyorlar, kederlenmeye ara veriyorlar ve ortaya bir sohbet çıkıncaya kadar sözcükler arka arkaya sırala-

nıyor. Filmin nasıl az olayla yetinmesinden, her şeyin çok sade canlandırılmasına karşın sonradan büyük bir etki yaratmasından, sanatın, yani bu durumda heykeltıraşlığın zor bir iş olduğunu Wolf'un nasıl zekice gözler önüne serdiğinden söz ediyorlar. Çalışmanın fiziki olduğunu, ancak aynı zamanda düşünmekten ibaret olduğunu konuşuyorlar. Ve de hatırlamaktan. Ancak vaktiyle Babi Yar vadisinde olanlarla ilgilenen kaldı mı bugün? Film boyunca sürekli aynı soru. Sözcükler arka arkaya sıralanıyor. İşçi sınıfının bilinci farklı bir yoldan yükselemez mi, önce orta sınıf bilincine dönüşemez mi? Yani özünde azalamaz mı önce? Egemen grup iş sonrası dinlenmek istiyorsa, yeni egemen sınıf ve onun sanatçıları arasında nasıl bağ kurulacak? Dinlenip rahatlamak, düşünceyi ve anıları devre dışı bırakmak istiyorsa nasıl olacak bu? Bağ, güzellikle mi kurulacak? Rağmen mi? İyi madem. İki Grauer Mönch daha, bir de baharatlı et, sen ne alırsın, bana da aynısından, o halde iki baharatlı et. Truva atı olarak mı güzellik? Tebdilikıyafet olarak mı? Bu çok zayıf kalırdı. Üstüne üstlük yanlış. İçerik henüz tamamlanmadı, sanat ürün değil bir süreçtir. Güzellik, gerçekle kaynaşmış. İlk bakışta gördüğümüzle altında gizlenen *bir bütün* aslında. Örneğin korkunun içinde barındırdığı güzellik gibi. Ve de güzelliğin parçası olan çelişki gibi. Ve de güzelliğe derinliğini kazandıran arayış gibi. Yüzeyin altını kazımanın zevki. Sorgulamanın zevki. Demek ki sanatçı ve işçi sınıfı arasındaki ilişki daha ziyade ortak çalışma deneyimiyle kuruluyor. İş sonrası mı? Sözcükler arka arkaya sıralanıyor. Mutlu son sanatla hiçbir şekilde ilintili değil, yalnızca umut olarak kabul edilebilir, diyor Hans ve filmdeki iki kızı düşünüyor; kızlar filmin sonunda Stötzer'in bir futbol sahasına dikilmiş olan bronz çıplak erkek heykelinin önünde, dokunulmaktan parlamış penisin sağında ve solunda gülümseyen iki kafa olarak

fotoğraf çektiriyorlar. Ancak bu fotoğraf, ânın tespit edildiği diğer fotoğraflardan biri yalnızca. Koşullar farklı olsaydı, Hans sinema çıkışı Katharina'yla Alexander Meydanı'na döner, Forum'a yerleştirilmiş olan Stötzer rölyeflerini bir kez daha dikkatle incelerdi. Gelgelelim o dolambaçlı yolu bugün ikinci defa yürümek istemiyor. Mutlu son yalnızca umut olarak kabul edilebilir. Hans kendi kendine başını sallıyor, ciddileşiyor ve susuyor.

Sözcüklerin arka arkaya sıralandığı bu konuşmalar adaları andırıyor, oysa anakarada diğer her şey ufalanıp dökülüyor. Dört Grauer Mönch, iki baharatlı et, eskiden olsa ikisinden biri hatıra kalması için fişi cebine sokardı, ya şimdi? Aylardan haziran, temmuz ortasına Moskova seyahatlerinin rezervasyonunu yaptırmışlardı, tanışmalarının ikinci yılı şerefine, ama ikisi de söz etmiyor şimdi bundan. Vaktiyle bu yolculuğu planlarken, "balayı seyahati" diye tanımlamıştı Hans, ancak Katharina bir gece önce Frankfurt'ta sabaha kadar uyumadığı için rezervasyon randevularına yetişemediğini itiraf ettiğinden beri seyahat beklentilerine leke sürüldü. Hiç değilse bir şeyi restoran çıkışı eskiden de yaptıkları gibi yapıyorlar: Hans, kızın ceketini tutuyor, kız kollarını tersten cekete sokup adama bir an sarılıyor, sonra kollarını çekip ceketini bu defa doğru şekilde giyiyor. Ne var ki vaktiyle onları mutlu eden, aşinalıklarının kanıtı olan bu âdetleri de muhtemelen içi boş bir Truva atı yalnızca.

Bugüne kadar Hans'ın gözünde şimdiki zaman, sırf tasarrufu ona ait gelecekteki geçmiş zaman olduğu için anlamlıydı. Şimdiki zaman bomboş artık. Şimdi zamanın cürmü onu muhtemelen bir şekilde, ancak onun katkısı olmadan ileri doğru itiyor. İleri denebilirse tabii. Herkes gibi onu da. Bütün hayvanları. Bütün bitkileri.

Geçici olan her şeyi. Hans şimdiye kadar adım adım anı üretti, şimdiyse üretim durdu. Her yer suskun. Geçenlerde yarı uykuluyken kendini bir çukurun başında dikilirken gördü, ki bu çukur onun iç dünyası şimdilerde, herkese ve ne varsa her şeye sırtını dönmüştü, beş sırtı vardı, çünkü çukurun çepeçevre her yerinde duruyordu. Beş defa kendiydi ve gözlerini artık onun iç dünyası olan karanlığa dikmişti.

Ingrid evden çıkar çıkmaz, Hans bunları daktiloyla Katharina'ya yazıyor hemen. Kızın düşüncesizliğiyle nasıl bir hasara sebep olduğunu görmesi için yazıyor.

II/9

Hans, haziran sonu Katharina'ya, onunla Moskova'ya gitmeye yüreğinin elvermediğini yazıyor. *senin frankfurt gecenin altıncı ayını mı kutlayalım moskova'da yoksa?* diye soruyor. *adına bir zamanlar "balayı seyahatimiz" dediğimiz yolculukta mı kutlayalım bunu? o seyahat, frankfurt'ta geçirdiğin bir yılı mutlulukla atlattığımızın simgesi olacaktı. ilişkimizin yeni ve daha yüce bir döneminin başlangıcı olacaktı. ancak biz o bir yılı atlatamadık. ve mutsuzluğa yuvarlandık.*

Katharina, evde masanın başına oturmuş mektubu okuyor. Niceliğin yeni bir niteliğe geçişi, diye vaktiyle okulda öğrendiği kanunu hatırlıyor. Bir yıl sadık kalması adamın onu kabullenmesini sağlayacaktı. İleri ve yukarı. Herkes yeteneğine göre, herkes ihtiyacına göre, komünizmde uzak gelecekte böyle olacaktı. Sizler göremezsiniz bunu, muhtemelen çocuklarınız da, çocuk sahibi olursanız tabii, belki torunlarınız görür, demişti yurttaşlık dersi öğretmeni. Ancak Katharina, buna layık olmadığını göstermişti. Yaptıklarından sonra bir üst kademeye çıkamazdı.

Belki, diye yazmıştı kız geçenlerde Hans'a, ***yabancı*** *bir kentte bir yakınlık kurmadan yaşayamadım.* Ama Hans buna yanıt bile vermemişti.

Mesele sadece insanların birlikte yaşamasının başka bir modeliyse buna neden "yukarı" derler ki? İnsanlık tarihinde yukarı ve aşağı neredeydi?

sakın seni cezalandırmak istediğimi sanma, diye yazıyor Hans. *çünkü o zaman intikam almaya kalkışırdın belki, bu da her şeyi yanlış yöne çekerdi. ben cezalandırıldım, sen de öyle. bu işten yararlanan frankfurt'ta yaşıyor.*

Hadi gel, diyor Katharina, yanına alacaklarını bir kâğıda yazalım: *Kıyafet.*

Aç parantez, diyor Katharina.

Yapamayacağım, diyor Hans.

Siyah pantolonunu mu? diye soruyor Katharina.

Eh, diyor Hans.

Bir de gri kotunu.

İki pantolon yeter.

Peki, diyor Katharina. Gelelim gömleklere – kaç tane?

Dört, diyor Hans, Katharina yazıyor.

Kız soruyor, bir yandan yazarken okuyor: 5 çift çorap, 6 külot, 1 ince ceket, deri ceket, siyah sandalet, mavi terlik.

Kapa parantez.

Kız yine sorup yazıyor: *Kişisel bakım malzemeleri.*

Aç parantez: Sabun, diş fırçası, lif, tıraş makinesi, tıraş losyonu, tırnak makası.

Ve törpü, diye ekliyor Hans.

Kapa parantez.

Törpüye ihtiyacı var adamın, çünkü parmağını kızın makatına sokarken canını yakmak istemiyor.

Katharina yazıyor: *Diğer.*

Aç parantez, diyor kız: sigara, 2 gözlük, Rusça sözlük, seyahat evrakları ve para, şişe açacağı, kâğıt kalem.

Ve Hans'a okumadan "Diğer" maddesine bir ekleme yapıyor: *Ben.*

Ardından, kapa parantez.
Sonra listeyi Hans'a veriyor.

11 Temmuz'da, tanışmalarının ikinci yıldönümünde –ki Katharina'nın yanlış adımından beri her ayın 11'i gibi yıldönümünü de kutlamıyorlar artık– Moskova için para bozdurmaya gidiyorlar. Katharina, şalter camının altından ittiği 384 mark karşılığında nakit 120 ruble alıyor, ayrıca verdiği 256 mark karşılığında yine 3,20 kuru üzerinden çek olarak 80 ruble daha alıyor.

16 Temmuz'da, yola çıkmalarından bir gün önce Hans kızın kapısına küçük bir kâğıt sıkıştırıyor:
yarın seninle gelemiyorum. hâlâ soluk alıyor muyum, onu bile bilmiyorum.

Hans, 17 Temmuz'da sabah saat tam 10'da Dünya Saati'nin önüne geliyor ve seyahat grubunu Schönefeld Havalimanı'na götürecek olan otobüse kızla birlikte biniyor.

II/10

Bir hafta zamanları var ve bu birlikte çıktıkları ilk seyahat. Hans, bir hafta boyunca Katharina'ya Moskova'sını, taşlaşmış umudunu gösterecek. Kaldıkları Hotel Belgrad muhteşem bir yer değil mi? Hemen ilk saatte otel yatağının törenle açılışını yapıyorlar. Onu her şeye rağmen buraya getirdiği için adamı sevmesi gerekmez mi kızın? Sonrasında acıkıyorlar. Hans'ın Katharina'yı götürdüğü restoranın orta yerinde saray sofralarını andıran pembe örtülü bir masa var, üzerinde sayısız kadehler ve bardaklar, her servis için tam üç tane, su bardağı, beyaz şarap ve kırmızı şarap kadehi. Bir topluluk dans müziği çalıyor, birkaç çift dans ediyor. Daha önce hiç böylesine muazzam bir şey görmüş müydün? Hayır, diyor Katharina, kristal avizelere bakıyor, mermer sütunlara bakıyor ve inanamayan bir ifadeyle başını iki yana sallıyor. Kendini Hans'a bırakıyor, Hans onu masaya götürüyor, o oturmadan sandalyesini hazırlıyor, kız onun tavsiyesine uyarak Stolichniy salatası söylüyor ve bütün bunların belki düş olduğunu düşünüyor. Menü dört çeşitten meydana geliyor, her çeşit için yeni servis ve özel çatal bıçak takımı. Acele etme, diyor Hans, çünkü Spasskaya Kulesi'ndeki kızıl yıldızın parıltısını Katharina ilk kez gördüğünde çevredeki havanın kararmış olmasını istiyor.

Bugünün şerefine Katharina'ya da dört çeşit yemek, su, şarap ve votka servis ediliyor elbette. Kentin, üzerinde Puşkin, Mayakovski, Rodçenko, Lenin, Şostakoviç, Ayzenştayn ve daha nicelerinin yürüdüğü kaldırımlarına yemekten sonra ilk kez ayak basıyorlar. Katharina'nın büyükanne ve büyükbabalarının da elli yıl önce üzerinde yürüdüğü kaldırımlar bunlar, ancak kız bununla ilgili fazlaca bilgi sahibi değil. Benzinin kokusu burada farklı, trafik ışıkları tabak büyüklüğünde, trafik işaretleri ise devasa. Tarihi Arbat Caddesi boyunca yürüyorlar, sonra doğu yönünde Yeni Arbat Bulvarı'nda ilerliyorlar, çevredeki her şey karanlığa gömülüp, önlerine yeni caddeler çıkıncaya ve sonunda tıpkı sıklıkla hayal ve arzu ettikleri gibi Kızıl Meydan'a çıkıncaya kadar yürüyorlar. Hans ile Katharina Moskova'da. Spasskaya Kulesi'nin beş köşeli yıldızı ışıldıyor, Aziz Vasil Katedrali aydınlatılmış, mozolede nöbet değişiyor, çanlar çalıyor. Orada el ele tutuşup yarım saat oturuyorlar. Krasnaya Ploşadi. Spasskaya Başnya. Mavzoley Lenina. Katharina, okulda sekiz yıl Rusça öğrendi, Moskova'nın görülecek yerlerini sekiz yıl boyunca sayıp durdu ve şimdi ilk kez gerçekten burada. Lenin, onlardan yalnızca birkaç metre uzakta kızıl ve siyah granitten yapılmış tonlarca ağırlıktaki ebedî evinde, derinlerdeki camdan tabutunda yatıyor. Geceleri yalnız kalıyor ve seyredilmekten kurtuluyor. Döndüklerinde otel yatağına temiz çarşaflar serilmiş, dolayısıyla açılışın ikinci defa yapılması gerekiyor.

Ertesi sabah da kahvaltıdan sonra yeniden odaya çıkıyorlar. Sonrasında dünkü yolu, ancak bu kez öğle ışığında yeniden yürüyorlar: Arbat, Yeni Arbat Bulvarı, Kızıl Meydan. Böyle bir yola ne kadar hızlı aşina olunuyor. GUM alışveriş merkezi camdan çatısı, sonu gelmeyen galerileri ve orta yerindeki fıskiyesiyle bir masal şatosu.

On yıl sonra yine burada olacağız, söz mü? Sular akıyor. Evet, diyor kız, söz. Belki de elinden tuttuğumuz bir çocukla birlikte, diye içinden geçiriyor kız. Ayakta durup sarılıyorlar ve birbirlerine gömülmüş halde bir süre öylece kalıyorlar. Ardından dolaşmaya devam ediyorlar, Katharina kendine püsküllü bir şal ve Moskova motifli mektup kâğıdı satın alıyor. Meydanın karşısındaki Meçhul Asker Anıtı'nı ve Kahraman Şehirler taşlarını ziyaret ediyorlar. Gelinler ve damatlar buraya çiçek bırakıyorlar. Leningrad taşı üzerindeki çiçeklerin arasında bir parça ekmek duruyor. Almanlar vaktiyle burada çok sayıda insanı açlıktan ölüme terk etti, diyor Hans. Lenin'in mumyalanmış cansız bedeninin yattığı mozolenin önünde gündüz vakti uzun bir kuyruk var şimdi. Kız ölüyü mutlaka görmek istiyor mu? Hayır. Adam da istemiyor. Şimdi sağa saparlarsa çok geçmeden Hotel Metropol ya da Lubyanka Binası'na çıkarlar. Ama onlar sağa sapmıyor. Ulitsa Gorkogo Caddesi boyunca yürüyorlar, eskiden Hotel Lux'un bulunduğu 10 numaralı binanın önünden geçiyorlar. Buranın adı Centralnaya şimdi.

Hans, geceleri Katharina uykuya daldıktan sonra onun yanında yatarken kızın soluklarını dinliyor. Katharina'nın canlı okul Rusçasıyla bugün yolu sorduğu adam fotoğraflardan tanıdığı haliyle Hans'a Brecht'in arkadaşı Sergei Tretyakov'u hatırlatmıştı. Gözlüğü ve geniş alınlı, saçsız kafasıyla. Tretyakov, Brecht'in eserlerinden tam da *Önlem*'i Rusçaya çevirmişti. Hans, iyi bir kalbin gerekli eylemi başlatabildiği gibi önleyebildiğini de en geç bu oyunu okuduktan sonra öğrenmişti. Kuşkulu bir araç yani. *Öldürmek korkunç bir şey. / Ancak yalnızca başkalarını değil, darda kaldığımızda kendimizi de öldürürüz / Çünkü her canlının bildiği gibi / bu öldüren dünya yalnızca zor kullanılarak değişir.* Oyunun sonunda,

hatalı genç yoldaş kurşuna dizilir ve kireç kuyusuna atılır. Öncesinde kendi adamları ölmeyi kabul ediyor musun, diye sorarlar ona, yasadışı mücadele koşullarında ölümün alternatifi yoktur. Brecht, genç yoldaşın bu soruya yanıtı öncesinde oyun düzenine *Ara* yazmıştır. *Ara.* Genç yoldaş, yanıtını sonrasında verir ve yanıt *Evet*'tir. Ölmesini kolaylaştırmak için adamları onu kollarına alır. *Başını kolumuza yasla / Gözlerini kapa.* Genç yoldaş, sarılma esnasında kendi adamları tarafından vurulur ve kararlaştırıldığı gibi kireç kuyusuna atılır. Ortak davaları uğruna. Hans, Tretyakov adını not etmek için altı ay önce o kahrolası şubat günü Katharina'nın evinde bir kâğıt parçası aramıştı. Tretyakov adını yazacağı bir not kâğıdı aramıştı. Boş bir kâğıt parçası yalnızca. Peki kışın ortasında bu isim aklına ansızın nereden gelmişti? Berlin-Friedrichsfelde'deki Sosyalistler Anıtı'nda *Die Toten mahnen uns!*[1] yazar; Hans her yıl ocak ayının ikinci haftasında radyodaki arkadaşlarıyla birlikte katıldığı gösteri yürüyüşünde oraya gider. Bir defasında yine o günlerde hep olduğu gibi sulu kar yağıyordu ve Hans ısınmak için yürüyüş sonrası Sylvia'yla birlikte patates çorbası içmişti. İçinden, ilişkilerinin sevgili durumundan arkadaşlığa dönüşmesini dilemişti. *Ölüler bizi uyarır!* Bu yazıt, hiç o gün olduğu kadar içine işlememişti daha önce. Sulu karın altında kendini ansızın yaşlı hissetmişti. *Ölüler bizi uyarır!* Kendi adamlarının elinde ölümü bulan ölüler de mi? *Ara*, diye 1929'da yazmıştı Brecht. Aradan sonra da genç yoldaşın yanıtı: *Evet.* Brecht'in bu *Evet*'i yazmasının üstünden yaklaşık on yıl geçtikten sonra arkadaşı yazar ve düşünür Tretyakov Moskova'da tutuklanmış, Lubyanka Binası'na tıkılmış, birkaç ay sonra da sözde casusluk

1. (Alm.) Ölüler bizi uyarır. (Ç.N.)

suçundan ölüme mahkûm edilip kurşuna dizilmişti. Devrimin zaferinden sonra bile insanın kendi ülkesi düşman ülke olarak mı kalıyordu daima? Sonsuza kadar mı? İnsan, yurduna hiç mi kavuşamazdı? Sergei Tretyakov'un son adresi Daire 25, Ulitsa Malaya Bronnaya 21/13, Moskova'ydı. *Diyelim ki suçsuz o / ölüme nasıl gider acaba?* Bunlar, Brecht'in 1939 yılında arkadaşının anısına yazdığı şiirin son satırları. Tretyakov bir suç işlememişti. Ölümünden sonra, Brecht'in öldüğü 1956 yılında Kruşçev yönetiminde temize çıkmıştı.

Megaloman değil mi şu Ruslar? Hans, parlak ışıkta elini gözüne siper ediyor ve başını kaldırıp Vera Muhina'nın heykeline bakıyor, kahramanlarla yeniden karşılaşmanın mutluluğuyla gülümsüyor: Elinde çekiciyle işçi, orağıyla çiftçi kadın, ikisi de kollarını havaya uzatmış ilerliyor, hatta artistik buz patencisi bir çift gibi adeta kayıyorlar. Katharina da başını kaldırıp bakıyor. İnanılır gibi değil. Mosfilm yapımı bütün jeneriklerde bu iki şahsı gördü, çevresinde kameranın daire çizdiği simetrik uğraşlarının iki bedenden tek bir zirve oluşturmasını sayısız defalar izledi. Bir de yalnızca Ruslar bu kadar megalomandır, diyor Hans, aslına bakarsan Amerikalılarla Ruslar karıştırılacak kadar birbirlerine benzerler. Aynı şekilde zevksizlikleri de. Geniş meydanda dolaşıyorlar, "Tarımda Kazanımlar Sergisi", *wuistavka* vesaire vesaire, pazaryerini, *rynók*'u geçiyorlar, şekerleme satın alıyorlar, şekerlerin sarıldığı kâğıtların üzerinde bir ayı resmi var, bütün Rus ayılarının adı Mişka, dondurma alıyorlar, *moróshennoje*. Katharina, bütün sözcükleri hatırlıyor. Okulda öğrendiği her şey bugüne kadar içinde uykuya yatmış ve şimdi ansızın uyanıyor. Son beş aydır beslediği bütün umutlar bugüne kadar içinde uykuya yatmış ve şimdi ansızın uyanıyor. Düşünsene, diyor Hans, Ruslar

geri kalmış bir ülkeden yalnızca yirmi yıl içinde sanayileşmiş bir ülke yarattılar: *Komünizm, Sovyet iktidarı artı bütün ülkeye elektriğin ulaştırılması demektir.* Katharina, Hans'a yandan bakıyor. Burada ona gösterdiği her şey Hans'a ait ve Hans'ın kendisi. Hans'la bir kez daha bir yaz mevsiminin içinde gezebilmeyi daha iki hafta öncesine kadar olanaksız görüyordu, oysa şimdi canı istediğinde Hans'ın koluna girebiliyor, canı istediğinde onu iyice kendine doğru çekebiliyor. Ama bu ne demek biliyor musun, diyor Hans ve kendi de inanamıyormuş gibi başını iki yana sallıyor. Düşünsene, yalnızca on yıl sonra Sibirya'daki son köy evi de elektriğe kavuştu, diyor. Fabrikaları çevredeki kentlerle birlikte adeta yerin altından çıkardılar. Bir yandan da insanlara okuma yazma öğrettiler. Elli milyon insan okuryazar oldu. Bunu gözünün önüne getirsene! Katharina her şeyi gözünün önüne getiriyor, köy evindeki masanın üstünde sallanan ampulü ve altına oturmuş "karandaj" ya da "bana" yazan köylü kadını ve kocasını. Işık ve beyinlerdeki ışık. Böyle, diye düşünüyor kız ve koluna girip adamı iyice kendine doğru çekiyor, böyle olmalı her şey.

Yer sarsılıp mezarlar açılınca ağıtlarla derinlerden yükselenleri de kabullendim. Becher'in "Otosansür" makalesi *Sinn und Form* dergisinde dört hafta önce yayımlandı. Ölümünden sonra ve otuz iki yıllık bir gecikmeyle. Kültür Bakanı Becher'in, radikal şair Becher defterini çoktan kapattığını gösteren 1956 yılına ait bu yazı şaşırtıcı. Becher geriye, Moskova'ya göçü ve Almanya'ya dönüşü üzerinden geçen yirmi yıllık suskunluğa bakmıştı. Hans ise yazıyı okurken, ülkenin kültür mercileri tarafından buna ilaveten kararlaştırılmış olan otuz yıllık suskunluğa dönüp baktı. Susmanın kime ne yararı oldu? Peki kapının şimdi böylesine büyük bir gecikmeyle açıl-

masının kime ne yararı var? Ya rüzgâr kapı kanadını elimizden koparıp götürürse? Ölülerin zamanı sonsuz, ancak dirilerin gerçek onları yutmadan önce gerçekle başa çıkmak için ne kadar zamanları kaldı? Böyle bir gerçek karanlıkta aşırı büyüyor sanki. Dün Katharina'ya yol soran adam, Tretyakov'a yalnızca benziyor muydu, yoksa ta kendisi miydi? Büyük kentin gece karanlığında loşluğa bürünmüş otel odasında Hans ansızın dirilerle ölüler arasındaki sınırın geçirgen olabileceği duygusuna kapılıyor. Ve bu yüzden rüzgâr esiyormuş hissine kapılıyor.

Şimdiye kadar dört defa metroya bindiler, her durağın görüntüsü farklı, bu metro ağı Prusya Kralı Büyük Friedrich'in Sanssouci Sarayı'nın uzun koridorları kadar görkemli. Tüneller, toprağın altında yüz arşın derinde, gün ışığından gelen birinin yürüyen merdivenle peronlardan birine inmesi dakikalar sürüyor, inip binerken herkes birbirini itiyor, ancak vagonların içinde en yoğun kalabalıkta bile insanlar sakin, çoğunun elinde ayakta ya da otururken birer kitap var. Kitap okuyan sıradan insanlar, işçiler, memurlar. Okudukları döküntü değil, iyi kitaplar, diyor Hans. Başka hiçbir ülkede her tezgâhtar kadın ve her inşaat işçisi ezbere şiir okuyamaz, diyor Hans. Puşkin, Mayakovski, diyor. Muhtemelen Mandelştam da, diye düşünüyor ama bunu söylemiyor. Karanlıkta yolculuk ve sonra parlak ışık, karanlığın içinden yolculuk ve sonra parlak ışık ve mermer sütunlar, karanlığın içinden yolculuk ve sonra parlak ışıklar, mermer sütunlar, duvar resimleri, karanlığın içinden yolculuk ve sonlar parlak ışık, mermer sütunlar, duvar resimleri, bronz heykeller, karanlığın içinden yolculuk ve sonra parlak ışık, mermer sütunlar, duvar resimleri, bronz heykeller, mozaikler. İnsanlar metroyu kendi elleriyle ve aynı zamanda *kendileri için* inşa etmiş, diyor Hans, yeni özgüvenle-

rini inşa ederken bir anlamda yanı sıra metroyu da yapmışlar. Bu bambaşka bir düşünce yapısıydı, diyor Hans, bir elit grup için ücretli çalışmak yerine özenle kendin için inşa etmek: Güzel ve değerli olan şey, herkese yarar sağlamalı, onu meydana getiren herkesin olmalı. Moskovalılar boş zamanlarını bu metronun inşasına harcadılar. Kendileri için tesis etmekten zevk aldılar, ki görülüyor bu. Evet, gerçekten görülüyor, diyor Katharina. Rahat rahat incelemek için bazı duraklarda iniyorlar. İnmeden geçtikleri bir durağın adı Lubyanka.

Hans, gece yarısı yine uyanıp bir türlü uyuyamadığı bir saatte, sosyalizme *tek bir* ülkede ulaşmış olmak, işte mesele bu, diye düşünüyor. Mevcut düzen yıkılıyor ve dünyanın geri kalanı size düşman. Yeni, kanlı doğuyor. Ama kanı temizleyen çıkacak mı hiç? Beş günlük plan çerçevesinde elli bin kişinin iki yüz bin Berlinliyi ortadan kaldırması sağlansa, bunu yapan elli bin emekçi can almış olmanın şokuyla bir topluluğa dönüşür. Brecht'in, açlıktan ölmenin vatandaşlık görevi olmasının istendiği sıkıyönetim dönemiyle ilgili bir akıl oyunu. Hitler'den kısa bir süre önce. Acımasız bir dünyaya acımasızlıkla son vermek. Peki sonrası ne zaman başlıyor? Öldürmeye ne zaman son verebiliriz? Katharina, sevişmelerinin ardından daha kısmen adamın altında yatarken huzurla uykuya daldı. Tutuklanmak ya da tutuklamak ve davaya inanmak, dövülmek ya da dövmek ve davaya inanmak, ihanet etmek ya da ihanete uğramak ve davaya inanmak. Bir daha hangi dava, kurbanı ve katili aynı kalp atışında birleştirecek kadar büyük olacaktır? Hatta sonunda kimsenin kim olduğunu anımsayamayacağı derecede katili kurbana, kurbanı da katile dönüştürecek büyüklükte bir dava? Tutuklamak *ve* tutuklanmak, dövmek *ve* dövülmek, ihanet etmek *ve* ihanete uğramak – ta ki umut, öz-

veri, yas, utanç, suç ve korku her bir bedende sökülemez biçimde iç içe dolanıncaya kadar. Sırf bu koşullar bile özveriyi güce dönüştürür. Sadece güçlü olan kişi, yeni doğan ve kusurları olan bir toplum adına suçu üstlenebilir. Sadece kendini unutabilen kişi. Başkalarının mutluluğunu kendi mutluluğunun üzerinde sayan. Ve yaşayacağından daha uzun bir süre için umut besleyen. Mutlu günlere giden uzun yolda mevcut et ve kan ya yetmezse? Ya güzel olan yalnızca çirkin olanla, özgürlükse yalnızca korkuyla satın alınabilecekse? Hans, yan dönüp, Katharina'nın uykusunda anlaşılmaz bir şeyler mırıldandığını duyduğu sırada muhtemelen, diye düşünüyor, muhtemelen bütün bunlardan burada her kadının, her erkeğin, evet hatta her çocuğun yüzünden okunan çokça hayat tecrübesi çıkıyor. Bakışlardaki başkalık. Stalin'den bu yana bütün resmigeçitlerde Moskova Politbüro'sunun Lenin'in mezarı olan mozolede yerini alması boşuna değil. Bir yanıyla, devrimin babası üzerinden meşrulaştırma, artık bir zarar verme şansı bulunmayan düşünürü ele geçirme. Diğer yanıyla derine, toprak yumuşakken kazılan bir mezar kadar derine kök salmış bir gücün gösterilmesi.

"Zarafet" güzel bir sözcük, diyor Hans. Katharina'yla alacakaranlıkta son bir kez Arbat'ta oturup, çok farklı havaları olan, hareketleri Almanlara hiç benzemeyen insanlara bakıyorlar. Rus kızları ikişer ikişer kol kola girmiş, sohbet ederek dolaşıyorlar. Çok rahat bu kızlar, zamanla ve yaşamla bütünleşmişler. Hans ıslıkla gayriihtiyari bir melodi tutturuyor, *serinleten sabaha doğru, nehir kıyısında rüzgâra karşı*[1], ama sonra bu şarkının söz yaza-

1. Sözlerini Boris Komilov'un yazıp müziğini Dimitri Şostakoviç'in bestelediği Sovyetler Birliği'nin en popüler şarkılarından biri. (Ç.N.)

rının da 1938'de, Buharin'le aynı yıl kurşuna dizildiğini hatırlayınca ıslık çalmayı bırakıyor. *Bu bilgiyi nasıl değerlendirdiniz? Dikkate almadım. Dikkate mi almadınız? Evet, almadım. Düşmanca bir eylemden söz edildiğinde bundan terör eylemleri de dahil olmak üzere çok ciddi başka düşmanca eylemlerin çıkarımı mı yapılmalı? Evet.* Hans, 1936/38 yıllarında yapılan göstermelik yargılamaların protokollerini bir iş arkadaşından bir gün ödünç almıştı. İki kalın cilt. *İtiraf ediyorum.* Nasıl karanlık bir oyun oynanmıştı o günlerde. Katharina, başını onun omzuna dayayıp şarkının devamını mırıldanıyor: *Uyan! Kalk ayağa! Sabah alev alev ışıyor. / Vatanımız şimdi yeni güne doğru yürüyor.* Keşke onunla hep böyle oturabilseydi Hans. Keşke ocak ayından beri bildiklerini bilmeseydi. *Sanık Buharin, buna ne diyorsunuz? Hiçbiri doğru değil, diyorum. Vladimir İlyiç Lenin'e suikast planı var mıydı? Bunun gerçek olmadığını söylüyorum. Karelin sizi suçüstü yakaladı. İtiraz ediyorum.* Katharina'nın ipeksi sarı saçları Hans'ın ağzının önünde uçuşuyor. Moskova günlerinin tamamında uzun zamandır olmadığı kadar çok seviştiler. Ama yarın Berlin'e dönüyorlar. *Atmosfer kavurucu sıcaklıkta mıydı? Oldukça. Bu atmosferde Lenin'i tutuklama ve öldürme konusu gündemde miydi? Tutuklama meselesini itiraf ediyorum, öldürülme meselesiyle ilgili hiçbir bilgim yok. Ancak atmosfer.... Atmosfer atmosferdi.* Cesurmuş şu Buharin. Ezdirmemiş kendini: *Atmosfer atmosferdi.* Ama sonunda yine de hepsinin yaptığı gibi itiraf etmişti. İtirafçıların hepsi suçun ve suçsuzluğun ötesinde, dünyaya doğru açıdan bakmak bir kez öğrenildikten sonra bunun alternatifi olmadığına inanmıştı. Hayatları pahasına bile alternatifi yoktu. Katharina, ne düşünüyorsun? diye soruyor. Buharin'i, diyor Hans. Akşama Hans kızı Hotel Ukraina'ya yemeğe götürüyor, yan masadaki Ruslara bakıp gülümsüyorlar, Ruslar yemeğin ortasında ayağa kal-

kıp dışarı çıkıyorlar, dolaşmak için bıçaklarını ve çatallarını tabaklarına dayayıp yemeğe kırk beş dakika ara veriyorlar, garsonlar durumu bildiklerinden servisleri toplamıyorlar, adamlar sonra sonsuz zamanları varmış gibi geri dönüp yemeğe devam ediyorlar. Hans'la Katharina gece restorandan çıkıyor ve Hans pantolon ceplerinden birer küçük şarap kadehi çıkarıyor. Kadehleri, onunla buraya geldiğini hiçbir zaman unutmasın diye kız için çalmış. Eğer bir gün anılara dalarsan anılar bu günlerle, Moskova seyahatimizle başlasın, diyor Hans.

II/11

Küçük bir içdeniz olan Baltık Denizi, büyük denizlerden farksız, her şey daha küçük ölçekli sadece. Küçük dalgalar, daha zayıf akıntılar, neredeyse hissedilmeyen gelgitler. Yalnızca güneş, batarken dünyanın batıya bakan bütün sahillerinde olduğu gibi kıpkırmızı kesiliyor. Devamlı müşteri oldukları için garson onlara terastaki masayı ayırmış. Burada artık Sovyet dergilerinin bile basımının yasaklanması saçma, diyor Ingrid. Eh, diyor Hans, *Sovyetlerden öğrenmek demek yenmeyi öğrenmek demektir* – Almanlar buna hiç hevesli olmadı zaten. Hans geceleri Ingrid uyuduktan sonra kuş uçuşu yalnızca üç buçuk kilometre uzakta bir köy yatağında yatan Katharina'ya yazıyor: Kendimi elektrik kabloları duvarlardan kopartılmış, pencereleri çivilenip kapatılmış, perdeleri örtülü talan edilmiş boş bir ev gibi hissediyorum. İkindileri Ingrid'le Ludwig güneşlenirken Hans, biliyorsunuz bu kadar sıcağa dayanamıyorum, zaten yüzme de bilmiyorum deyip bisiklete atladığı gibi oradan ayrılıyor, tarlaların ortasına yayılmış koruluğa gidiyor, orada beyaz tenli Katharina yere uzanmış onu kollarını açarak karşılıyor. Sonrasında yan yana uzanıyorlar, yüzleri yukarıdaki maviliğe çevrili, üstlerinde ağaç tepeleri; rüzgâr, yaprakları çekiştirdikçe ortaya müthiş desenler çıkıyor. Ak-

şama Hans, Ingrid ve Ludwig yemeğe çıkıyorlar, ringa balığı ve kabuğuyla haşlanmış patates yiyorlar. Hans, o gece Katharina'ya ne yapacağını bilemeden mahzende dolandığını, duvarlara tutunarak yürüdüğünü, her şeyin suskun olduğunu yazıyor. Suskun, kirli ve yabancı. Karanlıkta etrafa saçılmış döküntülere, geçmişte kalan aşklarının çöpüne takılıp sendelediğini anlatıyor. Ben süpürecekmişim bu çöpü, iyi de nasıl, hiçbir şey göremiyorum, acaba yavaş yavaş kör mü oluyorum? Aile ertesi gün çıktığı bisiklet turunda karşı tarafa geçiyor, yol kenarında tek katlı evlerden bir mahalle var, işçi sınıfından iki temsilci ellerindeki çekiçlerle bahçe kapısına takılacak bir demir çubuğu büküyor. Bira göbekleri, nervürlü fanilalar, kısa pantolonlar, kıllı bacaklar, koltukaltları ve enseler terden parlıyor, bahçe kapısından girip çıkması için uğraş verilen Trabant kısacık kesilmiş çimlerin üzerine park edilmiş. Hans, bütün bunları oradan geçerken fark ediyor ama istemiyor, kurtuluşu Athena'nın zarafetini düşünmekte arıyor, öğleden sonra saat 3'te Bergama Sunağı önünde, Katharina'yla iki yıl önce sonbaharda, mutluydular henüz o günlerde, bir çekiç darbesi, bir darbe daha, sonra bir üçüncüsü, işçi sınıfı anılarına küt diye indiriyor, Mozart mı? Sonra bir çekiç darbesi daha, ardından bir tane daha. Önlerinden bisikletle geçerken ter kokusu, küçük burjuva şansı, yeryüzü yaşamının çökekleri, buradan çıkamıyor artık Hans, kurtulamıyor, o zamana kadar yurdu olan bulutlu yücelere yükselemiyor artık, yalancı kadın Mozart'ını, Hölderlin'ini, Eisler'ini ateşe verdi, şimdi işçi sınıfının terine karşı Brecht bile yardımcı olamıyor ona. Ancak Hans koruya vardığında Katharina, beyaz puantiyeli lacivert tül eteğinin altına bir şey giymediğini ona gösteriyor.

bir yıl önce yarın, öğle vakti frankfurt'a doğru yola

çıkmıştın, diye Katharina'ya yazıyor Hans. İğrenç günlerin yıldönümleriyle dolu altı ay başlıyor. Başka konularda zorlanan belleği, konu bu tarihler olunca ne yazık ki hâlâ mükemmel çalışıyor. Belki atlatacakları belki de atlatamayacakları altı ay. Bu altı ayın ardından kız adamı tanıyabilecek mi? Tanımak isteyecek mi? Ya adam kendini tanıyabilecek mi?

Hans, izleyen haftalarda kızı da kendini de tarihlere çiviliyor. Kızın "çocuk düğünü" diye tanımladığı olayın yıldönümü Ermelerhaus'ta karşılanıyor. Kız üniversite eğitimine başlayalı henüz iki hafta oldu. Temel dersler, plastik sanatlar, sanat tarihi diye keyifle gevezelik ediyor ve bir inek kafatası çizmemiz istendi! diye anlatıyor. Hangi gün olduğunun bile farkında değil. Düpedüz unuttu. Ta ki adam ona hatırlatıncaya kadar.

Hans, ana yemekle tatlı arasında, şu Vadim'le bir daha haberleştin mi, diye soruyor. Artık tamamen dürüst davranacağına söz vermemiş miydi kız? Evet, diyor Katharina, bir kez telefonda konuştuk. Ee, ne dedi? İnsan sonsuza kadar acı çekemez, dedi. Hans, sigarasının dumanını burnundan üfledikten sonra, sen bundan asla vazgeçmeyeceksin, diyor. Saçmalıyorsun, diye atılıyor Katharina, ama Hans eliyle geçiştirmekle yetinip, boş ver, diyor. Aslında, diye içinden geçiriyor Katharina, geçmişle bitmek bilmeyen çatışması yüzünden beni Vadim'i düşünmeye zorlayan Hans'ın kendisi.

Hesabı bekledikleri sırada Hans, tam bu masada bir çocuk sahibi olmaya karar verdiğimizi hatırlıyor musun? diye soruyor. Bunun üzerine Katharina'nın gözyaşları yanak kubbelerini aşıp çenesinden kolalı masa örtüsüne damlıyor, Hans'ın gözyaşları da ağız çevresindeki kıvrımın çukurunu geride bıraktıktan sonra kolalı masa örtüsüne damlıyor, durgun ve tuzlu sular her iki kıyıda "dilek

masası"na[1] damlıyor ve sular öylesine sessiz akıyor ki garson bile bir şey fark etmiyor.

Bir hafta sonra Berolina Bar'dalar. Önlerine şampanya konulduğu sırada, geçen yıl da tam buraya oturmuştuk, diyor Hans. Tam buraya mı? diye soruyor Katharina, ancak o gün ne yaşandığını bir türlü anımsayamıyor. Son mutlu akşamımızdı, senin ihanetin başlamadan önceki akşamımızdı, diyor Hans. Öyle demek, diyor kız ve Hans şampanya kadehini kaldırınca ister istemez o da kendi kadehini alıyor, ihanetinden önceki son mutlu günlerinin şerefine kaldırıp adamınkiyle tokuşturuyor. Kız, bir yıl önce yarın, Hans'ın deyimiyle hiçbir gereklilik olmadan ilk kez Vadim'in evinde sabahlamıştı. Ve muhtemelen her şeyini vermişti. Hayır, diyor kız ve tekrarlıyor: Hayır. Sonra yüksek sesle: Doğru değil bu, gerçek değil. Hans, önemi yok, diyor. Çünkü yemeğe çıkardığı bir kadının kontrolünü kaybedip bağırması yüzünden çevrenin dikkatini çekmek en nefret ettiği şey. Üçüncü kadehten sonra midesi bulanan Katharina tuvalete gidip kusuyor. Hans kendini nasıl hissederse hissetsin şu 21 Eylül yıldönümü yarın kızla birlikte Palasthotel'de kutlanacak, gece manzarasına doğru en üst katta. Hatırladın mı, diye sorarken kızın mantosunu tutuyor. Hatırlıyor kız. Kollarını mantoya sokuyor, yere devrilmemek için rakibine tutunan boksörler gibi öylece duruyor. Elbette hatırlıyor! O yukarılarda Hans onunla birlikte kendine göç etmişti. Hüzünlü Stasi bakışlı garson. Peşmelba kupu. Katharina'nın gözlerinden şimdi yine akan sıvının içindeki tuz oranı yüzde 0,9. Hans'ın gözlerinden akan sıvının içindeki tuz oranı da aynı. İkisinin gözyaşlarının dı-

1. Bir Grimm Kardeşler masalı. (Ç.N.)

şavurumunun bir reflekse değil duyguya dayanması nedeniyle sıvının protein oranı yaklaşık yüzde 25 artıyor.

Katharina'nın üniversiteden arkadaşı geleceğin mimarı Rosa –kedilere benzeyen bir yüzü ve burnunun yanında hoş bir beni var bu kızın– ertesi sabah figür çizimi dersinde yanında otururken bu olayın böyle sık sık canlandırılmasını kıskandığını söylüyor. Katharina buna sadece, yaa, diye yanıt veriyor.

Geçirdiğimiz her kötü günü tek tek kutlamak mı istiyorsun gerçekten? diye akşam Hans'a soruyor Katharina; üzerine gecenin çöktüğü kent sağ dirseğinin yanında ta aşağılarda uzanıyor ve onun bulunduğu noktadan bakıldığında cüceler kentini andırıyor. Tabii ki, başka ne yapabilirim, diye yanıtlıyor Hans gülümseyerek – unutamıyorsan kutlayacaksın.

Pankow belediye binası kulesinin saati gece yarısı on iki kez vuruyor, rüzgâr uzaktaki bu çan sesini o güne kadar Katharina'nın evine kadar hiç taşımamıştı; kız, çanın bu on iki kez vuruşunu Frankfurt'taki çatı katı odasında yatmadan önce Hans'a her gece mektup yazarken yakındaki kiliseden duyardı yalnızca. Takviminde Hans'tan başka kimseden söz etmediğini kız neden tam da o günlerde ısrarla vurgulamıştı acaba? Sözünü etmeye değer kişi olduğunu... Ondan talep edilmeyen bu açıklamayı neden yapmıştı? Gerçekten ahlaksız biri miydi kız? Hans'a dolaylı yoldan bir şeyin doğal olmadığını mı anlatmak istemişti? Yoksa bunun gerçek olmasını asıl kendi mi istiyordu? Takvim notlarında gerçekten yalnızca Hans'dan söz ediliyordu, gelgelelim Frankfurt'ta yaşadığı aylarda onu meşgul eden her şeyi takvime aktarmadığı için bu böyleydi. Kâğıdın, belge olma yolunda garip bir özelliği vardı. Kâğıdın, yanlış üretme yolunda garip bir özelliği vardı. Bir gerçeği diğer gerçekten ayırma özelliği. Gerçekler arasındaki öncelik sırasını gerekçelendirme özelliği.

Birileri şunu ya da bunu okurken, bir yere yazılmamış olan öteki gerçek bir yerlerdeki sahipsiz topraklarda yaşamaya devam ederdi. Ondan haberdar olan *bir* beyin unutsa hatta çürüse bile öteki gerçek kendi varlığını sonsuza kadar sürdürürdü. Yalanın da inandırıcı olabilmesi için iyi hazırlanmış olması gerekir, diye düşünüyor Katharina o gece Berlin'deki evinde tek başına otururken. Güçsüzlerin gücünü ortaya sahneleyen suret olarak yalan.

Hans kızdan yaz tamamen sona ermeden salı günü akşamüzeri saat 5'te ona korulukta büyük haz yaşatan o puantiyeli eteğini giyip onu öyle karşılamasını istiyor. Islıkla bir Mozart melodisi çalarak merdiveni çıkıyor, ancak Katharina ona kapıyı açtığında üzerinde pantolon ve tişört var. İçilen kahvenin ardından dinlenmek üzere yatağa uzanıyorlar, Hans elini kızın külotunun içine sokuyor, ama kız bunun *kendisi* gerçekten arzuladığında yaşanmasını istiyor ve adamın elini külotundan çıkarıyor. Bunu *gerektirecek* kadar heyecanlanırsam ancak o zaman, diyor. O an gelinceye kadar adamın bacaklarına masaj yapmasına izin veriyor yalnızca, kızın dünkü askerî spor dersinden sonra kasları tutulmuş. Kız, sözlerin ve resimlerin onu tahrik etmeye günün birinde yetmemesinden korktuğunu söylüyor. Sen beni gerçekten hâlâ istiyor musun? Tabii ki, diyor Katharina, adamı kendine doğru çekip öpüyor. Sonunda içimdeki bekleme heyecanını da mahvedecek, diye düşünüyor Hans.

Birkaç gün sonra kız adamı görür görmez korkunç bir şey olduğunu hemen anlıyor.

Huzurunun ve özellikle yürek sancısının kaynağı olan yüz açıkça anlatıyor bunu.

Hans sarsılmış.

Katharina nedenini henüz bilmese de adamın sarsıntısı onu da sarsıyor.

Kız kapıyı vurduğunda adam ona açmadı, oysa sözleşmişlerdi. Ama kapının altındaki aralıktan adamın orada olduğunu gördü ve kapı kolunu indirdi.

Hans çalışma sandalyesinde oturuyor, öne doğru eğilmiş ve başını ellerinin arasına almış.

Kalkıp kızı karşılamıyor, başını kaldırıyor yalnızca, yorgun bir ifadeyle bakıp başını sallıyor, öyle yorgun ki, kızın oturmasını bekliyor.

Ve konuşuyor şimdi: Bu sabah Frankfurt'a gittim.

Sessizlik.

Sevgilinle görüştüm.

Vadim'le mi?

Evet, onunla.

Sessizlik.

Sadece bir defa olmadığını artık biliyorum, diyor Hans. Tahmin ettiğim gibi eylülde başlamış. Ekimde ve kasımda da pek çok geceyi onun evinde geçirmişsin, ona bacaklarını ayırmışsın – anlattığın gibi değilmiş yani.

Şimdi gerçek uğruna boğuşmaya başlıyorlar, Hans'ın kızın önüne fırlattığı parçadan gerçeğin suretini kesip çıkarmaya uğraşıyorlar.

Çetin geçen kırk beş dakikadan sonra, Katharina'nın defalarca gözyaşlarına boğulup Vadim'in iddiasının doğru olmadığını, böyle bir şeyi nasıl ortaya atabildiğini kesinlikle anlamadığını söylemesinden sonra, ona inanması için ellerini Isenheim Sunağı'ndaki Mecdelli Meryem gibi kavuşturup Hans'a yalvarmasından ve belleğindeki anılardan delirme noktasına geldiğini Hans'ın görmesinden sonra, çaresizlik içinde geçen tam kırk beş dakikanın ardından Katharina'nın ona baştan beri anlattığı olay örgüsünden başka bir doğru bilmediğinden ve üzerinde ısrar ettiği versiyondan Hans'ın artık kesinkes emin olmasından sonra, Hans bilmeceyi çözüyor ve Frankfurt'a gittiğini kızı sınamak için uydurduğunu itiraf ediyor.

II/12

Bizi terk etmeyeceğim. Bunu böyle söylediğimde kulağıma kendi ölüm fermanımmış gibi geliyor.

Bundan sonraki süreci benimle atlatabilirsen bizi terk etmeyeceğim.

Geçtiğimiz aylarda her şey genelde pamuk ipliğine bağlıydı. Sandığından çok daha fazla.

Bu süreçte bize yaptığın yatırımları unutma.

Aksi halde ip kopardı.

Süreç, yeni bir temel için malzeme teşkil edebilir.

Mahvedersen yazık olur.

Büyük kestane ağacının yaprakları eylülde sarıya döndü, şimdi aylardan ekim ve dökülüyorlar, döküldükçe karşıki bina gitgide ortaya çıkıyor. Katharina havanın kısmen ılık olduğu gecelerde hâlâ açık pencerede uyuyor ve böyle zamanlarda uykuya dalarken toprağa doğru uçan her yaprağın hışırtısını duyuyor. Ancak şimdi başında kulaklık takılı.

A yüzü. B yüzü. 60 dakika.

Sen şimdi hayatının yeni bir dönemine başlıyorsun.

İhanetin benim açımdan hayatımın en büyük ve en esaslı yenilgisi.

Başka seçeneğim yok, bununla mücadele etmek *zorundayım.*

Ama sen eninde sonunda sıkılacaksın. Şimdilerdeki yoğunluğuna bakılırsa sorularıma yanıt vereceğin bile kuşkulu.

Katharina kulaklık takınca dünyada yapayalnızmış gibi hissediyor. Kulaklıklar kulağının üzerine oturunca kaçışı olmayan bir dünyaya kapatılıyor. Kaçmıyor, dayanıyor kız. Ama ne için? Nedenini unutalı çok oldu, ama oturuyor.

Senin yaşadığın şey bir romansın hoşluğuydu: macera, melankoli, ıstırap. Yakalanma korkusu aldığın hazzı körükledi.

İddialı kavramlarla hokkabazlık yapıyorsun.

Duygusallaşmayı ihtiras sanıyorsun.

Berbat bir duyguyu vicdan azabı sanıyorsun.

Sevme becerin olduğunu zannediyorsun.

Kasetler, dehşeti sözcüklerle doyasıya besleyen bir göbek kordonu. Gitgide büyüyor bu dehşet, sırf bitmiyor olması bile büyümesi için yeterli. İyi beslenmiş bir dehşet, ne var ki kızın buna karşı koyma gücü günbegün zayıflıyor. Kızın tek dostu uyku. Hâlâ bu dünyada olduğunu yalnızca uykudayken hatırlamaktan kurtuluyor.

Sen ruhunu tıpkı farklı vestiyer kancalarına asar gibi bir oraya bir buraya asarken benim gözüme kusursuz göründüğünü düşündüğün zaman kusasın gelmiyor mu?

Pişmanlığı ağzına alma.

Sen yalnızca sonuçlarından pişmansın, ahlaki disiplin yoksunluğundan değil.

İkili oynamaya devam edebileceğini sanmıştın, öyle mi?

Ama yirmi yaşında bir kız kendine yetişkin bir adam seçerse yürümez o iş.

Katharina, kulaklığı bir an çıkarıyor. Duyduğu boğuk ses artıyor. Kim bilir nereden gelen bir uçak Tegel'e uçuyor. Uçaklar batıdan batıya yaptıkları her yolculuğun son ayağında daima Pankow üzerinde Doğu Berlin'i uçtan uca uçuyor. Alçak, çok alçak uçuyorlar. Belki günün birinde Doğu'nun arka bahçelerinden birine takılıp kalacaklar. Kulaklığı yeniden takıyor. Sol makarada çok az bant kaldığını görüyor.

Baştan beri sevilmediğim gerçeğiyle baş etmem gerekiyor şimdi. Kendine bir sorsana: Benden, sevmediğin bir adamdan çocuk sahibi olmayı niye istedin?

II/13

Beglückt darf nun dich, o Heimat, ich schauen.
Und grüssen froh deine lieblichen Auen. [1]

Torsten baharda Katharina'ya ülkeden ayrılmak için başvuruda bulunduğunu anlatmıştı. Bu işin böyle kısa bir süre içinde sonuçlanacağını Katharina hiç beklememişti, muhtemelen Torsten de öyle. Şimdi, kasım başında onay belgesi elindeydi ve Torsten yarın kendi deyimiyle bir dünyadan başka bir dünyaya temelli gidiyordu. Sanki ölecekmiş gibi, diye düşünüyor Katharina, oysa Torsten öncesinde üç yıl askerlik yapmak zorunda bırakılmadan diş hekimliği eğitimi almak istiyor yalnızca.

Kız onu annesinin evinden son kez telefonla aradığında, yazdıkların beni mutlu etti, diyor Torsten. Katharina önceki gün onunla vedalaşmaya gitmiş ancak evde bulamamıştı, bunun üzerine kapıya bir not sıkıştırmıştı.

Biliyor musun, diyor Torsten, son dönemlerde çok sık Wagner dinledim.

Richard Wagner mi?

Evet, diyor Torsten.

1. (Alm.) Ey vatanım mutlulukla bakabilirim şimdi sana ve hoş çayırlarını neşeyle selamlayabilirim. Richard Wagner'in *Tannhäuser* operası, 3. Perde'den. (Ç.N.)

Onun müziği bana hep çok gürültülü gelmiştir, diyor Katharina.

Peki, *Tannhäuser*'deki Hacılar Korosu'nu dinledin mi hiç?

Hayır.

Hacıların yaklaşmasını, sonra sahneye çıkışını ve ardından yollarına devam edişini Wagner muhteşem bestelemiş.

Hacılar nereye gidiyor?

Papanın günahlarını bağışlamasının ardından Roma'dan dönüyorlar.

Ha, diyor Katharina.

Evet, ama yalnızca Tannhäuser aralarında yok.

Neden yok?

Çünkü o bağışlanmamış.

Ne yapmış ki?

Büyük bir ihtirasla günah işlemiş – senin gibi, diyor Torsten gülerek.

Katharina bir şey söylemiyor.

Hayır, cidden, çok özel içsel bir müzik bu, diyor Torsten.

Katharina akşam eve döndüğünde Torsten'in daha şimdiden tanıdığı Torsten'den farklı biri olup çıktığını düşünüyor. Buna karşın birkaç gün sonra kent kütüphanesine gidip bir *Tannhäuser* kaydı kiralıyor. Başlarda koronun sesi az çıkıyor, hacıların şarkısı kulağa basit ve sade geliyor, neredeyse halk şarkılarını andırıyor. Derken kasvetli minör bölümü başlıyor. Bu minör bölümünün çilesinden ilk melodi doğup tekrarlarla devleşiyor, günahlarından arınmış günahkârların üzerine Olimpos'tan dalgalanarak inen pembe bulut halesiyle çevriliyor. Bundan böyle artık Torsten'in sonsuza kadar vatanı, fiyatların bir günde düştüğünün izlenebildiği alışveriş

caddeleri. Katharina'nın teyzesi buna Köln'de "kelepir" demişti.

Nun lass ich ruhn den Wanderstab
Weil Gott getreu ich gepilgert hab.[1]

Kasım ortasında bir ikindi vakti Hans, Katharina'ya şöyle diyor:

Yarın *senin* istediğin şeyi yapacağız. Katharina onun ne demek istediğini biliyor.

Adamın ne istediğini, kendisinin ne istemesi gerektiğini biliyor kız.

Ya bu defa bu isteğinde ciddiyse Katharina?

Kız, bir gece öncesinden odasını yeniden düzenlemeye başlıyor, dolabı itiyor, piyanonun yerini değiştiriyor, kitaplığı boşaltıp odanın karşı duvarına taşıyor, sonra kitapları yeniden diziyor, sövüyor, sürüklüyor, lanet okuyor, az ve huzursuz uyuyor, sabah düzenlemeye devam ediyor, yemiyor, içmiyor, onun yerine deviriyor, çekiyor ve yeniden ayağa dikiyor, eli sıkışıyor, eğiliyor, bükülüyor, toz yutuyor. Adam öğlen geldiğinde, kız son gücünün de tükenmiş olmasını istiyor. Saat 12'ye yaklaşırken elini yüzünü yıkıyor, vaktiyle Budapeşte'den satın aldığı beyaz eteği, beyaz bir bluz ve beyaz ayakkabılar giyiyor: Kılıfı temiz, içi enkaz.

Evet, adamın onu dövmesini istiyor.

Duyabileceği en büyük haz bu yolda ölmek olacak.

Uzun zaman önce bir oyundu bu sadece. Şimdi durum ciddi. Gerçek sonunda bütün çıplaklığıyla ortada.

Adam, kadından da kendinden de nefret ediyor.

Kadın, adamdan da kendinden de nefret ediyor.

1. (Alm.) "Bastonumu bir köşeye yaslıyorum şimdi, Tanrı buyruğunca hac yolunda gittim çünkü. *Tannhäuser*, Hacılar Korusu'ndan. (Ç.N.)

Ve ikisi de diğerinin durumunun farkında.

Adam, kızın dayağın acısından ağlamaya çoktan başladığını fark ettikten sonra elinden kayışı ve vurmayı bırakıyor.

Doğum, böyle bir duygu mu?
Durch Sühn und Buss hab ich versöhnt
den Herren, dem mein Herze frönt,
der meine Reu mit Segen krönt,
den Herren, dem mein Lied ertönt. [1]

Hans gitmeden önce, beşinci kaset üzerindeki çalışmasını bu hafta tamamlayacağına kıza söz veriyor.

Ancak bunun için kızın dördüncü kaseti yanıtlamış olması gerekiyor.

Akşama Ingrid'le bir görüşme daha yapacaklar.

Ölümden sonraki hayatın ölümden önceki hayattan farkı yok.

Katharina, annesinin evinde pencereye yaslanmış, artık ne yapacağımı bilemiyorum, diyor.

Babası, şunu bir psikoloğa yolla, diyor ve kıza bir telefon numarası veriyor.

Hans, bir yıl önce Frankfurt'ta Katharina'nın kapısına gül taktığı günün yıldönümü şerefine kızı Palast der Republik'in içindeki şarap evine davet ediyor. Ne ahmakmışım, diyor, kalkıp oralara kadar gidip kapına gül takmışım.

Katharina, Noel hediyelerini paketliyor.

Psikolog, kıza Hans için ocak ayında bir randevu veriyor. Böyle şeylere zamanım yok benim, diyor Hans.

1. (Alm.) "Kefaret ve tövbe yoluyla Rab'la uzlaştım, yüreğimin müptelası olduğu, tövbemi kutsamayla taçlandıran, şarkımı seslendirdiğim Rab'la uzlaştım." *Tannhäuser*, Hacılar Korusu'ndan. (Ç.N.)

Katharina, güzel Rosa'yla birkaç kez hayvanat bahçesine gidip maymunların ve ayıların resimlerini çiziyor.

Hans, Noel'den bir gün önce Katharina'ya onu ancak yeni seneye girdikten sonra görmek istediğini söylüyor.

Katharina, ülkeden ayrıldığından beri Torsten'den haber alamadı.

88 yılı böyle son buluyor.

Halleluja. Halleluja.

II/14

Eh, diyor Hans, omuz silkerek.

Nasılsınız?

Duvarlar duruyor / suskun ve soğuk / rüzgârda şak şak vuruyor bayraklar. Durumum yaklaşık böyle, diyor Hans.

En büyük Hölderlin, diyor psikolog.

En büyük Hölderlin, diyor Hans başıyla onaylayarak.

Psikolog, içerinin uzaklarına bakıyor şimdi, dışarıdan bakıldığında gözlerini çerçevenin içinde duvara asılı elle renklendirilmiş bir beyin gravürüne çevirmiş ve ezbere okuyor:

Oysa bize mirastır
Hiçbir yerde durmamak,
Eksiliyor,
Acı çeken insanlar
Körü körüne
Bir saatten öbür saate bir kayadan
Öbür kayaya savrulan sular gibi
Yıllarca bilinmeze yuvarlanıyor.[1]

1. Friedrich Hölderli , "Hyperion'un Alınyazısı Şarkısı" şiirinden. (Ç.N.)

Ben daha iyi anlatamazdım, diyor Hans, sonra da izninizle, deyip dudaklarının arasına bir sigara sokuyor. Şu bir saat korktuğu kadar işkenceli geçmeyecek galiba.

Hölderlin'in neden çıldırdığı üzerine düşünmek ilginç tabii.

Gerçekten çıldırmış mıydı diye de düşünmek gerekir, diyor Hans.

Varlığını kulede sürdürmeye başlamasından itibaren hiçbir metninde "Ben"in yer almaması her durumda dikkate değer, diyor psikolog.

Ya, gerçekten mi?

Hans şimdi sevkle muayenehanesine geldiği kültürlü bir adamla oturmuş Hölderlin'in "Ben"ini nasıl kaybettiği üzerine sohbet ediyor. Fransız Devrimi'nin başlarında beslediği özgür toplum umutlarını Jakoben Kulübü'nün kanlı rejimi mi paramparça etmişti acaba? diye tartışıyor. Yoksa bunun nedeni kanlı süreci izleyen bencil ticari menfaatler ve gericiliğiyle Hölderlin'i mutlaka en az diğeri kadar yaralamış olan tutucu yaşam tarzı mıydı? Bütün devrimci arkadaşları kurtlara yem olmuştu, diyor psikolog. Biliyorum, diyor Hans. İkisi de konuşmadan başını sallıyor ve Hölderlin'in arkadaşlarını düşünüyor. Stäudlin, Ren Nehri'ne atlayarak intihar etti, diyor psikolog. Emerich de kendini camdan aşağı attı, diyor Hans, ama ölmeyince ölüm orucuna yattı. Biliyorum, diyor psikolog, üstelik daha otuzunda bile değildi. Boehlendorff ise, diye yeniden söz alıyor Hans, kendine bir hedef bulamayıp kendini vurdu. Berlin'deki bir muayenehanede oturmuş sohbet eden bu iki kültürlü adam, acaba genç Hölderlin ve bütün bu insanlar Fransa'daki fırtınalı süreci hiç yaşamasaydı daha mı iyi olurdu? diye sorguluyor. Hölderlin ve bütün bu insanlar hiç umutlanmasaydı onlar için daha mı iyi olurdu? *Bir kez yaşadım tanrılar gibi*,

fazlası gerekmez.[1] Hans, bu alıntıyı aşklarının en başında bir kâğıda yazıp Katharina'ya vermişti, o da çocuk odasının duvarına asmıştı. Ancak kız birkaç ay sonra *bir kez*'in yeterli olmadığına karar vermiş ve kâğıdı duvardan indirip bir kenara koymuştu. Kızının iyiliğini isteyen annesi ise odayı toplarken orada yanlışlıkla durduğunu düşündüğü kâğıdı göz önünde olacak şekilde yeniden duvara tutturmuştu. *Bir kez.* Devrimin Almanya'ya kesinlikle uğramaması Hölderlin'in ve arkadaşlarının sonunu getirmişti. Zaten devrimler Almanya'ya hiç uğramaz, diyor Hans. *Her köşesi çiçeklenmiş dünya! / Sevenlerin dili / Ülkenin dili ol, / Ruhları halkın sesi!*[2] Ah nerede, tam tersi, diyor Hans. Her zaman olduğu gibi, diyor psikolog. Şu sıralar üzerinde çalıştığınız bir kitap var mı? diye soruyor sonra. Hans, hayır diyor. Saatine bakıyor, başını sallıyor, kalkıyor, psikologla tokalaşarak vedalaşıyor ve şunu söylüyor: *Biçare günlerde ne lüzum var şairlere.*[3]

Katharina, Café Arkade'de oturmuş Hans'ı bekliyor. Aslında görünmez olan zamanın, yaşanan felaketin içinde dolaylı yoldan görünür olması ne tuhaf, diye düşünüyor. Felaket, zamanın elbisesiymiş gibi. Ancak bu felaket aynı zamanda sadece bir kılıf değil, diye düşünüyor, kendi başına içeride bir şey, doğan, kendi yolunda giden ve kendine özgü zamanı olan bir varlık. Çünkü Hans'ın yaşadığı hayal kırıklığı üzerinde kendisinin yaklaşık bir yıldır zerre kadar tesirli olamaması yüzünden bu varlığın tuhaflığını koruduğunu düşünüyor. Sanki henüz ilk günden beri olgunlaşmış olan bu korkunç hayal kırıklığını Katharina doğurmuş da, Hans ona saldıran bu canavarla

1. Friedrich Hölderlin'in "An die Parzen" şiirinden. (Ç.N.)
2. Friedrich Hölderlin'in "Die Liebe" şiirinden. (Ç.N.)
3. Friedrich Hölderlin'in "Brot und Wein" şiirinden. (Ç.N.)

tek başına bir yere kapatılmış ve Katharina kapı önünde durup içeri giremiyor ve olanları önleyemiyormuş gibi. Kız, kendi tarafından bazen şöyle bir duyguya kapılıyor: Kendi felaketi üzerindeki kontrolünü çoktan kaybetmiş, felaket onun içine yerleşmiş ve canı ne zaman istese feryadını dışa vuruyormuş gibi hissediyor. Oysa kız biliyor ki böyle zamanlarda Hans'ın ruh hali de yerlerde sürünüyor ve o güne kadar gündelik yaşamlarında güçlükle korudukları her şey yıkılıyor. Katharina'nın içinde üreyen tek şey, hayal kırıklığı ve felaket kardeşler mi? Öyle ki sanki Katharina'nın ihanetinden doğan kusurlu bu iki çocuk, eskiden birbirlerini seven anne ve babalarına karşı bir ittifak kurmaya çalışıyor, şimdi anne ve babalarının bedenlerini, başlarını ve kalplerini kemiriyor.

Çiçekbozuğu yüzlü garson, Katharina'ya bir sodalı beyaz şarap daha getiriyor.

Barbara epeydir artık burada değil, bir dans barda çalışıyor. Katharina, Hans'ı bekliyor. Şimdi geçip gitmekte olan saat her şeyi yine de iyiye çevirebilecek mi acaba? Hans'ın çocuksu bir coşkuyla bir plak koymak için pikabın başına koştuğu o ilk akşam ne güzeldi. "Requiem"e sopranonun girişi: *Te decet hymnus*[1]. Sabah serinliğinde erkenden müşterek evlerinden çıkışı, leylak ağacının önünden geçip işe gittiği o yol ne güzeldi. Ilık yaz akşamlarında ellerinde şarap kadehleriyle balkondan aşağı bakmaları ne güzeldi. Bütün güzellikler tamamen gömüldü şimdi ve geçmişle gelecek arasında bir köprü kalmadı. *Bir kez yaşadım, tanrılar gibi.* Hans, kızın dikkatini virgüllere çekmişti: Virgül, *tanrılar gibi*, virgül. Burada tanrıların mükemmel olarak tasvir edilen yaşamıyla kıyaslama yapılmıyor, burada konu, tanrıyı tanımlayan **şeyin** tek

1. (Lat.) İlahiler sunulacak sana. (Y.N.)

başına yaşam olup olmadığı. Kız ne zamandır ölü? Sürekli iki kişilik gücün ve umudun peşinde koşuyor, hep gülmeye ve her şeye "evet" demeye çabalıyor, ne var ki hem onu hem Hans'ı esir almış çaresizliğin üzerini örtmeyi sürdürdükçe gerçeklerden daha çok uzaklaşıyor. Ama bundan sonra daima dürüst olmaya söz vermemiş miydi? Ama "hayır" deme özgürlüğü olmadan dürüst olmak imkânsız. Ama adam hayal kırıklığından kaçıp onun kucağına koştuğunda ona nasıl hayır diyecek? Adam onu her şeye rağmen hâlâ istiyor, kızın buna sevinmesi gerekmez mi? Ama kız üzgün olduğu zamanlar içindeki her şey kapanıyor. O zaman teslimiyetten yeni bir yalan doğuyor işte. "Ama"lar aşılamaz bir çit gibi kızın etrafını sarmış.

Garson, Katharina'ya üçüncü sodalı beyaz şarabı da getiriyor.

Şu anda bir mucize oluyordur belki. Doktorun verecek bir öğüdü vardır belki. Temelden yanlış değil mi her şey? Ve bir daha doğru olabilir mi? Hans, ne zaman önünde Ingrid'le yapacağı bir görüşme olsa, ona bütün yaptıklarına rağmen karısının onu evden kovmaması için Katharina'dan dua etmesini istiyor. Katharina onu teselli etmek zorunda kalıyor, çünkü adam bir tercih yapmak zorunda bırakılmaktan korkuyor. Kendisine, sadakatsiz kadına dönmek zorunda kalmaktan korkan Hans'ı teselli ediyor. Her şey ters. Hans, Noel'de kasetler üzerinde çalışmayı sürdürdüğünü söylüyor, sevgilerinin elle tutulur hiçbir yanı kalmadığı halde kızın sefilliğini belgelemek dehşet vericiymiş. Hans, artık dayanamıyorum, diyerek ocak başlarında bu çalışmayı yarıda kesmek istemişti. Kıza, kararıma karışma, demiş, ona "ey sevgili" ve "ey zavallı" diye seslenmişti, kendini yitirdiğini, artık hiçbir şeyin anlamı kalmadığı söylemişti. Bunun üzerine kız, sanki Hans yalnızca kendisine yönelttiği suçlamalar-

la hayata bağlanıyormuş gibi yeni bir kaset doldurması için ona yalvarmıştı.

Hans, bir buçuk saat sonra Café Arkade'ye giriyor. Bir mucize mi oldu? Her şey düzelecek mi yoksa? Paltosunu asıp Katharina'nın yanına oturuyor, çiçekbozuğu yüzlü garsona işaret ediyor, kahve ve Korn likörü sipariş ediyor. Bir sigara yakıp soruyor: Güzel güzel çizdin mi bakalım bugün?

Psikoloğa gitmedin mi?

Gittim, diyor adam. Gittim tabii.

Ee?

Hölderlin üzerine güzel bir sohbet ettik.

II/15

O günlerde rüyalarımda hayvani bir yanın vardı, küçük bir sürtüktün, eylül ile Noel arasıydı, çevren, tıpkı üstü örtülü olaylarda olduğu gibi mırıltılarla sarılıydı.

Rüyalarımda senin hakkında, uyanıkken bildiğimden daha fazlasını biliyordum.

Bana korkutucu geliyordun, benden bir şeyler gizlediğini hissediyordum.

Ama öğrenmek istemiyordum.

Bir yıl önce Noel'den itibaren rüyalar kesildi, işte o zaman 1 numaralı Hans ve 2 numaralı Hans olarak büsbütün ikiye bölündüm.

Katharina masasında oturuyor, dışarıda yağan kar kış gecesini aydınlatıyor. Yanlış adımının birinci yıldönümü olan önceki gün döktüğü gözyaşlarından gözleri hâlâ kanlı. Hans'ın işyerinde kız ona aslında artık yaşamak istemediğini söyledi; Hans, kendisinin de bir an önce ölmeyi dilediğini ancak canına kıyacak kadar yürekli olmadığını söyledi. Sonra işyerinde bir kanepe olmadığı için yere uzanıp bedenlerini birbirlerinin içine soktular, böylece kızın cesedinin nasıl görüneceği düşüncesi ve adamın cesedinin nasıl görüneceği düşüncesi aralarına zorla girmeyi sürdüremedi. Bekleme heyecanı yaşanmamıştı,

reddedilme düşüncesi de yoktu, ne bir alışverişti ne de herhangi bir şeyin işaretiydi. Sadece olmuştu ve kendinden öte bir anlam taşımıyordu. Katharina bunları düşünmüş ve biraz umutlanmıştı sanki. Oysa Hans, kızın tam bir yıl önce başka bir adamla aynen böyle yerde yattığını düşünmüştü.

Saat 18.30 için Ganymed'de bir masa ayırtmışlardı ve çellist onlara yemek yerken bir arya çalmış, sözlerini de alçak perdeden seslendirmişti, *das Schönste, was es gibt für eine Frau auf Erden, das ist zu lieben nicht, das ist geliebt zu werden*[1], işte o anda masa örtüsü boydan boya yırtılmıştı, iki tabağın arasında, şarap kadehlerinin, su sürahisinin, bıçakların, çatalların ve kaşıkların ortasında bir uçurum açılmıştı, Hans'la Katharina içinden soğuk bir rüzgârın estiği bu çukura ürpererek bakakalmıştı. Hans, tam zamanı, diyerek elini ceketinin cebine atmış, bir yıl önce Frankfurt an der Oder'de *Kuğu Gölü* temsilinin sona erdiği yaklaşık tam bu saatte kıza beşinci kaseti vermişti. A yüzü. B yüzü. 60 dakika.

1 numaralı Hans sana güvenmek *istiyordu*. Saf ve kör biri gibi kendi yaşamında geriye yürüyordu, edindiği tecrübelerinde geriye gidiyordu, bildiği ne varsa unutmuştu, ta ki bütün budalalıklarıyla birlikte büsbütün bir yeniyetmeye dönüşene kadar yürüdü bu yolda. 2 numaralı Hans, senin kaçamak tavırlarını sezdi; Frankfurt, bizim Berlin yaşamımıza müdahale etmeye başlamıştı bile, ancak o susmak zorundaydı, ağzını açmadı.

1 numaralı Hans ile 2 numaralı Hans arasındaki ipler tamamen koptu.

1. (Alm.) "Bir kadın için yeryüzünde en güzel şey sevmek değil, sevilmektir." Emmerich Kalman'ın *Csardasfürstin* operetinden. (Ç.N.)

İkisinden birinin harcanacağı belliydi.

Bir daha nasıl bir araya gelecekler, bilemiyorum.

Şu kesin ki, 1 numaralı Hans'ı geleceğimizi planlamakla görevlendiremem artık.

2 numaralı Hans ise bir geleceğimiz olduğuna daha o zaman inanmamıştı.

Büyük kestane ağacının kara dalları şimdi karla kaplı. Bütün kent karla kaplı. Son günlerde her şey yavaşladı ve sessizleşti. Şimdi bütün yaşam bir büyüteç ardından bakılırmışçasına daha net görünüyor. Sabahları anneler çocuklarını kızağa bindiriyor ve çekerek anaokuluna götürüyor. Katharina küçükken annesi de böyle yapardı.

Frankfurt'ta geçirdiğin altı ay boyunca asıl işin sevmek değil kandırmak oldu. Bütün gururun, kandırmadaki kurnazlığındı!

Ve sorularımı hızla geçiştirdin: Şu ahbabının sevgilisi var mı? Bilmem. Bilmezmiş! 2 numaralı Hans'ın kuşkulanacağını hesaba kattın. Oysa ben onu durdurmaya çalıştım, sana daima yalnızca 1 numaralı Hans'ı gösterdim.

Kendine ve bana yalan söyledin, ben de sana ve kendime yalan söyledim.

O süreçte ikimiz de sahici değildik. Her şey sabun köpüğüydü sadece.

Rejisör, Wolfsschlucht karargâhının içine başta sofitadan siyah kar yağdırmak istemişti. *Nichts kann vom tiefen Fall dich retten.*[1] Siyah kar diye bir maddenin varlığına Katharina şaşırmıştı. Kamu işletmesi tarafından üretilmiş bir kar mıydı yoksa? Siyah kar, spot ışıkları altında

1. (Alm.) "Hiçbir şey derin düşüşten kurtaramaz seni." Carl Maria von Weber'in Freischütz operasından "Kaspar" aryası. (Ç.N.)

artık siyah değildi, plastikten yapıldığı için ışıl ışıl parlıyordu. *Schkopau'dan plastik ve lastik*, ülkeye, Jannowitz Köprüsü'ne asılan üç reklam sloganından biriydi. Katharina meslek okuluna giderken daima bu panonun önünden geçerdi. Hans o sırada, bin bir ön hazırlığın ardından Helene Gölü'ne gezi, diyor. Bir kadın şarkıcı bu kar tanelerini solumuştu ve az kalsın boğulacaktı. Bunun üzerine Katharina beş çuvalı da depoya taşımak zorunda kalmıştı ve karlar hiç erimeden muhtemelen hâlâ oradaydılar.

Olanları son bir yıldır ne hatırladım ne de çağırdım, aksine her gün bir kez daha yaşadım. Ancak ondan sonra gerçek olduğunu kavradım. Bununla nasıl başa çıkacağımı henüz bilmiyorum.

Hans'ın sesi artık duyulmaz olduktan sonra Katharina kısa bir süre daha kulaklıkla oturuyor, kar altında kalmış gibi, kanının akışını dinliyor ve gözü aldığı notlara kayıyor. Hans'ın cümlelerinden kopuk kopuk alıntıların yanına bazen şunları yazmış: *Konuşsam da sussam da her şey aleyhime kullanılıyor.* Başka bir satırda şunlar yazılı: *Evet, ama neden acaba?* Yine bir başka satırda: *Koşullar koşuldu işte.*

II/16

Her şey kartondan bir dekor sadece ve arkası boş. Arkasında asla bir şey yok. Buna karşın bu dekoru ayakta tutmak ne büyük güç gerektiriyor. Katharina yarı uykudayken boş bir arazide rüzgârın estiğini görüyor, artık kimselere ait olmayan nesneler görüyor, ıvır zıvır, buruşturulmuş kâğıt, yurtsuz kalıntılar rüzgârda havalanıyor ve sonra yine yere düşüyor, yeniden havalanıp başka bir noktada yere iniyor; başı, sonu, hedefi olmayan ve hiç bitmeyen bir yolculuk. Kız artık kendi değilse, ama başka biri de değilse gücünü nereden alacak?

Güzel Rosa, uyandığında toparlak yüzü ve yarı aralık çekik gözleriyle kediye benziyor. Bu sabah da dün ikindide olduğu kadar yumuşacık ve narin mi, dili hâlâ öyle pembe mi acaba? Katharina, kızın üzerine eğiliyor, arkadaşının soluğunu içine çekiyor, sonra dudaklarını güzel Rosa'nın dudaklarına değdiriyor, iki kızın gözkapakları kapanıyor, ardından her şey yine dün ikindide ve dün akşam ve neredeyse bütün gece boyunca olduğu gibi oluyor, sanki bir insanı diğerinden ayıran bir deri yokmuş, ne insanın kendisi ne de yabancı biri varmış gibi oluyor, bedenler bu şekilde hem yekvücut olup hem de silinince içerideki karanlıkta bambaşka bir görüş başlıyor adeta.

Oysa dün vedalaşmak için bir an birbirlerine sarılmak istemişlerdi yalnızca.

Katharina, nasıl olduğunu Sibylle'ye uzun zamandır anlatmıyor artık, çünkü arkadaşının küçümseyici yorumlarını duymak istemiyor. Torsten gitti, ülkeyi terk edeli beri tek bir mektup bile yazmadı. Ruth, üniversite eğitimi için Dresden'e gitti. Anne, Rostock'a. André hâlâ askerde. Ama dün öğleden sonra Rosa atölye sonrası Katharina'nın evine gelince, nasılsın, sorusu üzerine Katharina birdenbire anlatmaya başladı. Geçen hafta Hans beni Offenbachstuben'e götürdü, dedi. İki buçuk yıl önce ilk akşamımızdaki gibi. Ama garson bizi yanlışlıkta karısına ele vermesin diye adım Anja'ymış gibi yapmak zorunda kaldım.

Mutsuz olduğunu anlamıştım, dedi Rosa.

Nereden?

Anlamıştım işte, dedi Rosa, sonra eline kâğıt kalem alıp birkaç çizgiyle gülen ama elinde bir ip tutan bir Katharina çizdi.

Küçük arkadaşının adı Rosa öyle mi?

Küçük değil o.

Güzel mi?

Evet.

Birlikteyken neler yapıyorsunuz bakalım?

Yani, diyor Katharina omuz silkerek.

Hans gözünün önüne iki yerine dört meme getiriyor, dört kalça kanadı, iki ağız, iki dil ve kendisine doğru uzatılan bir yerine iki ıslanmış vajina.

Rahatsız olmuyor musun bundan?

Bir oynaşının olması bence çok hoş.

Gerçeğin hiç sakınılmadan anlatılması eninde sonunda yıkıma götürmez mi, merak ediyorum, diyor Ka-

tharina, Rosa'ya. Her ilişkide insanın kendine sakladığı şeyler yok mudur?

Hiç kimse bir başkasının içinde tamamen eriyemez, diyor Rosa. Ama farklılıkların olması iyidir.

Yani geride daima bir parça kalır.

Cazip olan tam da bu parçadır işte.

Ne var ki bu parça, ilişkiyi dağıtabilecek olanı da içinde barındırır.

Ya da barındırmaz. En başından beri uyumlu olduğumuz birini seçmeliyiz, diyor Rosa.

Her iki tarafta da bulunan bilinmezle birlikte mi?

Evet.

Sonra bir süre sakince yan yana yatıyorlar. Rosa, Katharina'nın bir tutam saçını parmağına doluyor, Katharina ise derin bir nefes alıp Rosa'nın hoş koktuğunu düşünüyor.

Hans'ın gerçek dediği şeyin artık var olmadığına inanıyorum bazen, diyor.

Ya da gerçek, Hans'ın onu aradığından çok farklı bir yerde, diyor Rosa.

Belki, diyor Katharina.

Artık *benim* ne istediğimi bildiğimden bile kuşkuluyum, diyor Katharina. İsteme gücümün kaldığından da kuşkuluyum. Yani *burada* olduğumdan. Çünkü bir insan bir şeyleri istemesiyle varlık gösterir, öyle değil mi?

Beni öpmek istiyor musun?

Evet.

Gördün mü bak, diyor Rosa ve Katharina'yı kendine doğru çekiyor.

Neden ayrılmıyorsun ondan? diye soruyor sonra.

Seviyorum onu.

Hâlâ mı?

Evet.

Hans cumbada oturmuş bir sonraki kasetin notlarını alıyor, Ingrid ise çoktan uyumuş. Katharina, dikey çubuklu karyolada Rosa'yla yatıyor. Cehennem artık dört ayak üzerine oturan istikrarlı bir mesele.

II/17

Toprak yarılıyor ve geniş arazide çiğdemler ışığa doğru sürüyor.

Kente hercaimenekşeler ekiliyor, hepsi de Karl Marx'a benziyor.

Hermann Kant, yazarlar derneğinin başkanlığını bırakmak istiyor, ancak grup içinde yapılan görüşmelerde Honecker'in lütfuyla yeni bir başkan atanması yerine Kant'ın formalite icabı görevinde kalması ve işleri beş vekiline devretmesi herkese daha doğru geliyor. Çünkü Honecker görevini daha ne kadar sürdürecek? İhtiyarlardan hangisi onun yerine geçecek peki? Toplantı aralarında "lidersiz ülke"den bahsediliyor. İçlerinden biri, sağlık bakanı kendi isteğiyle görevi bırakmış, şimdiye kadar böyle bir şey olmamıştı, diyor. Hans'ın bir iş arkadaşı devlet yetkilisi bir iktisatçıyla saunada sohbet etmiş, adam ona bir hesap yapıp, temel gıda desteğinin artık böyle devam edemeyeceğini söylemiş. Her şeyin çökmemesi için arz ve talebin dengelenmesi gerekiyormuş. Sandviç ekmeğin fiyatı hâlâ 5 fenik, ancak Ingrid geçenlerde Exquisit'ten satın aldığı bir cekete 700 mark ödedi. Goethe Derneği'nin parti grubunda evrime karşı devrim tartışılıyor. Sistem içeriden mi yoksa dışarıdan mı değiştirilmeli? Gençler sabretmeyi mi öğrenmeli yoksa yaşlılar yeniden kendi sa-

bırsızlıklarını mı hatırlamalı? Yüksek eğitim bakan yardımcısı çıkıyor, parti kararlarının kayıtsız şartsız yerine getirilmesi ve muhaliflere karşı mücadelenin istikrarlı bir biçimde yürütülmesi gerektiğinden söz ediyor. Sonra akşama Weimar'daki otelin barında sarhoş halde oturmuş Hans'ı kolundan çekiştiriyor, ama o odasına kaçıyor. Hans ara sıra bazı dehşet verici cümleler not alıyor: *"Perestroyka" ve "Glasnost" sözcükleri artık kullanılmasın.* Ya da: *Doğu Almanya renklerinde sosyalizm.* Hans, radyo kantininde anlatılan fıkraları da not alıyor: *Onlar sormaz – ama biz yine de yanıt veririz!* Ya da: *Honecker neden metro kullanmayı artık sevmiyor? Çünkü tren kalkarken daima "geri çekilin"*[1] *anonsu yapılıyor.* Hans'ın eski sevgilisi Sylvia "pembe filler"den söz ediyor ve bu kavramla lüzumundan fazla olanı kastediyor, elinde program metinlerinden daha sonra çıkarılabilecek bir şeylerin olması için bunları araya sıkıştırdığını anlatıyor. Ancak asıl sorun, beyinlerdeki makas, diyor. Bununla peşinen gösterilen itaati kastettiğini Hans biliyor, ama yine de bir an için gözünün önüne Sylvia'nın beyin kıvrımlarına saplanmış bir makas getiriyor. Yazarlar derneğinde üyelerden biri, bir meslektaşının tiyatro derneğinden ayrılışının nedenlerini açıkladığı bir mektubunu okuyor. Hans, arka sırada oturan bir kadın meslektaşının, sarsıcı, dediğini duyuyor. Üstelik edebî eserler üzerindeki "izin zorunluluğu", diğer adıyla sansür çoktan kaldırılmalıydı – Christoph Hein'ın konuşmasının üzerinden yine bir buçuk yıl geçti bile. Genç bir üye, Havemann'ın artık bir an önce temize çıkarılmasını talep ediyor, Havemann ev hapsine çarptırıldığında ben henüz okula gidiyordum, diyor. Hem belli toplumsal konular Doğu Alman yazarlar için neden hâlâ tabu? Sovyetler

1. Almancada bu fiilin diğer anlamlarından biri "istifa etmek"tir. (Ç.N.)

Birliği'nde yazarları televizyonda canlı olarak sorguluyorlar ama burada yazarların ağzı hâlâ bağlı, diyor. Yayımlanması yasak makalelerden ve bazı kitapların basımı için kâğıt tahsisinin taraflı yapıldığından konuşuluyor. İçlerinden biri yönetim kurulu üyelerine süresiz pasaport verilmesini istiyor, bir başkası da ayrıcalık istemediğini, pasaport istemediğini, toplumla birlikte acı çekmeyi yeğlediğini söylüyor. Son söylediğiniz organizasyon bakımından sorun teşkil etmez, diye bağırıyor biri. Herkes gülüyor. İçlerinden biri yirmi beş yıl önce telefon başvurusunda bulunmuş, her yıl duyduğu cümle, incelenecektir, oluyormuş. Umarım bu fiyaskoya bir süre daha katlanacak güç bulurum, diyor. Daktilo şeridi, kâğıt, daktilo yedek parçası ve ev tahsisleri gecikmeli yapılıyor. Hans bunu, yokluğun yöneticilerinin çaresizliği diye tanımlıyor ve Hannah Arendt'in bürokrasiye yönelik "yönetimsizlik" kavramına atıfta bulunuyor. Bir kadın meslektaşları, kitap gelirleri 1950'den beri değişmedi, diyor. Evet ama, diyor Hermann Kant, ülkemizde kitap, üretim maliyetlerinin yalnızca yüzde birini oluşturuyor. Çeşitli konular tartışılıyor ve sonunda biri şunları söylüyor: Burada konuştuğumuz bütün sorunlar temelinde sistem üzerine bir tartışmadır ve özünde hepsi komünizmin geleceğiyle ilgilidir.

Nisan ortasında Katharina Volkbühne'de Rimbaud'nun *Sarhoş Gemi* oyununu izliyor, çıkışta Hans onu almaya geliyor. Castorf tarafından sahneye koyulan bu oyunda Hans kıza eşlik etmek istemedi, nedenini oyundan sonra açıklıyor. Hatırlıyor musun, diye soruyor Hans, *pupadaki kalbim kusacak.* Rimbaud'dan yaptığı bu alıntıyı kızın ihaneti ortaya çıktıktan sonraki ilk mektuplarından birine yazmıştı. *Pupadaki kalbim kusacak*, diyor Hans ve kıza sarılıyor. Katharina da onun omzuna yaslanıp adamın onu sevdiğine artık inanmadığını söylüyor

sakince. Bu söz Hans'a onca tartışmalarında kızın ona söylediği her şeyden daha ağır geliyor birdenbire. Hans'ın ertesi gün Dresden'de bir konferansı var, henüz yayımlanmamış bir kitabından pasajlar okuması isteniyor, iki yıl önce baharda, o kutu gibi evde henüz her şey yolundayken uyuyan Katharina'yı seyrederek yazdığı sayfalara ilk kez yeniden bakıyor. Katharina dün gece onu artık sevdiğine inanmadığını söyleyip ona sessizce yaslanmış ve gömleğinin kolunu gözyaşlarıyla ıslatmıştı. Hans, Dresden'li dinleyicilere henüz mutlu bir adamken yazdıklarını okuyor ve her satırda şöyle düşünüyor: Katharina da şimdi burada olsaydı, benimle gurur duyardı ve o zaman durum farklı olurdu. Kız adamla gurur duyuyordu, adam kızla gurur duyuyordu, bir zamanlar onları kaynaştıran buydu işte. *Pupadaki kalbim kusacak.* Adamın kalbinde ona artık yer olmadığına inandığını söyledi Katharina. Bunu çok açık söyledi, adam onu hiç böyle kesin konuşurken duymamıştı, öyle ki kız sanki itiraz istemiyor, ilişkilerini öbür dünyadan konuşturuyordu. Hans, konferanstan sonra iki gün daha Dresden'de kalacak, Semper Operası'ndaki provalardan radyo için kayıtlar alacak. Katharina'dan tam üç gün uzak kalıyor ve üç gün boyunca Katharina'sız bir hayat nasıl olurdu diye tahayyül etmekten kendini alamıyor.

Onu Berlin'e, Katharina'ya geri götüren trende, *yapabiliyorum*, diye kıza yazıyor Hans. *yapabiliyorum! ipi kesiyorum. artık kaset yok, yazıldığı halde devamı artık gelmeyecek. artık frankfurt'u konuşmak istemiyorum. daha iyi şeylerden konuşmalı, daha iyi şeyler yapmalıyız!* Kız henüz Güzel Sanatlar Fakültesi'ndeyken onun evine gidiyor ve kâğıdı masasının üzerine bırakıyor.

Şimdi bahar gerçekten geldi. Katharina Hans'ı hiç

bu kadar çok arzulamış mıydı? Evin içinde dans ediyor, güpegündüz şarap içiyor, resim çiziyor, boyuyor, kolajlar hazırlıyor – ve Hans'ın her gelişinde onunla sevişiyor, yaşanan sevişme seanslarına kadın sırtı ve kadın memeleri resimleri karışıyor, Katharina tepeden tırnağa ve enikonu mutlu. Mozart dinlemek artık yasak değil, Bach da, hatta Hans ona Goldberg Varyasyonları plağını armağan etti. Katharina yakında Güzel Sanatlar Fakültesi'nde geçen yılki en iyi çalışmalarının sunumunu yapacak, her öğrenciye bir duvar ayrılacak, Hans günlerdir çizim seçimine kızla birlikte kafa yoruyor. Her şey bir zamanlar olduğu gibi ve her şey farklı. Ayrıca iki hafta sonra Halk Meclisi seçimleri var. Halk arasında, kalem cetvelle 7 Mayıs'ta seçime! diye fısıltılar dolaşıyor, çünkü söylentilere bakılırsa önceden belirlenmiş listedeki isimlerin her birinin üzeri itinayla çizildiği taktirde "hayır" oyları geçerli sayılabilecek. Katharina kabine gülümseyerek girip gülümseyerek çıkıyor, dışarıdaki masada oturanlar çektiği her çizgiyi duydular. Her şey bir zamanlar olduğu gibi ve her şey farklı. Annesi ve Ralph, bağımsız sayım gözlemcilerinin arasında yer aldı, onların seçim bölgesinde yüzde 13 "hayır" oyu çıktığını anlattılar, babasının Leipzig'deki seçim bölgesinde bu oran yüzde 11 olmuş, Hans'ın berberi yüzde 20'den, Sibylle'nin ablası ise yüzde 10'dan söz ediyor. Akşama ise televizyonda "evet" oylarının yüzde 98,5 olduğu açıklanıyor, yapılan hile ilk defa apaçık ortada. Hans, bedbaht dönemin neredeyse günü gününe mutlu günleri kadar sürdüğünü söylüyor. Annesi Katharina'ya, Macaristan'ın Avusturya sınırını açmak istediğini, bu durumda Doğu Almanya'nın muhtemelen Çekoslovakya sınırını kapatacağını anlatıp, artık nihayet bir şey olmalı değil mi? diyor. Hans, Katharina'ya iki yıldan sonra ilk kez leylak getiriyor yine, bu çiçek ikisine de kutu gibi evdeki ortak yaşamlarını hatırlatıyor. Hamsin Yortusu

buluşması için FDJ[1] üyeleri ülkenin her yerinden akın ediyor, bir çırpıda yeniden özel hayatları olan gençlere dönüşebilmek için mavi gömleği tişörtlerinin üstüne giymişler, ama önce Marx-Engels Meydanı'nda durup bayraklarını sallıyorlar. Enternasyonal hiç bu kadar ruhsuzca okunmuş muydu? İçinde barındırdığı güç ve öfke, azizleştirme yüzünden zayıflamış. Tribünlerde gözlerinde yaşlarla ayakta duran yaşlılar, kendileri göçtükten sonra eserlerini gençlerin devam ettireceğine inanmak istiyorlar. Onları duygulandıran her şeyi kendileri örgütledi. Ânında bayrak sallamayı, ânında hep bir ağızdan sloganlar atmayı, ânında marşlar söylemeyi ve mavi gömlekleri onlar örgütledi. İçi boş bir nesille kendilerini kıyaslıyorlar. Burada kimsenin kendi fikri kalmadı mı artık? Ve bu toplum bu insanlarla temelden nasıl değişecek? Ayın 11'ini kutlama yasağı da kalktı artık, Hans günün şerefine dün Katharina'yla ikisine Interhotel Potsdam'da bir oda ayırttı. Bütün bir geceyi en son ne zaman birlikte geçirmişlerdi? Yüz yıl önce mi?

1. Freie Deutsche Jugend (Özgür Alman Gençliği) kısaltması. Doğu Almanya'da 1946'da kurulan komünist gençlik örgütü. (Ç.N.)

II/18

İkindi vakti yüksek karaçamların altına uzanmış yukarı bakıyorduk, kendi eksiklerimizin tamamen bilincindeydik: Bu ağaçlar gibi ne göğe yükselmiştik ne de toprağın derinlerine inebilmiştik. Basit bir vasattı yalnızca. Katharina'nın haziran başından beri adına mutluluk denebilecek şeyleri not aldığı küçük defterde bunlar yazılı. Mutluluk ya da herhangi bir geleceğe ulaşabilmek için bazen ihtiyaç duydukları bir nebze sevinç sadece. Kız aldığı notları yıl sonunda Hans'a armağan etmeyi planlıyor. Çünkü Hans romanını yazmaya yeniden başladı, ama takvim notları almakta hâlâ zorlandığını söylüyor.

Katharina, Ahrenshoop'a üç buçuk kilometre uzaktaki köy evinde ikinci kez kalıyor şimdi. Hans'a göstermeyi düşünmediği başka bir deftere, bütün bunların *ikiyüzlü, iğrenç ve alçaltıcı* olduğunu yazıyor. Hans'ın karısına bu yaptıklarından utandığını, gelecek yıl bir daha böyle bir tatile yanaşmayacağını yazıyor. *Gelecek yıl neler olacak?* diye yazıyor. Hans'a vereceği not defterine ise kendi yazım hatası diline ait yeni sözcükler ekliyor: *Dotslar, çarezis, Shinterop*[1]. Köln'de yaşayan büyükannesinin verdiği

1. Intershop kastediliyor. Intershop'lar Doğu Almanya'da Batılı ülkelerden, özellikle de Batı Almanya'dan gelen lüks tüketim ürünleri satan, devlete ait perakende mağazalar zinciriydi. Intershop'lardan yalnızca Batılı ülkelerin para birimleriyle alışveriş edilebiliyordu. Dolayısıyla da burada satılan mallar herkes için erişilebilir değildi. (Y.N.)

Batı parasıyla Baltık Denizi kıyısına doğru yola çıkmadan önce kendine Intershop'tan sarı küpeler satın aldı. Ne var ki şimdiki zamanı yeniden kalıcı olarak nasıl yaşanabilir kılacakları, daha doğrusu şimdiki zamanı yeniden şimdiki zamana nasıl dönüştürecekleri sorusundan mektubunda Hans'a söz etmiyor, zaten bunu kendisi de bilmiyor.

"Kunz muydu adın?"

"Hayır."

"Heinz mıydı adın?"

"Hayır."

"Yoksa Rumpelstiltskin miydi?"

"Bunu sana Şeytan söyledi, bunu sana Şeytan söyledi," diye haykıran cüce kızgınlıktan sağ ayağını yere öyle bir vurdu ki, yarı beline kadar toprağa gömüldü. Sonra yine o kızgınlıkla öbür ayağını iki eliyle yakalayıp öyle bir çekti ki bedeni ikiye ayrıldı.

Hans, meşelerin ve çamların altında Katharina'nın yanına çimlere uzanmış, Rumpelstiltskin masalının o korkunç sonunu ezbere söylüyor. İkisi de gülüyor ve sihirli yardımı karşılığında kendisine genç kraliçenin doğacak ilk çocuğu vaat edilen ancak kraliçe onun adıyla ilgili sırrı çözdüğü için çocuğu alamayan cüceye acıyorlar. Rumpelstiltskin'in hayatta en büyük arzusu kendine ait canlı bir şeye sahip olmaktı. Canlı bir şey, diye içinden geçiriyor Hans ve göğün maviliklerine bakıyor, yanındaysa aslında ondan bir çocuğunun olmasını istediği kadın yatıyor. Canlı bir şey, diye içinden geçiriyor Katharina ve maviliklere bakıyor, yanındaysa aslında ondan bir çocuğunun olmasını istediği adam yatıyor. Az önce gülmüşlerdi, oysa şimdi öylece yatıyor ve ne söyleyeceklerini bilmiyorlar.

Bugünkü görüşmemiz huzurlu ama ne var ki çok kısaydı. Koruluğumuzun yanından traktörlerin geçişine "tank

hücumu" dedin, gizli yerimizin ilk ağaç fidelerine kadar merakla ilerleyen hatta da "cephe" dedin. Karart açık yerlerini, Zeus, dedim. Sen de çalışkan çiftçiler! dedin. Hans'la yaşadığı gündelik hayat sağlam bir zemine oturmadığını her fırsatta ortaya koyduğu için mi kız yaşananları not ediyor? Olağan bir akışa sahip olmayan gündelik yaşamları aslında gündelik yaşam sayılmadığı için mi alıyor bu notları? Müzelerde artık gerçek hayatta kendine bir barınak bulamayan şeyler sergileniyor yalnızca, diye düşünüyor. Ev sahibesi dün, kaydırmak lazım, demişti, karşıdaki şu eski ahşap karkas evi dozerle başka bir yere kaydırmak lazım. Katharina bunu duyunca az kalsın ağlayacaktı. Aslında onu hiç ilgilendirmeyen çürümüş bir ev için gözyaşı dökecekti. Katharina bu son düşüncelerini sadece kendi defterine yazıyor.

Hans, bisikletle Ahrenshoop'a dönerken gerçekten de "tank hücumu" ve "cephe" dediğini anımsıyor. Akşam yemeğinden sonra yine onun çalışma masasına dönüşen tatil evindeki masaya oturduğunda, insan çok erken öğrenince bu sözcükler nasıl da ısrarlı oluyor, diye düşünüyor. Ingrid haberleri dinlerken, şükürler olsun, Macaristan-Avusturya sınırına önceki gün tanklar gelmemiş, şükürler olsun, demişti defalarca. Vaktiyle Poznan'da küçük bir çocuk duvarın birine *tank komutanı Hans* diye kazımıştı. Mutlu çocukluk günleriydi henüz. Mutlu. Oyun oynarken en yakın arkadaşının köşede düşman kimliğinde karşısına dikildiği günlerdi. *Es klappert der Huf am Stege, / wir ziehn mit dem Fähnlein ins Feld; / blut'ger Kampf allerwege, / dazu sind wir bestellt.*[1] Savaş oyunlarında ölümü oynamak. Kahramanca ölmek. Mu-

1. (Alm.) Patikada toynak takırtısı / Bayraklarımızla savaşa gidiyoruz / Kanlı savaş her yerde / Emredilen budur bize. Bir halk şarkısı. (Ç.N.)

zaffer bir ordunun başı olmak ve böyle ölmek. Kendini haklı bir dava uğruna adamak için müthiş bir arzu. Ancak savaşın sonlarına doğru çöküş yakından görülebilir olunca birdenbire her şey değişmişti. Gece yarısı bomba sesleriyle uyandığı 1944 yılının o mayıs gecesi. Hans merdivenleri tek başına doğru düzgün inemeyince, annesi onu elinden tutup aşağı doğru çekmişti. Her sıradan evin kileri gerektiğinde sığınak mıydı? Yerin altındaki loş ışıkta pijamalarıyla bir meyve sandığının üzerine oturmuş ve salıncaklı oyuncak atını görmüştü yine, Hans'ın artık büyüdüğü için binemediği oyuncağı karanlıkta bir köşeye itilmişti. *Es klappert der Huf am Steg, / wir ziehn mit dem Fähnlein ins Feld.* O müthiş arzudan geriye yalnızca korku kalmıştı. Ne olacak şimdi? Birazdan "Haberler" başlayacak diyor Ingrid ve Hans'a yer açmak için kanepenin soluna kayıyor. Henüz yedi hafta önce Tiananmen Meydanı'nda tanklar insanları ezip geçti. Alman tankları ise elli yıl önce yola çıkmıştı. Sovyet tankları bundan beş yıl sonra düşmanları kendilerinden kurtarmak için aksi istikamette Almanya'nın içinden, kirazların çiçek açtığı günlerde Brandenburg'un meyve bahçeleriyle çevrili bulvarlarından geçmişti. Tanklar Macaristan'a gireli otuz yıl olmuştu, faşistler Lukács'ı az daha asacaklardı, tankların Prag'a girmesinin üzerinden de yirmi yıl geçmişti. Savaş daima aynı savaş mıydı yoksa her seferinde farklı mıydı? Bir savaşın bitmesi ne kadar sürerdi? Sovyet tankları Vaclav Meydanı'na girmek üzereyken –1968 yılıydı– Ingrid, Praglı reformculara o günlerde "saf" demişti. Hatırladın demek? Haber spikeri Çin'de ölenlerin sayısını tekrarlıyor, tahminen iki ila üç bin. Şu sıralar sosyalist ülkelerde çöken sistemin, Çin'de çökmesi mi engelleniyor? Gromiko temmuzda öldü, János Kádár da öyle, Ruslar birliklerini Afganistan'dan, Kübalılar da Afrika'dan çekiyor, önceki gün Avusturya-

Macaristan sınırında "Pan-Avrupa Pikniği" düzenlendi – bunların hiç değilse mizah yeteneği var, dedi Hans ama Ingrid buna gülemedi – Macarlar bu organizasyonla, sınır açıldığında Sovyetler söz verdikleri gibi gerçekten müdahale etmeyecek mi diye sınamak istediler. Peki bir bedel nereden itibaren yüksek sayılır? Gorbaçov, "özgür seçimler" açıklaması yaparken belki de Lenin'in felsefi yazılarını düşünmüştü: *Şüphe yoktur ki, bir hareketin kendiliğindenliği, onun kitlelerde derin köklere sahip olduğunun ve yok edilemeyeceğinin işaretidir.* Gelgelelim bu, böyle kendiliğinden gelişen bir hareketin kalitesini ne yazık ki anlatmaz. Sonuçta Hitler de seçimle gelmişti. Ingrid, Krenz'in Pekin'deki gösterilere ilişkin "devrim karşıtı ayaklanmalar söz konusudur ve kararlı bir şekilde bastırılmaları düzenin yeniden tesisi bakımından yerindedir" açıklamasının iğrenç olduğunu söylüyor. İki ila üç bin ölü. Böyle bir şeyin bizde ne anlama geleceğini düşünsene. Korkunç, diyor Hans, ancak şu var ki, bir devrimi başlatan hedefler ulaşılanlardan çoğu zaman tamamen farklı olur. İyi dedikleri maksatlarla yola çıkan devrimciler neyi tetiklediklerinden ve kimin önünü açtıklarından genelde bihaberdir. Ayrıca, diyor Ingrid, kendi adamlarımızın kaçıp gitmesi de kötü, ancak şiddet çözüm olamaz. Ingrid'in Ludwig için endişelendiği Hans'ın ancak şimdi aklına geliyor. Oğlan telefon etti mi? Hayır. Ludwig, kız arkadaşıyla birlikte on gündür Balaton Gölü'nde. Hans, umarım hâlâ oradadır, diye içinden geçiriyor. Belki o da cebinde bir Federal Almanya pasaportuyla Münih'te dolaşıyordur şimdi. Oğlunun içinde neler olduğunu hiç öğrenebilmiş miydi Hans? Ludwig felsefe okumak istiyor ama üç yıl askerlik yapma taahhüdünü imzalamayı reddetti. Sıkıntılı ama anlaşılır bir durum. Hans vaktiyle şanslıydı, "beyaz doğum yılı" denen gruptaydı, tam askerlik çağına geldiği sırada ordu lağve-

dilmiş ve yenisi henüz kurulmamıştı. Herhangi bir küçük burjuvanın emrinin altına girmeyi düşünmek bile korkunç geliyor Hans'a. Ludwig ona benzedi belki? Bu arada önceki gün Macaristan sınırı pat diye açıldı, sekiz yüz kişi yürüyerek karşıya geçti ve sınır birkaç saat sonra yeniden kapatıldı.

Katharina, köy evinde ona odasını kiralayan ev sahibesi ve yaşını başını almış iki köylü kadınla daha birlikte televizyonun karşısında oturuyor. Dong. Alman birinci kanalında ana haber başlıyor. Doğu Almanya'dan kaçan kalabalığı sınırda gösteren kayıtlar yayınlanıyor yine. Omuzlarında birer çantaları var yalnızca, bunlar ne yapmayı düşünüyor acaba? Yakında kış da gelecek, ne olacak o zaman? Her şeye çabucak kavuşamazlar ki. Haberlerin arkasından reklamlar başlıyor: Tuvalet kâğıdıyla propaganda yapmak zorundalar, yoksa temizleyemezler. Sosyalist köylü kadınlar gülüyor. Şu talk show'lara sizler de bakıyor musunuz hep? Çok ilginç oluyor, bilmediğimiz şeyler hepsi.

Katharina, üst kattaki odasına çıktığında küçük defterini açıp not alıyor yine: *Bugün ayrılırken çok ama çok güzel öptün beni, toprak yoldaydık ve rüzgâr esiyordu.*

Daha sonra kız bir bodrumda üç kadını öldürüyor. Bunun suçlusu, kızın içine girmiş olan tespih böceği. Kızın çiğ et yemesinden de bu böcek sorumlu. Soruşturmalar başlıyor. Birisi kızın çantasını getiriyor. İçinde iki havlu ve karbon kâğıdı var, kâğıttaki yazı seçilebiliyor, kız cinayete ve kana dair şeyler yazmış. Böylece suçu kanıtlanmış oluyor. Duruşmalar bulanık, bodrumdaki beyaz bedenlerle ilgili hafızası karışık ve muğlak. Ayrıca kızın içindeki hayvandan hâlâ kurtulamadığını kimseler bilmiyor.

Biliyor musun, diyor Hans ertesi gün çamların altında, dün gece seninle Frankfurt'taydım. Âşığın vardı, tabii sen ve maalesef bir de ben. Üçümüz tiyatro kantininde oturuyorduk, iğrençti. Ne desin buna Katharina? Ne denebilir ki? Bir insan diğeriyle neden konuşur? Saha, suskunluğa terk edilebilir aslında.

II/19

Ay, devasa bir daire şeklinde yanları sıra süzülüyordu ve ay tutulmasının birazdan başlayacağı o ağustos gecesinde tek serin yer Regierungsviertel'di[1] Burada dolaşmışlardı ve uykuya dalmış Merkez Komitesi binası yakınında ağaçlardan kocaman ekşi yeşil elmalar koparmışlardı, sonra Regierungsviertel çimenleri üzerine oturup yemişlerdi. Üç hafta önce bir gece, çocukluklarının köşe başında.

O gece kızın cebinde altı sayfalık bir mektup vardı, sonrasında iki sayfa daha ilave etmişti; mektupta, ilişkilerinin nereye gideceğini artık kestiremediği yazılıydı. Beklediği, ancak neyi beklediğini bilemediği yazılıydı. Bir de şunlar: *Beni tanımış olman gerekirdi, ama sen beni tanımamakta ısrar ediyorsun.* Regierungsviertel çimenleri üzerinden kalkmadan önce mektubu Hans'a vermişti. Gelgelelim, Hans mektubu üç hafta ve bir Baltık Denizi tatili sonrası okudu.

Hans'ın cevap mektubunda şunlar yazılı: *şahsen çok üzülsem de, nisan ayında yeniden uygulamaya koyduğu-*

1. Berlin'de en önemli yasama ve yürütme kurumlarının bulunduğu semt. (Ç.N.)

muz ayın 11'lerimiz eski mutluluğumuzun bayramı olarak sürdürülebilir değil. iki yıl önce frankfurt'ta eylül ayından başlayarak bu 11'lerin her birini mahvetmeyi sen kesin olarak aklına koymuştun. Mektupta ayrıca kıza yakında yeni bir kaset vermek zorunda kaldığı da yazılı, çünkü yaşadığı hayal kırıklığıyla maalesef başka türlü baş edemiyor. Katharina ansızın nisan ve eylül ayları arasındaki bağlantıyı kuruyor. Nisanda başlayan umut, eylülde bitmişti bile. Kız ayrıca dolunayda Regierunsviertel'deki çimlerde otururken Hans'a mektup verdiği akşamla Hans'ın mektubu nihayet okuyup yanıtladığı üç hafta sonrasındaki o gün arasındaki bağlantıyı da kuruyor. Bir eylül günü Hans ona ellinci doğum günü fotoğraflarını göstermişti, sağ elinin orta parmağı nikotinden sararmıştı; kız bir eylül günü Frankfurt an der Oder'de istasyon tuvaletinde yere çökmüştü; yine bir eylül günü Palasthotel'de tepede oturuyorlardı ve gece karanlığına bürünmüş kent, kızın dirseklerinin yanında çok ama çok aşağıdaydı. Devlet yayınevi, Frankfurt, temel eğitim ve inek kafatası geliyor aklına. Bir şey başlıyor, bir şey bitiyor – ya da gerçekleşiyor. Ama bu arada zaman yaşamın içine sızıyor, dolanıyor, çarpılıyor, ama asla kayıtsız kalmıyor, aksine her zaman tetikte, yaşamla haşır neşir olunurken algılanamayan bir başlangıç ile gelecekte, yani karanlıkta duran bir son arasında yoğunlaşıyor. Kızı her fırsatta Vadim'i düşünmeye zorlayan bizzat Hans değil mi? Christian Grashof, Deutsches Theater'de Danton rolünde *Eylül, Eylül!* diye haykırmıştı, kız bu oyunu son yıllarda sekiz kez izlemişti ve bu oyun olmasa Hans'ın sahne tasarımı okuması önerisine asla aklı yatmazdı. İlk kez izlerken ilk erkek arkadaşı Gernot'nun yanında oturan on altı yaşında bir kızdı henüz, en son ise geçen haziran babasıyla izlemişti ve her sözcüğe içinden eşlik etmişti: *Yönetim biçimi, saydam bir elbise olmalıdır, halkın*

bedenini sımsıkı sarmalıdır, damarların her kabarışı, kasların her kasılışı, sinirlerin her seğirmesi içinde ifade bulmalıdır. Grashof iki başrolü de, hem Danton'u hem de Robespierre'i üstlenmişti – başı, içi talaş dolu sepete düşeni ve onun boynunu vuranı canlandırmıştı ki zaten onun başı da altı ay sonra içi talaş dolu sepete düşecekti. İnsanın insanlar tarafından sömürüldüğü sistemi ne birinin ne de diğerinin temelden sarsmamış olması ilginç, demişti Katharina'nın babası, yoksullar yine yoksul kaldı, ancak bolca kan aktığı için dikkat çekmedi bu. Hiç bu açıdan bakmamıştım, demişti Katharina ve Camille'in şimdi piyanoda sunacağı müthiş doğaçlamayı düşünmüştü. Ayrıca, demişti babası, vaktiyle ulus kavramı insanları bir ücret ödemeden savaş için seferber etmek amacıyla icat edilmişti. Lucille, cellatları tarafından nasıl kukla gibi yakalanıp infaza götürülüyor, mavi ışıkta sahnenin derinlerine indiriliyor, sırf cellatlarından yirmi santim daha kısa olduğu için iş kolay yürüsün diye onu havaya kaldırıyorlar, bu yüzden kızın bu son yolculuğunda ayağı yerden kesiliyor. Katharina, bu temsili bir daha göremeyeceğini düşünüp dururken, babası, yalnız şu senin Grashof biraz fazla bağırıyor, demişti. Sahne tasarımını yapan Volker Pfüller bizim bölümde profesör, demişti kız. İlginçmiş, diye yanıtlamıştı babası, onun nasıl biri olduğunu bana sonra anlatırsın.

Ganymed de kapanıyor artık. Temelli. Hans ve Katharina geldiklerinde içerisi loş, arka tarafta birkaç sandalye masaların üzerinde ters çevrilmiş bile. Vestiyer tamamen karanlık, paltolarını kancalara kendileri asıyor. Yemek salonunda yalnızca bir çift oturuyor, muhtemelen yolları öylesine düştü buraya, uzun bir masada sırtlarında formalarıyla son bir grup Fransız ya da Amerikan ya da İngiliz kolejli oğlanlar gürültü koparıyor. Müzik, bir ka-

setçalardan veriliyor. Çellist yok artık, glissando yok, piyanonun kapağı kapalı. Temelli. Garson yüksek perdeden konuşuyor ve acemi. Peki patron, Bay Weber? Bugün maalesef burada değil. Berner Butterbouillon çorbasının içinde bıldırcın yumurtası yerine bir haşlanmış yumurta dilimi yüzüyor, hiç yoktan iyidir, diyor Katharina, Hans başını sallıyor. Son kez ikisi için Nasi Goreng hazırlıyorlar, bu pilav artık sadece Merkez Komitesi binasında var, eh ne yapalım, diyor Hans ve yeniden susuyor. Mutfaktan bağırış çağırış, konuşmalar ve tabak çanak sesleri geliyor, toplanmaya başlamışlar galiba, diyor Katharina. Hans başını sallıyor. Katharina, Ganymed'deki ilk buluşmalarının anısına vaktiyle üzerinde olan elbiseyi giymiş o gün yine. Işıl ışıl bir yaz akşamıydı o zaman ve kızın başında kadife kurdele vardı. Hans'ın sıraladığı bütün *koşullara* evet demiş ve her sözünü gülümseyerek karşılamıştı. O akşam Mozart çalarken şimdi kasetçalardan pop müziği yükseliyor. O gün başlayan şeye "kutsal ikileme" demişti Hans, oysa şimdi oraya giden yollar kapanmıştı. Hans'ın aklına bir yıl önce yazdıkları geliyor: Kendimi elektrik kabloları duvarlardan kopartılmış, pencereleri çivilenip kapatılmış, perdeleri örtülü talan edilmiş boş bir ev gibi hissediyorum; sağa sola ıvır zıvır saçılmış. Kendini bildi bileli hareketli olan bu mekân da yakında böyle görünecek. Bir zamanların lüks restoranı hasarlı bir dükkân artık, tıpkı aşklarından geriye kalan hasar gibi. İkisi ne umutluydular o günlerde!

Katharina, ama biz kalıcıyız, diyor.

Kızın niyeti iyi, ama ne yazık ki hiçbir şey anlamıyor.

Hans, mantoyu vestiyerden alıyor, kıza giymesi için tutuyor, kız kollarını tersten sokuyor, her zamanki gibi, eskisi gibi, adama bir an sarılıyor, sonra kollarını çekip mantosunu bu defa doğru şekilde giyiyor. Hans paltosu-

nu giyerken kız kancadan vestiyer pullarından birini söküyor, 80 numara, hatıra olarak saklayacak. Vaktiyle restorandan çıkıp ılık bir akşamın güneş tozlarının içine doğru ilerlemişler ve ilk kez Weidendammer Köprüsü üzerinde birlikte yürümüşlerdi, kızın Hans'ın koluna girdiği yerdi burası ve adam neresi olduğunu bugün hâlâ metresi metresine hatırlıyor. Ne var ki aylardan ekim şimdi, karanlık çoktan çökmüş, hava rüzgârlı ve serin, Katharina'nın mantosunun altındaki sırtı açık elbisesi çok ince, o sırada köprünün üzerinde ilerleyen 46 numaralı tramvayın arkasından koşuyorlar ama yetişemiyorlar, bir taksiye el ediyorlar, korsan ya da hakiki, derken bir Trabant duruyor, on marka önce kızı sonra Hans'ı evlerine bırakıyor.

II/20

Sahi, seninle neden hâlâ beraberim?

Baharda kaset doldurmaya son vermek istediğim günlerde sana bir mektubumda şöyle yazmıştım: *bu hayati yenilginin onarımı aslına bakılırsa bir kaçıştı aynı zamanda.*

neden kaçtığım devamı gelmezse ortaya çıkacak.

Şu altı ayda ne çıktı ortaya?

A yüzü. B yüzü. 60 dakika. En soğuk mevsim kapıda ve Katharina yine kulaklığını takıp masasına oturmuş. Geçenlerde Hans'la yine sıkıntılı geçen bir günde güzel Rosa kendi gözlerini balıklarınkine benzetti. Kışın balıklar da donar mı yoksa bunu yalnızca amfibiler mi yapar? Düşüşünü umursamaması için kızın bedeni de onlarınki kadar soğusaydı keşke. Bütün bunlar ona saldıramayacak kadar uzaklara gitseydi keşke, ama o zaman aşina olduğu yaşama nasıl geri dönerdi?

İlişkimizin bunca zaman sürebilmesini belki Frankfurt'a borçluyuz? Orada yaşadığın macera ilişkimizin yıpranma belirtilerinin üstünü örttü. Yakalanmasaydın da er ya da geç bizi yıkacaktı. Çünkü öldürücüydü.

Kız sığ yaşamak istiyor, bir gün sahici hayat yeniden başlayıncaya dek sığ ve hızlı. O güne kadar da yaşam süresini hızlıca geride bırakmak istiyor. Peki ne zaman olacak bu? Ölmek. Yaşanacak zamana yazık aslında. *Böyle geçti işte yeryüzünde bana biçilen zaman.*[1] Aklına, duvarın öbür tarafında içip içip ölen komşusu geliyor. Ceset öyle morarmıştı ki, ölünün kimliğini elinde tutan polis, adamı teşhis etmesi için kızı ikna etmek zorunda kalmıştı. Ayak parmağında etiket taşıyordu. Ayak parmakları bunun için mi vardı?

Bunların hepsi, yani Frankfurt olayı ve maalesef benimle yaşadıkların da senin nezdinde köpüren şeker duygularından öte değildi. Bunun nedeni işin doğası değil, senin doğandı. Heyecan duyabilmen için macera atmosferine, komploya muhtaçtın sen. İlk zamanlarımızda bu ihtiyacın giderildi, ama bendeki yerinin sağlamlaştığını anlayınca hemen kendine başka bir uyaran bulmak için fırsatı değerlendirdin. Ancak bu yolla duygulanabilen biri, duygusal düzlemde güvenilir olmadığını gösterir. O kâğıt parçasını ortada bırakmış olman, iddia ettiğin gibi senin dürüstlük çabanla ilgili değildi kesinlikle, sen aslında sıradan bir duygusal oyun kurgular gibi felaketi planladın.

Şu altı ayda ne çıktı ortaya? Kız Hans'la bazen ilk günlerdeki gibi mutlu oldu tekrardan. Belki de daha mutlu ya da başka türlü mutlu. Temelden. Örneğin bir defasında Hans'la el ele Akademi Meydanı'nda yürüdüklerinde mutluydu; ya da Hans ona dünyadaki ilk kişi olarak romanının yeni bir bölümünü okuduğunda; ya da

1. Bertolt Brecht'in "An die Nachgeborenen" (Bizden Sonrakilere) şiirinden. (Ç.N.)

geçenlerde Beethoven'in 3. piyano konçertosunu çalarken Glenn Gould'un sol eline sümkürüp işini yalnızca sağ eliyle sürdürmesini gözlerinin önlerine getirdiklerinde mutluydu. Hans, kızın onla mutlu olmasından mı kaçıyor?

Ruh adına ne varsa sen bunların hepsini eylülde başlayarak Frankfurt'ta bıraktın.

Senin aziz, gerçekten savunduğun kadar masum, mütevazı ve iyilik meleği olsaydı, bir parça hassasiyet göstermeyi bilmesi gerekmez miydi? Ama şu durumda o savunduğun tevazunun artistlik olduğu ortaya çıkıyor ve kibriyle taşralılığa denk düşüyor. Senin buna kanman, kendini böylesine alçaltman, böylesine küçültmen gözümdeki değerini fazlasıyla düşürdü.

Sibylle, sırf bisikletini bir kilisenin yanındaki korkuluğa kilitlediği için birkaç gün önce tutuklandı. Üstelik, kilisede düzenlenen muhalif toplantıya değil karşı binada oturan teyzesine gidiyordu. Kızı bütün bir gece karakolda tuttular. Ailesini aramasına izin vermediler. Çırılçıplak soyunmasını, bacaklarını açarak öne eğilmesini istediler; kıçıma makineli tüfek sokup sokmadığımı Stasi memurlarının görebilmeleri içindi sanırım, dedi Sibylle.

Beni yedek manita yaptın. Ama ben yedek manita olamam. Beni hayatında tutmak, ama karşılığında senin Apollo'dan vazgeçmek istemiyordun. Bu durumda mükemmel aşktan geriye sadece mükemmel yalancılık kaldı. Senin bir gün hakiki olacağın o alan görünürde değil henüz.

Hans, iki gün önce bir önerge imzaladı. Yeni bir önerge, henüz birkaç günlük, rock müziği sanatçıları ve

tiyatrocular tarafından düzenlendi; birlikte kahve içerlerken, Hans'ın bunu imzalayarak gençleşmiş sayıldığını söyledi Katharina, ikisi de gülümsedi buna: Zamanda geriye yolculuk yapmak bu kadar kolay olabilseydi keşke. *Gerçeğin su yüzüne çıkması lazım. Bizler bu ülkeye emek verdik. Ülkemizin parçalanmasına izin vermeyeceğiz*, yazıyor önergede. Bir de: *Meselemiz, sosyalizmi ortadan kaldıracak reformlar değil onu bundan sonra da yaşatacak reformlardır.* Çay içerlerken Katharina günlerdir akademide dolaşan dedikodudan da söz etti: Invalidenstrasse'deki sınır geçişi, Gorbaçov'un kente geleceği 7 Ekim'deki ulusal bayramda hücuma uğrayacakmış. Hans, buradaki sorun toplumun her türlü duygudan yoksun olması, demişti. Bunun üzerine kız boşalan fincanına çay doldurmuş, Hans da her zaman yaptığı gibi şeker eklemişti: Önce bir silme tatlı kaşığı, sonra yarım tatlı kaşığı. Tepeleme *bir* tatlı kaşığı şeker koy olsun bitsin, diye önermişti kız, ancak Hans üç yıldır sürdürdüğü önce silme sonra yarım kaşık alışkanlığını değiştirmemiş ve şöyle demişti: Tepeleme arkadan gelecek.

Senin gözünde "Sevgi" kavramının içi, folyoya sarılı çikolatadan Noel Baba gibi boştu her zaman. Pişmanlığın haklı, ancak yersiz. Bir insan bir eğilimden nasıl pişmanlık duyar ki?

Katharina geçenlerde Hans'ın ofisindeydi, Hans daktiloda yazı yazarken o da illüstrasyonlarını Beckmann'ın yaptığı Vahiy Kitabı'nı karıştırıyordu. *İşte bulutlarla geliyor / Her göz O'nu görecek / O'nun bedenini deşmiş olanlar bile / O'nun için dövünecek yeryüzünün bütün halkları / Evet, böyle olacak / Amin. / Var olan, var olmuş ve gelecek olan / Her şeye gücü yeten Rab Tanrı / "Alfa ve Omega Ben'im" diyor.* Katharina'nın üniversiteden bir arkadaşı-

nın Kıyamet'i gelecek yıl Meißen'in kilise meydanında sahnelemek gibi bir fikri var; ona, kostümleri tasarlar mısın, diye sormuştu. *Başı, saçı ak yapağı gibi beyaz / kar gibi beyazdı. / Gözleri alev alev yanan ateşti sanki / Ayakları, ocakta kor haline gelmiş / parlak tunca benziyordu. Sesi, gürül gürül akan suların sesi gibiydi / sağ elinde yedi yıldız vardı. Ağzından iki ağızlı keskin bir kılıç uzanıyordu / Yüzü bütün gücüyle parlayan güneş gibiydi.* Tanrı için bir kostüm hazırlamak, altından kalkılır iş değildi. Katharina hemen "evet" demişti. *Sesi, gürül gürül akan suların sesi gibiydi.*

Böyle bir altı ayın kaç çeşit yüzü vardı? Kaç sesi?

Bana yalan söyledin, bu bir. Daha da kötüsü, kendine yalan söylemiş olman. Bunun nedenini kendine sormalısın. Kendini böylesine aldatmaya teslim olabilen birine tek tavsiyem var: Elini sanattan çek!

II/21

Ich bin nicht schuld![1] Katharina'yı operadan kaçıran, tenorun bu cümlesi miydi? Yoksa her zamanki gibi iyi giyinmiş, parfümünü sürmüş seyirciler mi? Kırmızı kadife koltuklarında oturan, aralarda ayakta dikilen, sonra yine kırmızı kadife koltuklara kurulan, her zaman ve sonsuza kadar, eskiden var olan, şimdi var olan ve ileride de var olacak bütün gösterilerde koltuklarında oturan; parfüm ve aralarda alçak sesli sohbetler, kristal avizeler, bir kadeh şampanya, program kitapçığına bakma, sonra tekrar içeri girme, oturduğu sırayı ve koltuğu arama, her zaman ve hep olduğu gibi, oturma, ayakta dikilme, oturma, tekrar tekrar, bugünkü gibi sonsuza kadar; bugün bir turne ekibi sahne alıyor, yarın başka bir oyun, oturma, ayakta dikilme, yeniden oturma – sanki dünya temelli dışarıda bırakılmış ve tiyatro bir sonsuzdan öteki sonsuza kadar sürecekmiş gibi.

İçeride ikinci perdenin zili çalarken Katharina sokağa çıktı bile, Unter den Linden Bulvarı, ışık seli, hemen karşıda natamam devasa bir tribün, üzerinde çalışmalar

1. (Alm.) Masumum ben. (Ç.N.)

devam ediyor hâlâ: metal iskeleler, mukavvadan duvarlar, her şeyin üzerinde ulusal amblem – çekiç, pusula, çavdar halkası. 7 Ekim'de yapılacak törenlere kadar kurulumun tamamlanmış olması gerekiyor, yalnızca üç gün kaldı, ustalar koşturuyor, tahtalar, suntalar, araç gereçler taşıyorlar, bir yere bir şey çakıp bir yeri matkapla deliyorlar, çekiçle demire vuruyorlar, birbirlerine sesleniyorlar, eşzamanlı olarak ses kontrolü yapıyorlar, bir, iki, üç, alo? alo?, sonra hoparlörlerden ansızın müzik yükseliyor, gece karanlığında sokaklar savaş marşlarıyla çınlıyor: *Nerede durduğunu söyle bana, nerede durduğunu söyle bana ve yürüdüğün yolu söyle bana!* Büyük Friedrich bu ürkütücü koşuşturmaya aldırmadan bulvarın ortasında kurulu heykelinde atının sırtında hareketsizce oturuyor, doğuya doğru koştursa da yerinden asla kımıldamıyor. Katharina, tribüne sırtını dönüyor, opera binasını da geride bırakıyor. Sakin bir caddeden yürümek, Hedwig Katedrali'nin önünden geçerek Arkade'ye gitmek istiyor. Kilisenin çevresinde delikanlılar dolaşıyor, Stasi memurları olduklarını montlarından ve duruşlarından anlamak hiç zor değil. Kilisenin tunçtan büyük kapısı açılıyor, insanlar dışarı çıkıyor; Katharina'nın kulağına org müziği geliyor, içeride konser var herhalde? Ani bir kararla dalıyor içeri, kapının iç kısmında bir kâğıt asılı: *Gethsemane Kilisesi'ndeki mum ışığı nöbetine gelin, her gün 24 saat. Gelirken çiçek ve mum getirin.* Katharina içeride birçok kafanın üstünden sunağın önünde duran kızlı erkekli bir grup görüyor, o sırada müzik susuyor, kızlardan biri öne çıkıp, *Ben tohumum, büyümek ve yaşamak istiyorum*, diyor. Bir delikanlı öne çıkıp, *Ben tohumum, dikenler arasında uyanıyorum, umutsuzluk beni boğacak*, diyor. Sonra yine bir kızın sesi yükseliyor: *Karanlıkta umut ekiyorum, çünkü ne saçtığımızı bilmiyoruz.* Bunun sıradan bir ayin değil muhaliflerin protesto etkinliği olduğunu Katharina anlıyor tabii, ama bun-

lar ona yine de bir şekilde okuldaki bayrak törenini anımsatıyor, arkadaşı Christina'dan bu törenlerde öne çıkıp bir şiir okuması istenirdi ve şiirin nakaratı şöyleydi: *Gencim, yaşamak istiyorum!* Şu kilisede de bir oyun sahneleniyor, burada da duygu üretmek ve bu duygular sayesinde bir camia olabilmek için kendini kandıran insanlar toplanmış. Katharina on iki yaşındayken sekiz hafta boyunca geceleri yatağında gizlice "Babamız" duasını okumuştu, bir Tanrı'nın olduğu umudu çok hoştu. Gelgelelim bu Tanrı ona bir kez olsun yanıt vermemiş, kız da bunun üzerine dua etmeyi bırakmıştı. Hepimiz günahkâr doğarız. Niye ki? Suç kavramı dünyaya Hıristiyanlıkla girdi ve bu suç kavramıyla birlikte de insanlardan bir cemaat oluşturan bu sonsuz, neredeyse "koyun gibi fedakârlık" başladı, demişti bir gün Hans. Kızgınlığın ve öfkenin yerini kolayca hoşgörü ve kapsayıcı sevgi, sıkıntılı zamanlarda da şehitlik gururu alır. Hayır, Katharina bu gösteriye de dayanamıyor bugün, Tanrı'nın büyüklüğüne uyan ancak insan boyutlarına uymayan devasa ve ağır kapıyı iterek açarken içinden şunlar geçiyor: Suç kavramı olmasaydı, bağışlanacak bir şey de olmazdı, o zaman lütufkâr Tanrı'ya ihtiyaç kalmazdı.

Hans, Arkade'de oturmuş, okuma gözlüğü burnunun üstünde sigara içip not defterine bir şeyler yazıyor, önünde bir kadeh kırmızı şarap ve bir paket Duett duruyor. Opera bu kadar kısa mı sürdü? diye sorup Katharina'nın az önce içinden kaçtığı opera, siyaset ve kiliseden oluşan Bermuda üçgeni betimlemesiyle eğleniyor. Kilisede Ludwig'i gördün mü peki? Hayır, diyor Katharina. Ludwig'in kendini vaftiz ettirdiğini Hans kıza üç hafta önce anlatmıştı. Hans bu olayı "sirk" diye nitelemiş, sırf beni kızdırmak için yapıyor, demişti. Katharina'nın, hiç değilse Batı'ya kaçmadı yanıtını cevapsız bırakmış, yal-

nızca şunu eklemişti: Sonunda kusursuz bir Baba'sı var artık. Evet, diyor Hans ve sigarasını söndürüyor, bütün bunlar ihtiyar Friedrich'in ve beygirinin umurunda değil elbette. Ayrıca, diye soruyor, kraliyet atı kakalarının kaidenin çevresini saran figürlerden hangilerinin kafasına düştüğüne dikkat ettin mi hiç? Hayır, diyor Katharina, dikkat etmemiş. Şairlerin ve filozofların, tabii, diyor Hans. Sonra, *Neues Deutschland* gazetesinin "Takas" ya da "Çeşitli Konular" sayfalarında şöyle bir ilanının yayımlandığını hayal ediyorlar: "At kraliyeti." Ama mevcut güncel durumda bunun "kraliyet atı" olarak değiştirilmesi gerektiğini düşünüyorlar. Springer medyasının "DDR"[1] yazarken artık tırnak kullanmamaya özellikle bu yaz karar vermesi hiç şaşırtıcı değil, diyor Hans. Politbüro'nun acemileri bu kararı alkışlıyor, diye devam ediyor, oysa bunun tek anlamı, Batı'nın gözünde Doğu Almanya'nın kıçına tekme atılmaya bile değer olmadığıdır. Sen bana en iyisi Rosa'yı anlat, diyor sonra.

Katharina, bir hafta sonra Rosa'yla birlikte tarlada karnabahar başları kesiyor. Geçen yılki temel eğitim sırasında olduğu gibi hasatta herkesin bir kez daha bir araya gelmesi keyifli. Katharina, Rosa, tasarımcı olmak isteyen Uta ve heykeltıraş Robert. Berlin'de ya da başka yerlerde insanlar tutuklanırken bizim burada kafa koparmamız abes, diyor Robert. Tak ve bir baş daha yürüyen bandın üzerine düşüyor. 7 ve 8 Ekim'de yaşanan olaylardan sonra siyaset ekonomisi doçenti, dersinde protestolara değinerek, "karşı devrim"den söz etti, bunun üzerine Katharina ve sekiz-dokuz arkadaşı dersin ortasında ayağa kalkıp salonu terk ettiler. Adları mutlaka kayıtlara geçti.

1. Deutsche Demokratische Republik (Demokratik Alman Cumhuriyeti) kısaltması. (Ç.N.)

Katharina kendi öfkesinden öyle etkilenmişti ki, boğazına oturan düğüm olaydan yarım saat sonra bile hâlâ çözülmemişti. Tak, bir baş daha gidiyor. Her yiğitlikte kibir mi vardır? Bu yiğitliğin bedeli gerçekten ölümle ya da ağır cezayla ödendiğinde mi kibir silinir ancak? Tak, bir baş daha gidiyor. Soya Kosmodemyanska kibirli miydi? Ya da Julius Fučík? *Bizler mutluluk için yaşadık, mutluluk uğrunda savaştık ve yine bu uğurda öleceğiz. Bu yüzden yas, hiçbir zaman adımızla birlikte anılmasın.* Hayır, kibirli olan yalnızca kızın kendisi. Başlar, tarlaya kurulu yürüyen bandın üzerine dizilmiş, kamyona doğru ilerliyor. Hans birkaç gün önceki kaset kaydında, bu yolla duygulanabilen biri, duygusal düzlemde güvenilir olmadığını gösterir, demişti.

Akşamları sanat öğrencileri ve oyunculuk öğrencileri konakladıkları mekânda toplanıyorlar, oyunculuk öğrencileri gündüzleri Tarım Üretim Kooperatifi'nin başka bir bölümünde çalışıyorlar, yarı çürük kayganlaşmış salatalıkları bir havuzdan çıkarıyor, bir sonraki ekim için kesip içinden çekirdeklerini alıyorlar. İçlerinden biri alt kolunu sertçe gerip doğrultarak, bunlar bir zamanlar böyle heriflerdi, diyor, ama şimdi çürümüşler, leş gibi kokuyorlar, kolları da aşağı düşmüş. Siyah saçlı, boğuk sesli hoş bir kız, bunlardan bir şey yetişebileceğine şaşırdığını söylüyor. Akşamları toplanıp oturuyorlar, Getsemane Kilise'sindeki açlık grevinden, tiyatrocuların gösterilerden önce okuduğu önergelerden, şimdilerde çeşitli kentlerde gerçekleşen toplantılardan, konuşmalardan ve tartışmalardan konuşuyorlar. Yalnızca bizler bu muhteşem Havelland'da öylece oturuyoruz, diyor heykeltıraş Robert. Weißensee Fakültesi sorumluluğu altında olan Schabowski, hasat çalışmasını öngörüldüğü gibi tamamlamazlarsa onları okuldan atmakla tehdit etti.

Ederse etsin, diyor siyah saçlı oyuncu kız.

Kendinize birer rapor bulun, diyor alt kolunu doğrultan delikanlı.

Bir gece vakti kaçmayı ilk deneyen oyuncular oluyor. Yolda, oradan tesadüfen geçen Tarım Üretim Kooperatifi başkanına yakalanıyorlar ve salatalıkların yanına dönmek zorunda kalıyorlar.

Ama tarlalardan geçerek gidersek, başımıza bir şey gelmez, diyor heykeltıraş Robert, oralarda kimse olmaz.

Böylece iki gece sonra gökyüzünde bembeyaz bir ekim ayı, karanlık arazinin içinden bir grubun yürüdüğünü görüyor; Robert önde, arkada Rosa, Katharina, Uta, bir grafik tasarım öğrencisi ve bir de ressam.

Robert, öğrenimine başlamadan önce tabii ki izin almadan Kamçatka Adası'na gitmişti. Aslında çoktan toplamış olmaları gereken sıra sıra bitkinin üzerinden atlarlarken, Robert onlara Sovyetler Birliği'nin bir ucundan diğer ucuna ve Japonya'dan bile uzak olan o yarımadaya ulaşabilmek için o yolculukta arkadaşlarıyla başvurdukları hileleri anlatıyor. Bazen sırtlarına FDJ gömleklerini geçirip kendilerini dostluk heyeti olarak tanıtmış, bazen içlerinden kusursuz Rusça konuşan biri bir bilet satın almış, bazen de otostopla dört yüz kilometre yol gitmişler. Bu yolculuk bir maceraydı ancak şimdi onları bekleyen maceranın yanında solda sıfır kalırdı.

Grafik tasarımcısı 8 Ekim'de Schönhauser Bulvarı'ndaki gösteriye katılmıştı. Halk Polisi yoldaşların yüzlerine bakarak "Enternasyonal"i okuduk, sonra da tutuklandık, diye anlatıyor. Bir gece hapis yattıktan sonra serbest kalmış. *Uyan artık uykudan uyan, bu kavga en sonuncusu, Enternasyonal'le kurtulur insanlık.* Katharina'nın İspanya'da savaşan dedesinin cenaze töreninde de "Enternasyonal" çalınmıştı. Hans'la kız iki yıl önce mayısta

kutu gibi evlerinde sevişirken, aşağıda kapılarının önünde o berbat bando prova yapıyordu: *Uyan artık uykudan uyan*. Katharina'nın aklına, FDJ'nin altı ay önceki Hamsin Yortusu buluşmasında marşı ruhsuzca baştan sona söyleyip bitirmesi geliyor. Baştan sona söyleyip bitirme. Son veda. Eskimiş marşın içinde hâlâ barındırdığı o güç şimdi tekrardan uyandı. Bir zamanların devrimcilerinin buna sevinmesi gerekmez mi?

Oysa biz sadece nakaratını ezbere biliyorduk, diyor grafik tasarımcısı, ama tamamen yeterliydi.

Katharina, hükümetin ayaklanmalara tepkisinin şiddetli olduğunu, ancak en azından şimdiye kadar ateş edilmediğini düşünüyor. Sözde karşı devrimciler, ihtiyar idealistlerin karşısına kendi genç kalmış yansımaları gibi çıktığı içindir belki de? Geçip giden zaman.

Polisler, tam anlamıyla eski Nazi'ydi, diyor grafik tasarımcısı.

Muhtemelen dünyanın her yerinde olduğu gibi, diyor Robert.

Ama burada farklı olması gerekirdi, diyor ressam.

Altı kaçak önce gece karanlığının çöktüğü tarlalardan sonra karanlık ormanın içinden yürüyor. Kuzey, güney, batı, doğu; Rosa'nın tesadüfen sırt çantasına koyduğu bir çocuk pusulası yardımıyla yollarını bulmalarına ay ışığı yeterli oluyor.

Bazen susuyor, bazen yeniden konuşmaya başlıyorlar.

Robert, Fas'a gitmeyi çok isterdim, diyor. Oradaki ışığı görmek için.

Ya da Isenheim Sunağı'nı görmek, diyor grafik tasarımı öğrencisi – tutuklandığında gece boyunca yüzünü duvara dönüp ayakta durmak zorunda bırakılmıştı.

Yürüyorlar, dalların altından eğilerek geçiyor, yabani elleriyle otları kenara itiyorlar.

Tuhaf, diyor, Robert, Fas'a gitmeyi hep istemişimdir ama Batı'yı hiç istemedim.

Ee tabii, diyor Rosa, Duisburg'un ya da Hannover'in ışığı –

Cümlesini yarıda kesiyor ve küçümsercesine burnundan soluyor.

Bir ara Batı Berlinli bir sevgilim vardı, diyor Uta. Ama uzun sürmedi, zorunlu para bozdurmaya bütçesi dayanmadı.

Bir Sovyet Cumhuriyeti'yle bu işin neden zor yürüdüğünü anlamakta zorlanıyorum, diyor ressam.

Bu her zaman böyle midir? Yani bir devrim gerçekleştiren herkesin kendine özgü nedeni mi vardır? Ve dışarıdan bütün isyancılar hemfikirmiş gibi mi görünür daima?

Ressam, bunlar bize her istediğimizi yaptıracak olsalar, Batı şaşırıp kalırdı, diyor.

Rosa, Katharina'yı elinden tutuyor. Katharina da işaretparmağıyla Rosa'nın avucunun içine küçük daireler çiziyor. Sonra da Rosa onun avucunun içine küçük daireler çiziyor. Çıplak ellerin buluşması tahrik edici.

O sırada ön tarafta Uta, Robert'e boş bir tarihî binada bulunan dairesini nasıl işgal ettiğini anlatıyor, daire üçüncü arka bahçedeymiş, tuvalet için yarım merdiven iniliyormuş, ama ev iki odalıymış. Kuzini belediye konut idaresinde çalışıyormuş ve ona bir ipucu vermiş: Kapı aralığına bir saç teli yapıştır, saçın yerinde durup durmadığını birkaç gün takip et, yani eve girip çıkan var mı diye anla, sonra kilidi kır, elektrik ve kira bedellerini komşulardan araştır, bu meblağı konut idaresinin hesabına havale et, ardından iki-üç ay sonra da kontrat düzenlenmesini talep et. Bu gerçekten yürüyen bir sistemmiş.

Katharina, olsa olsa on bir yaşındayken yaz tatilinde Ralph'ın kır evinin penceresinden gizlice kaçıp köydeki

arkadaşıyla vapur iskelesinde sıfır alkollü çocuk şarabı içtiğini anlatabilirdi.

Ama dairenin fazla büyük olmaması gerekiyormuş, ya tuvaleti dışarıda iki oda ya da tuvaleti içerde tek oda.

Gençler birkaç saat karanlıkta yürüyorlar, kâh çamurların içinden, kâh çimlerin üzerinden ilerliyor, kâh ağaçların arasından geçiyorlar. Sosyalist ekonominin karnabahar başlarını düşünen kalmadı aralarında, oysa elleri bir sözleşme yapmıştı bunlarla. Şimdi gerçekten yeni bir dünyanın başlangıcı mı var önlerinde? Birazdan Rathenow'a varacaklar, Potsdam üzerinden Berlin'e gidecek ilk tren oradan saat 4.37'de kalkacak.

II/22

Bu aptalca, müthiş ve son derece ciddi bedeli ilişkimize borçlu muyum bilmiyorum ama kendime karşı kesinlikle borçluyum.

Katharina Havelland'dan döner dönmez, Hans kafedeki ilk görüşmelerinde içinde yeni kasetin olduğu kahverengi zarfı masanın üstünden kıza doğru itti. Katharina tramvaya doğru yürürken yolda Anne'ye rastlamış olması güzel. Artık Rostock'da değil, eylülden beri yeniden Berlin'de okuyor olması güzel. Birlikte yemek pişirelim mi? Annesiyle Ralph'ın evinde her gün saat tam akşamüzeri beşte bir aperitif alınması güzel. Annesi ve Ralph iki ya da üç kadeh konyak içiyorlar, Katharina'ya eski âdetlerine uyarak vişne likörü ikram ediyorlar. Katharina sonra Sibylle'ye de uğradı, maalesef boşuna, yazık, onun evde olmayacağını düşünmeliydi. Katharina akşam evine dönerken Schönhauser Bulvarı'nın metronun yerüstünden çalıştığı bölümünde pencerelerde yanan mumlar görüyor, siyasi reformlar talep edenlerle dayanışmanın bir göstergesi bu. Hans, son haftalarda yaygınlaşan bu yıkıcı âdete gülüp, bir devrimi Biedermeier tarzında bir gösteriye dönüştürmenin tipik bir Alman alışkanlığı olduğunu söyledi. Katharina'nın arkadaşlarının bu akşam devrimi ger-

çekleştirmek için buluşacağı Gethsemane Kilisesi de fotoğrafa bir an girip çıkıyor.

Katharina ise yedinci kez başında kulaklığıyla evinde oturmuş, Hans'ın kasete dikte ettiklerini dinliyor.

A yüzü. B yüzü. 60 dakika.

Bu yaz yaşadığımız acılar başımıza gelmemeliydi.

Gemi sürüklenmeye başladı, kalabalıklar ayaklandı, gürültüler yalnızca oraya, Katharina'nın kasetçalarının başında oturduğu yere ulaşmıyor, sürüklenme, çığlıklar, talepler ve öfke de ulaşmıyor oraya, toplumsal projeler de tartışılmıyor, her şey suskun ve Katharina başında kulaklığıyla oturuyor.

Bu yaz yaşadığımız acılar başımıza gelmemeliydi.

Nisandan beri karşılaştığımız aksilikler genelde senin ruh durumunla ilgiliydi.

Aynı duyguları taşıdığımızın bir yanılsama olduğu, en açık şekilde bir buçuk yıl önce ihanetin ortaya çıktığında kanıtlandı.

Başka şekillerde olsa da, bir yanılsama olduğu şimdi bile her fırsatta kanıtlanıyor.

Katharina'nın gün içinde yaşadığı telaş yüzünden aklı karmakarışık; insanların şu sıralar uğraştığı konulardan aklında kalan birkaç cümle uzaklardan gelen yankı misali kafasının içinde uçuşuyor. Ressamlık öğrencisi, bu sabah Berlin'e gitmek üzere bindikleri trende deri ceketinin iç cebinde taşıdığı bir çağrıyı onlara okudu: *Politbüro'nun baskılarının yerini kapitalist sömürünün almasına kesinlikle karşıyız. Sovyetler Birliği'nde denenmekte olan şirketlerde kararlara katılma ve işçi özyönetimi sistemi bizde neden uygulanmasın?* İşçi özyönetimi,

diye düşünüyor Katharina, ama kelimeyi hemen unutuyor.

Şimdi ima ettiğine göre bu yılki yaz tatili sana ağır gelmiş. Demek güçlükle gizlediğin örtülü muhalefetinin arkasında bu yatıyormuş. Şimdi son yılımızı, o felaket yılını ister istemez arar oldum, koruluğumuzda mutlu mesut uzanıyorduk ve sen her arzumu yerine getiriyordun.

Kararlara katılma, diye düşünüyor Katharina, ama kelime aklından hemen uçup gidiyor. Arkadaşı Anne ona bugün, iyiyi koruyup kötüyü tek seferde kesip atmak başarılabilecek mi acaba? diye sormuştu. Katharina buna ne yanıt verebilirdi? *Sosyalizm, gerçek ve demokratik kimliğini bulmalı, ancak kaybolmamalıdır.* Annesinin ve Ralph'in imzalayıp aperitif alırken ona gösterdikleri bir kâğıtta bunlar yazılıydı. *İnsanların bir arada yaşamasının kalıcı modelleri aranırken, insanlığın Batı tüketim toplumuna alternatif olacak sistemlere ihtiyacı var. Refah, yoksul ülkelerin sırtından artırılamaz.* Annesi öyle heyecanlıydı ki sanki genç kız Katharina değil de kendiydi.

Felaket yılında şimdikinden daha mutlu olmak geleceğimiz için ne ifade ediyor?

İnsanların bir arada yaşamasının kalıcı modelleri, diye düşünüyor Katharina; iyi, diye düşünüyor; kötü, diye düşünüyor, derken yine hiçbir şey düşünmemeye geçiyor. En başlarda, Hans'la birlikteliklerinin ilk altı ayında kız henüz annesiyle yaşarken, Hans'la buluşamadıkları akşamlarda sessizliği onları birleştiren bir olgu gibi algılardı, çünkü sessizliğin içi onların birbirlerini düşünmeleriyle doluydu, böyle akşamlarda kız pirinç karyolasına uzanır, sessizliği ve Hans'ı dinlerdi ve Hans'ın

da cumbada oturup onu dinlediğini umut ederdi, aralarındaki bu suskunluk derinleştikçe kıza daha güzel görünürdü, çünkü sessizliğin içinde söylenmemiş daha çok söz barındığını anlatırdı bu.

Hans şimdi ona hitaben konuşsa da gerçekte evinde ailesiyle akşam yemeği yiyor. Katharina, kasetçalarının stop tuşuna bastığında oluşan sessizlik, her türlü gürültünün kesilmesinden öteye gitmiyor şimdi. Toprağın altında yatan ölüler, örneğin mezarlığın önünden tramvay geçtiğini duyuyor mudur acaba? Ya da köpek havlamalarını?

Katharina, yanına anahtar ve bozuk para alıp aşağıdaki telefon kulübesine iniyor yeniden, ankesörlü telefona yirmi fenik atıyor, annesinin numarasını çevirip soruyor: Ceketim sizde mi kalmış? Diş doktorunun numarasını unuttum, söyler misin? Pazar günü sizin oralarda olacağım, öğle yemeğine geleyim mi?

Annesi, kızım beni kaygılandırıyorsun, diyor.

II/23

Hans, Katharina'ya Rosa'nın evine kadar eşlik ediyor, ayrılırken kıza sarılıp öpüyor ve iyi eğlenceler, diyor.

Katharina, üç merdiven çıkıp arkadaşının oturduğu daireye ulaşıyor.

Rosa kapıyı açıyor, onu sarılıp öperek karşılıyor, hoş geldin, diyor.

Ardından mutfağa dönüyor, kalan otları doğrayacak hızlıca, Katharina kapı kasasına yaslanmış, yardım ister misin, diye soruyor, yok, yok. Rosa hem doğruyor hem konuşuyor hem de arada sırada Katharina'ya bakıyor, sonra susuyor; Katharina Rosa'nın elindeki bıçağa bakıyor, Rosa da Katharina'ya bakıyor. Katharina arkadaşına doğru birkaç adım atıyor, önünde duruyor, gözlerini Rosa'ya dikiyor, o da ona dikiyor, ikisi de konuşmuyor, Katharina gözlerini Rosa'dan ayırmadan elinden bıçağı alıp kenara koyuyor, başını Rosa'nın boynuyla omzunun arasındaki kıvrıma gömüyor, bir an sıcak sıcak soluyor, sonra arkadaşını ısırıyor, ama arkadaşı onu saçından yakalayıp başını geriye itiyor ve şöyle diyor: Hans'la hâlâ birlikte olduğun için senden bazen nefret ettiğimi biliyor musun? Evet, diyor Katharina, biliyorum. Sonra yine yere çöküyorlar. Koridorda ilk kez yere yuvarlanıyorlar, ardından sendeleyerek yatak odasına gidiyorlar, hakem

elli bine kadar sayıyor, ancak ne galibiyetin ne de mağlubiyetin olduğu bu mücadeleden ikisi de doğrulup çıkmak istemiyor. Gece boyunca soluyorlar ve tenlerini diğerinin soluğuna tutuyorlar, yoksa kendi tenleri mi bu? Gece boyunca dillerini hoş bir çitte gezdirircesine diğerinin dişlerinde gezdiriyorlar; elleriyle, dudaklarıyla, dilleriyle karanlık ve ıslanmış yerleri keşfediyorlar; diğerinin ağzından yükselen seslere gece boyunca kulak veriyorlar, ama yoksa kendi ağızlarından mı çıkıyor bu sesler? Diğerini kendileriymiş gibi çözümlüyorlar. Etten ve kandan yaratılmış canlıyı, anahtarla açar gibi etleriyle ve kanlarıyla açıyorlar. Yekvücut oluyorlar.

İki bina ötede Bornholmer Strasse sınır kontrol noktası gece boyunca hareketli.

Ve sabah kahvaltısında radyo dinliyorlar.

Katharina, tramvay durağında eski sevgilisi Sebastian'la karşılaşıyor, Sebastian ayakta dergi okuyor, Katharina'nın selamını karşılıksız bırakıyor, bir an başını kaldırıp bakıyor, akıl almaz olayın kanıtıymış gibi *Spiegel* dergisini sallayıp bunu az önce Batı Berlin'deki bir bayiden aldım! diye kekeliyor. Başka bir şey söylemiyor, yine Batı dergisine dalıyor, tramvaya da binmiyor.

Sanat tarihi dersinde, Babil'in İştar Kapısı hakkında bu dünyadaki herkesten çok bilgi sahibi olan ve sineği bile incitmekten korkan ihtiyar profesör, göğsüne vurup, adaletsizliğe karşı sesini yeterince yükseltmemiş olmakla kendini suçluyor. Ancak, diyor, bu korku iklimini esas olarak parti yönetimi değil, kendi ailem içime işletti. Annem, diye haykırıyor, Batı'yı kendi gözleriyle görebilmek için çoğu dersin bir an önce bitmesini bekleyen öğrencilerine, Biermann'ın vatandaşlıktan çıkarılmasını tepkiyle karşıladığım için annem beni hayatından çıkardı! Beni aforoz etti, ben de bunu kabul edip hiçbir barışma giri-

şiminde bulunmadım. Korku politikasına benim verdiğim cezaydı bu.

Mutluyum, diyor profesör, gelgelelim o an mutlu birinden çok bitkin birine benziyor, kölelik dilinden artık kurtulacağımız için mutluyum.

Ancak halkımın uçuruma yuvarlandığını görüp onları durduramadığım için de mutsuzum.

Öğrenciler bunun gerçek olduğunu anlıyorlar.

II/24

Hans ve Katharina Ocak ve Şubat 1990'da sonunda bütün güçleri tamamen tükenmiş halde Katharina'nın evinde sessizce ve tek kelime etmeden oturuyorlar. Hans, eski deri koltukta, gözlüğü burnunun üstünde, bir kitap karıştırıyor, sırtında koyu renkli bir yün kazak, sanki içerisi dışarısından sıcak değilmiş gibi büzülmüş oturuyor, sigara içiyor, külünü silkiyor, başını eğip öksürüyor. Katharina, çalışma masasının başına geçmiş, sahne tasarım eskizleri çizecek, ama çizmiyor, o gece gördüğü rüyayı düşünüyor. Bir apartman, ortadan ikiye ayrılmış, arka bölüm çökmüş, Katharina birinci katta pencere önünde duruyor, odanın yarısı kalmış, kız sırtını artık olmayan duvara çevirmiş, Hans aşağıda evin önünde duruyor. Evin çevresini dolanmaya başlıyor, kalan duvarları sarsıp durumlarını kontrol ediyor. Sarsmasıyla birlikte bina daha da çok çöküyor; Katharina'nın çevresini saran bina yıkıldıkça küçülüyor, tuğlalar Hans'ın kafasına iniyor, Hans kanlar içinde başını kaldırıp Katharina'ya bakıyor, ama kız yerinden kımıldamıyor, konuşamıyor da. Tek söz söyleyecek olsa, ayağının altındaki zemin çökecek. Hans bilmiyor mu bunu? Yarısı kalmış binayı serin bir rüzgâr yalıyor, sıvalar kızın saçlarına dökülüyor, derken büyük parçalar da düşüyor kafasına. Böyle giderse oturduğu ev öldürecek onu.

Derken kahkaha atmaya başlıyor. Rüyasında. Gerçek hayatta gülmüyor, Hans da gülmüyor. Gerçek hayatta suskun öylece oturuyorlar, her biri kendiyle meşgul, Ocak 1990'da, Şubat 1990'da sonsuza kadar öylece oturuyorlar.

Salade niçoise artık hep olacak. Katharina, Berlin Duvarı yıkıldıktan ancak üç hafta sonra Batı Berlin'e geçti. Hans onu Savigny Meydanı'ndaki favori mekânına davet etti. Karşı çaprazında, banliyö treni kemerlerinin altında sanat kitabevi var, Balthus satılıyor orada, kedilerin efendisi, fotoğraflı kalın bir cilt, kapağı kaliteli bir reprodüksiyon baskı kâğıdından, ama satın alamayacağı kadar pahalı tabii. Bir kitap 80 Alman markı, yani 650 Doğu Almanya markı, bir dizgicinin bir aylık maaşından bile fazla. Kız, Balthus'u incelemek isterse, her zaman gelip kitabı karıştırabilir, öyle değil mi yoksa? Ne Katharina ne Hans ne de kızın ailesi duvar yıkıldıktan sonra şu "hoş geldin parası"nı almaya gitmeyi akıllarından geçirdi; Batı, akın akın gelen tüketime susamış kardeşlerine kişi başına 100 mark dağıtıyor. Bizi yemlemek istiyorlar, demişti kızın babası, açıkça öyle zaten. Şu hoş geldin parası, sosyalist ekonominin eksiklerini turnusol kâğıdı gibi her vatandaş için görünür kıldı, diye de eklemişti. Bu para Doğu Alman yurttaşları çırılçıplak soymuş, bütün arzularını ve umutlarını gözler önüne sermişti. Duvarın yıkıldığı ilk günlerden başlayarak Batı Alman bankaları önünde kuyruğa girenler, bununla kendilerini ve vatanlarını pazara çıkardıklarını hiç düşünmemişlerdi. Bayağılıktı bu, demişti Hans ve yüzünde neşenin izi olmadan berbat bir sihir numarasına güler gibi gülmüştü.

Ama Sibylle bu konuyu Katharina'yla tartıştıktan sonra, arkadaşının yaklaşımını kibirlilik olarak yorumlamıştı, senin ihtiyacın yok tabii, Köln'e daha önce gitmiştin, Batı'da akrabaların var, cebinde pasaport taşıyan

Hans'ın var. Katharina'nın kendi davranışını "onur"la açıklamasına ise gülüp geçmişti. Değişik bir çift ayakkabıya sahip olmak beni mutlu ediyor diye ben onursuz muyum yani? diye sormuştu Sibylle. Katharina, evet, diye gayriihtiyari içinden geçirmişti. Ama Sibylle haklıydı belki – iki buçuk yıl önce Köln Schildergasse'de alışveriş yapan Katharina'nın, önlerinde uzanan sınır şimdi ilk kez açıldıktan sonra alışveriş yapan insanlardan hiçbir farkı yoktu. Bu yüzden Sibylle'ye yanıt vermek yerine omuz silkmekle yetinmişti.

Katharina, sınırda istenen damgayı vurdurmaya gitmek için üç hafta bekledi. Büyük puntoyla X yazılı dükkâna artık o da girdi, Hans ona buradan arada sırada örneğin Gwendoline gibi erotik çizgi romanlar getirirdi. Katharina, Batı'da çok doğal davranan Hans'ı ancak bu gezinti sırasında tanıyor. Kantstrasse, Café Kranzler, Kaiser Wilhelm Gedächtniskirche. Katharina'nın aklına Zoo istasyonunda 3. perondan istasyon binasına inişi, burada olduğunu kimselerin bilmediği ve kendini kaybetmekten korktuğu geliyor. Hans, Frühling am Zoo Oteli'ni gösterip, burada kalmıştım, diyor. Otelin adı neon yeşiliyle yazılı, eniyse on adımdan fazla değil. Neden evine gitmeyip Batı Berlin'de bir otelde kaldın ki? Kolayıma gelmişti, diyor Hans, konaklama masrafları konferansı düzenleyenler tarafından karşılanmıştı. Kızın kendini yabancı hissettiği bu yerlerin Hans yabancısı değil. Kentin, aşina olduğu semtlerinin yanında bir gecede peyda olan bölümüne Katharina ancak üç hafta sonra adım atıyor. Onun kentinin bünyesine girmiş bir yabancı, adı aynı, dili aynı, hatta binalar benzer, ama yine de yabancı bir kent işte. İkinci bir kalp, çifte kalp atışı, biri fazla.

Hans eski deri koltukta oturmuş sigara içiyor. Şimdi artık Dunhill kullanıyor, Batı'da her köşe başında satılı-

yor çünkü. Köşedeki bir dükkânın önüne bir köpek bağlanmış olsa da, giriş kapısının önündeki kaldırıma bira şişesi kırıkları saçılmış olsa da, içeride sadece şekerleme, çikolata, kahve, sigara, loto kuponları ve gazeteler olsa da bu her yanıyla sıradan bir dükkânın içi bile apaçık Batı kokuyor. Kentin, yeterli parası olan herkesin her yerde her şeyi satın alabileceği yarısı, Katharina'nın aşina olduğu yarısına kıyasla istisnasız ve her metrekaresiyle –buna en kötü semti de dahil– ulaşılamaz bir asalete sahip. Katharina yanlış tarafta yaşıyor. Kendi gözünde değil, yirmi sekiz yıl boyunca bir duvarın korunaklı gölgesine gizlenmiş olan bu ülkeye ansızın çevrilmiş dünyanın gözünde. Duvarın yıkılmasıyla birlikte Katharina'nın şimdiki zamanı şiddetli bir emiş gücüyle yerinden koparılıp bu dünyaya fırlatıldı, ilk günlerde zamanın tam anlamıyla uğuldayarak akıp gidişini duyar gibi olmuştu kız. Şimdiki zamanı sonsuza kadar akıp gitti mi? Peki geriye ne kaldı?

Yoksa rüyasındaki ortadan ikiye ayrılmış ev "Fareler" için sahne dekoruna dönüşebilir mi? Hans, koltuğa iyice gömülmüş, sigara içiyor, arada sırada öksürüyor, Katharina masaya oturmuş ama çizim yapmıyor, Ocak 1990'da böyle, Şubat'ta da böyle. Hans'ın yazar arkadaşı Christa Wolf, kasım sonunda diğer sanatçılarla birlikte "Ülkemiz" çağrısını hazırladı: *Tüm Avrupa devletlerinin eşit haklara sahip komşusu kimliğiyle Federal Almanya Cumhuriyeti'ne karşı sosyalist bir alternatif geliştirme şansımız hâlâ var. Bir zamanlar yola çıktığımız antifaşist ve hümanist ideallere hâlâ odaklanabiliriz.* Sen altına niye imza atmadın? Çünkü bir anlamı kalmadı artık, dedi Hans. Yuvarlak masa peki? Hoş bir möble. Peki martta seçilecek olan yeni hükümet? Kendi kendini feshetmek için seçilecek sadece. Ocak 1990'da ve Şubat'ta Hans öylece oturuyor, kız da öylece oturuyor, Hans için yazılmış olan

günlük kitaplıkta duruyor, kız bunu ona geride bıraktıkları senenin son buluşmasında sunmuştu. Kız günlüğü verirken adam duygulanmış, gözleri yaşarmıştı ve günlüğü baştan sona dikkatlice okumuştu. *Noel'de bana sürpriz yapıp şahane bir çam ağacı armağan ettin, odama kurup süsledin, ağaç dilbalığı gibi yassı, rengârenk topların ve kozalakların hepsi bir tarafta asılı.* Artık sonsuza kadar korunacak bir dönem. Hans buna rağmen defteri okuduktan sonra kıza iade etmişti, tıpkı kızın ona son yıllarda aldığı bütün armağanları iade ettiği gibi. Kızın evindeki kitaplığın bir rafı adam için hazırladığı şeylerle, çizdiği eskizlerle ve satın aldığı küçük armağanlarla dolu. Aile yuvasında bunlara doğal olarak yer olmadığını söylemişti Hans, ofisinin karmaşasında ise bu güzellikler kaybolup giderdi.

Katharina Hans'ı bazen kendi pişirdiği bir kekle, hatta bazen de yemek hazırlayıp siyah külotlu çorap ve yüksek ökçeli ayakkabılarla karşılıyor. Yaptığı hazırlığa karşın kimi zaman canı sevişmek istemiyor kimi zaman da adam girişimde bile bulunmuyor.

Sonra öylece oturuyorlar.

Bir daha asla birbirimize karşı rahat davranamayacağız, diye düşünüyor Katharina. Bu durumda bile birlikte yaşamak çok zor olmazdı belki, sabahları birlikte uyanırlardı, kestane ağacının sabahın ilk ışıklarıyla kaplı gökyüzüne uzanan kara dallarına birlikte bakarlardı; kahvaltıyı, öğle yemeğini, akşam yemeğini mutfakta birlikte hazırlarlardı, yemeklerini birlikte yer, kalan zamanda okur, çizer ve yazarlardı; alacakaranlıkta, karanlık henüz tam çökmeden de ağacı yine krigami niyetine pencereden seyrederlerdi.

Ama şimdi oturuyorlar sadece, bazen uzun bazen de kısa süre.

Oturduktan sonra Hans kalkıyor ve gidiyor, kız kalıyor.

Yıl, Katharina için terk edilmişlik duygusuyla başlayıp yine terk edilmişlik duygusuyla sürüp gitti. Ocak, şubat. Yılbaşında Hans ailesiyle birlikteydi; Rosa, Ore Dağları bölgesinde yaşayan akrabalarının yanındaydı, Katharina'nın annesi Ralph'la birlikte Rügen Adası'na gitmişti, babası Leipzig'de bir iş arkadaşının evine davetliydi, Sibylle ise Katharina'ya yeni yıla onunla ve yeni sevgilisi Rico'yla birlikte girmeyi teklif ettiğini unutup gitmişti. Katharina, tam olarak kaçta gelmesi gerektiğini sormak için Sibylle'yi annesinin boş evinden aradığında arkadaşı sözleştiklerini ancak o zaman hatırlayabilmişti. Ama yine de bizimle olabilirsin tabii. Yok, boş ver. Katharina, evine dönerken tramvayda arkadaşlarına giden Ruth'la karşılaşmıştı, o da onu alıp yanında götürmüştü. Katharina bu yabancı sofrada evlatlık gibi oturmuş, ev sahiplerinin içtenlikle önüne koyduğu yemekler karşısında gülsün mü ağlasın mı kestirememişti. Gece yarısına doğru, çatıdan Brandenburger Kapısı'nda gerçekleşen havai fişek gösterisini izlemişlerdi. Art arda kopan havai fişek gürültülerini nal seslerine benzetmişti, azgın ordu kaldırılmak üzere olan sınırı mı geçiyordu? Katharina, daha önce yeni bir yıla hiç böylesi bir belirsizlik içinde girmemişti. Bir yıl sonra hâlâ Hans'la birlikte olacak mıydı? Memleketi bir yıl sonra hâlâ memleketi olacak mıydı?

Katharina, şubatta Hans'a içinde Pulax adlı temizlik maddesinin olduğu ve mutfak dolabının en üst rafına koyduğu masmavi bir kutu gösteriyor. Kutunun yanında bir paket çıra, bir kutu kibrit ve bir kutu raptiye, ayrıca üzerinde "bütün haftalara ve aylara uygun" yazılı bebek

maması ve Spee marka çamaşır tozu duruyor. Dolabın bir alt rafında sabun, diş macunu, süt tozu, çay, Ems tuzu var. Kız, kahverengi kâğıttan alışveriş torbasını duvara raptiyeyle tutturmuş, üzerinde soluk harflerle, *Gut gekauft, gern gekauft!* yazılı. Yanında bir poşet Backstolz marka kabartma tozu ve Café Ecke Schönhauser'in bir bardak altı duruyor: *Ticari organizasyon Prenzlauer Berg şubesi iyi dinlenmeler diler!* Kız, hazırladığı aranjmana Doğu Almanya veda sergisi, diyor. Bir şeyi sergileyerek gömmek aslında sapıklık diyor, Hans'a. Onun da canının sıkkın olduğunu ancak kahve içerlerken fark edebiliyor. Radyoda yeni bir "yapılanma"ya gidileceği söyleniyor, gelgelelim Hans bu hususta konuşmak istemiyor. Hans ona ciddi bir ifadeyle bakıyor, kız da ciddi bakışlarla karşılık veriyor. Aşkımızın sonuna mı geldik? Kızın ciddi görünmeye neden hakkı olmasın ki? Hans ona geçenlerde, baskı altında olduğum zamanlar senin beni arzulamana ihtiyaç duyuyorum, demişti, kız da gülmüş ve başını şaşkınlıkla iki yana sallamıştı, Hans buna alınmıştı. Oysa kız bu tepkisiyle kendine ait bir yaşamının ve kendi iradesinin olduğunu kastetmişti yalnızca. Aşkımızın sonuna mı geldik? Kız, o ocak ve o şubat aylarında Hans'daki çöküntüyü görüyor ancak ona yardım edemiyor. Hans, alnına düşen saçları bazen ısrarla yanlış yönde geri itiyor ama bunun farkına varmıyor. Hans manavda yarım saat boyunca dondurulmuş lahana arıyor; görüyorsun işte, burada satılmıyor. Ama Hans'ın illa dondurulmuş lahana bulması gerekiyor. İçinde ne var ne yok kolayca görülebilen bu küçük dükkânda üç tur daha atıyor. Aşkımızın sonuna mı geldik?

Leipzig'de düzenlenen pazartesi mitinglerine Berlin Duvarı'nın yıkılmasından öncesi kadar katılım son üç aydır kesinlikle olmuyor; insanların başlarda eline fırça-

sını alıp *Ulus Biziz!* yazdığı pankartlarda aralıktan beri sık sık şu slogan yer alıyor: *Tek* ulusuz biz! Ağır ağır büyük bir hareket gerçekleşiyor. Katharina evinde yalnızken bazen düşüncelerini bir hedefe oturtamayınca aniden ağlayarak kapı kasasına ya da pencereye yaslanıyor. Eskiden gelecek gördüğü bir konuda şimdi her şey birbirine dolanmış uçsuz bucaksız olasılıklar karmaşasına dönüşüyor. Aşina olan ne varsa, kaybolmaya yüz tutmuş. İyi şeyler kadar, kötü ama aşina şeyler de. Ayrıca kusurlu olanlar da kayboluyor, oysa Katharina seviyor bunları, gerçeğe en yakın durdukları için belki. Yakında kusursuzluk, girişini ilan edecek ve ona direnemeyen ne varsa silip süpürecek ya da bünyesine katacak: Evde dikilen giysilerden Prenzlauer Berg'deki çürük binalara, yer yer eksilmiş kaldırım taşlarından artık kimsenin ihtiyacının kalmadığı nesnelerin adlarına kadar her şeyi. Dümdüz ve kusursuz yüzeyler, geçici olan şeyi unutturacak. Ekmeğin tadı değişecek, sokaklarda yabancı insanlar ceplerinde yabancı parayla yabancı mağazaların önünden yürüyecek, yabancı otomobillerle önlerinden geçecek. Katharina'nın o güne kadar içinde yaşadığı mahalleler bir daha asla hayatı boyunca bildiği kadar sakin ve boş olmayacak. Kentin doğusundaki bazı semtler daha şimdiden farklı kokmaya başladı bile; parfüm kokulu Batı Berlinliler, Doğu Almanyalı işçilerin devlet başkanı Wilhelm Pieck'in, Bulgar komünist partisi genel sekreteri Dimitroff'un, sosyalist başbakan Otto Grotewohl'un adlarını taşıyan sokaklarda –ki bu adlar bu insanlar için hiçbir şey ifade etmiyor– incelemeler yapıyorlar. Kentin reklam panolarıyla bezeli olmayan bölümünü tanımlamak için "gri" sıfatı kullanıyorlar. Buna karşın Katharina Batı kesiminde dolaşırken kendini orada gündelik yaşamlarını sürdüren insanların kötü bir kopyası, foyası her an ortaya çıkacak bir dolandırıcı gibi hissediyor. Ken-

tin diğer yarısında yabancı gözler olan gözleriyle, Batı'nın mağazalarında akla gelebilecek her türlü ihtiyacın çoktan bir ürün tarafından karşılanmış olduğunu görüyor; tüketim özgürlüğü, insanları kişisel ihtiyaçlarının ötesindeki özlemlerinden ayıran kauçuktan bir duvar gibi görünüyor ona. Yoksa yakında o da sadece bir müşteri mi olacak?

Katharina masada, Hans koltukta oturuyor, Ocak, Şubat 1990, Brecht'in *Cesaret Ana* kitabını karıştırıyor, bak şurasını dinle, diyor kıza; Cesaret Ana, dilsiz kızı Kattrin'in cansız bedeninin yanına oturmuş ona ninni söylüyor. Hans, gözlerini tavana dikiyor ve kitaba bir kez bile bakmadan Katharina'ya o ninniyi söylüyor.

Uyumuyor o, anlayın bunu, öbür dünyaya gitti.

Hans tiz sesiyle ninni söylerken küçük bir çocuğu andırıyor. Saçları dağılmış. Kız ona nasıl da âşık hâlâ, belki her zamankinden daha çok.

Brecht'in öldüğü yaşa gelmeme az kaldı, diyor Hans.

II/25

Her şey çöküyor şimdi. Bazı şeyler yıkıldı, dağıldı, bazıları da dağılmaya yüz tutmuş. Hans, Ingrid'in mikroskobundan içeri baktığı bir ânı hatırlıyor: Isınmış moleküller deneysel bir düzen içinde, kimi hızla ilerliyor, kimi süzülüyor, kimi sendeliyor. Burada soru, diyor Ingrid, tekrar katı hale döndüğünde bütünün nasıl bir şekil alacağıdır.

Bu soru 18 Mart'a kadar geçerli sadece.

18 Mart'ta Halk Meclisi erken seçimleri yapılacak.

İlk özgür seçimle kurulacak parlamento kendini feshedecek – tıpkı Hans'ın öngördüğü gibi. Çünkü eğer, sonra, başka, acaba derken biri diğerini peşinden sürükleyecek, biri diğerini gerektirecek, bu değil, bu artık olmaz, sonunda, nihayet, son adımda, çok önce, henüz değil, çok geç, şart, olmalı, fazla, başka türlüsü olanaksız, anlamsız... Nisana kadar iki devletin "işbirliği"nden söz ediliyor bazen, sonrasında yalnızca "katılma" konuşuluyor. Zaman ansızın demirden korseye dönüştü.

Az öncesine kadar hızla ilerleyen, süzülen, sendeleyen şeyler, şimdi anlamları ve nereden çıktıkları ülkenin Doğu kesiminde bilinmeyen fikirlerin emrinde bir kütle artık. Kısa bir süre öncesine kadar Doğu'nun mevcut düzenine aykırı olan hareketlenmenin, yakında kurulacak olan Batı düzenine de aykırı olması uzun sürmeyecektir.

Kışın ve ilkbahar başlarında kendilerini iktidar sahibi ilan etmenin sarhoşluğuna kapılan insanlar, şimdi örneği bulunmayan kavramlar üzerinde planlar kurmak yerine Federal Alman yasa kitaplarını incelemek zorunda kalacaklar.

Şu veya bu departmanı ya da şu veya bu tugayı yeni düzende kimin yöneteceğini tartışmak yerine bir limited şirketin ya da Federal Alman vakıflar yasasının ne olduğunu öğrenmek zorunda kalacaklar.

Şu veya bu alanda nihayet demokratik zeminde yapılacak oylamalara sevinmek yerine, her eyaletin kendi finansal yapısına sahip olduğu bir devletin nasıl işlediğini öğrenmek zorunda kalacaklar.

Üstelik bunların hepsinin altı ay zarfında tamamlanması gerekecek.

Ancak insanların bu zorunluluklarından haberleri yok.

Üretim araçları üzerinde özel mülkiyetin ne anlama geldiğini, bir toplumun piyasa ekonomisi prensipleri doğrultusunda işlemesinin ne anlama geldiğini gerçi okulda öğrendiler ama bunları asla kendileriyle ilişkilendirmediler. Kurumlarının ayakta kalmasını dolayısıyla sonbaharı işlerini kaybetmeden atlatmak istiyorlarsa, oralara ait insanlar olarak sahip olduklarından daha farklı bir geçmişe sahip olmak zorunda kalacaklar, olduklarından farklı insanlar olmak zorunda kalacaklar, olmadıkları insanlar olmak zorunda kalacaklar.

Bütün bu olmak zorunda kalacakları şeyleri bilmiyorlar, ayrıca istemiyorlar, onların gücünü aşıyor bu.

Mayıs ayında radyoda, kadrolu serbest çalışanlara ağustostan itibaren maaş ödenmeyeceğine dair bir dedikodu dolaşıyor. Hans oturup Katharina'ya bir mektup yazıyor: Sen benimle sevişmekten gerçekten hoşlandın mı hiç?

Hans, haziranda radyo binasının merdivenlerinde eski sevgilisi Sylvia'yla karşılaşıyor; Sylvia, Hans'ın iş arkadaşı Bernd'le birlikte yeni bir radyo istasyonu kurdu. Ayın başından beri yayındalar. Artık kimseye hesap vermek zorunda değiliz! İstediğimizi yapıyoruz – düşünsene, Kuzey İspanya'daki ayı avına dört saat ayırdık! Hans düşünüyor, başını sallayıp, hoşça kal, diyor.

Haziran ayının sonuna denk gelen Leibniz Günü'nde Ingrid, Doğu Berlin Bilimler Akademisi'nden bin göstericinin arasında yer alıyor. Onları o güne kadar destekleyen devlet ortadan kalkınca, altmış enstitüsü ve yirmi dört bin çalışanıyla bu dev araştırma merkezini kimin finanse edeceği tamamen belirsiz. Ingrid akşamları mutfakta oturup ağlıyor. Çökmüş Doğu Alman hükümetini protesto etmek için bir milyon kişiyle birlikte Alexander Meydanı'nda hayatında ilk kez bir gösteriye katılmasının üzerinden henüz yedi ay geçti. Hans o gün onlara katılmamıştı. Ingrid akşama kocasına, seni anlayamıyorum, nihayet bir şeyleri değiştirebileceğiz, demişti. Hans'ın yanıtı, eh değiştirin bakalım, olmuştu. Ama bugünkü protestoları, sonuçsuz kalacağı için Ingrid'e bile gülünç gelmişti. Özgürlük böyle bir şey miydi? Düşmanın adının bile konamaması mıydı? Hans sesini çıkarmadığı için Ingrid memnun. Hans, akşam yemeğinden sonra ağzını açmadan masayı topluyor ve karısının başını okşuyor. Parasal birliğe sadece iki gün kaldı.

Nazi döneminde Bertolt Brecht'ten Thomas Mann'a kadar birçok yazar vatanını terk etmişti. Şimdi durum tersine döndü: Hans yerinden kımıldamadığı halde vatanı onu terk ediyor. Aklına salıncaklı oyuncak atı geliyor, bugün artık Polonya'ya ait olan o bodrum katında hâlâ karanlıkta duruyordur belki, diye düşünüyor. Aklına, babasının fırlatıp komşu avluya attığı HJ gömleği geliyor. Ak-

lına, bir harabeye dönüşmüş Mannheim'a ayak bastıkları gün geliyor. *Mannheim demir gibi ayakta.* Bergen Belsen toplama kampında buldozerle mezar çukuruna itilen cesetler aklına geliyor. Vedalaşırken onu evlatlıktan reddeden babası aklına geliyor. Humboldt Üniversitesi ana amfisindeki görkemli Stalin köşesi aklına geliyor, sonra Sender Freies Berlin Radyosu Kruşçev'in konuşmasını yayınladığında radyonun başında oturmasını hatırlıyor. Anne, gözlerimizin içine neden toprak atıyorlar? Brecht'in ölümünden sonra ustanın o çok rağbet gören alçıdan maskelerinden birini yürütmesi, ama sonra bütün kutsal emanet avcıları gibi bunu Helene Weigel'e iade etmek zorunda kalışı geliyor aklına. Weigel, kocasının yüzünün bu yasalara aykırı kopyalarını toplamış, bahçede üst üste atmış ve bir baltayla bizzat parçalamıştı. Hans, haziran sonunda cüzdanında Doğu Alman parasıyla son kez neredeyse boşalmış rafların önünden geçerken bütün bunları hatırlıyor – rafın birinde bir kazak kalmış, şurada tek başına bir vazo, ötede kamu işletmesi ürünü bir çift çirkin ayakkabı duruyor. Bir kadının, buranın hali savaş sonrasını andırıyor, dediğini duyuyor. Vitrinlere el ilanları yapıştırılmış, içeriden tersten okunuyor:

!miridnİ küyüB

Hans, Leipziger Strasse'nin köşesinde yer alan plakçı dükkânından sudan ucuz bir fiyata, 1 Doğu Alman markına Fürnberg şarkılarının yer aldığı bir Ernst Busch plağı satın alıyor. Plağı Katharina'ya götürüyor, birlikte dinliyorlar.

Akşam geç saatte evine döndüğünde mutfak masasında bir gazete buluyor, Ingrid bir haberi onun için işaretlemiş. Okuyor:

240 bin marklık kitap çöpe gidiyor

Karl Marx Halk Kitabevi, çarşamba günü depolarını boşalttı. Kitabevi yöneticisi, depomuzda yeni çeşitler için yer açılması gerekiyor, dedi. Üst düzey kitaplar bile artık satılamaz oldu. Böylece tonlarca kitap için tek çözüm çöp oldu.

Sonra kentin ve ülkenin nefesini tuttuğu hafta sonu geliyor. Bütün mağazalar uykuya yatmak istercesine vitrinlerini kâğıtla kapladılar.

II/26

Katharina, *Venedik üzerine giydiğin bir deri gibi*, diye Hans'a yazıyor, *kent, sanki soluk alıp veriyormuş gibi attığın her adımla ve her bakışla birlikte değişiyor*. Kartpostalın ön yüzünde Titian'ın bir tablosundan kesit yer alıyor. Kucağında çocuğuyla Meryem Ana, ayrıca çeşitli azizler ve ailesiyle birlikte bir kumandan görülüyor. Bütün faniler, kendilerini Tanrı'nın Annesine vakarla ve tevazuyla sunmakla meşgul, yalnızca yeniyetme bir oğlan bu düzenlemeyi yapan ressama ciddi ve meraklı bir ifadeyle bakıyor. Çocuk, tablonun içinden Titian'ın dünyasına bakarak kurgu içindeki varlığını açıklıyor.

Venedik'i görmeden ölme. Kız, dün trene binerken o beyaz çizgi sadece beyaz bir çizgiydi artık, hoparlörlerden çizgiyi geçmenin yasak olduğu anonsu yapılmıyordu, ayrıca Batı'ya açılan cam duvarın önündeki köprüde devriye gezen karaltılar da yoktu. Hans, bu defa Katharina'yla doğrudan vagonun önünde vedalaşabilmişti. Bu yolculuk öncesi bütün dostlarının ziyaretine gelmiş veya onlarla tesadüfen yolda karşılaşmış olması Katharina'ya düşününce tuhaf geliyor. Uzun zamandır görmediği arkadaşlarıyla bile görüşmüştü. Bir akşam önce vedalaştığı annesi de az kalsın ağlayacaktı. Katharina bir hafta sonra dönecek oysa. Köln'e giderken Bahnhof Zoo'da pencereden, meçhul biri

olarak o kompartıman penceresinden yasak bölgeye doğrulttuğu ürkek bakışını hâlâ çok iyi hatırlıyor kız. Dün ise Bahnhof Zoo istasyonunun aslında bakımsız olduğunu düşünmüştü, ayrıca Theater des Westens, Kantstrasse, Kaiser Wilhelm Gedächtniskirche, yani çevrede ne varsa artık tanıdığı yerlerdi, koltuğa yaslanıp gözlerini kapamış ve biraz kestirmişti. Yarım saat sonra uyanıp tren penceresinden dışarı baktığında gözü bir barakanın arka kısmına takılmıştı, başka pılı pırtının arasında duvara bir de görevini artık tamamlamış bir pankart dayalıydı: *Bütün gücümüzle ulusumuzun iyiliği ve mutluluğu için çalışıyoruz!* Kırmızı zemin üzerinde beyaz yazı. Tren bu yazının yanından hızla kayıp gitmiş, az sonra da sınırı aştıkları zerre kadar hissedilmeden Elbe Nehri'ni geçmişti. Batı'nın haberlerinde bazen gösterilen haritada iki devletin rengi çoktandır aynı, eski savaş düşmanlarının iki Alman devletinin birleşmesini onayladıklarının kesinleşmesinden bu yana iki yeşil arasındaki hat artık kesintisiz değil, kesik çizgilerden oluşuyor, yakında bunlar da kalkacak. İnsanlık tarihinin bütün paralarından oldum olası daha hafif olan alüminyum paranın sonunda iki aydan beri gerçekten hiçbir ağırlığı kalmadı. Doğu'da yapılan tasarruflardan, Batı markına dönüşünce yarısı kaldı. Ama Katharina'nın her zaman hayalini kurduğu bu seyahat için en azından yeterliydi. Batı değil güney yolculuğu diye içinden geçiriyor Katharina. Titian'ın tablosundaki çocuğun adı Leonardo. Hans'la Katharina geçenlerde belki doğacak çocuklarına yine ad aradılar. Georg. Kaspar. Ya da Lucie.

Kız, Hans'a gönderdiği kartpostala aslında burası çok güzel, düş görür gibiyim, yazmak istemişti. Ama sonra duraklamış ve şöyle demişti: *Kendini nasıl hissettiğini unutmadım.* Neyse ki kararsızlık yazıdan anlaşılmıyor. Bir de sadece gönderilmiş mektup, mektup sayılıyor. Kız

burada üniversiteye başlayabilir belki. Ama o zaman Hans'dan ayrılması gerekir. Tabii bunu da yazmıyor ona.

Küçük bir rıhtıma inen merdivenlerde oturuyor kız, hava güneşli, dar bir kanalın kıyısı burası, kızarmış balık ve ekmek kokuları, Katharina'nın kulağına aralık duran bir pencereden kopuk kopuk birkaç İtalyanca sözcük ve en alttaki basamaklara vuran küçük dalgaların ahenkli çağıltısı geliyor. Hans'ın yarından sonra yayıncısıyla randevusu var, çünkü "Treuhand kurumu" yayınevini bir limited şirkete dönüştürecek. Kitap projesinin ertelendiğini yayıncısı Hans'a önceden bildirmişti. Hans kıza, barışçıl devrim bir anda iğrençlik derecesinde somutlaştı, demişti.

Beyaz çizgiyi geçebilmenin ve para birliğinden beri her yerde bulunabilen ucuz şarabın bedeli belirsiz bir gelecekle ödeniyor demek. Katharina, kartpostalı dizlerine koyup, *bir gün buralara birlikte geleceğiz*, yazıyor.

Katharina, Berlin'e dolu bir resim defteriyle dönüyor. Nihayet evindesin, diyor annesi, kızını trenden alıyor ve ona Reinhardtstrasse'de bir akşam yemeği hazırlıyor. Evinde mi? Katharina, Friedrichstrasse istasyonunun Doğu yarısında da artık Coca-Cola satıldığını gördü, her zaman alışveriş ettiği Pankow'daki bakkalda da Coca-Cola var, New York'tan ya da Münih'ten farksız burası. Marksist felsefenin ulaşamadığına Coca-Cola ulaştı, bütün ülkelerin emekçilerini simgesinin altında topladı. Evinde mi?

Katharina'nın aklına çocukluğunda dinlemeye doyamadığı masal plağı "Burun Cücesi" geliyor. Bir oğlan, yaşlı bir kadının alışveriş torbalarını evine taşımasına yardım ediyor, kadının evine girdiğinde ansızın uykusu gelince biraz kestirmek istiyor. Uyanıp evine döndüğünde gerçekte aradan yedi yıl geçmiş oluyor, çocuk yedi yıl boyun-

ca cadının evinde hizmet etmiş, cadı onu kocaman burunlu kambur bir cüceye dönüştürmüş, eve döndüğünde annesi çocuğu tanıyamıyor ve hiçbir şey bir daha eskisi gibi olmuyor. *Venedik'i görmeden ölme.* Katharina'nın ancak şimdi anlayabildiğini, yolculuğa çıkarken aslında vatanıyla sonsuza kadar vedalaştığını arkadaşları ondan önce mi anlamıştı? Berlin'e döndü, gelgelelim Berlin farklı bir kent şimdi.

Çalmanın ne kadar kolay olduğunu Katharina önce Rosa'dan duyuyor. Rosa kavuşmaları şerefine satın aldığı şarabı getirmekle kalmamış, kocaman torbasından daha neler neler çıkarıyor: Fransız peyniri, jöle soslu mantar, yengeç salatası ve adını aklında tutamadığı dikenli meyveler. Batılıların bütün derdi para, diyor. Katharina başını sallıyor ve aklına Köln'de yaptığı alışverişler geliyor. Şimdi burada da fiyatların düşüşünü izleyebiliriz, burada da bir elbise sabah 25 Alman markıyken, öğlene 10'a, akşama belki hepi topu 2,5'a düşebilir. Elbiseye hiçbir şey ödememek ise –tabii bu açıdan bakılırsa– bu keyfiliğin nihai sonucu olacaktır. Düşünsene, diyor Rosa, Uta bile geçenlerde iç çamaşırları alıp getirdi. "Alıp getirdi," diyor, sanki ortak kamu mülkiyetinin şimdi gerçekten altın çağı başlamış gibi. Güneş gözlükleri "alıp getiriliyor", şampuanlar, kitaplar, rujlar, cin, resim defterleri, salam, teyp kasetleri ve çikolata. Ne sattıkları umurlarında değil ki bunların. Külotlu çorap ve duş jeli. Birleşmiş bir Almanya'nın kendine ortak bir anayasa hazırlaması kararlaştırılmamış mıydı? Onun yerine anayasanın kapsamı Almanya'nın doğu kesimine yayıldı sadece. Yasal mı peki bu? Ayıcık şekerler, el çantaları, şallar. O güne kadar dürüst yaşamış Doğu Almanyalı kızlardan oluşan koca bir partizan ordusu, en kırılgan noktası sahiplik ve ücret olan Batı'yı bozguna uğratmak için konuşlandı. Mart seçimlerinde ayar-

tılıp iki tamamen farklı ulusun rekor bir hızla birleşmesinden sorumlu olan seçmenler, kızarmış sosis standında durup iki Almanya'nın birleşmesini kutlarken, Anne çim biçme makinesini mağaza dedektifinin gözünün önünde gülümseyerek itiyor ve yapı marketten çıkarıyor; hava serinliyor, bu mevsimde beli kuşaklı bir deri ceket giymek gerek; ceketin içi, çay, kahve, bira, un, patlıcan, bluz, hatta kürk şapka derken her gün biraz daha şişkin oluyor, bu arada kürk şapkayı satın almaya kalksalar fiyatı 300 Alman markı. İki devlet arasındaki kanun boşluğunun adı anarşi. Önemli olan, bel kuşağının dayanıklı olması ve seçtikleri ürünlerin kayıp düşmemesi. Mutsuz müşterilerin çektiği işkence, sahip olmayı özlemle bekledikleri giysiyi havaya kaldırdıkları sırada yüzlerinde beliren çaresiz ifadeden okunuyor: Karar verme özgürlüğü başlı başına bir cehennem. O zaman en iyisi hepsini, diye düşünüyor kızlar. Batı'da yaşayan akrabalardan vaktiyle gelen paketlerden çıkan Jakobs Krönung özel bir şeydi, şimdi gündelik yaşam onun sihrini bozdu, Katharina ve arkadaşları bu kahveyi KadeWe mağazasında içiyor ve intikam uğruna hesabı ödemeden çıkıyorlar. Onların ve ailelerinin paralarının yarısı tarihî döngünün helasına düşüp kayboldu, üstelik karşılığında bir lokma Bienenstich tatlısı için eskiden Kant'ın *Ebedi Barış Üzerine* kitabı için ödedikleri parayı istiyorlar onlardan. Gencecik kızlar, Batılılar değerin parayla ölçüldüğüne gerçekten inanıyor mu? diye söylenerek başlarını iki yana sallarken, dümdüz inen saçları sonu gelmeyen çaresizliklerini vurguluyor adeta. Şimdi genciz, şimdi güzel görünmek istiyoruz, diyorlar, yaşlanıp her yerimiz kırıştıktan sonra dantelli sutyeni ne yapalım? Hem görecek miyiz bakalım o günleri? Önemli olan vicdan azabının yüzlerine yansımaması. Ellerin başka işle meşgulken tezgâhtarın bakışlarını yakalayacaksın. Ancak asla –mağaza hırsızlarının da yasaları ve kuralları vardır

çünkü– asla küçük dükkânlardan çalmayacaksın, buralarda malların dükkân sahibinin gözünde değeri büyüktür. Onun yerine süpermarketleri, kişisel bakım marketlerini, katlı mağazaları ya da zincir mağazaları tercih edeceksin.

Ancak Katharina şunu fark ediyor: Şu veya öteki eşyanın yarattığı mutluluk kısa süreli oluyor, hatta çalma tekniğine hâkim oldukça bu süre daha da kısalıyor, kısa süreli keyfin yeni bir yağmayla ve daha kısa aralarla yenilenmesi gerekiyor, çünkü başarılı geçen her hırsızlık eylemi şimdi her şeyin tamamen, bütünüyle, tümüyle ve iliklerine kadar önemsiz olduğuna dair hüsranı da içinde barındırıyor. Başarılı geçen her hırsızlık böyle bir hüsran doğuruyor ve her hırsızlık bu hüsranı yeni baştan uyuşturmaya çalışıyor. Dolmakalemleri ve pahalı Japon fırçalarını giysi kollarının içine atıyorlar, pantolonlarına soktukları pahalı parfümler bacaklarından kayıp çizme konçlarının içine düşüyor, kazaklara gelince kolayca üst üste giyip kırıta kırıta mağazadan çıkıyorlar. Ya sonra? İçlerindeki boşluğun ihtiyacı farklı ve bu ihtiyaç kalıcı. Çalma sırasında tek gerçek hazzın aldatmanın kendisinden, aldatmanın insana eğreti olarak kazandırdığı güç yanılsamasından ibaret olduğu gitgide açık bir şekilde ortaya çıkıyor. Katharina, bedeninde ısınmaya başlayan hırsızlık malıyla mağazanın içinde yakalanmadan dolaşmayı daha ne kadar başaracak? Suçlu olmaya, buna karşın suç mahallinde gerektiğinden fazla kalmaya daha ne kadar dayanabilecek? Koşup kaçmak, oradan uzaklaşmak yerine salına salına kasaya gidiyor. Sanki işlediği suçtan haberi olmayan insanlara hükmedebiliyormuş gibi, kendi korkularına hükmedebiliyormuş gibi yapıyor.

II/27

90 yazında para birliğinin ardından önce ev eşyaları; kanepeler, koltuklar, sandalyeler, masalar, duvar üniteleri ve konsollar sokağı boyluyor.

Sonbahardan başlayarak da, yani bir bürokrasinin diğerine teslim olmasıyla birlikte sosyalist büro mobilyaları bir anda oluşan sokağa atılmış eşya yığınlarında yerini alıyor: çalışma masaları, döner koltuklar, tekerlekli dolaplar, lambalar, toplantı masaları ve sandalyeleri.

Bu dışarı atılmış iç dünyalar, kentin kaldırımlarında karınları deşilmiş kamu işletmesi ürünü hurda otomobillerle birbirine dolanıp savruluyor.

Kent dışında kalan depolama alanlarında taş yığınları, Berlin Duvarı kalıntılarından yükseldikçe yükseliyor.

Kızıl Yıldız şimdi bitpazarlarında satılıyor; Sovyet torunlar, dedelerinin fethettiği topraklardan çekilirken şimdi Almanların parasına teslim oluyorlar.

Eski düşmana dönüşmeye az kaldığı için, Ulusal Halk Ordusu'nun madalyaları, kepleri ve apoletleri de ucuzluyor şimdi.

Katharina'nın devam ettiği güzel sanatlar okulunda güz döneminde tiyatro tekniği, yazı tasarımı ve kostüm tarihi dersleri boş geçiyor. Siyasi suçlu kabul edilen profesörlerin görevlerine son verildi çünkü.

Yazın Robert ve heykeltıraş arkadaşları tarafından Doğu Berlin'in hayalet metro istasyonlarına dikilen adam boyundaki alçı figürleri sonbaharda birileri deviriyor, kırıp döküyor ve yenilenme çalışmaları başlayınca da hepsi diğer enkazla birlikte kaldırılıyor.

Yalnızca Batı Berlin'in Gesundbrunnen banliyö istasyonunun Doğu tarafında diz boyu otlar hâlâ duruyor, kayınlar hâlâ büyüyor, ekim rüzgârında sarı yapraklarını döküp kışın çıplak kalıyor.

Bir yıl öncesine kadar Berlin Duvarı'nın olduğu yerde şimdi yalnızca boş bir şerit kenti ikiye ayırıyor.

Kurtulmak istenen eski ile henüz tesis edilmemiş yeni arasındaki arazi, bir enkaz alanı. Beyaz örtü altındaki enkaz sadece kar yağdığında birkaç gün boyunca canlıymış gibi duruyor.

Rosa, yılbaşı gecesi Katharina'ya, benimle yaşadıklarından utanıyorsun, değil mi? diye soruyor.

Tabii ki hayır.

Peki seni korkutan nedir?

Korkmuyorum.

Evet, korkuyorsun.

Katharina, gece yarısı olmadan yine tek başına.

Rosa'dan babasına bile bahsetmedi. Annesi bir gün bir imada bulunduğunda hepsini inkâr etti. Hoş geldin 1991.

Rosa, ocakta Anne'yle yakınlaşıyor.

Biz bittik mi?

Evet.

Ağaçlarda bez parçaları, iplikler ve Hertie mağazasının poşetleri asılı.

Eğer ailemi terk etmemi istiyorsan ebediyen hayatımda kalacağına söz vermelisin, diyor Hans.

Ama pazarlıkla olmaz ki. Benimle olmak istiyorsan kendin ayrılacaksın.

Ya sonrasını kestiremiyorsam?

Ben senin yerine isteyemem.

Boşluğa yürüyemem ben.

Boşluğa mı?

Bazen seviştikleri oluyor hâlâ, ancak Katharina ocakta hamile kalmıyor, şubatta da kalmıyor, martta da kalmıyor.

Bir defasında Katharina Franz-Klub'da Robert'le karşılaşıyor ve sabaha kadar birlikte dans ediyorlar. Şafak sökerken kahvaltı servisi yapılıyor, bira kokusu ve sigara dumanı kulübün açık penceresinden çıkıyor, dışarıda bir karatavuk ötüyor. Ayrılırken Schönhauser Bulvarı'nda el eleler, Robert dilini kızın ağzına sokuyor.

Katharina evine telefon bağlatıyor.

Baharın ilk ılık gününde Leipzig'e babasının yanına gidiyor; babası perdeleri çekip oturmuş, loş odada puro içiyor. Sosyal bilimcileri devralacaklarmış gibi görünmüyor, diyor.

Çocuklarının adı Eduard da olabilir.

Katharina, 1991 Mayıs'ında Viyana'ya gidiyor. Klimt, Egon Schiele, Etnoloji Müzesi. Gündelik yaşamı olan bir kent, diye düşünüyor, Berlin'de bir daha böyle her şeyin her zamanki gibi olamayacağına şaşırıyor. Schönbrunn Sarayı'nın parkında sarışın bir saksafoncuyla tanışıyor, adam onunla fotoğraf çektiriyor ve fotoğraf için kolunu kızın beline doluyor.

Katharina Hans'ı işyerinden aradığında Hans telefonu hemen açıyor, çünkü telefonun yanında oturmuş ve ne iş yapacağını bilmiyor. Dış yayınlara artık ödenek ayrılmıyor, kendi kitabı ise kendi ifadesiyle henüz doğmadan soldu.

Henüz doğmadan, dedi. Soldu.

Yo, iyiyim, diyor Hans, 5. piyano konçertosunu dinliyorum.

Zimmermann'ın mı?

Hayır, Gülda.

Seni özledim, demek istiyor Katharina, ama Hans sözünü kesiyor: Café Sperl'e mutlaka gitmelisin.

Kız dönüşte, Uta'nın bir kız arkadaşının kendini camdan attığını öğreniyor.

Ruth'un erkek kardeşi de sürat yapan Batı otomobiliyle kaza geçirmiş, ama neyse ki hayattaymış.

Birisi tavan arasından Katharina'nın iç çamaşırlarını çalıyor, sadece çamaşır. Pantolonları ve tişörtleri ipte hâlâ asılı, çok garip bir şey bu. Sibylle, birkaç gece bende kalabilir misin?

Aylar geçiyor, Katharina hamile kalamıyor.

Banliyö treniyle annesinin evine Batı'dan geçerek kestirmeden gitmek yerine, yine eski tramvay vagonuna binip sallana sallana sadece aşina olduğu Doğu'dan gidiyor. Weinberg Parkı çimenlerine çırılçıplak uzanmış güneşlenen insanları tramvay penceresinden görmesinin üzerinden iki yaz geçmiş bile. Katharina bunu gerçekten anımsıyor mu yoksa düş mü gördü?

Hans, bu defa yaz tatili için Ingrid'le Paris'e gidiyor. On gündür uzaklarda ancak bir kez olsun telefon etmedi.

Ralph, eski mülk sahiplerinin ansızın bahçesine girip araziyi ölçtüklerini anlatıyor.

Güz dönemi başlar başlamaz sahne tasarımcıları yakın zamanda tadilat geçirmiş bir binaya taşınıyor. Rosa, Katharina'yı şimdi sadece arada sırada görüyor, o da uzaktan.

Steffen'in sevgilisinden bir çocuğu oluyor. Ama ileride İrlanda'ya yerleşmek istiyor.

İşimi kaybedebilirim, diyor Hans.

Çalışma masamı boşaltıp sana veririm, diyor Katharina.

Hayır, boş ver.

Katharina'nın annesinin yakında komisyonda gele-

ceğini belirleyecek bir görüşmesi olacak. Batı bizi önce Cocom[1] listesiyle kırk yıl boyunca teknolojik gelişmelerin dışında tuttu, diyor annesi, şimdi kalkmış bizi son teknolojiyi bilmemekle suçluyor.

Ralph, Ulaştırma Bakanlığı'nın Bonn'dan Berlin'e naklinden sonra jeoloji binasına taşınacağını öğreniyor. Sırf Batılı bir bakan binayı beğendi diye yüz yılı aşan koleksiyonlarımızla ansızın sokağa atılıyoruz, diyor başını iki yana sallayarak.

Katharina'nın babası Leipzig'deki loş odasında oturmuş, ölümün gözündeki dehşetini kaybettiğini söylüyor.

Hans'ın işyerinde olmadığı bir gün yeni kiracılar ofisine bakmaya geliyor; bu insanlar, sakallı klasikleri gösteren kapıdaki afişi keyif için yırtıp atacaklardır muhtemelen: *Herkes havalardan bahsediyor. Biz hariç*. Şu üç ihtiyar keşke havalardan bahsetseydi, diyor Hans, o zaman dünya şimdi başka durumda olurdu belki.

Katharina, Medea, Satıcının Ölümü ve Madam Butterfly için eskizler çiziyor.

New York'lu bir sanatçı, Gertrude Stein'ın *Doctor Faustus* eseri üzerine konuk konuşmacı olarak konferans verecek: *Ve sen ruhumu istiyorsun, lanet olası, ruhumu neden istiyorsun, bir ruhum olduğunu nereden biliyorsun lanet olası, şeytanın yalandan ibaret olduğunu herkes biliyor zaten, satabileceğim bir ruhum olduğunu sen nereden bileceksin, ben nereden bileceğim.*

Ressamlıkta okuyan biri Katharina'yı Dalí sergisine götürüyor.

Robert, yine dansa gidelim mi, diye soruyor.

Hayır, diyor Katharina, yere bakıyor ve tekrarlıyor: Hayır.

1. Coordinating Committee for Multilateral Export (Çok Taraflı İhracat Kontrolleri Komitesi) kısaltması. (Ç.N.)

Kendini böyle eğip bükmesi doğru mu Katharina'nın?

Gerçekte kim olduğunu bilmesi gerekmez mi?

Katharina, ağustosta yolculuğa eşlik etme sistemiyle Toskana'ya gidiyor. Yolculuğuna eşlik ettiği kişinin adı Alessandro. Alessandro yolun yarısında konaklamak için iki oda yerine tek oda kiralıyor. Ailesinin bahçesinde zeytin ağaçları ve güller var.

Katharina'yı dönüşte istasyonda Hans karşılıyor.

İtalyanca "sikişmek" ne demekmiş öğrendin mi bakalım?

Ve kızın yanıtı şöyle: Evet.

Bu, ilk ayrılıkları oluyor.

Ağustostan ekime kadar sürüyor.

II/28

Kız artık kimsenin ona dokunmasını istemiyor. Hiç kimsenin. O da artık kimseye dokunmak istemiyor. Ağustosta Hans'la ayrılmalarından sonra Alessandro sıranın kendine geldiğine inanmıştı. Katharina'yla yatabilmek için randevu alınabileceğini sanmıştı herhalde. Bu gülünç mekanizma her şeyin özü müydü yani? Katharina, yaz aşkını sonbaharda yaz evinden dışarı attı. Ya Hans? Ekimdeki ilk buluşmalarında Katharina Hans'a onu istediğini, sadece onu istediğini, ama o şeyi istemediğini söylüyor. Çünkü yapamıyor, katlanamıyor artık, dayanamıyor ne Hans'la ne de bir başkasıyla, iğreniyor, her bakımdan, en ufak bir dokunuşta tiksinti ve öfke duyuyor. Bunca zamandır belki bir baba aradığını ilk kez düşünüyor, onu koşulsuz, şu ihtirasla karıştırılmayan sevgiyle seven birini. Hans bir defasında, zavallı küçüğüm, diyor, sen yeniden toparlanıncaya kadar yanında olacağım. Yeniden toparlanıncaya kadar mı? Bir şey temelden yanlış, ama ne? Kız, eldiveninde açılan bir delikten başparmağını çıkarıyor, parmağı şeye benziyor. Katharina tramvayda ayakta durmuş şu parmağa, kendi parmağına ağlıyor. Yakında akıl hastanesini mi boylar acaba? Gözlerini de bedenini de kapatıyor. Yeniden bakire oluyor.

1991 Aralık başında, artık mevcut olmayan bir devletin televizyon ve radyosunun on üç bin çalışanıyla birlikte Hans'ın da işine son veriliyor. Sadece başkentteki birimlerden kovulmuş üç bin kişi Berlin iş ve işçi bulma kurumu koridorlarına sığmayınca, iş ve işçi bulma kurumu Doğu Berlin radyo binasının yayın stüdyosuna üç gün misafir oluyor. Masalar kuruluyor, harflere göre dağılım yapılıyor. Hans, daha ilk günden salondaki kalabalığı yararak soyadının ilk harfi olan "W" masasına gidiyor. Yıl henüz sona ermeden yapılacak ayrı bir işlemde yeniden işe alınma konusunun karara bağlanacağı bildiriliyor. Hans, ilişkilerinin başında Katharina'nın mecazi anlamda söylediği, diriliş ancak esaslı bir yıkımdan sonra gelir, cümlesini anımsıyor. Altmış yaşın eşiğinde mecazi olan dirilişe yeniliyor maalesef, diye düşünüyor ve gözünün önüne önce tek bir cesedin olduğu mağara geliyor. Radyo senfoni orkestrasının bir açıkoturuma son kez canlı eşlik etmesi üzerinden neredeyse günü güne iki yıl geçti. Berlin Duvarı'nın yıkılmasından kısa bir süre sonra düzenlenen söyleşinin konusu "Yaşadığımız bu günler nasıl aktarılacak?"tı. Hans'ın yazar arkadaşı Hermlin sahnede oturuyor, orkestra Krenek ve Eisler besteleri çalıyordu. O günün üzerinden iki yıl geçti ve bu arada geriye bakış hakkı sahibini değiştirdi. Gelgelelim bu soru uzun vadede yine de ortadan kalkmayacak. Yaşadıkları bu günler nasıl aktarılacak? Kim konuşacak? Konuşulanları kim dinleyecek peki? Radyo orkestrasının müzisyenleri şimdi kovulmak için alfabetik sıraya göre dizilmişler, sırada ses teknisyenleri de var, televizyon balesi dansçıları, çeşitli radyoların muhabirleri, kurum polikliniği diş hekimleri, kurum anaokulu öğretmenleri, ulaştırmada çalışan sürücüler ve tamirciler, kantin aşçıları, moderatörler, arşivciler, kameramanlar, yayın müdürleri, aranjörler, dramaturglar ve elbette kendisi gibiler: yazarlar, gazete-

ciler, besteciler, rejisörler, kadrolu serbest çalışanlar. Şimdi hepsi serbest.

O aralık ayının bir akşamında Katharina Hans'la Ratskeller'de oturuyor, o sırada kafatasının içindeki hipofiz –ki kızın beyninin en içteki özüne, "Türk eyeri" diye tanımlanan çukura yerleşmiştir–, evet bu organ bir gonadal hormon olan follitropin üretmeye başlıyor, başlarda ağır ağır üretiyor, sonra hızlanmaya başlıyor, bunun üzerine hipofiz azıtıyor, Türk eyerinde at koştururken bir yandan da kana LH diye kısaltılan Luteinleştirici Hormon karıştırıyor, çünkü amacı Katharina'nın doğaya aykırı ve aylardır süren cinsel perhizini nihayet etkisiz hale getirmek. Belki seni yeniden işe alırlar, diyor kız, ancak Hans başını sallamakla yetinip bir Dunhill daha yakıyor. O akşam Katharina'nın dolaşım sistemine karışan her iki gonadal hormon, kızın yumurtalıklarına kadar inip orada bol miktarda östrojen hormonları üretilmesini tetikliyor, aralarında östradiol de var; bu hormon pregnenolon, progesteron, 17α-hidroksiprogesteron, androstenediyon, testosteron ve 19-hidroksitestosteron ara aşamalarından geçerek kolesterol aromatazından üremiş. *Faustus* projesinden sonunda ne ortaya çıktı biliyor musun? Hayır, diyor Hans. Bomboş bir sahnede bir floresan lambası, hepsi bu. Eh, diyor Hans, uyanışın soğuk ışığı. Katharina, Hans'la birlikte ikinci kadeh şarabı yudumlarken, üremiş olan östradiol hücre zarlarını aşıp yayılmaktadır artık ve kız, Robert'ten başkasının söz konusu olmayacağını anlamıştır şimdi. Derken östradiol, hormon reseptörlerine kenetleniyor, ilgili hücre çekirdeğine nüfuz ediyor ve mrnA bazlı genlerin transkripsiyonunu, yani yazılımı başlatıyor. Hans ayağa kalkıp kıza giymesi için mantosunu tutarken, kız da önce kollarını tersten sokup adama bir an sarılırken, sonra kollarını çekip mantosunu bu defa doğru şekil-

de giyerken, işte o sırada her bir genin promotor denen bölgesine bir adet RNA-polimeraz bağlanıyor. Katharina, karanlık sokakta Hans'ı öperek vedalaşıyor, birkaç adım sonra her zamanki gibi arkasına dönüp ona el sallıyor. Yazılım başlıyor. Çift sarmal açılıyor ve böylece eşleşme için on ila yirmi bazlık bir bölüm ortaya çıkıyor. Katharina, karanlık sokakta Hans'ın arkasından el sallıyor, arkasını dönüp tramvay durağına gider gibi yürüyor, ancak Hans gözden kaybolur kaybolmaz yönünü değiştiriyor; ilk iki ribonükleotidin bağlanmasından itibaren kendi RNA zincirlerinin üretimi hızla devam ediyor. Robert yakınlarda oturuyor. Bu, belli proteinlerin sentezi için ilk adımdır. Robert'in teni sırtındaki ipek gömleğin altında sıcak ve pürüzsüz. Östradiolün biyolojik etkisi tamamen bu proteinlerin sentezine bağlı.

Katharina ölü bir zamanda bir gece boyunca şehvetle sarsılıyor. Ne öncesindeki haftalarda ne de sonrasında.

Yayın yapmak ama aynı zamanda kendi tasfiyeni organize etmek, düpedüz delilik bu. Hans, Sylvia'yla Café Kisch'te oturuyor. Düşünsene, diyor Sylvia, dün bütün teknik personeli beşinci kata çağırdılar. Koridor insan doluydu, her birimiz tek tek çağırılıp bir salona yollandık. Salonda bir masa, üzerinde de bir telefon var, ahize yanında duruyor. Talimat şöyle: Ahizeyi alıp adınızı söyleyin. Herkes ahizeyi alıp kulağına götürüyor, adını söylüyor, uzaklardan, Köln'den gelen bir ses duyuyor: Kabul edildiniz ya da kabul edilmediniz; sonra ahizeyi yeniden telefonun yanına bırakması ve mekânı bir sonraki kişi için boşaltması gerekiyor. Sonra yine aynı ses: Kabul edildiniz ya da kabul edilmediniz. Hans başını sallıyor ama bir şey söylemiyor. Sizlere haftaya çarşambaya sıra gelecek, değil mi? Evet, diyor Hans. Hans, beş gün boyunca bu iki cümleyi düşünüyor: Kabul edildiniz. Kabul

edilmediniz. Ingrid'in birkaç gün önce posta kutusunda kira zammı yazısını bulması rastlantı olabilir mi? Dairelerinin kirası ocaktan itibaren 130 marktan 900 Alman markına çıkarılıyor. Kabul edildiniz. Kabul edilmediniz. Ingrid'in maaşı yaz aylarına kadar "Ücret Garanti Fonu" tarafından ödenecek. Ya sonra?

Hans, ona verilen randevuya uyarak çarşamba günü saat 17'de yazıişleri müdürlüğüne gidiyor, herkes gelmiş bekleme salonunda oturuyor – sorumlu müdürle görüşmüş olanlar ve içeri çağrılmayı bekleyenler bir arada. Elinde içinde evraklarının olduğu zarfla çıkanları dışarıdakiler sarılarak ve içki ikramıyla teselli ediyor. Zarfsız çıkanlara da sarılıyorlar, onlara da tebrikler eşliğinde içki ikram ediyorlar. Birbirlerine eskiden anlattıkları fıkraları bir kez daha anlatıyorlar, hepsi antika oldu artık: Onlar sormaz – ama biz yine de yanıt veririz! Hermann Kant'ın konuşmalarında geçen yığınla "ee" bölümünden eğlenmek için hazırladıkları montajı konuşuyorlar. Thälmann'ın komünist hücresinin bir zamanlar kasası olan Else Demuth'un ihtiyarladığında da Batı'dan gelen koli bantları –tek dayanıklı olanlar bunlardı çünkü!– altmış yıl öncesinde komünistlerin parasını idare ettiği kadar sıkı idare ettiğini konuşuyorlar. Montaj ekibinin kantindeki jöleli tatlıya "Götterspeise" yerine "Kötterspeise" dediğini konuşuyorlar. Bütün bunlara son bir kez birlikte gülüyorlar. Artık o da antika olmuş kahkahalarını atıyorlar. Akşamın ve gecenin ilerleyen saatleriyle birlikte bekleme odasındaki sarhoş oranı belirgin bir şekilde büyüyor. Hans'ın soyadı W ile başladığından, sırası sabaha karşı üç buçuğa doğru geliyor. Sabahın üç buçuğunda sorumlu müdürden evraklarını içeren zarfı teslim alıyor. Bekleme odasında ona teselli namına sarılıp içki ikram ediyorlar. Sonra bir kadeh daha. Ardından bir kadeh daha.

91 yılını 92 yılına bağlayan yılbaşı gecesinde Doğu Alman ses dalgalarının saat tam 00.00'da ruhlarını teslim ettiği andaki sessizlik bir saniye sürüyor. Hans, Katharina'nın evinde radyonun başına oturmuş, o güne kadarki yaşamını ondan koparan bu çok kısa sessizliği dinliyor. *Bohème*'de Mimi'nin öldüğü ve arkadaşlarından hiçbirinin bunu fark etmediği an yaklaşık şimdi olduğu gibiydi, diyor. Ingrid, hasta annesinin yanına gittiği için Hans yeni yıla ilk kez Katharina'yla birlikte giriyor. Katharina, kot pantolon pantufla giymiş. Ama hiç değilse masanın üzerine konfeti serpmiş ve bir şampanya açmış. Yanı sıra oluveriyor, diyor Hans. Çünkü ölmek hiçbir şey değil. Bir şeyin durması sadece.

Ocak ayının sonunda bir gün, Katharina yüreğinin altında taşıdığı kendi kalp atışları olan kurşun ağırlığıyla kapıyı dikkat çekecek kadar yavaşça açıyor. Sonra başını masaya iyice yaklaştırıp Hans'la birlikte iki saat boyunca oturuyor. Daha öncesine ait, diyor, ayrı olduğumuz günlere. Bu hemen hemen doğru. Hans geceyi onun yanında geçirmek istiyor, şimdi birdenbire geceyi Katharina'yla geçirmek istiyor, hemen, bugün, ancak kız bu koşullarda onunla aynı yatağı paylaşmak istemiyor ve yatağın yanına yere uzanıyor. Kızın yanına şimdi küçük bir oğlan çömelmiş ve sürekli, şimdi, diyor ve kısa sözcüğü her tekrarlayışında elini toprağın içine sokuyor. "Şimdi" sözcüğünü sevmiyorum, diyor çocuk ve hemen arkasından, şimdi, diyor ve tekrarlıyor: Şimdi. Elini her seferinde bileğine kadar kara toprağa sokuyor. Adı Georg muydu? Kaspar mıydı? Yaşama hakkı olsaydı adı Georg mu olurdu, Kaspar mı olurdu, ama adı yok, asla da olmayacak. Yine de bizim olma şansı yok mu? diye soruyor Hans. Hayır, diyor Katharina. Her şey yanlış, temelden yanlış. Yanlışlar yumağı. Ancak o günden önceki günleri yaşa-

mak zorunda Katharina, saniyesi saniyesine. Sonra floresan ışığının altında yatıyor, her yeri açıkta, yatan o ama o değil aslında, bedenini doktorların ellerine bırakabilmesi için ruhu onu terk etti. Kararlaştırıldığı gibi bir çarşamba sabahı saat 6'ya yaklaşırken sancılar ve oluk oluk akan kanlar eşliğinde bedeni bebeği kaybediyor. Doğum hissi veriyor, oysa ölüm bu.

Sonrasında Robert ziyaretine geliyor, başını kızın kucağına gömüyor.

Babası kızın ziyaretine annesiyle birlikte geliyor.

Hans ziyaretine geliyor ve şöyle diyor: Doğurmak istemediğin özünde bizim çocuğumuzdu.

Hayır, diyor Katharina, hayır. Her şey yanlış olurdu, temelden yanlış olurdu.

Bebek, bedeninden tekrar tekrar düşüyor. Düşüyor ve düşüyor.

Bu ikinci ayrılıkları.

II/29

Arap turist rehberi Katharina'ya ikindide, Sphinks'in pençeleri arasında bir gece uyumak ister misin? diye sormuştu. Kız başını kaldırıp Sphinks'e bakmış, evet istiyorum, demişti, evet Sphinks'in pençeleri arasında uyumak istiyorum. Yalnızca yıldızlı gökyüzü, demişti Arap, bir de sen ve Sphinks. Kim istemezdi bunu, Sphinks kendi çocuğuymuş gibi bütün gerçek bir gece boyunca Sphinks'in gerçek pençeleri arasında uyumayı kim istemezdi?

Katharina, Sphinks'in pençeleri arasında uyuyor ve düş görüyor, güneşin ısıttığı kumlar hâlâ sıcak, güneşse gece boyunca öbür dünyada gezinip ölüleri canlı tutuyor ve ölüler tarafından canlı tutuluyor. Düşü kıza olan her şeyi, şimdiyi ve olacakları gösteriyor.

Şurada Hans duruyor, iş ve işçi bulma kurumunda, sıra numarası 213. Şimdi içeri çağrılıyor.

Şurada, üzerinde *Dimitroffstrasse* yazılı sokak tabelası sökülüyor, *Danzinger Strasse* yazılı yenisiyle değiştiriliyor. *Danzinger Strasse* – sokak, Batı Prusya imparatorluk bölgesi başkentinin adını alıyor; başkent, savaş sonunda Polonya'ya geçmişti ve adı yarım yüzyıldır Gdansk.

Şurada kendini görüyor, bir binanın duvarına yas-

lanmış, içeri girsin mi yoksa çıksın mı bilmiyor. Girsin mi çıksın mı bilmiyor, çünkü yaşamı duvarın arkasında kalmış ve adı Hans.

Nil'in batı kıyısında Sphinks'in pençeleri arasında yatıyor, öte âlemin olduğu kıyı bu, kız oraya uzanmış uyuyor ve düş görüyor, hemen yakınında epeyce derinde Osiris daimi olarak süzülüyor, parçalamışlardı Osiris'i, kız kardeşi ve karısı İsis parçalarını arayıp bulup toplamış ve onu hayata döndürmüştü, Osiris o günden beri ölülerin hükümdarı. Kız kardeşi, omurgasını Busiris'te bulmuştu, bacağını Filai Adası'nda, ancak başını Abidos'ta.

Katharina şurada tramvayın kuzey istikametinde yokuş çıktığını görüyor, gelgelelim ön tarafta yazılı rakam artık 46 değil, 53.

Hans çocuğu "bedeninden koparıp aldılar" dedi mi gerçekten?

Katharina elinde bir haber tutuyor, Hans ikinci kez ayrılırken verdi bunu kıza: *Anne, bebeğini diri diri gömdü.*

İsis, cesedin bütün parçaları üzerine kapanıyor ve matemiyle cesedi hayata döndürüyor. O andan itibaren yarı canlı ve yarı ölü Osiris yaşamını ve mevtini yeraltı dünyasında sürdürüyor.

Sonra Hans'ı ve kendini görüyor, Akademi Meydanı'nda dondurma yiyorlar, buranın adı artık Gendarmenmarkt, oysa jandarma da kalmadı. Café Arkade ise şimdilerde bir Fransız restoranına dönüştürülüyor.

O sırada Hans, kendi kalbini avucuna almış ve kızın tartmasını istiyor.

Gölgesiyle kıza geliyor, ruhuyla, kederiyle, vaktiyle onu reddeden babasıyla geliyor, adını taşıyan kitaplarla ve kızın kendi bedeninden daha iyi tanıdığı bedeniyle geliyor.

Derken Katharina annesinin evinin karşısındaki kestane ağaçları kesilirken çıkan testere gıcırtısını duyuyor,

ağaç gövdelerinin taşınmasını ve yaklaşan kepçeyi görüyor.

Sonra Ralph'i kameriyesini boşaltırken görüyor. Takımlarını depodan çıkarıp sandıklara doldurmasını görüyor, İşçi-Köylü Fakültesi olmasa asla üniversiteye gidemezdim, dediğini duyuyor.

Sonra kendini Pankow III mezarlığında görüyor, gelgelelim orada yatanların hiçbiri ikinci ayrılıktan sonra Hans'a dönmesinin doğru ya da yanlış olduğu hakkında bir açıklama yapmıyor. *Dönüş*, diye düşündüğünü görüyor, Hans'ın ilk romanına verdiği addı bu.

Sonra Frankfurt an der Oder'deki tiyatronun temelli kapatıldığını ve vaktiyle *Freischütz*'de Agathe rolünü üstlenen sanatçının meyhanede oturmuş kafayı çektiğini görüyor, çünkü kadın artık otuzlu yaşların ortasında nereden iş isteyeceğini kestiremiyor. Artık rakibim bütün dünya, diyor barmene.

Katharina şurada Ulbricht'i, yoldaşlarının mezarlık yakınındaki evleri arasında bulunan bir buz pistinde paten kayarken görüyor.

Sonra kendini Hans'ın altında yatarken görüyor, hiç sesi çıkmadan gözlerinden yaşlar süzülüyor. Sonra Hans'ın dilini ısırıp koparmak isteyecek kadar içinin kinle dolduğunu görüyor. Hans'ın elini, kolunu ısırdığını görüyor, kendi kafasının içinde her şeyin kapkara olduğunu görüyor, Hans'ın ellerini kararmış görüyor, elleri yanmış ya da külle kaplı sanki, Hans'ın kolunu kararmış görüyor, dişlerini koluna geçiriyor, gözlerini açmıyor, Hans'ın bakışının karardığını görüyor, mağaranın yanında Hans'la sevişiyor, onu kesmek istiyor, yemek istiyor, kırmızı etinin kadife gibi orada öylece durduğunu görüyor.

Sonra Hans'ın her şeye rağmen üstünde gidip gelmeyi sürdürdüğünü görüyor; kendini, Hans'a neye inan-

dığını sorarken görüyor, Hans'ı, mutluluktan ağladığına inanıyorum, derken görüyor.

O an adamın onu tanımadığını onun da adamı tanımadığını görüyor.

Sonra annesini sözde "iş yaratma faaliyeti" çerçevesinde Pankow Botanik Bahçesi'nde ziyaretçi gruplarını gezdirirken görüyor.

Sonra uzun boylu ve beyaz tenli babasını bir iskelede mayosuyla yanında uzanırken görüyor, her taraf sularla çevrili ve dalgaların üzerinde güneş parıldıyor, babası yanında öylece yatıyor, gözlerini göğe çevirmiş ve kızıyla kendi kendine konuşur gibi konuşuyor. Eskiden, ölüm bedava, denirdi. Bugünse aileyi mahvetmemek için artık kimse intihar etmez. Sular iskelenin çevresinde ağır ağır çağıldıyor. Katharina, Sphinks'in pençeleri arasından babasının kendi kendine konuşur gibi onunla konuştuğunu duyuyor. Kaybedilmiş savaşlar bile bizim değil artık.

Katharina, dört bin beş yüz yılı arkasına almış ve Hans'a onu telefonla akşamüzeri 5'te ya da 12'de ya da akşam 8'de aramak istemediğini, özlediği zaman aramak istediğini söylerken görüyor kendini.

Hans'ı, şunu söylerken görüyor: Demek beni artık aramak istemiyorsun.

Sonra kendini görüyor, biri sokakta yanına yaklaşıp, hostes olmak ister misin? diye soruyor, o da evet diyor, sözleşme imzalamak için adamla gidiyor, ev iki odalı, odalar neredeyse aynı döşenmiş: Yeşil ve altın yaldızlı, ayakları süslemeli iki çalışma masası, üzerlerinde tek yaprak bile kâğıt yok, kitap yok, tozun zerresi yok, masaların karşısında birer koltuk duruyor, püsküllü perdeler kapalı, ama odaların sadece birinde yatak var, aslan ayakları yeşil ve sarı yaldızlı, Katharina kendini coşmuş bir neobarok, diye düşünürken görüyor, fırça saçlı adam, gerçek değil tabii, diyor, ama mükemmel. Banyo kapısız, tuvalet fırça-

sı da yaldız süslemeli, onun dışında her şey düz, her şey soğuk, mermer ve cam. Sigortacılık işleri, emlak, golf, tenis. Evrensel insani ilişkiler bakımından yakınlaşmak gerekir, diyor fırça saçlı adam ve kapısız banyodaki jakuziyi sıcak suyla doldurmaya başlıyor.

Yaklaş, diyor kıza.

AIDS'e sadece sanatçılar ve şeyler yakalanır, diyor.

Köpük, bolca köpük.

Sonrasında yeşil ve sarı yaldızlı çalışma masalarından birinin köşesine kıza iki ellilik bırakıyor. Parayı alması için ısrar ediyor. Satın alma temiz iştir, diyor. Oysa aşkın evli olduğu için problem yaratacağını söylüyor.

Sphinks'in pençeleri arasında bir gece.

Katharina bir gece boyunca her şeyi ve parçalanmış ne varsa görüyor.

Osiris'in Busiris'de karaya vuran omurgasını görüyor, başını Abidos'ta Nil Nehri'nden çıkarılırken görüyor, Filai Adası'nda bataklık bitkisine dolanmış bacağını ve Mendes'in çamurlarına batmış kalbini görüyor.

Ona âşık ve evlenmek isteyen Batı Berlinli üniversite öğrencisi delikanlıyı görüyor, kıyıda durmuş ona el sallıyor, ama kız kendini de görüyor: Bir buz kütlesi üzerinde sürüklendiğini, kıyıdan gitgide uzaklaştığını ve bu buz kütlesinin Hans olduğunu görüyor.

Kendini kitaplık satın almak için gittiği bir mağazada Hans'la birlikte görüyor, kitaplıkların enlerini boylarını ölçüyor, Hans mağazada dekor olarak yerleştirilmiş kitapları öne çekiyor, parmaklarını bir şu bir bu sayfanın arasına sokuyor, kıza bir şeyler okuyor, alaycı yorumlarda bulunuyor, bir yandan kahve içiyor, kızsa ölçüp biçip gülüyor, gülmekten kırılıyor, sonra yine ölçüyor ve gülüyor. Hans'ı hiç bu kadar çok sevmemişti.

Kendini, Hans'ın ona aldığı yüzükleri ilk kez parmağından çıkarırken görüyor ve hafiflediğini, müthiş hafif-

lediğini görüyor, öyle ki muhtemelen yükselip uçacak ve havanın içinde kaybolacak.

Beni mi yoksa şu senin öğrenciyi mi istiyorsun?

Ne öğrencisi?

O halde neden ağlıyorsun?

Kaşların iki buz saçağı sanki,
ağzın kaya kovuğu,
konuşman güzün ağaçtan düşen yaprağın hışırtısı,
ellerin iki cep kitabı gibi kararıp sararmış,
bedenin Berlin'de bir arka bahçeye yağan mart karı adeta,
omuzların kuru toprağa ekili içi çiçek soğanı,
gözlerin ekmek kırıntısı uğruna çekişen iki kuş,
kulak memelerin terk edilmiş bir evin perdeleri.

Katharina, Hans'ın ertesi gün yola çıktığını görüyor, ona ulaşmaya çalıştığı telefonun çaldığını, sürekli boşluğa çaldığını duyuyor.

O anda onu bir daha göremeyeceğini görüyor.

Bu üçüncü ayrılıkları ve bu ayrılık sonsuza kadar sürecek.

Sonsöz

Katharina altı dosyanın, bin iki yüz sayfanın arasına gömülmüş. Bunun bin yüz sayfası *Düşmanla temaslı gayrıresmî çalışan* biriyle, yüz sayfası da aynı adı taşıyan bir *Operasyonel işlem* ile ilgili.

Taahhüt beyanı yazıldığı sırada elyazısı gençlikten izler taşıyor henüz.

Ve Katharina'nın doğmasına daha çok zaman var.

Kabul belgesine vesikalık fotoğrafı zımbalanırken ve gerçek adının yerini bir kod adı alırken, bir avuç geri dönmüş mültecinin ve toplama kamplarından kurtarılan birkaç direnişçinin onları düşman bilen yirmi milyon kişiyle birlikte yeni bir devlet kurmasının üzerinden.yalnızca on beş yıl geçmiş.

Kod adı *Galilei*, Bertolt Brecht'in oyunun adı gibi. Galilei, uzun vadeli gerçek uğruna kısa vadeli tavizler veriyor. İnsanlara öz babalarından daha yakın olan Brecht, bu oyunun provaları sırasında ani bir şekilde ölmüştü. Tebdilikıyafete bürünmek, ona özünü hatırlatan yabancı bir adla baştan sona örtünmek...

İki adamın *gizli daire "Sonnenschein"*da ilk buluşmalarından üç yıl önce hükümet, zaman kazanmak için zamanın üstüne duvar ördü, ulusu kazanmak için ulusun üstüne duvar ördü. Hatta Sovyetler'in bunu önermemesine rağmen. Bir zamanlar yasadışı koşullarda gerilla savaşıyken şimdi devlet gücü olan şey, kendi yarattığı adaya kapatılmış halde kendi halkının kalbini kazanmak için ateşli bir mücadele veriyor. Bu kurum kendine boşuna *organ* demiyor.

Bir adam otuzlu yaşların başında bir belgenin altına ilk kez *Galilei* yazıp kendini kastettiğinde, öte yandan aslında kendini kastetmediğinde Paris onun için ulaşılmaz olalı aradan üç yıl geçmiş. Dostlarının tanıdığı kişiyi yalnızca kendinin tanıdığı kişiden ayırmaktadır o sırada. Dostlara sahip bir kişiyi, dostlarının adını bir listeye yazıp bunu kendi gibi bir kod ad taşıyan kişiye veren kişiden ayırmaktadır.

Bizimle işbirliğine gönüllü olmasının nedenleri kısmen siyasi görüşünde yattığı gibi aynı zamanda konspiratif çalışmaya duyduğu ilgiden de kaynaklanıyor olabilir. Bunun ötesinde aday bizimle bağlantıdan muhtemelen kişisel menfaatler de beklemektedir.

Devlet, muhbirlerinin karşısında çırılçıplak kalıyor, muhbirler de devletleri karşısında çırılçıplak. Yeni vatan, aralarında paylaştıkları sırlarla büyüyor.

Katharina, *kaset dökümü*, diye okuyor ve uzun raporları banda dikte etmenin yazmaktan daha kolay olduğunu anlıyor.

Sanatçı kimliği. İlgili kadınları işleme almak için devreye sokulabilir, diye okuyor Katharina.

Sonra: *Bir Batı Berlin Anayasa Koruma Dairesi çalışanının gizlice getirilmesi.*

Bir de: *Hedef odaklı olarak Doğu Almanya'nın kültürel alanda faaliyet gösteren kesimiyle ilişkilerini bilgi almak amaçlı genişletmelidir.*

Katharina, çıt çıkmayan bir salonda oturmuş, dosyaları karıştırıyor, diğer birkaç kişi de aynı salonda oturmuş, dosyaları karıştırıyor.

Offenbachstuben, diye okuyor kız ve ilk akşamlarını düşünüyor, ayrıca üç yıl sonra oraya yeniden gittiklerinde adı Anja'ymış gibi davranmak zorunda bırakıldığını da hatırlıyor.

Münih'e yapılmış bir yolculukla ilgili düzenlenmiş gider dökümünde Katharina, Hans'ın bu evraklarda aslında kaçınsa da her şeyi küçük harflerle yazdığını fark ediyor. Hem o kutu gibi evde oturdukları sırada da giderlerini benzer şekilde not almıyor muydu?

Galilei'nin *etüt* diye tanımladığı bir başka evrakta şunlar yazılı: *XXXXXXX tarafından şahsıma yönelik bir kuşkunun varlığını varsayarsak onun şahsına kuşkuyla karşılık vermek yerinde olur.*

Acaba bu salonda sürekli, günbegün, çıt çıkmadan insanlar bir başkasını anlarken kendi yaşamlarını mı anlıyordu?

Burada hiç çıt çıkmadan artık var olmayan bir ülkenin her kesimden yurttaşının kafatası açılıp içine bakılmasına izin veriliyor.

Kendine Galilei adını veren kişinin de.

Hiç değilse hâlâ ortak bir meselenin var olduğuna dair baş başa bir umut araştırılıyor burada. Bütün her şeye karşı yapılan ihanete değecek bir şeyin belki var olabileceği umudu.

Samimi sohbetlerde güçten tarafa kayıldığı düşüncesini araştırmak.

Seçilmiş olmayı araştırma hayali.

Örneğin duvarı aşarak sizi terk eden sevgilinizden sonra yaşanan darbeyi araştırmak.

İyi bir kumaştan dikilmiş takım elbisenin, KadeWe mağazasında alışveriş yapmanın, New York'taki Modern Sanatlar Müzesi'ni gezmenin yarattığı mutluluğu araştırmak.

Her durumda aşağı olan birine gösterilen zarafeti araştırmak.

En üst düzeyde uygulanan manevra dans etmeye benzemez mi?

Bir de kişinin aynı şekilde kendinin de kullanıldığını göremeyecek kadar kör olması.

Bir insanın zayıflıkları, güçlü yanları ve kibri dosyalanmış burada.

Bir kişinin sahip olduğu ya da olmadığı ve bir başkasının farklı biçimlerde sahip olduğu özellikler.

Batı'da muhtemelen şirket danışmanı olurdu, diye düşünüyor Katharina. Ya da emlak danışmanı. Ya da reklam yazarı.

Doğu'da insandı. Batı'da da insan olurdu. Herhangi biri.

Hans'ın bir gün daktiloda yazıp verdiği Lenin'in bir sözü aklına geliyor:

Bir şeyi gerçekten tanıyabilmek için bütün yanlarını, bütün bağlantılarını ve "nelere aracılık ettiğini" kavramak ve araştırmak gerekir.

Organ'ın da yapmaya çalıştığı bu değil miydi?

Katharina'nın şimdi burada oturması aynı şey değil miydi yine?

Neden yalnızca Almanya'nın doğu yarısının ruhları en

derinlerine kadar ortalığa dökülüyordu? Neden Nazi döneminden sonra aynısı *bütün* Almanya'da yapılmamıştı?

Katharina binadan çıkarken gökyüzü taştan yapılmışçasına gri beyaza bürünmüş.

Adam, bu oyunu yaklaşık on beş yıl boyunca sürdürmüş.

Sonra ihanetten yorgun düşmeye başlamış.

Devletimizin kültür politikasıyla ilgili ayrıntılarda çekinceler mevcuttur. Özellikle "Biermann olayı"nda dalgalanmalar baş göstermiştir.

Katharina o tarihlerde Leipziger Strasse'nin sonundaki savaş öncesi dönemine ait pürüzsüz asfaltta paten kayıyordu.

Oturdukları kutu gibi evi geride bırakıyor ve hangi yöne gideceğini düşünmek zorunda kalmadan yürüyor.

Alexander Meydanı'nda köprü altındaki otobüs durağı yürüme mesafesinde.

Kıdemli subay 80'lerin başında şu notu düşmüş: *Son zamanlarda kuşkular kendine ve çevreye karşı hoşnutsuzluğa ve de bezginliğe yol açmıştır.*

Günün birinde gizli buluşmalar tamamen kesiliyor.

Hans günün birinde 57 numaralı otobüse biniyor.

Katharina, vaktiyle birlikte yürüdükleri yoldan yürüyor, topuğunun takıldığı kaldırım taşı hâlâ orada, yan yana geçtikleri tünel de öyle, o zaman bile bir çifte benziyorlardı, Macar Kültür Merkezi bu defa henüz kapanmamış, trafik lambalı kavşak yerinde duruyor, Café Tutti çoktan tarih oldu, Palasthotel de yok artık, gerçek saray ise yerini şimdilerde yeniden inşa edilen kraliyet sarayına bıraktı. Katharina'nın aklına tufanı andıran yağmur ve epeydir adı yeniden Schlossplatz olan meydanda otobüsün içine dolan soğuk hava geliyor. Katharina, Unter den Linden Bulvarı'ndaki sahaftan çıkıp 57 numaralı otobüse binmeden altı ay önce, *IM*[1] *Galilei* bizzat bir *operasyonel işlem*'e dönüşmüş ve kendisinin bundan haberi olmamış. Ama Katharina'nın haberi var şimdi. Adamın evine *anahtar*

1. *Inoffizieller Mitarbeiter*'in (gayrıresmî personel) kısaltması. (Ç.N.)

temini operasyonu yapıldığından, *gizli arama*'dan ve telefon görüşmelerini izlemek için adamın evine sekiz hafta boyunca kurulan *üs*'ten de haberi var şimdi Katharina'nın. *Yapılan telefon görüşmelerinin içeriğini belgelemeye ve "Galilei"nin dürüstlüğünü araştırmaya yönelik konspiratif kayıt tekniğinin kullanıldığı bir buluşmanın gerçekleştirilmesi.* Vaktiyle yollarını şaşırmış turistlerin Doğu'da mı, yoksa Batı'da mı olduklarını kestiremedikleri köşede Hotel Unter den Linden'in olduğu yerde şimdi yeni bir bina var. Katharina, Friedrichstrasse banliyö treni köprüsünün altından geçiyor ve GÜST diye düşünüyor, dosyalarda sık sık rastladığı *Grenzübergangsstelle*[1] sözcüğünün kısaltması. Köln'e giden trene binmeden küpesi şurada kaldırıma düşmüştü. Ve Hans şurada Katharina'nın koluna girmesine izin vermişti. Weidendammer Köprüsü'nden geçiyor, sol tarafta Peymann'ın birkaç yıl önce Brecht'i hatırlatan ne varsa hepsini boşalttığı Berliner Ensemble'a bakıyor. Yanında yeniden Ganymed adını taşıyan bir restoran var ama tamamen farklı bir görünümde artık. Katharina, tramvay durağından geçiyor, ayrıca mutlu günlerinden kalma elbisesiyle üşüdüğü için vaktiyle korsan taksiye el ettikleri noktadan da geçiyor. Yoluna yürüyerek devam edip Dorotheenstädtisch Mezarlığı'na gidiyor, Brecht'in çalışma masasına, piyanosunun başında oturan Eisler'e yakın burası ve şimdi Hans'ın çalışma masası da burada toprağın altında, önünde birkaç yaprak kâğıt, yanında bir kül tablası ve bir paket Duett. Hans toprak yazıyor, toprak soluyor, toprak tüttürüyor.

Karanlığın içinden ağır ağır sarı bir ışık demeti süzülüyor.

13.5.1988 tarihinde daire, *Galilei* IM işleminin arşivlenmesine yönelik kesin bir karar alıyor. Gerekçe şöyle not ediliyor: *İşbirliğinin çıkmaza girmesi.*

13.5.1988'de ne yapmıştık acaba? diye düşünüyor Katharina.

Sonra aklına geliyor.

13.5.1988 tarihinde Katharina üçüncü kasete verdiği yanıta şunu yazmıştı:

1. (Alm.) Sınır geçiş noktası. (Ç.N.)

Beni tanımanı istiyorum, etimle, kemiğimle ve ardında yatan her şeyle.

Suretin olduğumu ah o zamanlar bilseydim.

Ancak Hans onu ne görüyor ne de duyuyor, tabii yanıt da veremiyor.

Teşekkür

Bu kitapla ilgili yaptığım araştırmalar sırasında aydınlatıcı bilgiler edinmeme yardımcı olan belge, materyal ve dosyalara ulaşmamı sağlayan Bydgoszcz Kütüphanesi arşivine (Polonya), özellikle Jolanta Planer'e, Poznan'daki Büyük Polonya Voyvodalığı dijital arşivine, Berlin Sanat Akademisi arşivine, özellikle Prof. Erdmut Wizisla'ya, eski Demokratik Alman Cumhuriyeti devlet güvenlik kayıtlarından sorumlu Federal Komiserlik arşivine, özellikle Beate Vajen'e yürekten teşekkür ederim.

Sayfa 151'de alıntıladığım "Singerstrasse" şiiri Adolf Dresen'indir. Yayın iznini veren oğlu Andreas Dresen'e teşekkür ederim.

Yaşayan tanıklarla yaptığım sohbetlerden kazandığım zengin ilham ve ayrıntılar için özellikle Katharina Behling'e, Olf Kreisel'e, Cornelia Laufer'e, Monika Wellershaus'a, Beate Zoff'a, halam Gislinde Bock'a ve babam John Erpenbeck'e teşekkür borçluyum.

En derin teşekkürlerimi eşim Wolfgang Bozic'e iletiyorum, çalışmalarıma koşulsuz destek vermeseydi bu kitabı yazamazdım.

Bu roman kurgu bir eserdir. Konusu ve kahramanları hayal ürünüdür. Yaşayan ve ölmüş kişilerle olabilecek her türlü benzerlik tamamen rastlantısaldır.

Aşkı ölümlülerin yüreğine kim düşürür – Eros mu, uğurlu anların tanrısı Kairos mu?

Yıl: 1986, Kasım ayı başları. Yer: Doğu Berlin. Otobüste göz göze gelen Katharina ile Hans tanışıp birbirlerine âşık olurlar. Şimdiyse Katharina'nın Hans'la geçirdiği günlerden geriye iki koli kalmıştır. Katharina kolileri karıştırırken, birlikte geçirdikleri zamanı hatırlar. Hans aralarındaki ilişkinin sınırlarını ve kurallarını belirleyebilecek kadar tecrübeli, Katharina ise ona körü körüne bağlanacak kadar tecrübesizdir. Zamanla aşkları toksik bir ilişki yumağına saplanır. Bu arada komünizmin gri şehri Doğu Berlin, iki kutuplu dünyanın sonunu getirecek ve iki Almanya'yı birleştirecek ayaklanmaya doğru koşmaktadır.

Jenny Erpenbeck, *Kairos*.'ta arzu, saplantı ve şiddet arasındaki görünmez sınırları görünür işaretlere dönüştürüyor. *Kairos.*, siyasi ve toplumsal gerçekliğin kendini bireyin özel alanına nasıl dayattığını anlatan sarsıcı bir roman.



can

canyayinlari.com | f | | X ca